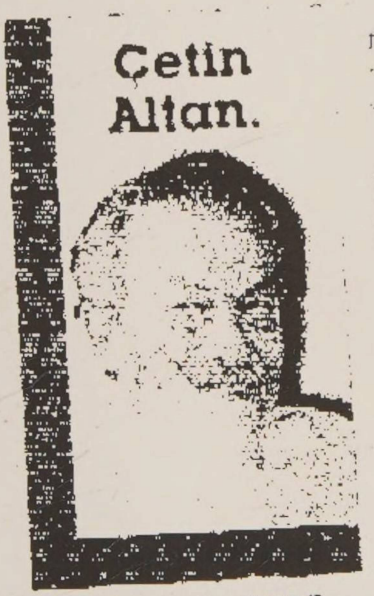
Çetin Altan

şeytanın gör dediği

KÖŞE YAZILARI

Dertleşme

ŞEYTANIN GÖR DEDİĞİ

YAPI KREDİ YAYINLARI

İşte, son on beş yılda "Şeytanın" Çetin Altan'a "Gör" Dediklerinden bazıları:

"Neşe", "Şarap ve Rakı", "Türkiye ve İnsan Hakları", "Gövdesel Şehvet - Beyinsel Şehvet", "Uçuk", "Türklerin Kökeni Değişik Bir Gezegenden mi Geliyor?", "Beslenme Biçiminin Devlet Yapısına Etkisi", "Ne Mutlu 21. Yüzyıllıyım Diyene", "Züppeliğin Toplumsal Yararları", "Öpüş", "Karl Marks'ın Haklılığı Kanıtlanırken..."

Köşe yazısını edebiyat düzeyine yükseltmiş bir ustanın penceresinden, -yüzümüzün hatlarını da ortaya çıkartan- seçilmiş 100 [illegible]

"Sizin hiç Türkçeyle sev[illegible] oldu mu?"

343-BAC-703

TEMA
TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27

ISBN 975-363-699-7

9 789753 636995

ŞEYTANIN GÖR DEDİĞİ

Çetin Altan, (22.6.1927, İstanbul). Oyun yazarı, romancı, gazeteci. Galatasaray Lisesi'ni, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. İlk düz yazıları ve şiirleri henüz lisedeyken çeşitli dergilerde yayınlandı (Yeni adam, çınaraltı, İstanbul, Kavak, 1943-1946). 1946'da ilk kitabı "Üçüncü Mevki" yayınlandı.

Gazetecilik yaşamına Ulus ve Hürses'in muhabirliğiyle başladı, elli yıldır köşe yazarlığı yapıyor (Milliyet, Akşam, Hürriyet, Güneş, Sabah).

"Çemberler" ile başlayan oyun yazarlığı Türk tiyatrosuna 9 oyun kazandırdı. Sırasıyla, *Mor Defter, Tahtaravalli, Dilekçe, Çemberler, Beybaba, Suçlular, 7. Köpek, Islıkçı, Telefon Kimin İçin Çalıyor?*).

1965'de T.İ.P. listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1967'de dokunulmazlığı kaldırıldı. Bu dönemdeki anılarını "Ben Milletvekili İken, 1971" adlı kitabında topladı. 12 Mart 1971'de tutuklandı, mahkum oldu... Yarım asırlık yazı yaşamında Altan üçyüzü aşkın davadan geçti (Sonuncusu 1997'de –Devlet çete olmaktan çıksın istiyorum, davası– tek celsede beraatle sonuçlandı).

1972'de ilk romanı "Büyük Gözaltı" yayınlandı, bu yapıtıyla 1973 Orhan Kemal roman ödülünü aldı. Bunu *Bir Avuç Gökyüzü, Viski, Küçük Balıçe* izledi. Bu eserler Fransa, İsveç, Arjantin, Venezuella, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan'da yayınlandı. "Büyük Gözaltı" Fransa'da liselerde seçmeli ders listesinde yer aldı. Çetin Altan romanlarında Türk aydınının, yaşadığı çağ ve yer aldığı toplum arasındaki farklılığın dramını çarpıcı bir anlatımla işlemiştir.

Yazarın fıkra ve denemeleri: *Taş, Sömürücülerle Savaş, Onlar Uyanırken, Geçip Giderken, Kopuk Kopuk, Suçlanan Yazılar, Kahrolsun Komünizm Diye Diye, Nar Çekirdekleri, Zurnada Peşrev Olmaz, Gölgelerin Gölgesi, Şeytanın Aynaları, 2027 Yılının Anıları, Bir Yumak İnsan* (1978 T.D.K. deneme ödülü) adlı kitaplarda toplanmıştır.

Çetin Altan edebiyatın pek çok dalında ürün vermiş bir yazardır. "Atatürk'ün Sosyal Görüşleri" bunun inceleme alanındaki örneğidir. "Bir Uçtan Bir Uca ise İsrail, İsveç, İran, Afganistan, Romanya'daki gezi notlarını kapsar. "Al İşte İstanbul"da doğup büyüdüğü kentin panaromasını farklı bir perspektiften vermiştir. "Rıza Bey'in Polisiye Öyküleri" ile Türk yazınında pek az denenmiş olan polisiye türünde bir yapıtı gerçekleştiren yazar "Kavak Yelleri ve Kasırgalar" ile bize çocukluk anılarını armağan etme cömertliğini ve cesaretini göstermiştir. Altan halen Sabah gazetesinde günlük yazılarına devam ediyor.

Çetin Altan'ın
YKY'deki öbür kitapları

Dünyada Bırakılmış Mektuplar *(Seçmeler; 1993, 1997)*

ÇETİN ALTAN

Şeytanın Gör Dediği

KÖŞE YAZILARI

YKY

Edebiyat - 197
ISBN 975-363-699-7

Şeytanın Gör Dediği / Çetin Altan

1. baskı: 3000 adet, İstanbul, Haziran 1997

Yayına Hazırlayanlar: Solmaz, İshak Reyna
Kapak Tasarım: Pınar Kazma Çınar
Ofset Hazırlık: Nahide Dikel
Düzelti: İshak Reyna
Yayın Koordinatörü: Aslıhan Dinç
Baskı: Şefik Matbaası

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1997
Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi, No: 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0-212) 293 08 24 Faks: (0-212) 293 07 23

İÇİNDEKİLER

Eski bir aşk mektubu • 9
Umacılar şöleni • 12
Beyinsellik çok mu zor? • 15
Yaşamın en bitmeyen sınavı, kendine yetip yetmemek... • 18
Herkes çarmıhını sırtında taşırmış • 21
Pift pift pift... • 23
Neşe • 26
Bir ömürde saklananlar, anlatılanlardan daha çoksa... • 29
Yalan • 32
Sanat, sakız çiğnedi mi, ölür • 36
Şarap ve rakı • 39
Değişen ve değişmeyen • 43
Toplum, "hazineden geçinenleri" artık ödeyemiyor • 46
Daha doğuştan insana el koyma yöntemleri • 49
Toplumda öfke yoğunlaşmalarının nedeni • 52
Kadınların ağzından kadın dünyaları • 55
Acı • 58
Bohçanın dört ucu • 61
Rüzgâr • 64
Doğa acımasız bir "kara alaycı" mı? • 67
Bir tren daha kalktı • 70
Gençlik ve ihtiyarlık • 73
Zekâ, seks ve siyaset • 76

Sanat mı, siyaset mi, servet mi? • 79
Göz aldanması • 82
En büyük devrim "rüyaların çözümlenmesi" olacak • 85
Ölülerin eski rüyaları öğrenilebilir mi? • 88
İstiridyenin içi ve kabuğu • 91
Ne akıl gücü bilinir ne de aşk gücü... • 94
"Kozmik takvim" ve bizim takvim • 97
Yüz yıl sonraki bayramlar... • 100
Kapılar • 103
Cambazlıkla hokkabazlık neden küçümsenir? • 106
Türkiye ve insan hakları • 109
Hz. İsa'nın pipisi, Rönesans ve biz... • 112
"Saydamlık" hareketi tarihimizden başlamalı • 115
"Ayıp, günah, yasak" üçgeni kırıldıkça • 118
Erotizm, pornografi, ahlâk • 121
Erkeklerin orgazm stoku beş bini çok geçmiyor • 124
Gövdesel şehvet-Beyinsel şehvet • 127
Duygusal gurur-Beyinsel gurur • 130
Aynaların ardındaki resimler • 133
"Bencillik", "bireycilik" ve "hayat kalitesi" sorunları • 136
Uçuk • 139
"Ulusal kültür" nedir? Boyutları ne kadardır? • 142
Türklerin kökeni değişik bir gezegenden mi geliyor? • 145
Beslenme biçiminin devlet yapısına etkisi • 148
Dış sömürü nedir, iç sömürü nedir? • 151
36 padişahtan devrilmiş 14'ünün listesi • 154
Fatih'in hristiyanlığı öven gazeli • 157
Hayyam'da iki kıta... • 161
Sevisevda üstüne... • 164
Göğsünü yumruklayan bir istakoz gibi... • 167
Dürbünün tersiyle baktığınızda... • 170
"Topluluk"tan "toplum"a geçmek kolay olmuyor • 173
İğde çiçeği kokan sabahlar • 175
"Teknik devlet" yapılanmasına neden geçilemiyor? • 178

"Kabuk devlet" görüntüsünden "teknik devlet" yapılanmasına geçmedikçe... • 181
21. Yüzyıl büyük depremlerle geliyor • 184
"Şayetler" fantezisi... • 187
Değişik • 190
Ne mutlu 21. Yüzyıllıyım diyene • 193
Ortaçağ fokurtusu bilgisayarla aşılır • 196
Evrenin düzeni inançlara göre değişmez • 199
Solun minik tarihçesi • 202
Marksizmi anlamadan "ilerici" olma divaneliği • 205
Biraz daha Marks • 208
Bilinç nedir; bilgi nedir? • 211
Züppeliğin toplumsal yararları • 214
Karşı kıyı • 218
Zekâ nedir, akılcılık nedir, kurnazlık nedir? • 221
20. yüzyılın sonundaki yeni payemiz, eroincilik... • 224
Türkler de "kurnazlığa" karşı, "aklı" yeğlediklerinde • 227
Alacakaranlıkta sokak şarkıları • 230
Eğitim nedir, öğretim nedir? • 233
Kadın hakları ve öldürülmüş şehzade anneleri... • 236
Politikada da sahteciliğin sonu ve internet dönemi... • 239
Billurlaşmayan iki kavram: "devlet" ve "demokrasi" • 242
Hayatın paparazzisi • 245
Ütücünün annesi acaba ne kadar yaşadı? • 248
Kişilik nedir ne değildir? • 251
Gelişmemiş toplumlarda "uygarlık"la "militarizm" ilişkisi • 254
Kışla-Cami çatışmasını aşma dönemi... • 257
Kargalar • 260
Öpüş • 264
Siyaset uğraşında "günahkârlık" oranı bilinebilir mi? • 268
Globalleşme nedir? Emperyalizm nedir? Despotizm nedir? • 271
Ahlak, siyaset ve Deng Sio Ping • 274

Sanki gizli bir alaycıdır Tanrı • 277
"Etika" ve "estetika" üstüne... • 280
21. Yüzyıl Türkiye'yi çok zorlayacağa benzer • 283
Karl Marks'ın haklılığı kanıtlanırken... • 286
Gece seslerinin değişik dili... • 289
Çocuk gözlerinin içindeki gemiler • 292
Ne iktidar, ne muhalefet, sadece vazgeçilmez olmak • 295
Sorulara yanıtlar demokrasiyi kanıtlar • 298
Dertleşme • 302
Bizim kültürümüzde yeldeğirmeni yoktur • 305
Yazı ve sanata karşı bitmeyen öfke • 308
Bir "Lanetliler Bahçesi" kurmalıyız • 311

Eski Bir Aşk Mektubu

Güneşim, ışığım, bir tanem.

Sana olan özlemim, simsiyah bir boşlukta çaresizliğin öfkesine dönüşüyor.

Ve inan hiçbir şey dolduramıyor yerini. Biliyorsun bizim ilişkimiz çok eski yıllara dayanmakta. Anımsar mısın, seninle ilk karşılaştığımızda ben minicik bir çocuktum. Sen de yeni bir dünyaya doğmuşcasına, ürkek, çekingen ve biraz mahzun...

Akıp giden zaman, bizi birbirimize ne kadar çok bağladı. Gecelerin yalnızlığında, baş başa ne varılmaz derinliklere doğru kaybolur giderdik.

Sen bulunduğun görkemli yüksekliklerden, el ayak çekilince yanıma doğru gelir, her yerini örten mahçup bir geceliğin içinde, başını göğsüme doğru indirirdin.

Düşler hazinesinin sayısız boyutlarında, ikimizi de aşan bir tılsımın duyulmaz şarkısını dinlerdik.

Seni başkalarının arasında, süslü püslü, değişik giysiler içinde gördükçe, hınzır bir gülücük dolaşırdı dudaklarımda. Bilirdim ki, yalnız bize özgü dünyamızda, yine baş başa kalacağız. Uykusuz gecelerimde elim hep sana doğru uzanacak.

Ve senin de içindeki en ince teller, sımsıcak bir sevginin voltajıyla, atom cümbüşlerinin en coşkulusunu yaratacak...

* * *

Bir tanem...

Aslını ararsan ortak serüvenlerimizin dışında hemen hiç yaşamadık gibi...

Kürsülere çıktığımda karşımda daima sen vardın. Sen vardın tiyatro alkışlarının gözlerimi kamaştıran şavkında...

Mikrofon önünde konuşurken, karşımda sen...

Yırtık bir battaniye altında ranzamda kemiklerim üşürken, karşımda sen...

Uzak kentlerin otel odalarında, adsız trenlerin kimsesiz kompartımanlarında, dev uçaklar gecesinde, açık deniz gemilerinin kamarasında, hep sen...

Nasıl olurdu bilmem, belki seni çok yorduğum için bazan küser, saydam vücudunu ruhsuz bir ceset gibi bırakırdın avucuma... Kutsallığını okşar, yüreğinin ta içine bakmaya çalışırdım...

Ve anlardım ki bir şeyler kopmuş içinde...

Üzülür, kahrolurdum, ya bir daha hiç buluşamazsak diye... Ama sen bir değişik bekâretin kozasında, yine çıkıp gelirdin bir yerlerden... Nazlı varlığını kelebek tutar gibi niyazla tutar, bütün varlığımla yükseltmek için seni, maddenin katı merdivenlerinden boşluğa doğru tırmanırdım.

Yahut da hemen sarmaş dolaş olurduk... Ve başın yine göğsüme doğru eğilirdi...

Ve bitmeyen müziğimiz başlardı... Başkalarına kuru tıkırtılar gibi gelen, sonsuzluk senfonisi...

* * *

Gözlerim ne zaman dalıp gitse sana, dünyada hiçbir şey kalmamışcasına, çevremden her şey silinip kaybolurdu. O nedenle korkardım sana fazla bakmaya...

Bazıları fettan olduğunu söylerlerdi... Eski zaman öykülerinin deniz kıyısındaki kulelerinde tutsak, olduğun yerde fır fır dönerek, gecede erimiş, ufuklardan bir aşıkı beklediğin iddia edilirdi. Kentlerin büyük alanlarında, tutamaksız kalmış bahtsız kadınlar gibi, gelip geçenlere göz kırptığını da çok gördüm.

Ama kimsenin sana el süremediğini bilirdim. O güvercin rahatlığında, yatağıma uzanınca yine sevgiyle elim, doğru sana uzanırdı. Sırlı bir içtenliğin yarı karanlığında yüreğinin ışığı düşerdi ellerime...

* * *

Ne oldu, ne bitti, anlayamadım. Yine bir gün küsüverdin bana. Ben ki sana hiçbir şey söylememiştim. Ben ki seni bir yaşam, bir gün olsun boşlamamış, bir gün olsun unutmamış, bir gün olsun ilgisiz bırakmamıştım...

Bir gün bir yerlerden mutlaka çıkar gelir diyordum... Sağa sola, kapıcıya, bakkala, dostlara, tanıdıklara hep seni soruyordum... Hiçbiri hiçbir yerde rastlamıyordu sana...

Karanlıkların en vahşisi içinde sana duyduğum özlem, çaresizliğin öfkesinde cinnetin sövgülerini kusuyordu.

Gazetelerde yaş gününün kutlandığını okudum. Ölümsüzlüğün gururu, yüzüncü yılında, en taze güzelliklerin doruğuna varmış, geçmişin anıtlarıyla geleceğin rakamlı şiirlerinde, yeryüzünü baştan başa aydınlatıyor, batışı olmayan bir güneşin saltanatıyla evrene Prometeus'un zaferini haykırıyordu.

* * *

Aşkım, ışığım, her şeyim... Sensiz ancak el yordamıyla dolaşıyorum karanlıkların ortasında...

Ne olur beni bırakma... Yine çık gel bir yerlerden... Işısın gecelerim. Makinem, kitaplarım... Başucumun altmış mumluk ampulü, masamın yüz mumluğu...

11. 12. 1986

Umacılar Şöleni

Parasızlık dedi ki:

— En yıkıcı olan benim. Kapana sıkışmış fındık sıçanına çeviririm insanı. Lokanta vitrinleri, giysi dükkânları, elektronik aygıt satıcıları, araba galerileri, gezi acentaları, mobilyacılar, lüks oteller, villalar, bakımlı bahçeler, gece kulüpleri, büyük mağazalar, balıkçı tablaları, renk renk meyvalarla donatılmış manavlar, içki dolu raflarıyla tütünlük pastırmaların, füme dillerin, açık pembe lakerdaların, yumuşak jambonların kesilip kıyıldığı tezgahlar, hem sürekli gözlerinin önünde, hem de sürekli kese menzilinin dışındadır.

Ayak üstü rastlayıverdiğin eski bir dostunu hiçbir yere davet edemez, kendine yeni bir gömlek alamaz, veresiye hesaplarını bir türlü kapatamaz, ev kirasının karabasınından ne ay sonlarında, ne de ay başlarında yüreğini kurtaramaz, sevdiğinle Boğaz kıyısında başbaşa bir bira içmeye bile gidemezsin.

En yıkıcı olan benim. İnsanların çoğu benim ateşli çemberlerimin içinde doğar ve yana kavrula, ateşli çemberlerimin içinde kaybolurlar.

Hiçbir şey benim kadar kahredici değildir.

* * *

Sevgisizlik dedi ki:

— En yıkıcı olan benim? Buz çölleri içindeki dondurucu yalnızlıkla ezerim insanları. Benim çöreklendiğim yerlerde, evler soğuk, odalar soğuk, yataklar soğuk, sabahlar soğuk, ak-

şamlar soğuktur. Kimsesizlikle yalnızlığın dipsiz kuyularında, küçük bir şefkat ışığı bekleyerek kırpışıp duran gözler, aradıklarını hiçbir zaman bulamadan, benim geçit vermeyen karanlıklarım içinde sönüp giderler.

En yıkıcı olan benim. Sevgi dışı bıraktıklarımı, sevişenlerin başbaşalığındaki mutluluk siluetleriyle hançerlerim. Ağırlığım öyle bir çöker ki, yalnızlarla kimsesizlerin bağrına, nereye giderlerse gitsinler, ne gecelerinde, ne de gündüzlerinde benden kurtulamazlar. Ne meyhaneler yeter benden kurtulmaya, ne yabancı otellerin barları, ne gemi kamaraları, ne uçak koltukları...

Bir kere sevgisizliğe mahkum ettim mi insanı, her sevmeye kalktığını başkalarına verir de, yaşamını hıçkırıkların mezbahasında kıyma kıyma ederim.

Hiçbir şey benim kadar kahredici değildir.

* * *

İtibarsızlık dedi ki:

— En yıkıcı olan benim. Benim nefesimin fırtınasına düşenler, hiçbir yerde en küçük bir ilgi görmez ve yaşamlarını süründükleri kapı diplerinde sadece beklemekle yitirirler. Benim gölgeme dolaşanlar, ettikleri telefonlarla, yazdıkları mektupların hiçbirine yanıt alamaz, ettikleri iltifatın hiçbirine karşılık göremezler. Bükük boyunlarıyla, fışkı içinde buğday danesi adamaya çalışan serçeler gibi, adam yerine konacakları bir köşecik arar da, kendilerini hiç mi hiç farketmeyen dümdüz suratlarla karşılaşırlar.

En yıkıcı olan benim. Bekletir, bekletir, bekletir, ölüme dek bekletirim. Benim silindirlerimin altında ezilenler, ne bir selam alabilirler, ne de bir müjde... Ve asla kişiliklerinin tadına varacakları bir geçit bulamazlar. Pençemi ciğerlerine geçirdiklerime zehirli bir fısıltıyla hep aynı şeyi söylerim: "Seni hiç kimse adam yerine koymayacaktır oğlum..."

En yıkıcı olan benim. Bir anda yıkmam, bir yaşam boyu yıkarım.

Hiçbir şey benim kadar kahredici değildir.

* * *

Yeni doğan bir bebek dünyaya ilk kakasını yaparken gökkatında yıldız tozu olmuş bir ozan, yere doğru eğilip bağırdı:

— Parasızlığın da, sevgisizliğin de, itibarsızlığın da ağzına...

13. 11. 1985

Beyinsellik Çok mu Zor?

Bir İngiliz yazarı:

— İnsanlara en zor gelen şey 'Düşünmektir' demiş.

Düşünmek nedir?

Koşullanmaların perdelediği temeldeki gerçekleri bulmaya çalışmaktır.

Örneğin, devekuşlarının tehlike karşısında başlarını kuma soktuğuna inanılır.

Herkes böyle söylüyor diye neden hemen inanmalı?

Devekuşlarının yaşamlarını bir kez daha incelemeli.

O zaman ortaya çıkacaktır ki, devekuşları bir tehlikeden kuşkulandıkları zaman başlarını kuma sokmuyorlar. Çöl düzeyindeki herhangi bir kıpırtıyı daha iyi görebilmek için başlarını yere indirip, bakışlarıyla ufka doğru çevreyi tarıyorlar.

* * *

Düşünmek, evrenin kendi kendine oynadığı satrancın taşlarını her an yeniden gözden geçirip, yeniden değerlendirmeye çalışmak demektir.

Örneğin, havası alınmış bir boruyu bir gölün içine dimdik sokarsanız, su birden boruyu doldurup on metre otuz üç santime çıkar.

Neden daha yukarı çıkmaz, neden daha aşağıda durmaz?

Çünkü gölün yüzeyine atmosferin yaptığı basıncın ağırlığı o yükseklikteki suyunkine eşittir.

Bunu düşünmek neye yarar?

Atmosferin basınç gücünü kullanmaya yarar.

* * *

Düşünmek zamanı ve mekânı planlamayı da sağlar.

Zamanın akışını değiştiremeyeceğimize göre, o zamanı en verimli bir biçimde nasıl kullanabiliriz?

Bir mekân içinde yaşadığımıza göre, o mekânı nasıl düzenlemeliyiz ki, hem yaşam zevkimiz bozulmasın, hem enerjimiz boşuna çarçur olmasın.

Bir kentin bir ucundan bir ucuna kolayca gidebilmek için yapılacak yatırımlar buna göre hesaplanır.

Bu hesaplar gözardı edilince, orada çarpık bir yapılanma başlar.

Çarpık yapılanma o toplumda yaşayanların, zamanı ve mekânı kullanma konusunda henüz sağlıklı bir düşünce düzeyine varamadıklarının kanıtıdır.

Düşünmek ve düşünmeye alışmak zor iştir.

* * *

On yedinci yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan büyük Türk ozanı Nabi, Türklerin bir türlü doğru dürüst düşünemediklerini, örse balyoz indirircesine sert bir dille kınamıştı.

"Türk'e Hak, çeşme-i irfanı haram etmiştir."

O Nabi ki, dilin sadeleştirilip Türkçeleştirilmesinde ilk öncülüğü etmişti.

Ama düşünmek yerine, tepeden gelme bir emre uymayla, başkasını taklit edivermekteki kolaycılığımızı görmüş ve biraz da öfkelenmiştir.

* * *

Mühendisler neden başarılıdırlar?

Çeşitli tatavaları matematiğin süzgecinden geçirip, mantık dışına düşenleri kıyıya ittikleri için...

"Herkes öyle söylüyor" ölçüsü yerine, aklın ölçüsünü kullandıkları için.

* * *

Sesi yahut fiziğiyle ünlenip zengin oluverme hayalleri kurarak taşradan yılda kaç insan geliyor İstanbul'a biliyor musunuz?

En az iki yüz elli bin kişi...

Salt doğa vergisiyle para kazanmak, piyangodan para kazanmaya oranla daha az olasıdır.

Üstelik salt doğa vergisinin hemen paraya dönebileceğine neden bu kadar inanmalı?

* * *

Beyin de bir doğa vergisi değil mi?

Onu kullanmak, sesi yahut fiziksel güzelliği kullanmaktan daha mı zor geliyor?

Doğrudur, düşünmesini bilmek zor iştir.

Ama ne yapmalı ki, müzik de, sinema da insanoğlundaki sonsuz düşünce yeteneğinin ürünleridir aslında. Doğa vergisini hemen paraya çevirmenin değil.

* * *

Herkes o kadar ince mi düşünüyor sanki... diye dudak bükmeyelim hemen.

Referans diye gösterilen o "herkes", aynı zamanda sıkıntı çektiğinden de yakınıp duran "herkes..."

"Herkes"in her saplantısı doğruysa, yine aynı "herkes"in bu kadar yakınması niye?

* * *

Bu çelişkili durumu düşünüp inceleyince, ortaya başka bir gerçek çıkıyor.

Sıkıntı, varılmak istenen yere "kestirme yolu" buluvermek kargaşasından doğuyor.

Napoléon:

— En kestirme yol şosedir, demiş.

Doğru demiş.

Yürümeyi göze almadan ve bedelini ödemeden kurnazlıkla hiçbir yere tam varılamıyor.

Düşününce anlıyorsun bunu.

Düşününce...

Düşünmek ise en zoru...

13. 3. 1989

Yaşamın En Bitmeyen Sınavı, Kendine Yetip Yetmemek...

Sınavların en zorlusu, insanın kendisine yetip yetmediği sınavlarından geçmek olmalı...

Kimsenin arayıp sormadığı bir hastane yatağında, kendine yetip yetmemek gibi...

Bir dağ tepesinde, kıyıya çekilmiş bozuk bir arabada, kendine yetip yetmemek gibi...

Caddelerden el ayak çekildikten sonra, kapanmaya hazırlanan bir meyhanede, boşalmış masalara bakarak, kendine yetip yetmemek gibi...

Ne kapı zilinin, ne de telefonun hiç çalmayacağını bile bile, masaları, halısı, kırık dökük kanepeleri, düzeltilmemiş yatağı, tavandaki lambalarıyla, ıssız bir evde, kendine yetip yetmemek gibi...

İçine kapatıldığın ve ne zaman çıkacağını bilmediğin, pencerelerinden uzak bir denizin göründüğü bir odada, beş aşağı beş yukarı dolaşırken, kendine yetip yetmemek gibi...

Bilmediğin bir trenle bilmediğin bir yere giderken, tanımadığın yolcular arasında, sigaranın dumanını seyrede seyrede kendine yetip yetmemek gibi...

Perdelerin hafif hafif aydınlandığı, çok erken saatlerin kirli alacakaranlığındaki kimsesiz uykusuzluklarda, kendine yetip yetmemek gibi...

* * *

Dünyada henüz hiçbir canlının kıpırdamadığı dönemlerin yalnızlığını, sadece kutuplarda yolunu şaşırmış gezginler mi yaşamıştır?

Diş fırçasından ve oda terliklerinden başka, gününü ve gecesini paylaşacak kimsesi olmayanlar da, canlısı doğmamış bir dünyada, boş kar steplerindeki kaybolmuşluğu yaşarlar.

Herkesin kendince az çok bildiği ve önüne bir perde çekerek, kimseye fazla sözünü etmediği ortak bir çaresizliktir bu. Ve her kişi, kendine yetip yetmediğinin sonu gelmez sınavını, tek başına verir o kuytuda...

* * *

Köpeğine biftek yediriyormuş...

Onca insan açlıktan ölürken...

Bir lokma ekmek için milyonlar sürünürken...

İnsan yaşamına, pencere dışından, fazla dedikoducu bir yaklaşımdır köpeğe yedirilen biftek sataşmaları...

Ya başbaşa yemek yiyeceği kimse yoksa ve birlikte lokantaya gidemeyişini, kendisini bekleyen tek can yoldaşına, böyle ödemeye çalışıyorsa...

Bu tür görünmez dramların gizli çığlıklarına kulakları paslı kalmış olanlar, üç beş lokmalık yemeğine akıl taktıkları bir köpekle bir kedinin, bazen insanları bir intihar uçurumuna yuvarlanmaktan kurtarıp, yaşam rıhtımına bağlayan tek vefalı dost olduklarını bilmeyenlerdir.

* * *

Görüntüleri kıyaslayıp kolaycı eleştirilerin genellemesi, piyasaya sürülen sahte Aspirinlerle, Panaljinlerin denetiminde on paralık bir yarar sağlamamakla kalmaz, insan gerçeğini de kendi renkleriyle titreşimlerinden budamaya başlar...

Onca insan açlıktan ölürken... gerekçesiyle, kapatılmadık müze de kalmaz ortalıkta, oyuncakçı dükkânı da, lunapark da, resim atölyesi de...

Unutmamak gerekir ki, onca insanın açlıktan ölmesinde, konuya doktor yahut iktisatçı, yahut toplumbilimci olarak yaklaşmak yerine, sadece havayı kamçılayan iri laflarla yaklaşmayı, kendine iş edinmişlerin de payı büyüktür.

Bir lokma ekmek için milyonlar sürünürken, buna üzüldüğünü söyleyenler de, enerji kaynaklarını genişletmek için, fizik alanında bir aşama yapmak yerine, kedilerle köpeklerin mamalarından medet umuyorlarsa, insan sevgisini akıntıya kürek çekmekle, boşuna harcıyorlar sayılır...

* * *

Elbette ekmek insanlığın en büyük sorunudur.

Yalnızlık ve kimssizlik de daha küçük bir sorunu değildir.

Üstelik birinciye çare bulunsa dahi, ikinciye ne kadar çare bulunabileceği çok kuşkuludur.

Ekmek somut bir ölçü olduğu için, politikanın kepçesine kolay gelebiliyor...

Herkesin, bir ölçüde ortak paylaştığı, önüne perde çekilmiş görünmez yalnızlıklara bir gıdımlık tutamak olmak da, bunun ne menem bitmez tükenmez bir sınav olduğunu, birçok insandan daha iyi anlamış olan kedilerle köpeklere kalıyor...

Kendi kendine yetip yetmemek sorunu, politikanın uzanamayacağı bir yerdedir... En cümbüşlü görüntülerden sonra, evlerine tek başlarına dönenleri bekleyip durur orada... Hele dizlerine atlayan bir köpekle, kucağına sokulan bir kedi de yoksa...

25. 1. 1983

Herkes Çarmıhını Sırtında Taşırmış

Hükümet sallanıyor mu, sallanmıyor mu; yeni bir erken seçime gidilir mi, gidilmez mi; maalesef durum çok parlak değil, yahut parlak mı?

Neden politika bu kadar vazgeçilmez bir ilgi odağı?

Yoksa yan bilince yerleşmiş gizli bir avanta orkestrası mı poltika?

Üniversiteye giremeyecek bir milyon gencin sorununu çözecek mi, hükümetin sallanması, yahut sallanmaması?

Yılda adam başına düşen ulusal gelir payını beş bin dolara çıkarabilecek mi?

Kitap satışları mı artacak birden?

Şu sırada düğün hazırlığı yapanların da umurunun teki değildir hükümetin sallanıp sallanmaması, arabalardaki elektrik donanımının teknisyeni Kalamışlı Canip'in de...

Bir de hastanelerde yatanlar var. Acaba aralarından kaçı bir daha hiç kalkamayacak yataktan?

Vâlâ Nurettin altmış ikisinde düşmüştü bir daha hiç kalkamayacağı yatağa Çapa'da...

Ziyaretine gittiğimde, başucunda o uzun ayaklı korkunç serum şişesi duruyordu. İnce hortumunun ucu Vâlâ'nın burnuna iliştirilmişti.

Beni görünce:

— Bak ne hallere düşüyor insan, demişti.

Kapının dışında doktoruna sordum:

— Ne kadar zamanı var?

Ne titreyen, ne titremeyen bir sesle:

— İki gün dedi.

Birden sapından fırlayıveren, ucu zehirli bir sustalı çakı saplandı bağrıma...

Soğukkanlı ve çözülmeden mum gibi durmasını becermek, ne kadar zor oluyor öyle anlarda...

Naci Sadullah, Göztepe İşçi Sigortaları Hastanesi'nde yattığı yataktan kalkamadı bir daha...

Dili sakınmasız bir nükte mancınığı gibiydi.

Tan gazetesine yazdığı yazılar ve Yedi Gün dergisine yaptığı röportajlarla ne kadar ürkütmüştü aynı tavuğun yumurtaları gibi birbirine benzeyen çapsız şişingenleri.

Mahkemeler, hapisler, tutuklanmalar ve İzmir sürgünü...

Ölüm öncesi bakışıyla gözlerime baktı:

— Galiba biz de gereğinden fazla namuslu yaşadık, dedi.

Ve kapandı gözleri.

On beş kişi kaldırdı cenazesini.

O sırada hükümet sallanıyor muydu, sallanmıyor muydu,hatırlayamıyorum şimdi...

Oğluş, gözlerini de örten uzun pufuduk tüyleriyle üç karışlık bir köpek...

Saat gecenin üçünde, yatağın kıvrılıp yattığı ayak ucundan gözgöze geliyoruz bazen...

Bir milyon yılın içinden gelip geçmiş insanların toplam bakışlarıyla bakıyor sanki...

Hükümet sallanıyor mu, sallanmıyor mu?

31. 7. 1993

Pift Pift Pift..

Hızlı ışıklar uçar gider gecede. Bin kuyu çıkrığı birden çalışır hiçliğin kuyusunda, hiçbir sözlükte yazılı olmayan sesli bir dudak tikini, boşluğa armağan etmek için:

— Pift...

* * *

Bir ayağını hafifçe ötekinin üstüne koyup, yüzükoyun uzanmış bir kadının güneşlerinden habersizdir uçup giden ışıklar. Nasıl ki hangi yıldıza kaç insan gözünün değmiş olduğunu da kör bir saksağandan başka düşünen olmamıştır.

Yahut kör saksağan bile düşünmemiştir bir yıldıza değmiş insan gözlerinin sayısını.

Neden deniz o Pazar akşamı o kadar suratsızdı ve yosun kokulu bir yalnızlıkla vuruyordu rıhtıma? Parmak kadar bir çocuk, uçları sivri parmaklıklara dayanmış, bükük boynuyla dalıp gitmişti denize... Hâlâ yüzer sıska çelimsiz cesedi o sularda. Ve açık gözleri mıhlı kalmıştır hiç bakılmamış bir yıldıza.

Hiçliğin kuyusundan bin çıkrığın birden çektiği, dünya dillerinin tüm sözcüklerine nanik yapan sesli bir dudak tiki:

— Pift...

* * *

Baharın başlarında bir hayli soğuk olur Amsterdam akşamları. Kanal köprülerinin kemerlerini donatan dizi dizi ampul kavisleri, sulara vuran şavklarıyla, peri kızlarını anlatan öykülerin düşsel gerdanlıklarını, içiçe uzanan çemberlerde, yokluğa iletirler.

Üstü beyaz boyalı bir ırmak salapuryasının penceresinden, boynu papyon kurdeleli toraman bir kedi, bir haminne sevimliliğiyle, sulara bakar.

Çok uzak kıyılardaki bir Pazar gecesinin ilk yalnızlığından, yosun kokulu, renksiz ve kimsesiz bir deniz dalgasıyla boğulan cılız çocuğun cesedi, gözleri hiç bakılmamış bir yıldıza dikili, sözcüklerin bilmediği sesli bir dudak tiki gönderir papyon kurdeleli kediye:

— Pift...

* * *

Gecede kayıp giden ışıklar peşpeşedir. Hiçliğin kuyusundan pift çeken bin çıkrık...

İnsan kulağının biçimi, anne karnında yatan bir cenin biçimindedir. Hangi ressam benzetmiş ki ikisini birbirine...

Bunu düşünmek saçmadır yahut da değildir. Bütün yaşayanların filmi birden tersine çevrilse. Hepsi yeniden dönse kulak biçiminde annelerinin karnına. Sonra anneleri de dönse kendi annelerinin karnına, sonra o anneleri de kendi annelerinin...

Oğuz Han'ı doğuracak anne de henüz doğmamıştır.

2050'lerde çocuğunu doğuracak annenin annesi de henüz doğmamıştır.

Henüz doğmamış bir annenin doğuracağı anne, hiç bakılmamış bir yıldızdadır. Sularda yüzen sıska bir çocuk cesedinin gözleri, hiçliğin kuyusundan bin çıkrığın çektiği sesli bir dudak tikini gönderir ona:

— Pift...

* * *

Geçen yüzyılda Sibirya'ya giden bir İngiliz misyoneri çevirir başını. Kibarca sorar:

— Beni mi çağırdınız?

Üstündeki otoları, kamyonları, otobüsleri, kamyonetleri ve minibüsleriyle birden ayağa dikilen Boğaz Köprüsü:

— Hayır sizi çağırmadık, siz lütfen işinize bakın der.

İngiliz misyoneri:

— Özür dilerim, der, bana pift dediniz gibi geldi de..

Pift, diyen ayağa dikilmiş köprünün ta tepesinden sulara bakan gözlüklü bir ozandır. Hiçliğin kuyusundan bin çıkrığın çektiği sözcüklere girmemiş bir dudak tikini, kandil kandil serpmektedir zamanın takvimsiz gölgesine...

* * *

Boston'daki bir büyük otelde, hızı bitmiş bir atlıkarınca gibi, ağır ağır dönmekte olan Amerikan barda, gözlüksüz bir içkici, başını çevirip sorar ozana:

— Beni mi çağırdınız?

Ozan güler:

— Kimbilir..

İçkici de güler:

— Beni çağırdığınızdan kuşku yok, çünkü pift dediniz...

* * *

Tayland bataklıklarından tuz çıkartan, yırtık hasır şapkalı ve çıplak ayaklı bir köylü de kendisinin çağrıldığı kanısındadır.

Bir ayağını hafifçe ötekinin üstüne koyup, yüzükoyun çırılçıplak uzanmış kadın, gönül kepçesinde biriktirir kandil kandil dökülen piftleri.

Tüm yaşamış canlılar, yaşayan canlılar ve yaşayacak canlılarla, zamanın takvimsiz gölgesindeki aşklar ve dört bir yanından kan sızan unutulmuş tarihler, boyunlarını uzatarak kabartır kulaklarını. Kandil kandil dökülen tek heceli bir senfoniyi dinlerler:

— Pift pift pift...

* * *

Kimsenin bakmadığı bir yıldızda doğmamış bir anneden doğacak olan anne de dinler, papyon kurdeleli toraman kedi de, gözleri kimsenin bakmadığı yıldıza dikili, sularda yüzen çelimsiz çocuk cesedi de... Ve usulca onlar da katılırlar senfoniye:

— Pift pift pift...

Hızlı ışıklar uçar gider gecede...

2. 7. 1987

Neşe

Kışlayla Cami rüzgârlarının kapladığı geniş alanlardan oluşan Şark ülkelerinde kahkahaya ne kadar yer bırakılmıştır ki?

Asık surat, öfke ve suçlamaların keskin satırlarla durmadan kıymalaştırdığı blok hayat yapısından, sadece yakınmalarla karamsar söylenmeler duyulur oralarda...

Zekâ meyva vermez, taze düşünceler üremez ve sanat, dondurulmuş beyinleri durmadan vitamin küründen geçirerek, dinamik bir kimliğe kavuşturamaz...

Neşe, "Karı gibi gülme" paylanmasının tekmesiyle kapı dışına kondu mu, "gelecek çağlara ömrü vefa etmeyecek" kuşkusuna düşen tarihin tabut yapımcısı girer içeri...

* * *

Neşe, kişi ve toplum enerjisinin "olumlu"ya kilitlenmesidir.

Eğer bu enerji demagoji, riyakarlık, üretimsizlik, babalanma ve yutturmacalarla "olumsuza" kilitlenmişse, neşe orada sanık sandalyesinden bir türlü kalkamıyor ayağa...

* * *

Milletvekili oluncaya kadar bilemezsiniz ne kadar neşeliydim ben...

Nerde ciddi ve asık bir budala suratı görsem, üstüne nüktenin sivrisineklerini salar, çok da eğlenirdim.

Bilirdim ki ciddi ve asık budala suratları yüzde doksan dokuz, koyu bir cehaletle tabuların arkasına sığınma kolaycılı-

ğına yatmış, ayak kokulu bir kasaba şarlatanlığının maskesidir.

Onun için de dünyaya açılamaz, kentli ve entellektüel düşmanlığından kurtulamaz ve başta hukuk, akılcı tutarlılıkların tümüyle boğaz boğaza gelir...

* * *

Milletvekilliğinin de ilk aylarında aynı keyfin içindeydim. Üstelik ciddi ve asık surat deposu gibiydi Meclis...

Adının gazetelerde şöyle bir görünmesi için palamut avına çıkar gibi telefonlarda gazeteci avına çıkmış, kafasının sarkıklığı göbeğine de yansıyan silik politikacılardan birine rastlayınca:

— Merhaba yahu derdim, senin için başbakanın ne dediğini biliyor musun, neyse benden duymuş olma...

Ve sırtımı döner giderdim...

Üç gün, beş gün, on gün, adam peşimi bırakmazdı:

— Ne demiş, ne demiş, diye...

Bir zaman sonra da oturur adsız portrelerini yazardım, kendi güveç çömleğinden başka bir şey göremeyen politika fasulyelerinin.

* * *

Ama olaylar öyle bir gelmeye başladı ki üstüme, neşemin tavı çene atan bir komaya girdi sonunda...

O sıralarda Meclis kulislerinde yarenlik ederken, kaşla göz arasında "sosyalizmin" ne olduğunu benden öğrenmeye çalışma salgını vardı.

Ayaküstü Marksizmin temel görüşlerini anlatmaktan usanmaya başlamıştım.

Bir gün yine biri, bir gazeteci grubu ortasında özel mülkiyete karşı komünizmle sosyalizm arasındaki farkı soruyordu.

Gülerek:

— İşin mi yok boş ver, zaten ben de artık sıkıldım bu sosyalizmden, dedim.

Ertesi gün gazeteler, sosyalizmden sıkıldığımı bizzat itiraf ettiğimi yazıyorlardı.

Şakalaşma özgürlüğüm o gün kendiliğinden prangalandı.

* * *

Gitgide öyle herkesin şakadan makadan anlamadığını görerek, neşemin kelebek kanatlı helezonlarını söndürdüm yavaş yavaş...

Angutluk kireçlenmesi bu kadar kalın olmasa, kimbilir kaç bin yazı yurtbilgisi derslerine gömülmek yerine, kendi gülücüğünün valsini oynayacaktı.

Kışlayla Cami'nin kendi tekeline almaya çalıştığı Şark çoraklığı yedi bin yıllık yazı dünyasının eşiğinden bile o kadar uzak ki...

Ne çizmeye iki nükte fıskeleyebiliyorsun, ne de sarığa...

Bir de sızlanır dururuz, neden bizden üst düzey insanlar pek çıkmıyor diye...

Yanıtı basittir:

— Esprinin özgürlüğüne hak tanıyacak bir neşe ortaklığı olmadığı için...

Bir Ömürde Saklananlar, Anlatılanlardan Daha Çoksa...

İkinci Dünya Savaşı sırasında Hitler'in Ankara'daki Büyükelçisi Von Papen'di.

Doksan yaşına kadar yaşamış olan Von Papen'in hayat öyküsü, her karesi değişik bir renge boyanmış bir satranç tahtasına benzer.

1915'de Washington'da askeri ateşelik ve casusluk suçlamasıyla ABD başkentinden kovulma...

Hemen arkasından Osmanlılar'ın Filistin'deki 4. Ordu'sunda kurmay başkanlığı...

İki Dünya Savaşı arasında Hitler iktidara gelinceye kadar Reichstag'da yani Alman parlamentosunda milletvekilliği ve kısa bir süre de başbakanlık...

1939-44 arasında Ankara'da büyükelçilik...

Hitler'in yenilgisinden sonra tutuklanarak Nürnberg Mahkemesi'ne çıkarıldı Von Papen. Bir ölçüde Ankara'nın lehte tanıklığıyla aklandı.

Von Papen 1952'de Türk hükümetine teşekkür etmek için Ankara'ya geldiği zaman kendisiyle uzun uzun konuşmuştum. Yakında anılarını yayınlayacağını ilk kez bana söylemişti. Ben de o sıralarda AP ajansına haber yardımları yapıyordum. Von Papen'in anılarının yakında yayınlanacağını AP'den duydu dünya böylece...

Von Papen'le Ankara Palas'da karşılıklı oturmuş konuşurken, kendisine sormuştum:

— Yüzde yüzünü yazabildiniz mi anılarınızın?

Beyaz saçları, ayak ayak üstüne atmış ince uzun vücudu, özenli koyu giysileri, Batılı diplomat ayakkabılarıyla küçük bir gülücük kıvrılmıştı dudaklarında:

— Benimkine benzer bir hayattan geçmiş hiç kimse yüzde yüzünü yazamaz anılarının, demişti. Ben de dörtte üçünü yazabildim ancak.

Hayattan geçerken "başarının" ne olup, ne olmadığı geometrik bir tutarlılıkla bir türlü tanımlanamıyor.

Sevgili Sakıp Sabancı'ya göre başarının somut kriteri kazanılan paradır. Anneme göre anlı şanlı bürokratik bir paye... Bazı tanıdıklara göre gününü gün etme, bazılarına göre de elinde yaptırımcı bir güç bulundurma...

Ben daha değişik açılardan bakmışımdır soruna...

Örneğin Von Papen'in anılarında sereserpe anlatabildikleri, anlatamadıklarının üç katı...

Acaba genç bir kadının, yahut genç bir erkeğin, yahut kasaba tipi bir politikacının konuşurken anlattıkları, asla kimseye anlatmak istemeyeceklerinin yüzde kaçıdır?

Eğer kişinin bir ömür içinde asla hiç kimseye anlatamayacağı şeyler, anlatabildiklerinden fersah fersah fazlaysa, o ömrü "başarılı" sayma olanağı var mıdır?

Bir insan düşünün ki dili de, kalemi de kendi öz sansürünün çarmıhına gerili... Vazgeçtik başkalarının zindancılığıyla özgürlüğünü yitirmeyi, kendi kendisinin zincirli, kelepçeli kalebenti olmuş birini siz ne kadar "başarılı yaşamış" sayabilirsiniz ki?

Bana göre bir başka ölçü de, ona buna yalan söyleme zorunluluğundan kurtulmuş olma düzeyi. Ahlaklı olmaktan ötürü değil, yalan söylemeye herhangi bir gereksinme kalmadığından ötürü...

Örneğin Platon, yahut Einstein, yahut Chagall sağ olsalar bir zorunluk, bir sıkışıklık duyarlar mıydı ona buna yalan söylemek için?

Sanırım böyle bir yaklaşım da evrensel bir ölçek sayılabilir "başarı" tanımlamasına...

Politikacılara gelince... Yüzbin tane de ancak bir tanesi başarılı sayılabilir onların. O da ancak gelecek kuşakların merakını kendisi hakkında hâlâ taze tutabiliyorsa...

Ayrıca başarıyı çok da abartmamalı... Sağlığın yerindeyse, dünyanın her yerinde geçen bir mesleğin varsa, borcun da çok değilse, yeter o kadarı da...

3. 1. 1997

Yalan

Gece gördüğümüz düşler neyin doğrusu, yahut neyin yalanıdır? 20. yüzyıl da bu soruyu yanıtlayamadan bitiyor.

Oysa Pascal:

— Geceleri düşünde dilenci olduğunu gören bir kralla, kral olduğunu gören bir dilenci arasında, üstünlükle yitikliği ta ciğerinin kökünde duyma açısından hiçbir fark yoktur, demiş.

Ne yapmalı ki, insan sade uyurken değil, uyanıkken de gördüklerinin bir düş olduğunu ömrü bitinceye kadar anlamıyor.

Bittikten sonra ise zaten hiç anlamıyor.

Böylece ademoğlundaki yalancılığın nedeni de çıkıyor ortaya:

Kendisini uyurken de, uyanıkken de kandırıp duran yaşamı taklit ediyor herhalde...

* * *

Yolda yürürken, otobüste yahut vapurda giderken; hayalinizde yarattığınız bir masal sinemasında, kendinizi izlediğiniz olur mu?

Werder Bremen-Galatasaray maçında, çekmişsiniz üstünüze sarı-kırmızı formayı, topla birlikte koşuyor, orta çizgiyi geçiyor, ceza alanına giriyorsunuz...

Savunma adamlarından bir tanesinin tepesinden aşırıyorsunuz topu, ötekini de yandan çalımlıyor ve karşınızda neredeyse eğilip panterleşen kalecinin sağ boşluğuna dayanıyorsunuz şutu...

Goool... Goooll...

* * *

Arkadaşlar sarılıp kucaklaya, üstünüzde piramidleşiyor.

Ve siz sağ yumruğunuzu ok gibi havaya kaldırmış, gökleri delmeye koşuyorsunuz sanki...

Evet, hepsi hayalinizdeki bir masal filminin yalanı....

Ancak "yalan"ın, "yalanmak"tan gelen bir başka anlamı daha var.

Canın bir şeyi çekip de ağzın sulandığı zaman, dilini dudaklarının üstünden, hatta bazen avcunun içinden geçirmek...

Gerçek dışı güzel hayaller için, çift anlamlı olarak kullanılabilir aynı sözcük:

— Yalan...

* * *

Kuşaklar boyu akıllara takılıp kalmış bir soru vardır:

— Kadınlar mı daha çok yalan söyler, erkekler mi?

Sanat ürünleriyle tarihsel olaylar üstünde; gerek zamanın, gerek ortamın, gerek kalıtımsallığın üçlü ortak etkisini arayıp durmuş olan, sıcak, dimağlı düşünürlerden Hippolyte Taine, kendince bir hesap çıkarmıştır bu konuda:

— Dürüst bir erkek günde sadece on kez yalan söyler. Dürüst bir kadın yirmi kez. Bir salon adamı yüz kez. Bir salon kadınının ise günde kaç kez yalan söylediği hiçbir zaman hesaplanamamıştır.

Taine sağ olsa kendisine sorardık:

— Acaba bakan olmuş bir hanım günde kaç kez yalan söylüyor, diye.

* * *

Anatole France, "Yalanın erkeklere ne kadar iyi geldiğini ve bunun onlar için ne kadar gerekli olduğunu sadece doktorlarla kadınlar bilir" diyor.

Demek ki kendini kötü hisseden erkeklerin başvuracakları yerler belli. Ya doktora gidecekler, ya hanımlara:

— Lütfen beni biraz kandırır, biraz kazıklar, biraz aldatır mısınız, diye...

Tabii politikacılar bu kolaylıkları daha önceden sağlayamamışlarsa.

* * *

Salt kadınlara yalan söyleyen erkekler için şöyle diyenler çıkıyor:

— Gerçek bir yalancı sayılamaz onlar. Ne de olsa yasal bir savunma durumundadırlar.

Ya peki salt erkeklere yalan söyleyen kadınlar için ne demeli;

"Böylece erkekleri katil olmaktan kurtarıyorlar" mı demeli?..

* * *

Rahmetli dayımın rahmetli bir kayınvaldesi vardı. Konu komşu, kız erkek, çevrede oturan kim varsa, ihtiyar kadına şöyle bir uğramadan edemezlerdi. Kadıncağız ise, gözleri görmediği için, gelenleri seslerinden tanımaya çalışırdı:

— Kız sen misin Hayriye?.. Bir kahve sür kendine... Karşıdaki dolabın üst rafında da kurabiye var... Al ye... O anan olacak yelloz yine düşüp kalkıyor mu her önüne gelenle?

— Arif oğlum sen misin?.. karşı dolabın üst rafında kurabiye var, al ye... O baban olacak ayyaş herif, yine akşamları gelip dövüyor mu ananı?

* * *

Bu dikenleri sivri sorulardan alınıp da sitem eden çıkarsa, ihtiyar kadın görmeyen gözlerini, ayaküstü misafirine diker, sigaradan çatlamış sesiyle çıkışırdı:

— A yalan mı söylediğim?.. Doğru doğru Hacı doğru... Öyle dolambaçlı yol bilmem ben. O yelloz anan önüne gelenle yatmıyor mu yani?.. O ayyaş baban her akşam kemiklerini kırmıyor mu ananın yani?..

* * *

Rahmetli dayımın rahmetli kayınvaldesi, damdan düşer gibi söylenen gereksiz doğrular için eski bir yazarın şöyle dediğini elbette ki bilmiyordu:

— Yalan, bir ruh inceliğini gerektirir bazen. Doğrucu Davut geçinenler ise bundan yoksundurlar...

* * *

Yunus da en büyük yalancı olarak dünyayı göstermiştir:
"O da yalan, bu da yalan; var biraz da sen oyalan..."

Sanat, Sakız Çiğnedi mi, Ölür

Sanat, süzülmüşler dünyasıyla sıkıntılarını aşamamışlar dünyası arasında zaman zaman bocalamış, zaman zaman da, sanat dışı kişilerin demagojik saldırılarına hedef olmuştur...

"Sanat sanat içindir" iddiasından "sanat toplum içindir" iddiasına, "sanat insan içindir" iddiasından "sanat yaşam içindir" iddiasına kadar, çeşitli iddiaların, politikayla felsefe karışımından yapılmış gözlükleri, sanatçılarla moda akımlar arasında, nedense yargıçlık rolüne sıvanır durur.

Gün gelmiş, geçen yüzyılın romantikleri bireycilikle damgalanmış, gün gelmiş gerçekçilik akımının öncüleri, kuruluk ve bıktırıcılıkla tu kaka edilmiş; gün gelmiş avant-gardelar anlaşılmazlıkla, toplumsallığa yönelenler de kısırlıkla suçlanarak, bir kıyıya itilmek istenmiştir.

Bütün bu çalkantılarda, su altında yatan niyet, sanatsever görünenlerin, sanatı kendi yapılarına göre disipline etme hırsıdır ki, bu hırs, bir ebemkuşağı gibi olması gereken sanatı, bir potur kuşağı olmasından vazgeçtik, bazen bir çakşır uçkuru olmaya kadar zorlamıştır...

* * *

Sanatı, şu veya bu gözlükle bakarak disipline etmeye kalkmak, kırlangıçların göçüne karşı çıkmak kadar, insanın yaratıcılık niteliğine ters düşen bir tutumdur aslında...

Sanat, insanlar arasındaki eşitsizliği de konu olarak alabilir, yüzyılda bir açan bir Tibet çiçeğini de...

Ve Tibet çiçeğini şişirmeden çizmenin özensizliğiyle, çöp tenekelerini karıştıran kimsesiz çocukları el alışkanlığıyla çizi çizivermenin kolaycılığı arasında, sanat şarlatanlığı yapma bakımından, hiçbir fark yoktur...

Tibet çiçeğini çizen bireycilik etmiş, kimsesiz çocukları çizen ise, toplumsal bir konuyu benimsemiş diye; ikincisini daha çok payelendirmenin, sanata olumlu bir katkı getirebileceğine nasıl inanırız?

Olsa olsa böyle bir değerlendirmeyi gören bir yığın açıkgöz, kolaycılığa bodoslamadan bindirirken, çiçek yerine dilenci çocuğu çizmeyi daha geçerli görmeye başlar...

Nasıl ki, bir yangın sonrasında gözlerini yitirmiş bir itfaiyecinin şiiri de, bir başka güzellikte yazılabilmişse; sevgiliye yazılmış kötü bir aşk şiirinden daha çok sanat kıvılcımları taşıyabilir...

Sanatı konular yahut biçimlerle disipline etmeye çalışarak, belirli bir gözlüğün alanı dışında kalanları önemsememek; hem sanatı yoksullaştırır, hem biteviyeliği mahmuzlar, hem de ucuzluğu ödüllendire ödüllendire sessiz bıkkınlıklara yol açar...

* * *

Bir zamanlar bizim sinemada köy gerçeğine eğilmek, alkışlanacak bir aşama idi... Bugün bilineni tekrar etmeye doğru, bir yerinde sayma olmaya başladı.

Sanat, bilinmeyene dönüklüğüyle yahut bilineni, bilinmeyen bir açıdan bir kez daha yansıtmasıyla, biteviyeliğe karşı olan bir uğraştır... Alışkanlıkları sömürmeye tenezzül etmemesi de bundandır.

Sokak şarkıları kulak alışkanlıklarını kolladığı için, sanat yapıtı sayılmaz. Modern şiir, eski alışkanlıklardan payanda aramadığı için, çok görkemli ufuklar açmıştır şiire...

Sinemada da yirmi yıldan beri değişmeyen kalıplar içinde verilen köy gerçeği, bizim rahmetli pederin şiir diye, sık sık tekrarladığı Ziya Paşa'nın beyitlerini anımsatıyor bana artık...

* * *

Köy gerçeğini İtalyan yapımcıları da, Amerikan yapımcıları da, Çek yapımcıları da çeviriyorlar. Ama nasıl çeviriyorlar?

Bazen eşcinsel bir papazdan giriyorlar öyküye, sarhoş bir öğretmenin çarpıcı ve komik özverilerinden geçip, linçe meraklı bir bağnazlığı da kavisleyerek, acemi bir politikacının köyde uğradığı fiyaskoya kadar, insan dokusunun tüm özelliklerini, bir tek köy gerçeğinde sergileyiveriyorlar. Ve hiç bir anlatımı da, durmadan çiğnenen bir sakıza döndürmüyorlar...

* * *

Köy gerçeği acıklıdır da, bizdeki sinema gerçeği ondan daha mı az acıklıdır? Genel olarak bu kadar boyutsuz, bu kadar yüzeysel, bu kadar iyi-kötü vurgulamalarında şematik ve nüanssız sinema, kötünün de kötüsü olan Arap sinemalarında bile kalmadı...

Köy gerçeği, yıllarca anlamsız yere baskı altında tutulduğu için, şimdi o dönemin aşılmasından gelen bir furyanın toptancılığını, başarı diye bağrımıza basıp gidiyoruz...

İster yoksulluktan söz etmeme üstüne olsun, ister sadece yoksulluktan söz etme üstüne olsun, sanatı disipline etmeye dönük her şematiklik, onu kıyma makinesine koyar. Yaratıcılığa cançekiştirir, ucuzluğu da yurtseverlik alkışlarıyla aferinlere boğar.

Sanat, insanlıktan kaynaklanır. İnsanlık ise, toplumlardaki çelişkilerden çok daha karmaşığını içinde taşıyan çok cepheli bir olgudur. İnsanlığın bu gerçeğini gözden kaçıran bir sanat, hiçbir gerçeğe tam yaklaşamaz ve tıknefeslilikten de bir türlü kurtulamaz...

27. 5. 1983

Şarap ve Rakı

Hep merak etmişimdir Fars edebiyatıyla bizim Dîvan edebiyatındaki ana tema olan "aşkla şarabın" hangi toplumsal kaynaktan kökenlendiğini.

Merak etmişimdir çünkü, her iki toplumda da "aşkla şarap" kültürü, Akdeniz uygarlıklarıyla kıyaslanamayacak kadar iğreti ve sadece masalımsıdır.

* * *

Buna rağmen her iki toplumun şiirinde de "aşkla şarabın" ağırlığı, tüm Akdeniz edebiyatındakinden bile yoğun...

Bu yoğunluğun temel nedeni sanıyorum ki, her iki açlığın da şiire yansıyan düşsel "telafi"si, compensation'u...

Böylece bu açlığın düşsel giderisi, birbirini durmadan tekrarlayarak taklit eden yansımalar doğurmuş...

* * *

Bir başka yaklaşım da, İslam'ın öncüsü olarak Hazreti Ali'yi benimsemişlerin, aşkla şaraba –Hanefilerle inatlaşırcasına– hoşgörüyle bakmış olmaları... Pratikte aşkla şarap kültüründe herhangi bir aşama yapmamış olsalar bile...

Ne İran'da, Marlowe dönemi tiyatrolarının sevi sevdasıyla Toskana Kianti'sinin topluma yontulmuş profilleri vardır, ne bizde Don Juan'ın büyük yazarı Tirso de Molina döneminin aşklarıyla, Fransız Bordeaux'sunun profilleri...

* * *

Gelelim şimdi başka bir soruna. Neden aşkla şarap, aşkla

rakıdan daha uyumlu durur birbirine?

Çünkü efendim, şarap, öğle-akşam hanımların da kolayca içebileceği 12-13 derecelik bir içkidir. Rakı gibi, viski gibi, votka gibi 45-50 derece değildir.

Aynı içkiyi kadınla erkeğin ortak içebilmesi ne demek?

Her iki tarafta da, "süper-ego" kontrolünün hafiflemesi ve her iki tarafın da görüntü sahtekârlıklarından arınarak, kendi doğalıyla bütünleşmesi demek...

* * *

Rakı, tavla oyununun kolaycılığında üretilen, kadınlar dışı bir içki... Şarap, satranç oyunu gibi büyük emekler isteyen ve kadınları dışlamayan bir içki...

* * *

Neden şarap büyük emekler ister? Şaraplık bağların üzümlerini, o bağlara düşen güneş ışınlarının açılarıyla saatleri sokar şaraplık kıvama...

Sonra onları fıçılama... Fıçılarda değişik kalitelerdeki üzüm sularını değişik sürelerde bekletip, zaman zaman çevirme...

Her yılın rekoltesi de aynı kalitede olmaz. Ayrıca dinlendikçe değerlenen şaraplardan Bourgogne ancak otuz yıl bekletilebilir, Bordeaux yüz yıl... Beyazlar ise on yılı geçmemeli...

* * *

Eee, böyle olunca elbet kadınla şarabın binlerce yıllık soyluluğunda aşkın yakutları daha ahenkli titreşir. Anasonlu rakı beyazındaki külhanicilikten çok daha ahenkli...

* * *

Bugünkü Türkiye toprakları şarabın doğduğu yerler. Eski bağ bozumu şenliklerinde şarap tanrısı Dionisos duygusal sanatın da tahtında otururdu.

Şarabın İsa dinindeki kutsallığında onun da gölgesi vardır.

* * *

Napoleon:

— Şarap yok, asker yok...

Demiş.

Georges Duhamel:

— Şarap uygarlıktır, demiş.

Moliere de şu kıtayı yazmış:

Nasıl da hoşturlar.
Şıkıdım şişe.
Nasıl da hoşturlar.
Sizin o küçük lık-lıklar...

* * *

Alexandre Dumas Pere, tüm siyasetçilerin ötesinde değişik bir pusulayı keşfetmiş gibi:

— Bir kadeh şarabın içinden bakmak kadar, hiçbir şey geleceği gül pembe gösteremez.

* * *

Şarap üretimi üstüne yazılmış binlerce kitaptan başka, şarap üstüne yazılmış şiirlerle yazılar da binlerce...

Bir dörtlük de Hayyam'dan işte:

Paramız yok ki bir güzel sevelim
Bademiz yok ki içip de haykıralım
Demek günaha girmenin yolu yok
Kalkalım çaresiz namaz kılalım.

* * *

Şarabı alkoller kategorisinde görmemek gerek. Sabahtan akşama binlikleri devirmeyi kastetmiyoruz. Balıkla etin nişanlısı gibi sofrada onlarsız edilemeyen bir iki kadeh şarap.

Kadınlı erkekli otuz milyon insanın yüzlerce yıldan beri öğle ve akşam iki kadeh şarap içtiği bir toplumda, ne riyakarlık kalır, ne sinsi tuzaklı hesap, ne maganda martavalı...

Onun için Baudelaire:

— Şarap içmeyen kişinin, mutlaka can kardeşi insandan saklamak istediği kötü bir şeyler vardır, diyor.

Nitekim Latin'ler de şöyle diyor:

— Gerçekler şarabın içindedir...

* * *

Bizim dîvan edebiyatına bağdaş kurup oturan şarap, keşke biraz da köylerde dolaşsaydı... Yaşam kıvancının büyülü enerjisi, köy evlerinin teraslarına konmuş çiçeklere dönüşürdü.

* * *

Şarabın yanında rakının öksüzlük içlenmesinde hançerleşen çökerticiliğini de Orhan Veli'nin ünlü dizesiyle analım:

"Bir de rakı şişesinde balık olsam"

Bundan daha acı bir yalnızlık çaresizliğiyle, çaresiz yalnızlık, ancak yine bizim sönük kasabalardaki erkek erkeğe meyhanelerinde bulunur.

26. 7. 1992

Değişen ve Değişmeyen

İnsanoğlunun dünyadan gelip geçerken "hayatla" yaşadığı garip serüvenlerde, zamanla nelerin değişip, nelerin değişmemiş olduğunu saptamak, sanıldığı kadar kolay değil.

Gelişen teknolojiyle birlikte kullanılan araçlarda da bir değişim olduğu kesin.

Eski gaz lambasının yerini alan elektrik, kömürlü maltızın yerini alan gaz yahut elektrik ocağı, atlı arabaların yerini alan motorlu taşıtlar v.s. gibi...

* * *

Geçim sıkıntıları ise hâlâ değişmiyor.

Traş olup tırnaklarını kesme de değişmiyor.

Acıkma değişmiyor.

Uykunun gelmesi değişmiyor.

Kışın gelmesi de değişmiyor, karın yağması da...

* * *

Yapıların mimarisi değişiyor, boyları uzuyor, pencereleri genişliyor, banyoları gömme oluyor, helaları küvetleşiyor.

Maç izleyenlerin sayıları değişiyor, TV'ler sayesinde milyonları aşıyor.

Lokantalar değişiyor, tencere yemeklerinin yerini pizzalar, dönerler, kebaplar, hamburgerler alıyor.

Platonik aşklar değişiyor, yerlerini öpüşmeli sevişmeli aşklara bırakıyor.

* * *

Karıncalar değişmiyor, sonbaharın ortasında eskisi gibi yine gözden kayboluyorlar.

Eve ekmek almak değişmiyor.

Pirinç değişmiyor, makarna değişmiyor.

Üzülmek değişmiyor, öfkelenmek değişmiyor.

Aynaya bakmak değişmiyor.

Üşümek değişmiyor, ısınmak değişmiyor.

Fal merakı değişmiyor.

Özlemek değişmiyor.

* * *

Bakkallar değişiyor.

Meyvalarla sebzelerin mevsimlerle olan bağımlılığı değişiyor.

Görücü yöntemiyle evlenme değişiyor.

Telli telefonlar değişiyor.

Yazıyla iletişim biçimleri değişiyor. Devreye fakslar giriyor, modemli bilgisayarlar giriyor.

Yüklüğe kaldırılan yer yatakları değişiyor.

Leğende çamaşır yıkama değişiyor.

* * *

Nezle değişmiyor.

Sevişme pozisyonları değişmiyor.

Pirzola değişmiyor.

Bekleme değişmiyor.

Kıskançlık değişmiyor.

Tepeden bakma değişmiyor, küçümseme değişmiyor.

Sövmek değişmiyor, dayılanmak değişmiyor.

Düş kırıklığına uğramak değişmiyor.

* * *

Semercilik değişiyor.

Çelik çomak oynamak değişiyor.

Kurgulu saatler değişiyor.

Gece eğlentileri değişiyor.

Reklam biçimleri değişiyor.

El tulumbaları değişiyor.

* * *

Bir siyasetçi görünce kuzu, koyun, koç, dana, boğa, deve kesmek değişmiyor.

Rüşvet değişmiyor.

Gemilerde iskele-sancak değişmiyor.

Çöp sorunu değişmiyor.

Su sorunu da değişmiyor.

Doğum değişmiyor.

Sabah yataktan kalkma değişmiyor.

Havuç değişmiyor.

Öksürük değişmiyor.

Genç kuşakların tüm ölçülerin kendileriyle birlikte değiştiğine inanmaları değişmiyor.

* * *

Dünya değişiyor.

Bebekler değişiyor.

Ölüm değişmiyor.

2. 12. 1994

Toplum "Hazineden Geçinenleri" Artık Ödeyemiyor

Altmış yıl önceki küçüklerin en nefret ettikleri üç şeyden biri, zayıf düştüklerinde her sabah kendilerine zorla içirilen balıkyağı, ötekisi ikisi de kabız olduklarında zorla yapılan lavmanla, yine zorla içirilen hintyağı idi.

Tanrı biliyor ya bugün de bana devlet yönetimi üstüne yazı yazmak, hintyağı yahut balıkyağı içmek gibi itici geliyor...

Ne var ki toplumun okuma menziline en çok girebilmiş yazı türü, gazetelerdeki köşe yazıları. Böyle olunca da bu olanağı yüzlerce yıl sürmüş olan "kulluk" koşullanmasına karşı, "vatandaşlık bilincini" uyandırmak için kullanmak gerekiyor.

* * *

Maalesef okullar kasıtlı olarak vermiyorlar bu bilinci. Özellikle de gençlerin düşünce ufuklarını "mevcut devlet yapısının eksileriyle artılarını karşılaştırmaya dönük, analitik değerlendirmelere" kapalı tutuyorlar.

Sözün kısası, sivil-asker bürokrasi egemenliğine gizli köleler yetiştirmeyi amaçlayan "totaliter" bir yöntem izliyorlar sinsi sinsi...

Örneğin tarihi kendi bilimsel objektifliğinden koparıp, siyasal bir oligarşinin propagandası için kullanıyorlar.

Edebiyatı da öyle...

Sosyolojiyle felsefe ise zaten iyice bir kıyıya itilmiş durumda...

Sonra da bu gençlerden gelmekte olan çağa uygun yaratıcı beyinler çıkması isteniyor.

* * *

Türk'ler ekonomik konularla henüz daha çok yeni geliyorlar yüzyüze...

Onun için de ne toplumsal yapıyla ekonominin, ne ekonomiyle hukukun, ne de hukukla felsefenin arasındaki ilişkileri –doğal olarak– tam kurabiliyorlar.

Kavranması hiç de zor olmayan zevkli konulardır bunlar. Yazık ki Türkiye'de üstü kapalı tutulan konulardır.

Yoksa altı yüzyıllık bir durağanlığın tortusu olan kapıkulu tayfasını, ilericiliğin, değişimciliğin, sosyal adaletçiliğin motoru sanma yanılgısı bu kadar yaygın olabilir miydi?

Bir toplumda üretime de, servislere de, emdikleri para kadar katkısı olmayan egemen tabakalar, toplumun sırtından geçinen tabakalardır. Durumlarının değişmesinden korktukları için, asla değişimden yana olamazlar. İlerici laflar söyleseler de olamazlar, söylemeseler de olamazlar.

Ve bu durumu aydınlatmaya kalkanlara öfke duyarlar.

* * *

Sayın Demirel son başbakanlığı sırasında bütçenin yarısının "personel giderlerine" aktığından yakınırdı hep.

Sayın Çiller de aynı şeyden yakınmaktadır. Toplanabilen 450 trilyonluk verginin tümünün "personel giderlerini" ancak karşıladığını söylemektedir.

* * *

I. Cumhuriyetin gelip duvara dayanmasının temel nedeni, "hazineden geçinenlerin" emdikleri para ölçüsünde ülke ekonomisinde, bir değer yaratamamaları... KİT açıklarının da nedeni bu, BİT açıklarının da nedeni bu, Bütçe açıklarının da nedeni bu, sosyal güvence kurumlarındaki açıkların da nedeni bu... Hatta son devalüasyonun dahi dipteki nedeni budur.

Siyasal partiler bu çarpıklığı düzeltmeyi göze alamıyorlar.

Toplum ise "hazineden geçinenleri" artık ödeyemiyor.

* * *

Öyleyse ne olacak? Hazineden geçinmeye alışmış kadro-

larla, dünya piyasalarına açılmak isteyen girişimciler, ister istemez çatışacaklardır.

Artı değer yaratma kapasitesi kimin daha yüksekse, o ötekine egemen olacaktır.

* * *

Gerçek bir ilerici ve değişimci, böyle bir çatışmada hangi kanadı tutması gerektiğini çok iyi bilir. İlericilikle değişimciliğin ne olduğunu tam anlayamamış olanlar ise "Marksizm"i yasak etmiş kadroları tutmayı, ilericilik sanabilirler. Yahut o rolde görünebilirler.

Ve ekonominin de, politika dışı, müsbet bir bilim olmaya başladığını asla anlamak istemezler.

* * *

Keşke Türkiye de bir an önce göstermelik "Kabuk devlet" olmaktan çıkıp, modern yargı erki ve güvenlik güçleriyle "Teknik bir devlet" olabilse de; biz de hintyağı içimine benzeyen bu tür konulardan kurtulup, daha zevkli şeyler yazabilsek...

27. 1. 1994

Daha Doğuştan İnsana El Koyma Yöntemleri

Neredeyse geçen yüzyılın başına kadar nice kasaba papazıyla köy hocası, "Dünyamızın" tepsi gibi düz olduğuna ve asla dönmediğine; şayet dönen bir şeyler varsa, onların da hepsinin "Dünyamızın" çevresinde döndüğüne inanarak öldüler.

Hem de kendileri gibi düşünmeyenlerin Tanrı'ya karşı gelen birer cehennemlik günahkâr olduklarına kalıplarını basarak...

* * *

Acaba Güneş sistemini ve dolayısıyla Tanrı iradesinin böylesine mükemmel bir görüntüsünü bir türlü algılayamadığı için, kendisini daha "ruhanî bir sadakat içinde sanan" ve asıl gerçeği yakalamış olanları da "kâfirlikle suçlayan" o kasaba papazlarıyla, köy hocaları, şimdi cennette midirler, yoksa cehennemde mi?

Ya Tanrı'nın bir yansıması da sayılabilecek Güneş sisteminin gerçeğini aramak yerine; sadece o papazlarla hocalara inanmış olmakla yetinenler nerdedirler, cehennemde mi, cennette mi?

* * *

Papazlarla hocalar neden dünyanın tepsi gibi düz olduğunda ve asla dönmediğinde yalı kazığı gibi tepeden tırnağa öylesine inatlaştılar ve dünyanın hem kendi ekseninde, hem de güneşin çevresinde dönen bir "yuvarlak" olduğunu söyleyenlere öylesine karşı çıktılar?

Onların salt bilgisizliğine bağlayamazsınız bunu.

* * *

Kutsal kitapların yorumlarını kendi tekellerinde tutan bir egemenlikleri vardı "ruhban sınıfının".

Evreni bilimsel olarak yeniden değerlendirme girişimleri, ruhban sınıfının tekelinde bulunan kutsal kitap yorumculuğunu ırgalıyor ve onların "inanç alemindeki mutlak egemenliğini" beyinsel bir kuşkuculukla zangırdatıyordu.

Sorun, "Tanrıya sadakat" görüntüsü arkasında bir egemenlik sorunuydu.

* * *

Kuran-ı Kerim'de, insanların müslüman olarak doğduğuna dair bir ayet-i kerime mevcut değildir.

Ama müslümanların yüzde doksan dokuzu, müslüman olarak doğmuş olduklarına inanırlar.

Oysa 7. yüzyılın ikinci yarısıyla 8. yüzyılda olduğu gibi, bir insanın gerçekten müslüman sayılması için, "reşit" olduktan sonra İslamı kendi özgür iradesiyle bizzat seçmesi, Kuran-ı Kerim'in felsefesine daha uygundur. Madem ki Kuran-ı Kerim'de insanların müslüman olarak doğdukları belirlenmemiştir.

Bize göre insanları doğuştan müslüman sayma geleneğinin pekişmesi de, "ulema sınıfının" egemenliğini güçlendirmeye dönük siyasal bir değerlendirmenin sonucudur.

Kişi doğuştan müslüman sayıldığında...

Tüm cami hiyerarşisi hemen tepesine binme ve onu kendi takımına nefer kaydetme hakkına "otomatik olarak" sahip olur.

Ve başlayabilir tutturmaya:

— Bir müslüman önce büyüğünün sarığını yıkayıp kalıplar.

— ....

— Bir müslüman önce büyüğünün sözünden dışarı çıkmaz.

— ....

— Bir müslüman cihat ilan edildiğinde en önde koşar.

Oysa İslam felsefesinin özünde "Kişi müslüman doğar ve

daha önce doğmuş olan müslümanın buyruğu altında onun sözünden dışarı çıkmadan yaşar" diye bir ilke yoktur.

* * *

Türk olarak doğan için de aynı yöntemi kışla uygulamaktadır:

— Bir Türk önce askerdir.

— ....

— Bir Türk önce verilen emri yerine getirir.

v.s....

* * *

Bir insanı daha doğarken kendi egemenliğinin uydusu yapma yöntemleri, toplumları mumya sargılar içinde dondurup, beyinsel dinamiğini yok etme yöntemleridir.

Türkiye gerekli aşamaları gösteremiyor ve aynı kalıplar içinde oyalanarak sirkeleşiyorsa; "doğuştan Müslüman ve doğuştan Türk" olmanın başkaları tarafından dikte ettirilen koşullarına uyma zorlanması ötesinde, kendi özgür düşüncesiyle kişiliğini geliştiremediği içindir.

* * *

Bir de Türk ve Müslüman olmadıkları halde uzayda yürüyenlere bakın...

Ortodoksluğun da, protestanlığın da, katolikliğin de iyice dışına çıktıkları halde, Tanrıya daha yakın görünmüyorlar mı?

Kendi uluslarının da çok üstüne çıktıkları halde, uluslarını en yükseğe çıkaranlar olarak göründükleri gibi...

* * *

Tanrının bir yansıması olan evreni merak etmediğin zaman; papaz da olsan, hoca da olsan, komutan da olsan; ne mistik, ne de ulusal yücelmelerin doruklarına ulaşabiliyorsun.

İnsanları, daha doğuştan kendi buyruğunun altına almak için, onlara el koyma yöntemleri uygulasan bile...

19. 3. 1992

Toplumda Öfke Yoğunlaşmalarının Nedeni

Yeni bir yıla daha girmenin yorgunluğunu üstünüzden iyice atabildiniz mi, yoksa hâlâ daha biraz mahmurluk var mı?

Yaşam hayhuyu o kirli memeleriyle, tekrar başladı insanları sokaklarda emzirmeye...

Okulların servis arabaları...

İşe gitmek için dolmuş bekleyen genç hanımlar...

Dükkânların açılmaya başlayan kepenkleri...

Vızır vızır geçip giden arabalar, otobüsler...

Ve yaya yürüyenler...

* * *

Yaşam hayhuyu o kirli memeleriyle her sabah yeniden başlar insanları sokaklarda emzirmeye...

Bir kez yedi yaşına basıp da okula gitmek için erken kalkma zorunluluğuna girmeye gör.

Bir de bakarsın yaş altmışı geçmiş, sen hâlâ daha bir yerlere gitmek için erken kalkmanın telaşı içinde yıkıyorsun yüzünü...

İnsanlar hayatın üstesinden gelmeye uğraşırken, hayat da onların üstesinden gelmenin peşindedir.

Yıllar değişse de bu garip düello değişmez.

* * *

TV kanallarına, gazetelere, karşılaştığın insanlara şöyle enine boyuna iyice baktığın zaman, en çok dikkati çeken şey, bir öfke yığılması...

Kimi mini eteğe kızıyor, kimi başörtüsüne; kimi hoyratlığa, kimi akmayan suya; kimi yönetimin düzensizliğine, kimi artan fiyatlara...

Hemen herkes bir şeylere kızıyor...

* * *

Ne var ki, bu öfkelerin dayandığı nedenler genellikle birbirinden çok farklı...

Kimine göre geleneklerimizi yitirdik; kimine göre bir türlü çağdaşlaşamadık; kimine göre siyasetçiler durmadan yalan söylüyor; kimine göre halk çok cahil; kimine göre ahlak diye bir şey kalmadı; kimine göre kimse işini tam yapmıyor...

Bu kadar çelişkili öfkenin böylesine yoğunlaşması, insanlardaki para kazanma çabasına kıyasla, gerçek bir meslek sahibi olanların sayıca azlığındandır.

Örneğin yüz elli kişiye bir doktor düşmesi gerekirken, bin kişiye bir doktor düşmede...

Elli bin doktor sayısını, üç yüz elli bine çıkarabilseniz...

Hukukçu sayısı da öyle...

Adalet örgütünün iki bin tane mahkeme eksiği var.

Değişik dallardaki mühendis sayısı da öyle...

Denizci kadroları da öyle...

Coğrafyacı sayısı da öyle...

Tarihçi sayısı da öyle...

* * *

Gerçek bir meslek sahibi olmayanlar çoğunlukta olunca, kimlik kanıtlamak öfke gösterileriyle özdeşleşiyor...

"Yaşam kalitesinin" düşük olduğu bu tür toplumlarda –ki adam başına düşen okumuşluk süresi üç yıldır. Ve bu süre Kanada'da on iki, Rusya'da dokuz yıldır– sorunların dibinde bir takım psiko-sosyolojik tümörler yatar...

Siyasetçiler de en kestirme yoldan sömürmeyi yeğlerler bu tümörleri. Nitekim bireyler de üretime dönük kazançlar yerine, spekülatif kazançlarla, rant gelirlerini yeğlerler...

Ve ortaya çözümsüz bir kargaşa tablosu çıkmaya başlar.

* * *

Bu sadece Türkiye'nin sorunu değil. Dünyadaki kırk yedi

İslam ülkesiyle bir milyarı aşkın müslümanın üretim toplamı, bir tek Almanya'nınkinin yarısı kadar...

İslam dünyası köylü ağırlıklı olduğu için meslek kadrolarında bir gelişme gösteremiyor.

Yani sözün kısası, geri kalmışlığın nedeni müslümanlık değil, köylülüğü aşamamış olmaktır.

* * *

Toplumda gitgide yoğunlaşan "öfke" sorunu, karşılıklı bir "hoşgörü" havuzuna kanalize edilemezse, tatsız ve belalı sürprizler de çıkabilir ortaya...

Dileyelim de kısacık ömür içinde bu tür tersliklerle insan hayatları bir kez daha ziyan zebil olmasın...

19. 4. 1992

Kadınların Ağzından Kadın Dünyaları

Uzatmalı bayram tatili sona ermede. Bir yerlere gidenler en geç yarın dönmeye başlayacaklar.

Arabalar, uçaklar, otobüslerle ağaçlıklı tepeleri, plajlı kıyıları, müzikli lokantaları, keyifli kafe-barları olan dinlenme köylerine koşanlar, inşallah yaşamın mutluluk bulutlarına doğru ayaklarının ucuna basıp, kollarını uzatarak biraz daha özgürce uzanmışlardır.

Ama bilinmez, belki bazı gerginliklerle tatsızlıklar da olmuştur kendi aralarında.

Neyse ki dönüşte bunları unutacak ve dinleyenleri imrendiren cennet masalları anlatacaklardır ballandıra ballandıra...

Anatole France, çocukluk anılarında, tatilin bitip de derslerin başladığı gün okula giderken, ilk kez ata nasıl bindiğini anlatacağını düşünür ve sonra da ekler:

— İlk kez ata binmenin ne anlamı kalırdı, anlatmadıktan sonra...

Ankara'daki siyaset ça-ça-ça'sından size de gına geldi mi bilmem. İnanın yüzlerce yıldan beri, değişik oyuncularla hep aynı ça-ça-ça...

Mesleksiz yığınların tepesinde ganimet paylaşımına değnekçilik etme itiş kakışı...

Altmış beş milyonluk bir ülkede sadece yüz bin kişinin evrensel düzeyde bir mesleği varsa...

Adam başına düşen "okuldan geçmişlik süresi" ortalama üç yılsa ve Mali'den dahi geriyse...

Otuz üç milyon insan otuz yaşından küçükse ve çağdaş donanımlardan yoksunsa...

Oradaki siyaset ve yönetim biçimlenmesi de berrak bir tutarlıkta olamaz...

Yani bir türlü soylu bir düzeye gelmez post kavgaları...

Bütün bu konuları daha derinliğine irdelemek için sanırım özellikle o toplumdaki değişik kadın dünyalarını –becerebildiğince– anlamak gerekiyor.

Ailemdeki değişik kuşaklardan kadın yakınlarım, bazen hiç bilmediğim bir kadın "kimyası" anlatıyorlar bana. Donup kalıyorum.

Örneğin gelinim Ümit Altan –ki Adli Moran'ın tek çocuğu idi– erkek kardeşleri de olan küçük kız çocuklarının, hayatta ilk karşılaştıkları gerçeği çizimlerken şöyle diyor:

— Erkeklere gösterilen ilgi yanında ikinci planda kalmak... Bazen birkaç şamar yemek. Bazen babasının annesini dövdüğünü görmek... Evlenince de mutfak, yemek, bulaşık, çamaşır, ev temizliği döngüsünün hiçbir zaman aşamayacağını anladığı çemberi içine sıkışmak... Kendiliğinden otomatikleşen yalanlarla kendine bir savunma ve uyum olanağı yaratmaya çalışmak...

Doksanındaki anneme soruyorum:

— Yalanın hayattaki yüzdesi ne kadardır anne?

Yüzüme öyle bir bakıyor, sonra:

— Hayatın yarısı yalandır evladım, diyor...

Başka bir kadın yakınım, erkeklerle kadınlar arasındaki en belirgin bir farkın, Tayland'dan Meksika'ya hiç değişmediğini şöyle anlatıyor:

— Kadın sevgi ve saygı duymadığı erkeği, gözünü bile kırpmadan ilk fırsatta harcar. Öyle bir erkek, birisiyle tartışsa, hemen onun tartıştığı tarafı tutar örneğin, erkek ise asla yapmaz bunu. Sevgi ve saygı duymasa da hemen harcamaz kadını.

Kocasından ayrıldıktan sonra kendini ev dışına vurmuş kadınların iç dünyaları... eski kocasıyla olan çatışma ve tartışmalarını –bilincine varmadan– yeni tanıdıklarına da uzatarak, ille de onu yenmeye kalkma uğraşları... Yıllar geçtikçe kuruyup katılaşma ve bazen kendini yenilemeye çalışırken bir kez daha düş kırıklığına uğrama...

Bunları kadın yakınlarımın ağzından dinlemek bir karış açık bırakıyor ağzımı...

— Peki neden kendi erkek çocuklarını da, korktukları, kızdıkları, kırıldıkları "o erkeklere" benzer yetiştirmeye kalkıyorlar o zaman, diye soruyorum.

— Kendilerinden doğan erkek de ötekiler gibi güçlü olsun diye, diyorlar, üstelik başka modelleri de pek yok...

Ve azıcık da olsa anlaşılıyor, yüzde sekseni mesleksiz bir toplumun, kendi "dön baba dönelim"ini neden kolayından aşamadığı.

11. 6. 1993

Acı

Niye vurur, nasıl vurur, nerden vurur, ne zaman vurur.

Anlama olanağı da yoktur, kestirme olanağı da...

İnsan hayatında üstesinden gelinemeyen acı olayları bir yazgı olarak kabul etme ötesinde ne yapılabilir ki?..

Dünyadan gelip geçiş serüvenimiz her an elektronik zıpzıplar değişkenliğindeki trilyonlarca faktörün çizdiği garip bir harita üstünde yaklaşıyor kendi akşamına...

Andre Malraux, onca güneşli yapıtın doruğundan Fransa Kültür Bakanlığını da üstlendiği sırada, iki yetişkin oğlunu birden yitirmişti bir araba kazasında...

Ya her biri en az on baskı yapmış 500 cildin sahibi Georges Simenon?

Fotoğrafları dergi kapaklarında yayınlanan gencecik kızı, sanki kendisine de, babasına da acının sonsuzunu tattırma misyonunu yüklenmişcesine, göğsüne dayadığı namlunun tetiğini çekiverdi...

Küllerini Simenon'un bahçesindeki bir ağacın üstüne döktüler.

Simenon vasiyet etmişti:

— Benim de küllerimi aynı ağacın üstüne dökün...

Şimdi her ikisinin de külleri aynı ağacın esintileri içinde.

Recaizade Ekrem'i de vurdu aynı yıldırım, Hüseyin Cahid'i de...

Kim bilmez ki, ateş düştüğü yeri yakar?

Olanak var mıdır acının denizlerinde boğulanlara uzaktan avuntu simitleri atmaya?

Kimi vurur, nasıl vurur, nerden vurur, ne zaman vurur?

Anlama olanağı da yoktur, kestirme olanağı da...

Bir iddiaya göre bireysel başarılar ne kadar yüksek düzeylere doğru tırmanırsa, beklenmedik acıların randevularında da öylesine bir keskinleşme olur.

O nedenle de Şark'ın tevekkül edebiyatında her türlü aşamalı isteğin başına yahut sonuna "hayırlısıyla" koşulunu ekleme geleneği vardır.

Bir başka iddiaya göre ise acıların zıpkını insanların başarısını da, gücünü de, yeteneğini de ayırdetmeden vurur onları.

Ne var ki toplumsal bir performans göstermişlerin uğradığı zehirli kasırgalar daha çok çeker dikkati. O nedenle de yıldırımlar daha çok dağ tepelerine düşermiş gibi bir inanca saplanır kişiler...

Ateş düştüğü yeri yakar...

Bilenler bilir o ateşin ne olduğunu.

Cuma anneleri de bilir, cumartesi anneleri de bilir, yüreklerinin ta derinliklerinde görünmez bir tırpanla yitirilmiş sevgilerin zakkumlu anılarından bir türlü kurtulamayanlar da bilir.

Sözcüklerin bittiği bir yere gelindiğinde...

Dünyadan gelip geçiş serüvenimizin kaçınılmaz akşamını anımsamak, bilerek bilmeyerek sırtımızda taşıdığımız çarmıhın bize sunduğu birkaç yudumluk bir tevekkül zemzemi olabilir belki...

Şu sırada ABD'nin Irak'a başlattığı saldırıyı bildiriyor ajanslar...

Kimbilir kimler kopup gidiyor hayattan...

Yüz yıl sonra...

Yüz yıl sonra şimdi yeryüzü serüvenini göğüslemeye uğ-

raşan milyarların ne tattıkları sevinçlerden, ne de çektikleri çilelerden bir iz kalacak geriye...

"Bir büyük boşlukta bozulan büyü"yü ergeç hepimiz paylaşacağız sonunda; sönmüş nefeslerimizin ortak ve sonsuz huzuru içinde...

3. 9. 1996

Bohçanın Dört Ucu...

İnsan hayatı için derler ki, ne kadar derleyip toparlamaya çalışsan da, dört ucunu bir türlü biraraya getiremediğin bir acayip bohçadır.

Neden dört ucu biraraya gelmez ki bu bohçanın?

Eskiden "kader", yahut "alın yazısı" denir geçilirdi.

Şimdi gelişmiş elektronik mikroskoplarla "cenin" daha ana karnındayken, kromozomları üstünde yapılan incelemeler; çocuğun doğduktan sonra hangi tür uğraşılarla, hangi tür hastalıklara daha çok eğilimli olacağını dahi koyuyor ortaya... Hatta hatta, ne kadar yaşayacağını bile...

Bir başka açıdan bakarsanız, "daha doğmadan önce belirlenmiş bir alın yazısı" da diyebilirsiniz buna...

* * *

Ne var ki sade "eksilerimizle" doğmuyoruz, "artılarımızla" da doğuyoruz. Enerji, kulak duyarlılığı, algılama hızı, ses güzelliği falan filan gibi...

"Artılarımızı" iyi değerlendiremediğimiz yahut "artılarımızı" daha iyi değerlendirecek bir ortam bulamadığımız zaman da; "eksilerimiz" daha ağır basmaya, daha belirginleşmeye başlıyor.

* * *

Eskiden insanoğlundaki bu tür denklemlerin –bir ölçüde de olsa– doğuştan geldiğine inanmazdım. Kişiyi çevresinin biçimlendirdiğine inanırdım.

Emile Zola'nın yapıtlarına tutkun olduğum halde, "Rougon-Macquart ailesinin doğal ve toplumsal tarihi" adlı dizisindeki romanlarda, karakterlerini; "kötü tohumdan gelenlerle iyi tohumdan gelenler" diye ikiye ayırmış olduğu için; kendisini, bir anlamda ırkçılığa pirim vermiş olmasından ötürü kınardım.

* * *

Benim inancım insanların eşit doğduğu ve toplumdaki adaletsizlikten ötürü bu eşitliğin bozulduğu idi.

Bugün de yine aynı inançtayım. İnsanlar eşit doğarlar.

Ancak "sağlık" ve "mesleki eğilimleri" açısından, "eksi ve artılarla" doğdukları, bilimsel olarak ortaya çıkmaya başladı...

"Kötü tohumdan gelenlerle iyi tohumdan gelenler" ayrımına ise hâlâ aklım pek yatmıyor.

* * *

Ne yaparsan yap bir türlü dört ucu biraraya gelmeyen o acayip bohça konusunun analizinde; daha doğuştan "tevarüs" edilen kalıtımsal bir doku yapısının, örneğin sinir sistemlerinin de bir rolü olduğu anlaşılıyor...

Böyle olunca...

Böyle olunca özellikle ve öncelikle bir meslek sahibi olmanın önemiyle değeri daha çok ağırlık kazanıyor.

Doğuştan edinilen "artılarla eksiler", kişinin sevdiği bir meslekle bütünleşmesinde, en azından daha sağlam bir sigorta içine alınıyor.

Enerjin yahut yoğunlaşma gücün düşükse; bunun, yaptığın işe nasıl yansıdığını görüp, düzeltebiliyorsun onu, örneğin.

Ve bohçanın bir ucu –iyi kötü– yerine gelip konuyor.

* * *

Bohçanın ikinci ucu aile içi özel hayat ilişkileri... Kişileri birbirine bağlayan çemberle birlikte, ortak bir armoni kurmak da zorlaşıyor. Sevgi dozları, davranış farkları, kapasite sorunları, "ego" çatışmaları, çocukluktan kalma özlemler ve refleksler, müzik ortaklığında beklenmedik kakafonilere neden oluyor...

Bohçanın ikinci ucu, birincisinden daha zor çekilip konuyor yerine...

* * *

Bohçanın üçüncü ucu, geçen yıllarla birlikte hayat düzeyini geliştirme, çocuklara bir birikim platformu hazırlama falan...

Burada da çevreyle olan ilişkiler bazen öylesine aşılması Kaf Dağı'na benzeyen pürüzler yaratıyor ki...

O ucu da yerine koyayım derken, ya ikinci uç geri kaçıyor; ya birinci uçta bir bozulma oluyor...

* * *

Dördüncü uç sağlık... Aile bireylerinin tümünü birden kapsayacak bir sağlık...

Ve o dahi bazen o kadar zor ki...

Bohçanın dört ucunu biraraya getirmek için, tam birini tutarken öteki kaça; tam ötekini tutayım derken ilki kaça; iki ucu da yanyana tam güvenceye alıp, üçüncüyü de onlarla birleştireyim derken...

Bir de bakıyorsun ki zaman dolmuş...

Uçlardan biri yine açık kalmış.

Ayrıca öteki uçlar da yavaş yavaş bozulup geriye doğru kayma hazırlığında...

11. 4. 1992

Rüzgâr

Rüzgârlarla gelip aylar yıldızlar...

Rüzgârlarla açılıp gider kimsesiz sandal...

Kız göğüsleri rüzgârlarla inip kalkar...

Rüzgârla titrer sakal...

Oynaşır sularda yalıların ışıklı gölgeleri rüzgârla...

Rüzgârla uçup gider emek...

Rüzgârla büyür çocuk...

Boncuk boncuk anılar, rüzgârla dağılır toplanır şakalaşırlar.

Buyrukların estirdiği rüzgârda bazen ölüme gider canlar.

Sonra buyruklar da kaybolurlar rüzgârların içinde...

* * *

Tozkoparanların önünde çerçeveleri altında yaldızlı ve sert bakışlı büyük boy nice fotoğraf, boş sokaklarda boş bir kesekâğıdı gibi, parçalana parçalana sağa sola savrulup gitti.

Tayfunlarla dalgalara bir gömülüp bir çıkan uzun direkli gemiler, en sıcak sevdaların hangi kıyılarda kaldığını bir türlü kestiremediler.

Rüzgârla söner ateş, cılızsa.

Rüzgârla büyür ateş, güçlüyse.

Çöl rüzgârlarının yuttuğu kervanları hiçbir tarihçi yazamadı.

Rüzgârlara ben, sen, o, biz, siz, onlar hem kızdı, hem kızamadı.

Göğsü hafif kıllı ve gömleğinin kopçaları kopuk deli bir sarhoş, elinde salladığı şişeyi dikip ağzına, rüzgârlara karşı sallanarak yürüdü ve düştü.

Açık arabalarda saçları rüzgârda savrulan kızlar vardır ki, ekranlarda görünür çokcası.

Kaç sobalı mangallı ev kızı, yattığı yatağın hırçın uykularla yere kaymış yorganları altında gördü saçlarının açık bir arabada rüzgârla savrulduğunu. Nine olduğu ve dişlerinin döküldüğü yıllarda bile genç kızlığından kalma tek düş, bu düştü.

* * *

Rüzgârda uçar uçurtma.

Rüzgârda uçar balon.

Rüzgârda bir avucunu ötekine siper eder de öyle yakarsın sigaranı.

Rüzgâr meltem meltemdir Adalar'ın yaz akşamlarında.

Rüzgâr sinsi bir hava akımıdır Victoria Garı'nda.

Rüzgâr dualı bir nefes olur, iyi gelir nazara.

Eski büyük köşklerin pancurlarında, geceleri ecinli çatırtıları ve ıslıklarıyla dolaşır rüzgâr...

Rüzgârda bir yerlere varmak ister gibi dalgalanır bayraklar.

* * *

Rüzgâr bacaların dumanlarında. Rüzgâr güverte merdivenlerini çıkan eteklikli kızların bacak aralarında...

Rüzgâr horultulanır karı-kocaların yatak odalarında.

Rüzgâr demirparmaklıklı koğuşların içinde bir af fısıltısıdır.

Rüzgâr hem bir yaşlılık aksırığı, hem bir gençlik raksıdır.

Gözleri yumuk, elleri ilerde, aranırlar doğmamış bebekler, yazgılarını yazacak rüzgârları.

Aranırlar rüzgârlar ölülerden arta kalmış birkaç yırtık kitapla, kimseye anlatılmamış anıları.

Rüzgârla sallanan ağaç gölgelerinde kayar gider tadılmamış aşklar.

Rüzgârla dalga dalga, eğile kalka, geceleri selam verir bulutlara başaklar.

* * *

Köpük köpük saldırır kayalara deniz rüzgârla.

Rüzgârla sıyırtır mandalını balkonda asılı duran çarşaf.

Müminler bir inanç rüzgârıyla rüku'a varırlar Kabe'ye doğru saf saf...

Kedi kendi rüzgârıyla tutar sıçanı.

Bir borsa rüzgârıyla birbirine karışır dolar yatırımları ve mısır koçanı.

Kıyıdan esen rüzgârdaki öpüş.

Rüzgârda uçuş.

Rüzgârda düşüş.

* * *

Cavidan havalı kadındır, Sacit rüzgârlı erkek.

Bir gönül rüzgârında atılan iki tek.

Piyanoda uçan ellerin rüzgârı...

Fuzulî'nin kapısını sadece sabah rüzgârı çalardı.

Nefî'nin şafak gülleri bahar rüzgârıyla açardı.

Bir ince rüzgârdır Chopin'in marşı, cenaze törenlerinin resmisinde çalınır.

* * *

Haberler vardır rüzgârlarla alınır rüzgârlarla salınır.

Rüzgâr uçurur kiremitleri.

Bir rüzgâr kilitler kilitleri, bir rüzgâr açar kilitleri.

Rüzgâr bir sestir, bir hışım, bir titreşim, bir bela, bir karasevda...

Rüzgâr hem iniştir, hem yokuş...

Rüzgâr başı ve sonudur öykümüzün, bir varmış bir yokmuş.

31. 12. 1987

Doğa Acımasız Bir "Kara Alaycı" mı?

Doğada da acıtıcı bir kara mizah, daha doğrusu bir "kara alay" var mıdır, yoksa "kara alay" sadece insanoğlundaki yaratıcılığa mı özgüdür?

Diye sorsak...

Değil derin bir merakla cilt cilt sanat, bilim ve siyasal tarih sayfalarını incelemek; salt gazete haberlerine şöyle bir bakmakla dahi, doğanın nasıl acımasız bir alaycı olduğu hemen çıkar ortaya...

Doğa, yahut kader, yahut takdir-i ilahi...

Adını hangi tür inanca göre koyarsak koyalım, kaosun kendi dialektik yapısından fışkıran çelişkiler, Arz küresinin üstündeki canlılara da bir "kara alay" olarak yansımada...

Filin en korktuğu düşman karıncadır ve karga, bülbülün familyasındandır. İnsanlar dişsiz doğar, genellikle de dişsiz ölürler...

1995 sinema Oscar'ları, pazartesi gecesi perisel bir masal güzelliğinin törenleriyle sahiplerine verildi Los Angeles'de...

Törenlere, tekerlekli sandalyesiyle sahnede de görünerek, katılan bir erkek oyuncu vardı, Christopher Reeve; yani, filmlerde mavi peleriniyle uçan Süpermen...

Kaderin bir "kara alayı", Süpermen'i geçirdiği bir at kazası sonucu, uğursuz bir felcin kırık döküklüğüyle tekerlekli bir sandalyeye mahkum etmişti.

* * *

Armatör Onassis'in kızı, akıl almaz servetiyle ters orantılı olarak, 40 yaşında iken düştüğü başedilmez yalnızlığını avutmak için gittiği Buenos Aires'deki bir gece kulübünde, aşırı dozda aldığı uyuşturucu sonucu ölüverdi. Çok kişi de bu ölümün bir intihar olduğuna inandı.

Dünya edebiyatının en çok roman yazmış kalemi Simenon'un, kızı ise babasını kahretmek için nerdeyse kurşunun sesini telefondan duyurarak son verdi hayatına...

Küllerini Simenon'un oturduğu evin bahçesindeki bir ağacın üstüne döktüler...

Simenon ölünce, aynı ağacın üstüne döktüler onun da küllerini...

"Kara alayın" en son örneklerinden birini Orsay Müzesi'ndeki Courbet'ye ait salonlarda gördüm.

Bir Amerikalı'dan geçici olarak alınıp bir süre için müzeye konmuş, "Dünyanın doğuşu" adında bir koca tabloydu... Bütün ayrıntılarıyla bir kadının mahrem organını gösteriyordu...

Ve bunu Sultan Aziz döneminde Courbet'ye kim ısmarlamıştı biliyor musunuz?

Halife-i ruy-i zemin'in Paris elçiliğindeki bir saray efendisi...

Dar kalıpların cenderesi içine sıkışmış fanatikler için, özellikle "kadın ve sanattan hiçbir şey anlamayan ilkel kimseler" oldukları söylentisi yaygındır.

Bu söylentiyi ters çıkarmak için, Paris'e diplomat olarak gönderilmiş bir saray efendisi tarafından Courbet'ye gizlice ısmarlanan o canım tablodan yararlanılamaz mı acaba, diye düşündüm.

Tablonun cep boyutunda fotokopileri çoğaltılmalı ve ümmetçiliğe de ağırlık veren siyasal toplantılarda izleyicilere, birer Osmanlı anısı olarak tek tek dağıtılmalı...

Böylece hem önüne geleni, kadın ve sanattan anlamayan bir fanatik olmakla suçlama sona erer, hem de büyük bir şah yapıt, gerçek sahiplerini bir anı-armağan olarak bulmuş olur...

Üstelik ola ki katkı da sağlanmış olur izleyici sayısının artmasına...

Takdir-i ilahinin kara alayını neden bir Amerikalı'yla bir Paris müzesine bırakalım; bizim de sahip çıkmamız gerekmez mi ona?

Kaosun kendi dialektiğinden oluşan nice garip çelişkiler, bazen büsbütün belirginleşerek, hayat boyu düşüp durur hepimizin üstüne...

Vaktiyle analarımızın yün eğirdiği örekenin bugünkü argoda kazandığı değişik anlam da bunun sonucudur; bazı gösterilerde "beleşçilikle" "ilericiliği" birbirine karıştıran sloganlar da; daha ilk okuldayken her sabah "Türküm, doğruyum, çalışkanım" diye bağır bağır bağırdıktan sonra, bir ömür mesleksiz yaşayıp, sürekli avanta peşinde koşmak da...

Bir Tren Daha Kalktı

Vaktiyle yolculuk denince hemen akla trenler, garlar; istasyonlar gelirdi.

Peronların kocaman yuvarlak saatleri...

Elde valizler, hızlı adımlarla binilecek vagonun bulunması...

Ya kompartımanın, ya koridorun penceresinden dışarıya eğilerek, yerdekilerle yapılan son konuşmalar...

Kabarmış yürekleri örtmeye çalışan sözde şen bir görüntü ve yapıştırma gülücükler...

Kocaman yuvarlak saatin kalkış dakikasına yaklaşan yelkovanı...

Laf ola son birkaç hatırlatma...

Sakın mektup yazmayı unutma, falan...

Ve derken tren kalkıverirdi. Gidenler pencereden biraz daha uzanmaya çalışır, yerdekiler hızlanan üç beş saniyelik bir yürüyüşle, ayrılığın çaresizliğine bir kıyımcık daha direnmek isterlerdi.

Sonra sallanan eller uzanırdı tren pencerelerinden ve yerdekilerin de sallanan elleri kalkardı havaya...

Son vagonun arkasından uzaklaşan iki demir tamponla, bağlantı körüklerinin silik çerçevesi ve yukarı kaldırılmış yine küçük bir bağlantı köprüsünün üç karışlık demir kapağı...

Bir de vagonun sol tepesinde gitgide uzaklaşarak kaybolan kırmızı bir ışık...

Altmışsekizinci yaşı da dün böyle uğurladık...

Garip olanı, yerde kalan da bendim, giden de...

Ben gidenlerimin arkasından kimseciklerin duymadığı büyük müzikler çalarım yalnızlık saatlerinde... Bazen onları hiç tanımamış olsam bile...

İlk kez trendeki kendime hergelece göz kırpıp, elimle ufak bir adiyos yaparak bir Brahms çaldım...

Ankara'da sabahlardan akşamlara, akşamlardan sabahlara dokunulmazlığımı kaldırma çabalarının tamtamlı yamyam danslarından biraz olsun kurtulup eve döndüğüm zamanlarda da, nedense hep 3. senfoniyi çalardım.

Kimbilir belki de farkına varmadan Sagan'ın romanından etkilenmiş olarak.

Altmışsekiz yaşın treni de kaybolup gitti.

Daha önceleri, giden trenlerden sonra, yerde bırakılmış gölgemin kazara unutulmuş olabileceği pek gelmiyordu aklıma.

Şimdi azıcık geliyor gibi...

Doğuştan batışa doğru kavislenen, ışıkları da, renkleri de, karanlıkları da karmakarışık bir garip gökkuşağının, hayata yansımış çemberinden geçerken, "ne umdum, ne buldum" diye düşündüğüm hiç olmadı.

Sadece Türk akıldanelerinin böylesine yazıdan uzak, böylesine yazı dışı, böylesine kitap kindarlığıyla betonlaşmış olabileceğini kesinkes öngörememiştim.

Gerçi bunu havalı martavallarla saklamaya uğraşıyorlardı ama, dünyanın uygar sayılan dilimindeki en az kitap, en az dergi, en az gazete okunan bir ülkesinde; bu kadar toplatılmış, yasaklanmış ve yazarları toz edilmek istenmiş yayının bulunması, temel gerçeği tabak gibi koyuyordu ortaya...

Bu kadarını doğrusu hiç mi hiç beklememiştim. Özellikle adımı dergilerle gazetelerde ilk olarak basılı gördüğüm 1940'lı yıllarda.

Şimdi düşünüyorum. Öngörebilmiş olsam ne olacaktı?
Sanıyorum yine aynı şey olacaktı.
Marksizm cehaletinin en yüksek primleri sağladığı dönemlerde, insan toplumlarının da evrensel dialektiğin dışında kalamayacağını anlatabilmek için harcadığım kağıt ve makine şeritleri, bunu bir hayli kanıtlıyor.

Bir yazı adamı bulunduğu ortamlardan çok; yazının gereğine göre yaşamalı bence... Yazının gereği içinde, toplumsal ortama duyulan tepkiler de vardır çünkü...

Bir tren daha gitti. Garip olanı yerde kalan da bendim, içinde giden de...
Biliyorum ki bunlardan bir tanesi kalktığında, yerdekini de bırakmayacak.
Ne hergelece bir göz kırpması olacak, ne de elle yapılan ufacık bir adiyos...

22. 6. 1995

Gençlik ve İhtiyarlık

İnsanlığın bitmeyen konuları var, aşk gibi, para gibi, siyaset gibi...

Ama galiba en bitmeyeni, hayatın başındakilerle sonundakiler arasındaki küçümsemeler ve kuşak çatışmaları...

Genç için yaşlı, "ahı gidip vahı kalmış bir moruk", yaşlı için genç "aklı kafasından bir karış havada bir zibidi"...

Gerçeğini ararsanız her iki zıt değerlendirmenin dışında kalmış olanlar ilginçtir aslında...

Örneğin Goya'nın "zibidi" sayılacak yaşta yaptıklarıyla, "moruk" sayılacak yaşta yaptıkları aynı değerdedir.

Rodin için de öyle, Dostoyevski için de öyle, Hugo için de öyle, Einstein için de öyle, Russell için de öyle...

Sanat ve bilimde yaş faktörü sadece biyolojiktir. Beyinsel bir farklılaşma yaratmaz, ister on altısında olsun, ister seksen altısında.

* * *

Kuşaklar arasındaki çatışma daha çok yönetim ve egemenlik konularında çıkıyor ortaya...

Genç, kendi yaşamının engellenmemesini ister, yaşlıysa kendi sözünün dinlenmesini...

Kimsenin kendi çabası sonucu olmayan bir yaş faktörünün, kişi tarafından kendi üstünlüğü için bir koz olarak kullanılmak istenmesi, başka tür değerlerden yoksunluğun sonucudur çokcası...

İster genç olsun ister yaşlı; insanlarda "analitik düşünceden" kopukluk oranı, yani dangalaklık oranı, her yaş kuşağı için aynıdır.

Kör değneğini beller gibi bir iddiaya saplanıp, o iddianın kaynağıyla "eksi ve artısını" kapsamlı bir düşünce sistematiği içine oturtmadan, boyuna aynı klişeyi tekrarlayanlara her yaşta rastlanır, bilmez misiniz?

* * *

Örneğin bizde gençler de, yaşlılar da "atalarımızın kahraman olduğunu" söyler dururlar.

Peki İspanyolların, yahut İsveçlilerin, yahut Japonların ataları bizimkilerden daha mı az kahramandılar?

Bir kısmı hiç bilmedikleri denizlerde dolaşır, bir kısmı da feodal kavgalarda akıl almaz bahadırlıklar gösterirlerdi...

Her toplumun atası aynı ölçüde kahramansa, bizimkileri ön plana çıkarmanın anlamı nedir?

Gerektiğinde ölümü göze alacak yiğitlikte bir güç oluşturmak tabii...

Oysa ultra modern silahlar üreterek, onları kullanabilecek kapasitede kadrolara sahip olmak, çok daha büyük üstünlükler sağlar ülkelere...

İşte ataları kahraman Araplar ve işte korkak Yahudilerin İsrail'i...

Böyle değişik ve çok daha gerçekçi bir değerlendirmede, yaşın on sekiz olsa ne yazar, altmış sekiz olsa ne yazar?.. Bu tür bir sorunu kavrayabilenler ve kavrayamayanlar vardır sadece...

* * *

Kıyısı beş cm. olan bir karenin herhangi bir köşesini merkez olarak alır da yarı çapı beş cm. olan bir daire çizerseniz, karenin daire dışında kalan bölümünün yüzölçümünü nasıl bulursunuz?

Böyle basit bir problemin çözümünde kuşak kavgası olur mu?

O nedenle de "genç" diye kimseyi küçümsemeyin, "yaşlı" diye de kimseyi büyütmeyin gözünüzde...

Dangalak mı değil mi, sorun orada...

Yüklendiği işin üstesinden gelebilen bir enerji ve özende mi; yoksa bin dereden su getirip kaytaran ve ipe un seren bir sünepelikte mi?

Ve işte Jean Cocteau'un enfes bir sözü gençlikle ihtiyarlık üstüne:

— Genç kalarak ölünebileceği gibi, ihtiyar olarak da doğulabilir dünyaya...

* * *

Aynı konudaki ünlü sözlerden birkaçını daha sıralayalım.

Usta tiyatro yazarı Marcel Achard şöyle diyor:

— Genç kuşakları tahammül edilemez görmek, artık onlardan biri sayılamayacağımızdan ötürüdür.

Sevil Berberi'nin yazarı Beaumarchais de şöyle demiş:

— Aşkta gençler yaptıklarının bedelini öderler, ihtiyarlar da yapamadıklarının bedelini...

Ve bir söz daha:

— Gençler "mükemmel şeyleri" sevmezler. Kendilerine yapabilecekleri fazla bir iş kalmadığı için sevmezler. O nedenle de "mükemmeli" gördükçe ya sinirlenir, ya sıkılırlar.

* * *

Kuşak kavgaları daha uzun yüzyıllar süreceğe benzer. Beyinselliğin yaş farkı gözetmeden paylaşımı, egemenlik tekelinin ilkelliğine ağır basıncaya dek...

Günümüzde de gençlere, yahut ihtiyarlara kızmanın nedeni, her iki tarafta da insancıl kanalların tıkanıklığı...

İhtiyarlara kızarak hayata başlayanlar, gençlere kızarak bitiriyorlar onu...

Zekâ, Seks ve Siyaset

Klasik psikoloji kitapları "zekâ"yı, kişinin kendi dışındaki dünya ile uyum sağlayabilme kapasitesi olarak tanımlarlar.

Çağla uyum sağlayabilmek de buna girer; durmadan gelişen ve değişen üretim ve tüketim biçimleriyle uyum sağlayabilmek de buna girer; içinde yaşanan coğrafi bölgenin doğasıyla uyum sağlamak da buna girer; yaşamı daha kolaylaştırıp, daha güzelleştirecek çabalar bütünüyle uyum sağlamak da buna girer, v.s....

Bu tanımlamaya göre çağ ve çağın dinamikleriyle uyum sağlayan toplumlar, gelişmiş zekâlı toplumlardır; bu uyumu sağlayamayanlar da tersi...

* * *

Hukuk felsefesindeki mızrak boyu ilkelerinden biri şudur: Yasak bolluğu, suçlu sayısını arttırır. Öyle ki sonunda "hukuk" anlamsızlığa düşer...

Bir toplum ise suçlu sayısını arttırdığı ölçüde değil, azalttığı ölçüde serpilip gelişebilir.

Görüyoruz ki, Türk siyasal bilincinde bu tür konular, bir maganda bulamacı olmaktan, bir kristal damıtılmışlığına henüz geçememiş...

* * *

Örneğin özel TV kanallarını alın... Anayasaya göre hepsi yasaklı... Ama en sorumlu siyasetçiler dahi hepsinde görünüp konuşmakta...

Siyasetçiler, siyasal bir hukuk belgesi olan anayasayı, çağ ve çağın gelişen teknolojisini kucaklayabilecek bir formülasyona göre düzenleyemediklerinden, kendileri de dahil, tüm Türkiye'yi bir suç ortaklığı içine sokuyorlar...

Buna yönetimde üst düzey bir zekâ gösterisi diyebilir misiniz?

* * *

Besbelli ki Türk devleti, tepedekilerin irade ve izni dışında toplumun olup bitenleri öğrenmemesi üstüne kurulmuş...

Kilitli bir cendere getirilmiş toplumun izleyip, öğrenip, anlayıp gelişmesine...

Bir çeşit toplumsal beyin ve bilinç maphusluğu...

Bunu aşmaya kalkanlar da suçlu sayılmış...

I. Cumhuriyet'teki en büyük fiyaskonun eğitimde ortaya çıkmasının öz nedeni bu işte...

Siz daha ilkokullarda diyeceksiniz ki, "Türkler, I. Dünya savaşından galip çıktılar, ama Almanlar yenildiği için yenik sayıldılar..."

Ve bu maganda martavallarıyla yetişmiş genç insanlardan düzgün düşünce üretmelerini bekleyeceksiniz...

Maganda martavalı, yeni kuşaklarda da düzgün düşünce değil, yine maganda martavalı üretir.

* * *

Seks piyasasının yıllık cirosu trilyonları geçiyormuş. Özel TV'lerde kırmızı noktalı yayınlar, seks dergileri, seks aygıtları satan dükkânlar, seks kasetleri, seks fotoğrafları...

Bin yıllık bir açlık giderilmeye çalışılıyor...

Böylesine bir açlık bunalımı, toplumsal zekâ ile yaratıcılığı, kılları traş edilmiş eşek kuyruğuna döndürmez de ne yapar?

Şimdi yeni aşılan yasaklarla Türk toplumu cinsellikte de kolektif bir suç ortaklığı içinde...

Al sana siyasetçilerdeki çağa uyum sağlayan kıvrak zekâ gösterisini...

* * *

Eğer vaktiyle dünya sanatı, Türkiye'den içeriye yansırken "Toplumsal ahlâka aykırı mı değil mi" budanmasından geçme-

seydi, cinselliğin sanattan süzülen estetik birikimleri, bu alandaki manda dışkısına benzeyen magandalıkları, daha törpüleyip, daha düzgünleştirebilirdi.

TV'den izliyoruz. Bir hanımla telefonda seks konuşması yapmaya çalışan bir magandanın soluklu gırtlak sesi duyuluyor:

— Afedersiniz.. Üstünüzde şimdi.. yani ne var ha.... söyleseniz.. Giyinik misin, soyunuk musun yani ha...

Hanım:

— Giyiniğim, diyor...

— Yani ne var ha ayağında?

Kadın:

— Botlar var, diyor..

Magandanın kısık boğaz sesinden kopan bir:

— Ohhh... uh...

Kadın, kendi nötr kayıtsızlığında:

— Ne oluyorsun öyle... Sadece bot var dedik, diyor.

* * *

Yıllar boyu Pierre Louys'i yasakla, Lawrence'ı yasakla, Miller'i yasakla, Aristofanes'i yasakla...

Şimdi de TV'de, bir kadın sesinin "ayağımda bot var" demesine, "oh"lıyan, "uh"lıyan magandaların sesini dinle...

İstiklal Marşı çalınırken put gibi duruyor ya ayakta, o kadarı yetmiş yöneticiye...

* * *

Çağın dışında bırakılmış toplumları bile, TV'siyle, uçağıyla, filmiyle gelip kendi içine sürüklemeye başlıyor uzay çağı...

Ve yasaklarla insanları, insan olmanın dışında tutayım derken, sonunda kendinin de içine tıkıldığı bir suçlular hamuru çıkartıyorsun ortaya...

Kuzum siz söyleyin lütfen:

— Buna büyüklerimizin üstün zekâsı denebilir mi?

7. 10. 1992

Sanat mı, Siyaset mi, Servet mi?

Siz hiç işinden hoşnut olan insan tanıdınız mı?
Kimsenin kendilerini o işi yapmaya zorlamadığı sanatçılar dışında, ben tanımadım...

Yok pardon, bir de politikacıların kaymak takımı var. Kabineyle Meclis'e girmiş olanlar çok hoşnutturlar görevlerinden...

Hatta belediyeler bazında dahi izlenebilir bu hoşnutluk...

Ha, bir de küçük-büyük işletmelerin üst düzey yöneticileri var ama, zaman zaman onları da, üstlenmek zorunda kaldıkları risklerin stresleri kıskaçlar...

* * *

Gerçi sanatçılar uğraşlarından hoşnutturlar. Ancak onların da yakınmaları, hak ettikleri ilgiyi tam göremedikleri, geçimlerini sürekli bir güvenceye her zaman kavuşturamadıkları üstünedir.

Ayrıca sanatçılık, doğuştan kökenlenen özel yetenekler de ister.

İşletmecilik ise parasal olanaklar ve kaynaklar ister...

Politikacılık, ne doğuştan özel yetenek ister, ne parasal kaynak ister...

Biraz hava basma biraz bol keseden atma, biraz da çevre ister.

* * *

Politikacılığın en büyük belası, bazen en tepeye tırmanmışken, tepetaklak sıfır rakımına düşme olasılığı...

Ne var ki bu olasılık, tepelerdeyken pek akla gelmez. Hatta tam tersine hiç batmayan bir güneş olma inancı pekişmeye başlayabilir insanda...

Onun için de 17. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş olan büyük ozan Nabi şöyle diyor:

Bağ-ı dehrin hem hazanın, hem baharın görmüşüz
Biz neşatın da gamın da ruzigarın görmüşüz
Çok da mağrur olma kim meyhane-i ikbalde
Biz hezaran mest-i mağrurun humarın görmüşüz

Nabi, kendi yaşamında, otuz dokuz yıllık bir iktidardan sonra Avcı Mehmet'in nasıl devrildiğini görmüştü. Sonra II. Mustafa'nın da gördü nasıl devrildiğini...

Ayrıca on tane vezir-i azamın da nasıl idam edildiğini gördü... Yani biliyordu egemenlik meyhanesinde gurur sarhoşluğuna uğrayanların, nasıl bir acıyla ayıldıklarını...

* * *

Sanat-servet ve siyaset arasında insanın aklı hep biraz karışmıştır...

Öyle ki üçünün de bir yığın taklitçisi çıkmıştır...

Nedeni de sanırım, insanoğlundaki, "özerklik", "farkedilme", "üstünlük" tutkusu falan...

Zaman zaman siyaset, sanatı da, serveti de boyunduruğu altına almaya çok kalkmış.

Servet de, siyasetle sanatı boyunduruğu altına almaya kalkmıştır.

Sanatın ise hiçbir zaman böyle bir derdi olmamış, sadece kendi özerkliğini savunmaya çalışmıştır.

Buna karşılık sanatın, koltuğu da, hisse senedi de yoktur. Devrilmesi de sözkonusu değildir, iflas etmesi de...

Yine siyaset poyrazının hızlı estiği ve bakanların patır patır döküldüğü bir dönemde, Necip Fazıl'la Ankara Palas'ta karşılaşmıştık:

— Baksana bana ben hiç düşüyor muyum, demişti. Ben düşmem çünkü ben yerde oturuyorum.

* * *

İnsanlar neden yakınırlar işlerinden?

Bana sorarsanız sevdikleri işleri bulamamışlardır da ondan yakınırlar...

Daha doğrusu çoğu hangi işi sevebileceğini de kestirememiştir...

Örneğin mahkemedeki bir tutanak yazıcısı, belki de iyi bir botanikçi, yahut eski zamanlara âşık bir Sümer dili uzmanı olabilirdi.

İnsanların içlerindeki gizli eğilimleri bulup çıkartmaları kolay değil...

Hele bu tür ortamlar, günlük yaşamların çok dışındaysa. Ve viran olası hanede evlad-ü eyal ekmek bekliyorsa....

* * *

Haydi bakalım gelsin fırsatını bulup köşeyi dönme sıtması, yahut punduna getirip siyasetçiliğe dalma ihtirası...

Belki de şu arsa mafyacısı, ilginç bir gökbilimci olabilirdi. Yahut şu parti adayı bir opera kostümcüsü...

İşte o zaman kimbilir ne kadar çok seveceklerdi meslekleri...

* * *

Sevdiği işle uğraşıp, sevdiğiyle birlikte yaşamak denklemi çok az gerçekleşebiliyor dünyada...

Önümüzdeki yüzyıl bunu daha çok sağlayacağa benzer.

O zaman eski koşullanmalar da bir hayli değişecektir. Siyasetle servet bugünkü çekimini bir hayli yitirecek, sanat ise insanlığın öz uğraşı olduğunu daha yaygın kanıtlayacaktır...

Yani daha keyifli olacaktır hayat...

* * *

Yarın bakalım başbakan kim olacak?

Sonra da bakalım kabine nasıl kurulacak?

Ve arkasından yine eleştiriler, yorumlar, yakınmalar, öfkeler, veriştirmeler...

Yazıyı Nabi'nin üç yüz yıl önce yazdığı bir beyitle bitirelim:

Kitab-ı kaünat esrar-ı hikmetle lebaleptir
Şikayet cehlden feryat bi-idrakliklerden

11. 6. 1993

Göz Aldanması

Geniş de olmayan bir sokağın köşesindeki resim galerisi, laf ola çekmişti dikkatimi...

Vitrininde alt alta iki tablo duruyordu.

Birincisinin ön planında, bir vazoya konmuş kıpkırmızı bir çiçek buketi vardı. Arka planda koskocaman bakımlı bir bahçe uzanıyordu.

O koskocaman bahçenin ruhu da, özeti de şu bir buketlik ateş rengi çiçeklerdir der gibi...

Altındaki tabloda bir sepet meyva vardı. Sepetin dışına taşan bir salkım üzümün taneleri, elini uzatıp bir tanesini koparıverme dürtüsü uyandırıyordu.

Gerçeğinden çok daha canlı, çok daha albeniliydi tablodaki üzümler.

Doğayla girişilen bir yarışta, ressamın doğayı da aşabileceği iddiasını taşıyor gibiydi...

Dört yüz yıllık bir natürmort geleneğine, incesinden bakıldığında, yeni bir şeyler katılmak istenmişti sanki...

O iki tablo da, durup laf ola bakılacak tablolardandı...

Ama vitrinin özenli bir ayrımla dönemeçlenmiş kuytusundaki iki değişik tablo, akıl zorlayan türdendi...

Bir tuvalin arkasına, İngres'in eski bir albümden "çırılçıplak ve renksiz bir genç kız" resmi yırtılıp, raptiyelenmişti.

Yırtık albüm yaprağının alt köşesine, üstünde damgalanmış posta pulları olan mavi renkte yırtık bir zarf sokuşturulmuştu. Zarftan çıkarıldıktan sonra dürülmüş parşömen kağıdından bir mektup da öteki yanına sokuşturulmuştu.

Koparılmış sayfanın orasına burasına daha başka şeyler de sokuşturulmuştu. Bir kibrit kutusu kapağı, buruşuk bir tiyatro bileti falan...

Aynı tablonun altında ise hemen hemen aynı kompozisyon, "çıplak kızıyla" tepetaklak asılmıştı. Ve bir de eski zamanlara ait orta boy büyüklükte bir kapı anahtarı eklenmişti alttakine...

Anahtar bir kurdelayla bağlı duruyordu tabloya...

Ama aşağı doğru sarkmıyordu, yukarı doğru duruyordu.

Çünkü bunların hiçbiri, yapıştırma, sokuşturma, raptiyeleme değildi. Hepsini ressam yapmıştı. Ve ne kadar yakından bakarsan bak, hiçbirinin resim olduğunu anlayamıyordun.

Gördüklerimin resim olup olmadığından o kadar kuşkulandım ki, galerinin içinde, büyük bir masanın arkasına oturmuş kurabiye suratlı kadına sordum gerçeği:

— Hepsini ressam yapmıştır onların, dedi, bir göz aldanması yaratmak için.

Yeni doğmuş bebekler, minicik ve buruşuk yüzleri, kapalı gözleri, yalanan dilleri ve karınlarına doğru çekmek istedikleri yarım parmaklık çıplak ayaklarıyla ağlarlar...

On beşinde bir kız sallanır kolon salıncağında...

Rüzgârla şişen etekliğinin altında ılıman beyazlıktaki, henüz el değmedik baldırlarının kilotuyla çizgilenmiş derinliğini boşuna örtmeye uğraşarak....

Kürsüye çıkmış genç bir adam, önünde bir mikrofon, on binlere haksızlıklarını anlatır mevcut düzenin.

Yeni doğmuş bebek, gözlükleri buruna düşmüş, azalmış saçları beyaz, oturduğu yerden belini tutarak doğrulabilen bir ihtiyardır.

Üç çocuk doğurduktan sonra kalçaları genişleyip, göbeği bir hayli kubbelenmiş anaç bir kadıncıktır onbeşindeki kız...

Nutuk söyleyen de kaybolmuşların bahçesinde, üstüne adı yazılmış ufarak bir taş...

Sadece ressamların hünerine bağlı değildir göz aldanması...

26. 5. 1995

En Büyük Devrim "Rüyaların Çözümlenmesi" Olacak...

Özellikle bizden önceki kuşağın diplomatları, bir zerafet mankeni gibi insanlardı. Göze batmayan şıklıkları, değişik konular üstündeki nükteli anlatımlarıyla, "görgü" kitaplarının içinden, hiç buruşup tozlanmadan çıkmış örneklere benzerlerdi.

Hayatları boyunca ne kadar çorba içmişlerse, bir tanesinin bile kaşık kullanımına küçücük bir dudak höpürtüsü karışmamıştı.

Briç ve tenis oynarlar, elektrikli süpürgelerin hangi eşyanın hangi emiş gücüyle süpürüleceğini gösteren bir sıra yeşil işaret lambası gibi, konuşma üsluplarını karşılarındakinin pozisyonuna göre ayarlayıp ona uygun lambalarını yakarlardı.

Süslü vitrin pastası çekiciliğinde ve kağıthelvası hafifliğinde enfes adamlardı.

* * *

Bir de eski zaman diplomatlarının tersine, üstüne eğildiği konunun ta dibine kadar inen kunt insanlar vardır.

Onlar piyanolu evlerden- yabancı okullardan çok uzakta, doğdukları köylerin topraklarından fışkırmışlar ve tüm aşamalarını kendi iradeleriyle yaparak; sade uluslararası düzeyde bir araştırmacı, alternatifli projeler üreten teknik bir uzman değil; aynı zamanda üniversite kürsülerinde de dünyadaki bilimsel değişimlerin izini süren dört dörtlük anlatımcılar olmuşlardır.

* * *

Ayakkabılarını ilk rastladıkları dükkândan alsalar da, en sevdikleri yemek pilavla kurufasulye olsa da, ilk kez dans etmeye kırkından sonra bir akraba düğününde kalksalar da, ayakları kafalarının içinde sağlama basan insanlardır onlar.

Hem geniş ufukludurlar, hem analitik; hem de kıvırtmacaya gerek bile duymayan bir berraklıkları vardır.

İncelerler, araştırırlar, düşünürler ve uygularlar.

* * *

Bizim Rüştü Bozkurt bu ikincilerdendir. "Kendimizi Sorgulamak" diye yeni bir kitap yayınladı. Kolay okunan arı duru bir kitap. Köy toprağından çıkıp kendi mesleğinde dünyanın nerelerine kadar geniş lamelifler çizdiğinin de küçük öyküleri var içinde...

Kitabıyla geldiği gün en eski din kitabı olan Tevrat'tan, "bilgi toplumu" döneminin getirdiği depremli değişikliklere kadar, geçmiş ve gelecek çağların omuzlarına attık kollarımızı.

* * *

Ben 21. yüzyıldaki en büyük ve en köklü devrimin, "rüyaların çözümlenmesiyle" gerçekleşeceğini söylüyordum.

Kan grupları gibi, rüya grupları çıkacaktı ortaya...

Ve kayda geçmiş rüyalarımızdan oluşan bir disket, aynı zamanda gerçek kimliğimizin de bir belgesi olacaktı.

Yunus Emre'nin o ünlü dizesi, o zaman büsbütün cuk oturacaktı: Bir ben varım, bir de benden içeru...

* * *

Evliliklerde kimin kiminle daha iyi anlaşabileceği rüyaların disketlerine bakarak saptanacaktı.

Ayrıca insanoğlu dilediği rüyayı görme olanağına da belki kavuşacaktı.

17. yüzyılın başında Pascal, "bütün gece dilenci olduğunu gören bir kralla, bütün gece kral olduğunu gören bir dilenci arasında acı ve mutluluk açısından fark yoktur" demişti...

Dilediğin rüyayı görme olanağı sağladığında, belki de insanlar arasındaki kavgalar ortadan kalkacaktı...

Herhalde rüyaların çözümüyle en yüce devrimini yaşayacaktı insanlık.

* * *

21. yüzyıl da bu işi kıvıramaz derseniz, ziyanı yok, 22. yüzyıl kıvırır.

Yepyeni sanatlar çıkar ortaya. Eski zamanlarda kalmış sanat eserlerinin hangi tür rüyalarla eşdeğer oldukları incelenir.

Rüştü Bozkurt, pek keyfine vardı böyle bir "fütürist" yaklaşımın.

* * *

Geçmiş, hal ve gelecek...

Üçüyle de pişpirik oynayabilen tek canlı insanoğludur. Akıllı olduğu için mi, yoksa kendi yarattığı rüyalar içinde oyalanan bir enayi olduğu için mi, onu henüz kimse bilmiyor.

Rüştü'nün yazdığı "Kendimizi Sorgulamak" kitabı biraz da bu merakı taşıyor içinde...

7. 3. 1992

Ölülerin Eski Rüyaları Öğrenilebilir mi?

Sabahları kalkınca ilk duyduğum ses, güzel bir İstanbul Türkçesidir:

— Şekerim benim, canıım. Babacığım, babacığım.

Uçuk sarı başıyla hotozu, kırmızı kırmızı mühürlü yanakları, üzüm gibi nokta nokta simsiyah gözleri, azıcık kıvrık gagası, fildişi renginde bir karışlık vücudu ve uzun kuyruğuyla Sultan papağanın sesidir bu...

— Şekerim benim, canıım. Babacığım, babacığım.

Katı bir gerçeklikle bakıldığında, bilinçsizce tekrarlanan bir ses taklidi de sanılabilir bu sözler...

Ama bana sorarsanız Sultan papağanın hoş bir şeyler söylediğine dair hafif bir sezgisi vardır içinde...

Bazen koyulaşan bir hayat yorgunluğunun bıkkınlığa dönüşmesini sanki engellemek istermiş gibi...

* * *

Çoktandır ilginizin dışındaki bir dolabı açtığınızda, içinde üst üste istiflenmiş slayt kartuşlarını, "8 Süper" sinema çekicilerini, projeksiyon makinelerini, reflektör tripiyelerini falan görürseniz; artık iyice gerilerde kalmış bir zaman diliminin öksüz oyuncakları, hemen uzanıveriyorlar, değişik çağrışım cımbızlarıyla yüreğinizin üstü örtülü derinliklerinde bir daha uyanmamak üzere uyumuş anılara...

* * *

Ölülerin sağken görmüş oldukları rüyalar, bir gün acaba öğrenilebilecek mi?

İnsan soyunun kalıtımsallık yoluyla her yeni kuşakta kendini hangi oranlarda tekrarladığı daha somut olarak belirlenebilir de, fizyolojik yapılarla rüyalar arasında bir ilişki kurulabilirse, vücudunuzda mirasını taşıdığınız kişilere ait eski rüyaların sizde de tekrarlanmakta olduğu çıkabilir ortaya...

* * *

Kendi hayatlarınızın kaybolup gitmiş dönemlerine ait eski oyuncaklar ve onların film bobinleriyle, fotoğraf klişelerinde dondurup bıraktığı gölgeler, sizin de bir zamanlar yaşarken gördüğünüz rüyalardan bir uzantı sayılamaz mı?

Bir de buna o yıllara ait yazıları eklerseniz...

Bir Fransız yazarının ünlü bir sözü dökülebilir dudaklarınızdan:

— Bir insan kaç hayatla yaşamışsa, o kadar ölümle de ölür.

* * *

Gençken pek değerlendiremediğim bir sözdü bu...

Her genç gibi ben de bir tek hayatla yaşandığını sanırdım.

Meğer pek öyle değilmiş.

Sen istesen de istemesen de farkına varmadan bitiveren ve farkına varmadan başlayıveren değişik sinemalardan geçiyorsun...

Vaktiyle babanın elinden tutarak dolaştığın Tunca'yla Meriç kıyıları yerlerinde dursa da, elinden tuttuğun o genç adam, Merdivenköyü mezarlığında gitgide eskiyen bir taş şimdi...

Kerimecik de öyle...

* * *

Uzun yıllardır ilgilenmediğin bir dolabı açıverdiğinde...

Vaktiyle yaşamış olduğun bir eve giriverdiğinde....

Kırk yıl önce yazmış olduğun bir yazıyı okuyuverdiğinde...

Can dostu çocuklarının küçüklük resimlerine bakıverdiğinde...

İçindeki anı ormanlarının sararmış yapraklarından üşümüş mutlulukların ürpertici rüzgârları geçiyor.

* * *

Ressamlar, heykelciler, müzikçiler, yazarlar, tiyatro ve si-

nema sanatçıları, çocukluklarını sürdürmek için bazen aralarından şah yapıtların çıktığı oyuncaklar yapıp dururlar kendilerine...

Onun için de büyümeden yaşlanmanın "sadece kendilerine malum" hiç bitmeyen bir lunaparkında dolaşırlar.

Ve görürler ki her salıncak, her iniş çıkışlı kızak, her dönmedolap, birbirine eklenen birer ayrı dönemmiş.

Çocukluklarını yitirmeseler de, yaşadıkları değişik hayatların bitimiyle öle öle bir gün yitirirler ömürlerini...

* * *

Sabahları kalkınca güzel bir İstanbul Türkçesi duymak keyifli oluyor:

— Şekerim benim, canıım. Babacığım, babacığım...

4. 4. 1992

İstiridyenin İçi ve Kabuğu

Şu kan dökme hazırlığındaki "kelek" etiketli siyasal gerginlik, artık iyice yazı düzeyinin altında kaldı...

Pompalı tüfek, tank tepesinde 180 dereceyle insan tarayan mitralyöz ve meydanların sehpalarında salkım saçak sallanan ipte ölmüş ölüler...

Ne yapalım, yaşayın özlem duyduğunuz kıyımı. Öldürün, yıkın, kırın, gömlekleri kan içinde genç ölülerle, mezarı bilinmeyen binlerce asılmış ceset donatsın yeryüzünün tek yatay yarımadasını...

Siz bunu her zaman yaptınız.

Yine yapın, öylesine bir ölüm kusun ki birbirinize...

Ne aptallığınız kalsın geriye, ne de yiğitlenme rüzgârlarınız...

Her şey kırılsın dökülsün... Gencecik vurulmuş ve asılmış ölüler, çimenlerin çıkmasını engelleyen ortak çukurlarda, cesetlerle beslenen kıvıl kıvıl beyazımsı kıpırtıların armağanı olunca, sizden arta kalanlar nasıl olsa sönükleşirler.

Yazı düzeyinin altındaki birbirini öldürme geriliminin kefen pazarına, benim canım beyaz kâğıdımda nasıl alfabe bulunur ki?

Öldürün, kurşuna dizilin, asın salkım saçak, kırılın, dökülün, daha da beter olun...

Yazı, bir istiridyenin tek savunma gücü sayılan katı kabuğu mudur, yoksa onun içindeki bol proteinli titrecik bir lokma canlı lezzet mi?

Her yazı adamı kabuksuz lezzetini sunar evrenin ulu mimarına...

Ve önce onu, iman sevdalılarıyla, rütbe sevdalılarının, ruhları timsah dişlerine dönüşmüş bazı yamyamları yer...

Yosunlu kabuklarımı evrenle buluşan sularda yitirmeye dönük gözlerle bakarım Eşek adasına...

İçinde hâlâ bir damlacık titrek, arı ve lezzetli sayılabilecek bir şeycikler bulursanız; ham edin, yutun, yamyam komplekslerinizi rahatlatın kutsal tutkularınızın değişik naralarını atarak.

Yazı bir kozmiktir. Bir cehennem ve cennet kokteylidir ki, 50 milyon km.'den sıçan boku kadar görünen Arz yuvarlağının istiridyelerine bir şakacı dost ikram etmiştir onu.

Ayrıca, kaldı ki zekâ eksikliği, kişideki Tanrı eksikliğidir...

Tagor:

– Seni sevmemin nedeni, seni yok sayma özgürlüğünü bana vermiş olmandan ötürüdür, diyor.

Angutluk ibadeti üstüne, kendisi aracılığıyla, evrensel alaycının kıskıs gülücüklerini atıyor.

Bizim oralarda börek, çörek, pasta, kurabiye, peynirli pide, talaş kebabı, susamlı halka satan adı beyazlı meyazlı bir ünlü pastane var...

Kasasında da, müşterilere "önemli görünme aşkının, başkalarını umursamazlığını" bitip tükenmeyen telefon konuşmalarıyla kokutan, silikonsuz göğüslü bir taze gözlüklü var...

Ya onun bir km. uzağındaki Amerikan barlı, uydurma "Pub"da ne var?

Bar taburesine oturduğunda, "önemli" olduğunu, müşterileri görmezden gelerek, pahalı pabuçlu garson arkadaşlarıyla sohbet uzatan bir ezik delikanlı var.

23-25 arasındaki mesleksiz 33 milyon ezik insan yığınını ışıkla buluşturma yıllarından geçti benim kuşağım... Hemen hepsini Norfolk çağrısı havalanmasında, ziyan zebil etti benim kuşağımın üniforma giymiş köy çocukları...

Kan kokularını soluyor burası...
İsterdim solumayın...
Ama bu konu o kadar yazı düzeyinin altında ki...

9. 5. 1997

Ne Akıl Gücü Bilinir Ne de Aşk Gücü...

Elimizde olmadan beğenir gideriz aklımızı. Arada sırada kendimize kızıp:

— Bende de akıl mı var yani... gibi birşeyler mırıldansak bile, bu öfke geçicidir. Doğa bizi kendi aklımızı beğenmeye mahkûm etmiştir. Hem de akıl gücümüzün ne olduğunu, doğru dürüst belirleyip öğrenme olanağından yoksun tutarak...

Onun için de sürüklendiğimiz bazı sıkıntılı durumlar karşısında, akıl yeteneğimizden kuşku duymak yerine, yazgımızı suçlamayı yeğleriz. Talihsiz olduğundan yakınan çok insan vardır, aptal olduğundan yakınan ise hemen hiç...

Toplumsal eleştirilerle ilgili konuşma gündemimizde de, tembellik, bilgisizlik, görgüsüzlük, yordamsızlık, kaytarmacılık, yalancılık, ahlâksızlık temaları, zekâ düşüklüğü ve akıl kıtlığı türünden saptamalara ağır basar...

* * *

Dikkat edin bakın annelerle babalar, okulda başarısız olan çocukları için daima:

— Bizim çocuk çok zeki ama maalesef tembel, derler.

Siz hiç:

— Bizim çocuk çok çalışkan ama maalesef biraz ahmak, diyen anne ve babaya rastladınız mı? Ben bu yaşıma geldim, henüz rastlamadım.

Çünkü aptallığın doğuştan, tembelliğin ise düzeltilebilecek türden bir eksiklik olduğu inancı vardır insanlarda...

Zekânın başarıda ve sonuç almada kendini kanıtlamaya dönük bir niteliği de içerdiğini, nedense çoğumuz sık sık unuturuz... Ve yine unuturuz ki, hem çok zeki, hem de çok tembel olunamaz. Olsa olsa zekânın kendince seçtiği uğraş alanları, bizim bildiklerimizin dışına düştüğü için onu tembel sanabiliriz.

Birkaç yıl boş gezenin boş kalfası gibi görünen bir sanatçının, beklenmedik bir anda bir büyük yapıtla ortaya çıkıvermesi gibi...

* * *

Zaten aslında insan sadece beyinsel yeteneklerinin boyutlarını değil, kendisiyle ilgili daha o kadar çok özelliği bilmez ki...

Kaçımız yaşam sürecimizin ortalama otuz bin gün bile olmadığının farkındayızdır?

İnanmazsanız alın elinize kalemi, seksen yılı üç yüz altmış beş günle çarpın, çıka çıka yirmi dokuz bin iki yüz gün çıkacaktır...

Yeryüzünde yirmi bin gün, yirmi beş bin gün yaşayabilmiş olanlar ise, çağımızda henüz çoğunluktadır.

* * *

Cinsel alanda da durum daha değişik değildir. Bir erkeğin erkeklik gücü beş bin ile yedi bin sevişme arasına sıkışmıştır...

Düzenli olarak her gün sevişme koşuluyla, beş bin sevişme, on beş yıla yakın bir zaman eder. Yalnızlıklar, hastalıklar, yolculuklar, askerlikler gibi durumları da hesaba katar ve bir erkeğin ortalama günaşırı seviştiğini varsaysak, beş bin sevişme otuz yılı kapsar.

Biraz daha gerçekçi davranır da bir erkeğin bir yaşam boyunca sevişme ortalamasını, üç günde bire çıkartırsak, beş bin sevişme kırk beş yıla kadar uzanmış olur.

Haftada düzenli üç kez sevişen erkek ise, yılda ancak yüz elli altı kez sevişmektedir. Bu tempo içinde otuz yıldaki sevişme sayısı dört bin altı yüz sekseni aşmamaktadır. Söz aramızda, otuz yıl boyunca, haftada üç kez düzenli sevişme, küçümsenecek bir ortalama sayılmaz...

* * *

Bütün bu sevişmelerdeki en üst noktaya vurma anının süreci ise, on saniyedir. Bir yaşam boyunca bir erkeğin orgazm olduğu anların süreç toplamı, on üç saattir. Tut ki otuz saat, tut ki kırk saat olsun...

Bütün gürültüler, patırtılar, üzüntüler, kırıklıklar, öfkeler, cinayetler, eziklikler, üstünlükler, bir yaşamın on beş yirmi saatlik bir bölümü içindir.

Fiziğimizi bağlayan ölçülerin, ne kadar miniskül olduğunu pek anımsamadığımız için, birbirimizle bir takım gizli açık yarışlara girer, bunlardan da övünme payları çıkartarak kendimizi avutmaya çalışırız.

Beş bin yahut yedi bin sevişmeyi, ha on kadınla paylaşmışsın, ha bin kadınla...

On kadınla paylaşmışsan, çok sevilmiş ve uzun süren aşklar yaşamışsın sayılır, yok bin kadınla paylaşmışsan, bunu da kimse seni pek sevmemiş, beş on denemeden sonra hepsi tüyüp gitmiş, diye yorumlamak olanağı vardır.

Kimi birinci yorumu benimser, kimi ikincisini... Yahut olaylar bu tür yorumlara zaman bırakmadan, kendi dalgaları içinde sürükleyip götürür kişiyi...

* * *

Ne kadar akıllıyız, yaşam rotalarımızı ne kadar sağlıklı çizebiliyoruz, yahut aşk tutkusuyla güdüsünü ne ölçüde mutluluğa dönük kullanabiliyoruz? İçinden çıkılacak türden sorular değildir bunlar... Çevrenin, toplumsal hipnozların, bir takım saplantıları doğru sanma koşullanmalarının, üstümüzde o kadar büyük etkileri vardır ki, kendi varlığımıza, içinde biçimlendiğimiz kalıplardan kurtulmuş olarak, bakma olanağımız bile yoktur...

Yirmi, yirmi beş bin günü, olmadık enayiliklerle, süpüre savura, tüketip tüketip kaybolur gideriz.

8. 8. 1982

"Kozmik Takvim" ve Bizim Takvim

Üstünde yaşadığımız arz küresinin beş milyar yaşında olduğu tahmin edilir. Ve yine tahmin edilir ki elli milyar yıl daha yaşayacak...

Dünyamızın geride bıraktığı beş milyar yıl içinde ne tür serüvenlerden geçtiği tam bilinemediğinden, bunu merak edenler bir takım varsayımlarla sadece ping-pong oynayarak avunuyor ve daha ötesine pek gidemiyorlar.

Öyle ki "insan"ın ne zaman ortaya çıkmış olduğu dahi kesin bilinemiyor...

— Bulgulara bakılırsa iki milyon yıl kadar önce galiba, demekle yetiniliyor...

Ve yine iddia ediliyor ki, bundan yetmiş beş milyon yıl önce, buhar olmuşcasına yeryüzünden kaybolan dinazorlar, yüz elli milyon yıl boyunca sürdürmüşler yaşamlarını...

* * *

Yüz elli milyon yıl yaşadıktan sonra, nasıl olmuş da birden yok oluvermişler.

Birbirinden değişik kırkı aşkın görüş var bu konuda...

Dinazorlar öyle çoğalmış, öyle çoğalmışlar ki, her canlı için olduğu gibi, onlar için de gerekli olan "yaşam alanları" daralıp küçülmüş ve bu yüzden eriyip toz olmuşlar.

Bir başka görüşe göre de, yiyip içip öylesine gelişmişler ki, erkek dinazorların hayaları, on okkalık karpuzlara dönüştüğünden, apış aralarına sürtüne sürtüne kısırlaşmış.

Dünyamızın insandan önceki dönemine ait bazı öyküler bunlar...

* * *

Bir de bizim güneş sisteminin doğuşuyla ilgili bir tarihçe var. Bundan yirmi milyar yıl önce, bir "Büyük Bum" olmuş. Uzayda bir gaz bulutu patlamış ve bu patlamalar içinde güneşle gezegenleri çıkmış ortaya...

O patlayışın hâlâ sürüp gelen dalgalarını, uzayı durmadan dinleyen Amerikan alıcıları yakalayabiliyor ve TV'lerden halka da yansıtabiliyorlar...

* * *

"Kozmik takvim"in ne olduğuna gelince... O "Büyük Bum"dan günümüze kadar geçmiş olan yirmi milyar yılı, 365 günlük tek bir yılmış gibi düşündüğümüz zaman, her mevsimin süresi beş milyar yıla çıkıyor...

Ve arz küresinin henüz ilkbaharını bile bitirmediği öne sürülüyor.

"Kozmik takvim"e göre, 50 milyon yıl yaklaşık bir güne eşit... İki milyon yıl da yaklaşık bir saate...

Demek ki "Kozmik takvim" hesabıyla insanoğlu henüz bir saatten beri var evrende...

Ne kadar az değil mi?

* * *

Bizim küçük Asya'ya gelişimiz henüz bin yıl olmadı. 2071 yılında, yani tam seksen yıl sonra bin yıl olacak...

Seksen yıl önce ne idiysek, seksen yıl sonra da o olmayacağız herhalde...

Çok kalkınacağız, çok gelişeceğiz ve çağdaş olacağız.

Dîvan edebiyatını okur okumaz anlayacak kadar geçmiş kültürümüze vakıf ve dünyanın her yöresindeki insanlarla iletişim kuracak kadar İngilizceyi bülbül gibi konuşan bir toplum olacağız.

* * *

Biz 732'de Orhun kitabelerini dikerek tarihe ilk belgesel anıtımızı bağışlarken, Mısır piramitleri 3400 yaşındaydı. Roma'daki Colisee hipodromu 600 yaşında...

Bizim ne kadar genç bir toplum olduğumuz ortada. Ayrıca nüfusumuzun yüzde altmışı da otuzundan küçük...

O nedenle de herkesin geçmişte yaptığını, biz ilerde yapacağız. Önce övünmeyi ilk plana almamız bundan...

Neden Küçük Asya'da eski uygarlıklardan kalma birikimlerle bütünleşmedik?

Neden kendi birikimlerimizi dahi her fırsatta sıfırlayıp, her işe tekrar sıfırdan başlıyoruz. Çünkü geçmişle asla ilgilenmiyor ve geleceğe güvenle bakıyoruz.

* * *

Rahmetli Behçet Kemal:

Türk'ün güneşleriyle dünya ufku ağardı,

Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardı?

Diye haykırdığı zamanlarda henüz "Kozmik Takvim" ortaya çıkmamıştı. O yüzden şiiri çok alçakgönüllü kalıyor.

Oysa şöyle demesi gerekirdi:

Türk'ün güneşleriyle galaksiler ağardı

Türk olmasa uzayda yazılacak ne vardı?

Gerçek budur. Ve övününce de böyle övünmeliyiz.

* * *

Geçmiş birikimler de bize vız gelmeli, kendi birikimlerimiz de. Nasıl vaktiyle Fatih'li zabit, Beyoğlu'na geçince Batılı olma devrimine başlamış ve azınlıklara karşı "Türkçe konuş vatandaş" diye bağırmışsa; bugünkü demokrat aydın da haklı olarak Kürt'lerin Kürtçe konuşması günah saymıyor.

Varsın bir yaptığımız ötekini tutmasın, varsın Tevfik Fikret'i bile bugün kimse anlamasın...

TV filmlerinden dudak dudağa öpüşmesini öğrenmek de az gelişme değildir.

Ve seksen yıl sonra İstanbul'un dahi suyu herhalde akacaktır. Ne mutlu bize...

11. 1. 1992

Yüz Yıl Sonraki Bayramlar...

Artık iyice belli ki, 21. yüzyılın sonuna doğru dünyalılar tatillerini uzayda yapmaya başlayacaklar.

Elbet dış görüntüye aşırı meraklı olan Türkler de bu modanın dışında kalmayacaklar.

Eşe dosta:

— Bu bayramı biz de uzayda geçirmeyi düşünüyoruz, türünden çıtlatmalarla, yeni aldıkları uzay giysilerini gösterecekler...

Eş dost da buna hiç şaşmamış görünecek ve:

— Biz de aynı şeyi düşündük ama, diyecekler; geçen bayram uzaya giden görümcem beklediğini bulamamış orada. Ne zaman gündüz, ne zaman gece olduğu bile anlaşılmıyormuş. Özellikle de genç çiftler yerçekimsiz sevişmeye alışık olmadıkları için çok zorluk çekmişler. Sonunda uzay motelindeki bir uzman göstermiş kendilerine uzayda nasıl sevişileceğini... O nedenle de uzaya gitmek yerine, okyanüsun altı bin metre derinliğindeki bir akvaryum-site'de geçireceğiz bayramı...

2096'nın Kurban Bayramı'nda İstanbul'un trafik sorunu yine güncelliğini korusa bile, çok kişi arabasını metro trenlerinin özel vagonlarıyla taşıyacak gideceği yere... Kullanmasa dahi arabası olduğunu göstermek için...

Oraya buraya özel helikopterleriyle uçmayı yeğleyenler ise havadayken araçları arızalandığında, denizdeki cankurtaran yeleği gibi, hemen omuzdan kemerli bir pervane takacaklar

kıçlarına... Pervanenin aküyle çalışan küçük motoru kendilerini salimen indirecek toprağa...

Yüz yıl sonraki bayramların bir başka özelliği de, İslam dünyasına ait tüm kurbanların iki milyon metrekarelik ortak bir mezbahada kesilmesi olacak...

Kurban kestirmek isteyenler, evlerinden mezbahanın bilgisayarlarına yazdıracaklar adlarını...

Kendileri için kesilmiş kurbanların boynuzları da, iki gün içinde bir kurdeleye bağlanmış olarak evlerine gönderilecek...

Böylece her aile kendi döneminde kestirmiş olduğu kurban boynuzlarını, yine kendi sülalesinden gelecek yeni kuşaklara armağan bırakabilecek...

Ve aileler bu yeni tür mirasla övünecekler:

— Rahmetli dedemin dedesinden yirmi sekiz çift kurban boynuzu kaldı bana; dedemin babasından yirmi altı; dedemden on sekiz...

Kurban etlerinin ne olacağına gelince...

Dünyadaki tüm yoksullar güneş enerjisiyle karları eritilmiş kutuplara yerleştirileceğinden, etler hemen kutuplara gönderilecek...

Tek sorun kurban etlerinin sadece yoksul Müslümanlara mı, yoksa tüm yoksullara mı dağıtılacağı...

Bu konuda koalisyonun kanatlarında dahi sessiz bir tartışma başlamış durumda...

Bazıları:

— Aynı dinden olmayanlar neden İslam'ın kestiği kurbanlardan yararlansınlar, diyor.

Bazıları da:

— Bir ayırım gözetmeden tüm yoksulları sevindirmek, İslam'a daha çok sevap kazandırır, diyor.

Her ne kadar tartışma şimdilik koalisyonun bozulmasına yol açacak bir şiddette değilse bile, yüz yıl içinde anlaşmazlığın gitgide daha da derinleşmesinden korkuluyor...

Bu nedenle Washington, bir çözüm yolu aramaya hemen başlamış durumda...

Yüz yıl sonra en çok hangi fıkranın sevileceği konusunda da bir anket hazırlanıyor...

Sanırız şu fıkra kazanacak...

Temel, bir ağacın altında ikindi namazını kılmış, arkasından da ellerini açıp Tanrı'dan isteklerini sıralamaya başlamış:

— Ha pana bir ev veresun...

Göklerden bir ses:

— Olmaz, demiş...

— Haa... Öyleyse biraz para veresun...

Aynı ses yine:

— Olmaz, demiş.

— Ha... Öyleyse bir arapa veresun...

— Olmaz...

— Ha... Öyleyse çıldığım namaz içun beni cennetina çoyasun...

— Olmaz...

Temel kızmış:

— Ha... Olmayırsa olmayır, demiş. Ben de zaten aptessuz çılaydım senin namazı....

Bayramınız kutlu olsun...

Kapılar

Şarkılarla korkuların yarattığı geçmişe dönük çağrışımlar...

Ya kapıların elini uzattığı anılar...

Şu beyaz boyalı, siyah anahtar delikli sokak kapısı, belleğimin derinliklerindeki bir kapıyla bütünleşiyor.

Edirne'deki evimizin, önü çift merdivenli kapısı.

Onun üstünde bir de siyah demirden küçük bir Arap eli vardı. Top tutan küçük bir Arap eli... Yine siyah demirden yuvarlak bir madalyonun üstünde dururdu. Misafirliğe gelenler, kapıyı o Arap eliyle çalarlardı...

O yaşlarda beni "Arap"la korkuttukları için, kapıdaki siyah el, ne kadar ufak olursa olsun, gözüme ürkütücü görünürdü.

* * *

Yağmurlar, rüzgârlar, karlar ve güneşlerle kırmızı boyası iyice aşınmış, tahta parmaklıklı bahçe kapısı...

Kapı açılıp kapanırken üstündeki yaylı bir demirin ucunda sallanan çıngırağı da tın tın çalardı.

Balkondan kimin geldiğine bakardık...

Sonra o kapı, yeşil boyalı demir bir kapıyla değiştirilmişti. Onun da üstünde yine yaylı bir çıngırak vardı. Kapının her açılıp kapanışında o da tın tın çalardı.

Kapı geceleri kilitlendiği için, delikanlılık gecikmelerinde üstünden atlardım.

Tıpkı dayımın, aynı yaşlarda daha önceki tahta kapının üstünden atladığı gibi...

* * *

Yorgun boyalı, çift kanatlı, arkası kol demirli, kalın köşk kapıları...

Yarı beline kadar camlı, espanyoletli balkon kapıları...

Uydurmadan yapılmış, tam kapanmayan alçak bodrum kapıları...

* * *

Okulun demirden dev kapıları...

Upuzun boylu, camekanlı, sevimsiz sınıf kapıları...

Beyoğlu kışlarında, açılıp kapandıkça, dışarıya sucuklu, sosisli sıcak yumurta kokuları salan, içi yüksek mermer masalı, sandviçci dükkânlarının kapıları...

* * *

Üstü tahta oymalarla süslenmiş ve yüzyılların ağırlığıyla peş vermiş koskocaman cami kapıları...

Eskiliği rezelerine, hiçbir eğikliğe uğramadan sadece pas olarak yansımış, dört metrelik katedral kapıları...

* * *

Tahtalarında, bilinmez anılarından süzülmüş tatsız kaygılarla keyifli günahların kimseye görünmeden uyuduğu, otel odası kapıları...

* * *

Basıldığı yerleri hafif oyulmuş tahta dik merdivenleriyle, eski Paris evlerinin, usta marangoz elinden çıktığı milimi milimine kapanmasından belli, nefti boyası çoktan cilasını yitirmiş kat kapıları...

* * *

Öne arkaya değil, sürülerek yana açılan, ortası dört köşe küçük delikli blok çelikten, cezaevlerindeki koğuş kapıları...

Meclis'teki genel toplantı salonunun her dem taze, cakalı kapıları...

Çamlıca'da Selami hazretlerinin yattığı bir avuçluk mezarlığın kırık dökük parmaklıklı kapısı...

* * *

Hangi kapıya baksan, bazen bir başka kapının sisler ardında kalmış görüntüsü belirir arkasında...

Kimi kol demirli, kimi entipüften, kimi küçücük anahtarlı, kimi taze boyanmış, kimi yüzyıllık...

Bir yaşamda içlerinden geçtiğimiz kapıları oturup da kim hesaplamıştır ki...

* * *

Bir de Belçikalı ressam Magritte'nin bir kapısı var.

Deniz kıyısına benzer mavimsi bir boşlukta, yarısı açık bir kapı... İçinden beyaz bulutlar geçiyor. Adı da "Zafer".

Yaşam boyu geçtiğimiz binlerce kapının ardında, durmadan aradığımız kapı da o olmalı...

15. 12. 1987

Cambazlıkla Hokkabazlık Neden Küçümsenir?

Bilir misiniz ki insanlar kendilerinden daha hünerli kişileri, şayet onların ellerinde bir yaptırımcılıkları yoksa, horlamaya yatkındırlar...

Uzun yüzyıllar neden müzikçilere sadece "çalgıcı" denmiş ve neden aristokrat şatolarıyla saraylarında, uşaklarla birlikte yemek yemeleri layık görülmüştür kendilerine?

Türkçe'de de akrobatlar "cambaz", illüzyonistler "hokkabaz" diye küçümsenmez mi?

Çünkü bu tür üstünlükleri olan insanların hem yönetim kademelerinde payeleri yoktur, hem de çiftlikleriyle saray hazinelerinden paşa paşa rahatça geçinebilecek bir durumları...

Davet edildikleri yerlerde gösterilerini sergileyerek ayakta kalmaya çalışmışlar ve bu dirençleriyle sürdürebilmişlerdir varlıklarını eski çağlardan günümüze dek...

* * *

Hazineden geçinmenin pek makbul bir geçinme biçimi olmadığını anlayabilmek için Fransız Devrimi'ni beklemek gerekti.

Amerikan pragmatizmi ise daima kapasitesi yüksek insana prim vermeyi hedeflediğinden, Hazine'den geçinmeyi yeğleyenlerle gizli açık boyuna çatışır durur. Amerikan filmlerinde savunma avukatlarının savcılara yüzde doksan ağır basar görünmesi biraz da bundan olmalı.

Kaldı ki Amerika'da valilik de, savcılık da, şeriflik de atanmaya değil, seçilmeyle elde edilen görevlerdir.

* * *

Avrupa'da "mutlak monarşi" dönemlerinde de çok aşamalı sanatçılar yetişti...

Ancak kendilerini halk kitleleri ödemediği için, ya aristokratlara, ya kiliseye sığınmak zorunda kalıyorlardı...

Geçen yüzyılın başında bu tür parasal bir bağımlılığı kırmak için, Paris sanatçılarının verdiği savaş, Napoleon savaşlarından dahi çok daha derin izler bırakmıştır tarihte.

İnsanlığın düşünce ufukları büyük ölçüde sanatçıların, kendilerinden vazgeçmeme pahasına yoksulluğa karşı gösterdikleri yüreklilik ve bunun sonucunda da özgürce estirdikleri yeni rüzgârlar sayesinde genişledi...

* * *

Bugün gelişmiş dünyada, insanoğlunun kendi normal sınırlarını zorlama çabasına karşı duyulan hayranlık, üstü bol sıfırlı dolar çeklerine de dönüşüyor.

Paris'teki Lido'da bir akrobatın gecede aldığı para, bizdeki bir üniversite rektörünün bir yıllık kazancından fazladır.

Çağın cambazı, çağın gerisinde kalmış bir düzendeki bir bilimcinin uzayından uçuyor dolardan kanatlarıyla...

Kapasitenin yükseği sade sanatta değil akrobaside de değerini bulmakta...

* * *

Bir toplumu hazineden geçinmekten başka bir geçim yolu bilmeyenler yeterince soluklandırıp, cıvıltılı dönüşümlere doğru yönlendiremiyorlar.

Kendi egemenliklerindeki taşlaşmış otorite görüntüsünü, en imrenilecek bir modelmiş gibi sunmaya kalkıyorlar kitlelere...

O yüzden de bir gece lokantası kemancısının, sirkinin çadırında doğup diyar diyar dolaşan bir trapezcinin, bir gemi aşçısının, kıracağı rekorla yerde bıraktığı aşkı arasında sıkışmış bir kozmonotun, insanlığa yeni titreşimler katan öyküleri, bizim günlük "menülere" bir türlü giremiyor.

* * *

Türkiye'de onbeşinden küçük çocukların yüzde kaçı oyuncaklarla oynayabilmekte?

Son yapılan araştırmalarda çocukluğu oyuncaksız geçmişlerle, oyuncaklı geçmişler arasında büyük farklar olduğu çıktı ortaya...

Birincilerde hayal gücüyle yaratıcılık, ikincilerdeki kadar çiçeklenmiyormuş...

Küçük trenler, elektronik satrançlar, amatör illüzyonistlik, bilgisayar oyunları, geleceğin kapılarından daha rahat geçebilmenin bir çeşit talimleri sanki...

* * *

Kapasitesi yüksek, üstün hünerli ama yönetim kadrolarında olmadığı ve hazineden geçinmediği için yaptırımcılığı bulunmayan insanları küçümsemek, toplumsal dinamiği iğdiş etmenin başka bir mengenesi...

Toplumun çeşitli alanlardaki cıvıltılı yaratıcılığı, oyuncaksız yetişmişlerin egemenliğinde cesetleştiğinde, ülkenin yelkenlerini ancak neyle doldurabilirsiniz biliyor musunuz?

Yanyana dizilip öne doğru eğilerek carta çekmekle...

Buralarda buna siyasetçilik de deniyor...

Türkiye ve İnsan Hakları

Geçen yüzyılın başından bu yana Türkiye, "insan hakları açısından" dünyanın gözünde hep sınav kapısında...

Bunun nedenlerini soğan soyar gibi kabuk kabuk soymaya kalkarsanız, cücüğünde Yunanlıların 1821'deki Mora başkaldırısına karşı girişilen II. Mahmut şiddetini bulursunuz.

"Başkaldırı ancak şiddetle bastırılır" inancı sade Yunanistan'ı değil, dünyayı da kaybettirdi bize o tarihte...

Lord Byron, Londra'dan koptuğu gibi bizzat dövüşe katılmaya gitti Yunan milliyetçilerin arasına ve orada tifüsten öldü.

Victor Hugo, dövüşe bizzat katılmadı ama o ünlü "mavi gözlü Yunan çocuğu" şiirini yazdı...

II. Mahmut'un bir haftalık vezir-i azamı Benderli Ali Paşa, Yunanistan'daki şiddeti aşırı bulduğu için, Yunan casusu suçlamasıyla idam edildi. Ve idam edilmiş son vezir-i azam olarak geçti tarihe...

* * *

Şiddetin bir yönetim biçimi olarak benimsenmesi ve her sorunun şiddetle çözümlenebileceğine inanılması, çok pahalıya mal olmuştur bize...

Bir kez sorunlar çözümleneceğine kangrene dönüşmüştür.

Örneğin Balkan başkaldırılarında uygulanan şiddet, sonunda hem Balkan savaşları yenilgisine yolaçmış, hem de nerdeyse tüm dünyayı bloklaştırıvermiştir karşımızda...

Üstelik zalimliğimiz üstüne o dönemlerden kalma saplan-

tılar, hâlâ her fırsatta incesinden kabasından çıkıp duruyor karşımıza...

* * *

Biz bu konuda derinliğine özeleştirilerle, yapılmış haksızlıkları sergileyerek, dönemlerin nasıl sakat bir anlayış yüzünden çuvalladığını bir türlü koyamadık ortaya...

Bunun yerine bizi kınamış olanları Türk düşmanı ilan ettik ve onların da yapmış olduğu zulümlerle savunmaya kalktık kendimizi.

Sadece bir Gazi, Balkan antlaşmasını biçimlendirirken Osmanlıya karşı Balkan başkaldırısını onaylamış ve o başkaldırılar uzantısında son olarak da Türklerin Osmanlıya başkaldırdığını söylemiştir.

* * *

Yerli yersiz uygulanmış şiddetlerin savunması daha çok içerde yapılmıştır bizde...

Dışarıya karşı ise kendini düzeltme vaadleri verilmiştir, hâlâ da verilmektedir.

1839 Tanzimat fermanı, aynı zamanda kendi kendini düzeltip hukuk ilkelerine bağlı kalma belgesiydi.

Lozan'ın da içeriğinde evrensel hukuk ilkelerini uygulama taahhüdü vardır...

O nedenle Batı'daki yasalar, çarçabuk Türkçeye aktarılarak uygulamaya konmuştur hemen...

* * *

Bizim siyasal yapılanmamızın, "insan haklarıyla" tam bir uyum içine neden geçemediğini, bir laboratuvar titizliğiyle tülbentlerden süze süze analiz etmek gerekir...

Bunda toplumsal bir hukuk bilincinin henüz tam billurlaşmamış olması elbet baş nedendir...

Sade vatandaşlar dahi sinirlendikleri durumlarda, örneğin et fiyatlarını pahalı bulduklarında, durumu düzeltmek için şıpın işi cezalar biçmeye kalkar ve ilk olarak da iki kasabın sallandırılmasında ararlar çözümü...

Yüzyıllar boyu şiddetin tek çözüm olduğuna inanmıştır onlar da...

* * *

Yargı örgütüyle güvenlik örgütlerine, en az savunmaya yapılan yatırımlar kadar yatırım yapmak gerekirdi.

Asayiş kadrolarının teknik donatımları ne kadar ileri giderse, şiddet yöntemleri, işkence, dayak, zulüm de o kadar geriye gider.

Toplumsal disiplini az bir harcamayla sağlama kolaycılığından kaynaklanır şiddet yöntemleri biraz da...

* * *

Bir de ruhsal bir çarpıklık olan sadizmin toplumsal boyutlarına bir göz atma zorunluluğu var...

Her törende kuzu, koyun, koç, dana, boğa, deve kesme furyası ne kadar normal görünüyor size?

Buna, koşarak kaçma olasılığı asla bulunmayan yaşlı sanıklara gereksiz yere vurulan kelepçeler; sorgulamadan önce kameralar önünde sanıklardan sökülen kravatlarla kemerler; hücre içi bekletmeler de eklenince, "insan haklarıyla" olan bütünleşmenin neresinde bulunduğumuz çok kolay çıkıyor ortaya...

* * *

Hukukun temel amacı suçluyu cezalandırmak değildir. Hukukun temel amacı hakkı savunmaktır. Bunun mekanik bir ayrıntısıdır suçluyu cezalandırmak...

Cezalandırma prosesinde, hukuk ilkelerinin dışına çıkılıp, haksızlık yapıldığında, devletin hukuksallığı anlamını yitirmiş olur.

Sayın Çiller'in ABD'yi ziyaretinde Başkan Clinton, Amerika'nın dünyada en çok bu noktaya önem verdiğini söylüyordu.

Herhalde boşuna söylemiyordu bunu bir Türk başbakanına...

16. 10. 1993

Hz. İsa'nın Pipisi, Rönesans ve Biz...

Ortaçağ papazlarının neleri tartıştıklarını bilmem hiç merak ettiniz mi? Bu tartışmalardan biri Yahudi olarak doğmuş olduğu için sünnetli olan Hz. İsa'nın sünnetiyle ilgiliydi.

İsa göğe uçtuktan sonra, vaktiyle pipisinden kesilen parça da göğe uçmuş muydu, uçmamış mıydı?

Papazların bir bölümü, parçanın da uçtuğuna inanıyorlardı. Bir bölümü de inanmıyordu. Onlara göre kesilen pipi parçası İsa'dan ayrıldıktan sonra peygambere ait olma niteliğini yitirmişti. O nedenle de İsa göğe uçtuğu zaman, pipisinin parçası yerde kalmıştı.

Bu iki zıt görüşün kiliseler arasında yüzyıllar boyu ne derin ayrılıklar yaratmış olduğunu düşünebilmek dahi zor bugün.

* * *

Yine ortaçağda dünyanın bir de arka yüzü bulunduğuna inanılırdı. Bazı papazlar, dünyanın arka yüzünde yaşayanların, ön yüzündekilerin tam tersi bir görüntüde olduğunu iddia ederlerdi.

Arka yüzde ağaçların dalları toprakta, kökleri havadaydı. İnsanlarla hayvanların da başları aşağıda, ayakları yukardaydı.

Papa'lık böyle bir iddiayı benimseyen papazları afaroz etmeye başlamıştı.

* * *

Ancak bu aforozlarda bazı orostopolluklar oluyordu.

Vatikan, bilimle –örneğin astronomiyle– uğraşırken, kutsal inançları ırgalayan papazları da halkın gözünde küçük düşürmek için, "dünyanın arka yüzündeki ters görüntülü hayatlara" inanmakla suçluyordu.

* * *

Ortaçağdaki bir başka tartışma konusu da, "Dünyayı yaratmadan önce Tanrı'nın ne işle uğraştığı" idi.

Bize sorarsanız:

— Dünyayı yaratırken, Türkleri de yaratayım mı, yaratmayayım mı, diye düşünüyordu.

Çünkü bundan Türklerin mi, yoksa kendisinin mi pişman olacağını kestiremiyordu.

* * *

"İlkçağ", "ortaçağ", "yeniçağ", "yakınçağ" ayırımları, bizim ortak bilincimizde gerektiği kadar billurlaşmış değil.

Ne tarihin niçin böyle "çağ" ayrımlarına uğradığını tam kavrayabilmişiz, ne de aralarındaki farkların neler olduğunu tam görebilmişizdir...

Bunun da nedeni Batı Roma İmparatorluğunun batışıyla kapanan "ilk çağda" Türklerin bulunmayışıdır.

Oysa çok tanrılı dinler dönemi olan ilk çağlar, olağanüstü bir uygarlığın örnekleriyle doluydu.

Türkler 8. yüzyılda çıktılar tarih sahnesine. O yüzden de ilk çağlardan uzanan kentli bir birikimleri olmadı.

* * *

Ortaçağ, hayata sadece kilisenin tek ve dar penceresinden bakılan bir çağdı. Kendisinden önceki dönemleri de, bilimsel kuşkuculuğu da, akılcı tutarlılığı da reddeden bir çağdı. Bin yıl sürdü.

Ama papazlar Latince ve Yunanca biliyorlardı. İsa'dan önceki çağlarda neler olup bittiğini gizli gizli öğrenmeye çalışacak bir dil anahtarı vardı ellerinde.

Derken ilk çağları yani "antikite"yi yeniden değerlendirme dönemine geçildi. Buna "Rönesans" diyoruz işte... Ve "ortaçağ" kapandı, "yeni bir çağ" başladı... Kendi tabularıyla dogmalarını eleştirmeye başlayan bir akıl çağı... Bir çeşit "ortaçağ"ın

kendisine karşı yaptığı bir "özeleştiri" evresi...

* * *

Türkler insanlığın yaşadığı bütün bu çağ serüvenlerinin dışında, bir türlü kentlileşemeyen bir göçerlikte kaldılar.

Bunun sıkıntılarını bugün dahi çekiyoruz. Şifahilikten, belgeselliğin ağır bastığı yazılı bir döneme hâlâ daha geçemeyişimiz ve ilkel kurnazlıklarla yetinip, Rönesans'ın başlattığı akılcı tutarlılıklarla bütünleşemeyişimiz, büyük ölçüde bundan.

* * *

"Düşünce", "fikir", "akıl", eksi değerler sayılır günlük dilimizde...

"Düşün düşün boktur işin" gibi. "Fikir"in çoğulu olan "efkâr"ın "karamsar bir bunalımı" anlatması gibi. "Akıllı"nın çoğulu olan "ukala"nın, "gereksiz öneri ve anlatımlarla sevimsizlik etmek" anlamına gelmesi gibi...

* * *

Hem ortaçağdan kurtulmak isteyip, hem de tutarlı bir akılcılığa ve "tabulara karşı çıkmaya" kızmak, hâlâ daha en temel çelişkimizdir.

Yoksa kitaplara ve yazı adamlarına hâlâ daha yasakçı davranmayı bu kadar doğal mı karşılardık?

Üstelik "çağdaş uygarlık düzeyine mutlaka varacağız" diyerek...

25. 3. 1994

"Saydamlık" Hareketi Tarihimizden Başlamalı

Türkiye 1566 yılından bu yana, yani I. Süleyman'ın Zigetvar seferinde ölmesinden sonra oğlu II. Selim'in tahta çıkışını kutlamak için yeniçeriye dağıtılacak "culus akçesini" bulmakta zora düşülmesinden ve bu nedenle de gerekli akçe sağlanıncaya dek yeni padişahın Topkapı Sarayı'na girmesinin engellenmesinden bu yana; ne ekonomide bir rahatlığa kavuşabildi; ne de asayiş konularında...

Yani efendim Türkiye tam 427 yıldır, herkesin güvencesini sağlayacak "teknik bir devlet" olma açısından bir türlü derlenip toparlanamıyor ve belini doğrultamıyor.

* * *

Bunun baş nedeni Türklerin kendi tarihlerinden kopartılmış olmalarıdır. Türkler tarih diye aslı faslı olmayan bir takım masallarla uyutulmuşlardır.

Oysa 427 yıldır neden Türkiye'nin gerek ekonomik konularda, gerek asayiş konularında düze çıkamadığını kare kare kamuoyuna yansıtmak gerekirdi.

II. Selim döneminde hazine neden dara düşmeye başladı? İçerdeki başkaldırılar nasıl bir grafik çizdi ve İnebahtı'da Osmanlı donanması nasıl yok edildi?

Şayet ne yapılsa hazine sıkıntıya düşmez, başkaldırılar alevlenmez ve İnebahtı yenilgisi önlenebilirdi?

Çarpıklıkla sakatlığın kaynağı neredeydi?

* * *

II. Selim'in yerine geçen III. Murat döneminin, ekonomiyi büsbütün zora sokan başlıca salaklıkları nelerdi?

Koca Sinan Paşa'nın durup dururken Avusturya'ya sefer açmasının bir anlamı var mıydı?

İçerdeki Celali isyanları neden daha da yoğunlaşmaya başlamıştı?

Bütün bu çarpıklıklar nasıl bir bilgisizlikle yeteneksizlikten kökenleniyordu?

* * *

III. Murat'ın yerine geçen oğlu III. Mehmet, kişisel harcamaları için vezir-i azamı Yemişçi Hasan Paşa'dan üç bin altın istiyordu.

Hazine ise tamtakır kurubakırdı.

Yemişçi Hasan Paşa, III. Mehmet'e şu "telhis"i yazıyordu:

"... masrafa nihayet yok. Nereden ne tahsil edeceğimizi bilemiyoruz. Hazineye hiçbir şey girmediğinden aklımız başımızda değildir. Eğer memleket mamur olup akçe tahsili mümkün olsa, devletli padişahımdan sakınır mıyım? Memleket ve hazine ve kul cümlesi padişahımızın değil midir?.."

Bunun üzerine padişah III. Mehmet, idam ettirdiği vezir-i azam Hadım Hasan Paşa ile Ali Ağa'nın giysilerinin satılmasını, parasının da kendisine gönderilmesini istiyordu Yemişçi'den.

Vezir-i azam Yemişçi Hasan Paşa bu isteğe de şu yanıtı veriyordu:

"... Otuz yıldan ziyadedir ki, ortalık bozulmaya yüz tutmuştur. İşkencesiz kimseden ödünç akçe alma olanağı yoktur. Bu ise ne saltanatın namusuna uyar, ne de şer-i şerife. Hasan Paşa ile Ali Ağa'nın gerçi bazı kaba saba giysileri vardır. Ama bu giysilerin satılması zaman alacaktır..." Tarih 1598.

* * *

Osmanlı tarihini sadece bir kahramanlık efsanesi olarak göstermek ve padişahların satacak eski giysi arama durumuna düşecek kadar hazinenin iflas etmiş olduğunu; içerdeki Celali isyanlarıyla anarşinin başedilmez bir tırmanmaya geçtiğini gözlerden saklamak, çok pahalıya mal olmaktadır Türkiye'ye...

Siyasetçi kadroları, Osmanlı tarihini ayrıntılarıyla bilmek şöyle dursun, aralarında bakan düzeyindeki kişiler dahi Mondoros mütarekesiyle Montrö antlaşmasını birbirine karıştırmaktadırlar.

* * *

Devlette de, siyasette de "saydamlık" özlemlerinin dile getirilmeye başlandığı bir dönemden geçiyoruz.

"Saydamlaşma" hareketine önce Osmanlı tarihinden başlamakta büyük yararlar görüyoruz...

Biliyoruz ki uydurma tarih üstünde, ancak devletin çürüğü beşiklenir.

* * *

Hamasi övünmelerle ne ekonomi güçlenir, ne asayiş sorunları çözümlenir, ne de dış politika satrancında puan toplanır...

Tersi olsa 427 yıldan bu yana hâlâ görüntüden ibaret bir "kabuk devlet" olmaktan, yönetilenlerin hayatını kolaylaştırıp güzelleştirmeye dönük "teknik bir devlet" olmaya geçemez miydik?

Hâlâ ortaçağdan kurtulamadığımız içindir ki, çağdaş uygarlık düzeylerinin hayalleriyle geçirip gidiyoruz yılları...

Ve İstanbul hâlâ çöpler içinde ve hâlâ susuz...

27. 8. 1993

"Ayıp, Günah, Yasak" Üçgeni Kırıldıkça...

Ortaçağ'da kilise, karı kocaların sevişme pozisyonlarını denetlemeye kadar götürmüştü işi... Kadının erkeğin üstünde sevişmesi günahlıydı. Hamile kalma olasılığını azalttığı için günahlıydı.

Bugün Londra'daki Hyde Park'da çiftlerin sevişmesine polis ses çıkartmaz; ancak bir koşulla, kadın erkeğin üstündeyse... İşin içinde bir zorbalık bulunmadığı iyice belirgin olsun diye...

* * *

Çağlar, yaşamı eskisinden daha kolaylaştırmaya dönük olarak değişirler. Uygarlık da budur zaten; yaşamı daha kolaylaştırıp, daha güzelleştirmeye dönük çabaların tümü...

Binlerce yıldan bu yana, nice nice engel ve engelleme cânım dünyayı zehir zıkkım etmiştir insanoğluna...

Örneğin aşk engelleri...

Sevdiği kız yahut erkekle birlikte olamamak...

Yahut parasızlığın getirdiği engeller, dilediği giysileri alamamak, dilediği yerlerde gezip tozamamak, dilediği yerlerde oturamamak...

Yahut hastalıkların yarattığı engeller... Diabet rejimleri, yüksek tansiyon rejimleri, ülser rejimleri...

* * *

Bütün bu engellerin tek tek hızla çözümlendiği ve çözümleneceği dönemlere doğru gidiyor dünya.

Aşk engelleri babaannemin yaşadığı zamanlardaki gibi mi?

Zavallı babaannem genç kızlığında erkek arkadaşlarıyla ne bir sinemaya gidebildi, ne bir plaja, ne bir diskoya...

Dedelerimiz de öyle...

Hiç değilse yaşlılıklarında tanışabilselerdi televizyonla. En azından ömür sonu yalnızlıklarıyla can sıkıntıları bir hayli hafiflerdi.

Hiç kuşkunuz olmasın parasızlık engelleri de aşılacak.

Nasıl mı aşılacak?

İnsan neden para kazanamaz, önce ona bakmalı.

Enerjisini piyasası olan, yahut piyasasını yaratacağı bir beceriye dönüştüremediği için...

Buğday eken bir köylünün kendine, küçük tip bir köylü villası yapacak kadar ne parası olur, ne de görgü ve zevk birikimi.

O köylü, enerjisini daha çok para getirecek bir beceriye dönüştürebilse...

Örneğin dünya sebze fiyatlarıyla, taşıyıcı fiyatlarını her gün izleyebilecek kadar İngilizce öğrense...

Durumu hemen yırtar...

Önümüzdeki yüzyılın içinde ne buğday köylüsü kalacak, ne de o kadar İngilizce'yi bilmeyen kimse...

* * *

Türkler, yaşamı daha kolaylaştırıp daha güzelleştirme çabalarını daha çok benimseseler, bugün kendi yarattıkları engellerin çoğunu aşıp, çok daha ballı börekli yaşayabilirlerdi.

"Ayıp, günah, yasak" üçlüsünün barikatlarını bir daha gözden geçirmek gerek...

Ayıp olan ne; kız çocuklarını köy okuluna göndermek mi? Günah olan ne; kadının berbere gitmesi mi? Yasak olan ne; tiyatroda korkak bir general portresi çizmek mi?

Kadınları kafalarının içi ve dışıyla çirkinleştirince daha mı iyi çıkıyor hayatın tadı? Yahut yöneticilerin de tıpkı yönetilenler gibi insan olduklarını anlatıp gösterince, kimseyi putlaştırmadan yaşama hakkının komplekssiz güzelliği geriye mi sayıyor.

* * *

Kadınlar güzelleştikçe, insanlar düşüncelerini ve gözlemlerini özgürce ortaya koydukça; yani toplum, bir yığın anlamsız engelin kösteklerinden kurtuldukça, yaşamı bir eziyet olmaktan çıkarıp öylesine bir keyif cümbüşü haline getirmeye başlar ki, işte ona da "uygar toplumlar" deniyor...

Işıklı caddeleri, kesilmeyen suları, havadayken tekerleği yoldan giden kamyonların üstüne düşmeyen uçakları, beleşçiliğe sıvanmayan girişimcileri, güzel kadınları, okumuş kızları, yaratıcı sanatçıları, albenili kentleriyle uygar toplumlar...

Zamanla mekanı ve akılla estetiği en ustaca kullanabilen toplumlar.

* * *

Yaşamı zehir zıkkım eden engellerin kalkmasında bilimcilerle sanatçıların çok büyük rolü oldu...

Gerçi Türkler "Ayıp, günah, yasak" üçgeni içinde biraz gerisinde kaldılar bu gidişin ama, genç kuşaklar yavaş yavaş çakıyorlar durumu.

Eski hipnozların zokasını, daha öncekiler kadar kolayından yemiyorlar.

15. 9. 1992

Erotizm, Pornografi ve Ahlâk...

Erotizm çeşitli cinsel yaklaşımların havasını estirerek, insan düşünde cinsel istekler uyandırma girişimlerinin tümüdür. Eski Yunanca'da "aşka ait" anlamına gelen "erotikos" sözcüğünden üretilmiştir. Ancak buradaki aşk, duygusal olmaktan çok, fiziksel olan aşktır.

Erotik bir ressam, giysisiz olduğu sezilen bir kadınla bir erkeğin öpüşmeye uzanan dudaklarını çizer ve daha ötesini o resme bakanların düş gücüne bırakır.

Pornografi ise cinsel birleşmenin her ayrıntısını büyük planda gösterir ve kişinin düş gücüne hiçbir tamamlayıcılık bırakmaz. O da eski Yunanca'daki "pome" sözcüğünden kökenlenmiştir. "Pome" "fahişe" demektir.

Eski Roma evlerinden Budist tapınaklarına, bizim Karagöz oyunlarından dîvan ve halk edebiyatına kadar, erotizm ile pornonun harcını karmamış hiçbir kültür yok gibidir.

* * *

Canlının yapısından kopamayan cinsellik, bazen gizli gizli, bazen her türlü saklanma perdesini yırtarak, her dönemde ve her uygarlıkta insanlığın vazgeçilmez konusu olmuştur.

Bu büyük doğa gerçeğinin, durmadan üstünün örtülmek istenmesi ruhsal sakatlanmalara, olmadık doyumsuzluklara, olayları yanlış değerlendirmelere, beyinsel sıkışıklıklara, "sadik" ve "mazoşist" sapmalara neden olur.

Psikiatrların ruhsal bunalımlar geçirenlerin üstünde, he-

men cinsel baskıların etkilerini aramaya kalkmaları boşuna değildir. Bu baskılar bireyleri pesperişan ettiği gibi, toplumları da nedeni bilinmeyen ortak neşesizliklere, gözü dönmüşlüklere, önüne geleni suçlama alışkanlıklarına iter.

* * *

Bu tür çarpılmaların ekonomik süreçlerle de ilişkisi vardır.

Sermaye birikiminin henüz kapalı ekonomiyi çatlatacak kadar serpilemediği dönemlerde, servet çoğalmasında "miras" kurumu en büyük rolü oynadığı için, "aile" kavramı olağanüstü bir kutsallık kazanır.

Sermaye birikimi belirli bir düzeye geldikten ve toplumda, devletin sağladığı güvenceler, yaygınlaşmaya başladıktan sonra ise "miras" eski önemini yitirmeye, dolayısıyla "aile" kavramı da tabu olmaktan çıkmaya başlar.

"Aile"nin İspanya'nın güneyinde en köklü birim, İsveç'te ise sokak ışığı kadar laf ola beri gele sayılması; İsveç'teki toplumsal güvencenin, ne miras kurumuna, ne aileye gereksinme göstermeyecek kadar gelişmiş olmasındandır.

Demek ki toplumsal güvence, cinselliğe de özgürlük getirmektedir. Zenginleşmiş ve iyice örgütlenmiş toplumların cinsel konularda vardıkları özgürlük aşamasıyla, henüz onlar kadar kalkınamamış toplumlarda bu konuların baskı altında kalmışlığı, bir rastlantı sayılamaz.

Birincilerde "ahlâk", "miras"ın bekçisi olmaktan kurtulmuştur. İkincilerde ise kurtulamamış, yahut bir oranda kurtulmuşsa bile, eski koşullanmaların uzantılarını henüz arıtamamıştır.

* * *

İnsanlık gelişiminde aristokratların, zenginler oligarşisinin, büyük burjuvaların cinsel konularda daha esnek olmaları ve kitlelerin "ahlâk"ın kilit taşını, "cinsellik"te görmeleri, büyük ölçüde para ve yaşam güvencesiyle lehimlidir.

Fakirlikte mirasçılık güdüsel gibidir. Servet çoğalmasının tek mekanizmasıdır miras. Böyle bir evrede aile kutsallığı aşınır da, cinsellik anlayışı yeni değerlendirmelere yönelirse, miras mekanizması da felce uğrar.

Devletin verdiği güvencelerin, mirasın verdiği güvencelerin üstüne çıkmasıyla da bu denklem bozulur ve cinsellik alanındaki baskılar azalmaya başlar. Tabii eskiden kalma koşullanmaların yumuşaması için, yine de epey zamana gerek vardır.

* * *

Bizde de cinsellik, eski dokunulmazlık zırhlarını çatlatmaktadır. Toplumsal zenginliğimiz ve güvencelerimiz arttığı oranda, bu zırhlar büsbütün dökülecektir.

On sekizinci yüzyılın "müstehcen" Karagözleri, TV ekranlarına kadar gelecektir belki de...

Cinsel konular herkesin kişiliğine kancalanmış konulardır. Bu gerçeği reddetmek, iki yüzlülüğü ve sahteciliği körüklemektir. Böylesi bir ahlaksızlığı yaygınlaştırarak, ahlakı korumaya çalışmak, ancak bilgisizlerin onaylayabileceği bir kötülüktür. Sanatla bilim ise her türlü körlüğe daima karşı çıkmıştır.

26. 9. 1982

Erkeklerin Orgazm Stoku Beş Bini Çok Geçmiyor

Gerçekçilik, toplumsal bir karamsarlık getiriyor elbet. Türkiye' de adam başına düşen yıllık ulusal gelir, Avrupa'dakinin on kat gerisinde...

Köylülük aşılamamış. Sağlıklı bir alt yapısı olan hiçbir kent kurulamamış...

Eğitim ise on üç milyon öğrenciden ancak yüzde beşini çağ standartlarına göre yetiştirebilecek bir nitelikte...

Neyse ki kumarhane gelirleri artıyor. Yüz elli trilyona çıkmış yılda...

Silah kaçakçılığı gelirleri de artıyor. O da iki yüz trilyonu aşmış...

Arsa ve kooperatif spekülasyonlarıyla, uyuşturucu kârlarını da bunlara eklerseniz; eski Hong-Kong, yahut Tanca batakhanelerinden arta kalan boşluğu doldurmaya dönük olarak geliştiğimiz ortada...

Beyaz kadın ticareti de çabası...

Böyle bir yozlaşmaya alternatif olarak, İslami akımlar gelişiyor...

Normal bu da...

Ancak İslami akımların gelir kaynakları, batakhane ekonomisiyle aşık atabilecek mi? Orası belli değil...

Üretim düşük olduğu zaman, dinsel politikalar, hızla kazıkçı maskesine de dönüşebilir.

Şimdi bu karamsarlıklara boş verin siz...

Yaşlarınız yirmi beşin altında da olsa, alt tarafı "yedi tane on yıl" daha yaşayacaksınız...

Hayatınızda haftada en az üç kez sevişme temposunun dışında kalacak zaman bölümleri, çok daha fazla olacak ileride.

Zaten bir erkeğin sevişme stoku beş bin ve artısıyla sınırlıdır.

Bu sayı çok az gözükmesin gözünüze...

Beş bin gün, on dört yıl eder... Her gün bir kez sevişme koşuluyla.

Ortalama araya bir günlük ara girse, yirmi sekiz yıl eder...

Ortalama iki günlük arayla, kırk iki yıl eder...

Üç günlük arayla da, elli altı yıl eder...

Sevişmeye on altı yaşında başlanmış olsa, yetmiş ikisine kadar ortalama üç günde bir, mutlaka bir kez sevişmiş olursunuz.

Fena bir performans değildir.

Düşünün ki, araya askerlik dönemleri girecektir. Yolculuklar girecektir. Hanımların hasta olduğu günler girecektir. Ayrılıklar girecektir. Erkeklerin de halsiz olduğu günler girecektir.

Sevişmeye on altı yaşında başlama koşuluyla, ömür boyu çizelgesinde ikili orgazm ortalaması, dört günde bire denk gelse; aşk ilişkileri, seksen altıya kadar canlı kalabilir...

O nedenle erkeğin beş binlik sevişme stoku küçümsenmemeli...

Ve hesabının tutulmasına başlanmalı...

Yirmi üç yaşında çok hızlı bir erkek, henüz bin ortak orgazmı aşamamıştır.

Önünde daha altmış yıl, yani yirmi bin dokuz yüz gün vardır. Dört binlik sevişme stokunu altmış yılın günlerine böldüğünde, boş geçen hafta kalmaz... Bazı hafta bir, bazı hafta iki temposuyla... Taa seksen üç yaşına kadar...

Fena mı yani?

Bireylerin aşk tabloları, ülkelerin siyasal karmaşasına her zaman ağır basar...

O nedenle de gelişmiş ülkelerde parasız yapılan zorunlu askerlik dönemleri, gitgide geride kalmaktadır.

Madem bir kez geliyorsun dünyaya, başkalarından daha az sevişmiş olarak kaybolmak, 21. yüzyılın modern değerlendirmesiyle büyük bir başarısızlık göstergesi de sayılabilir...

Türkler, çok aşırı üredikleri halde, ortak orgazm konusunda bu tür değişik ölçüleri kullanmaya ve hayatı bir de böyle bir gözlükle değerlendirmeye henüz alışık değiller...

Canları sağ olsun...

Durmadan koyun kafası kesme ve durmadan saldırganlık edebiyatı yapma tutkusunun bir nedeni de, ola ki budur...

5. 1. 1993

Gövdesel Şehvet-Beyinsel Şehvet

Yıllarca önce, ertesi gün üniversite sınavlarına girecek öğrencilere kurs gördükleri okulun konferans salonunda bir konuşma yapıyordum.

Kendilerine en çok neden kaygılandıklarını sormuştum.

Ortak yanıt şu olmuştu:

Bildiklerini hatırlayamamaktan...

Yaşları yirmi dolaylarında olan kızlı erkekli gençlere:

— Peki demiştim, dudak dudağa öpüştüğünüz ilk kızı yahut erkeği hatırlayamadığınız hiç oluyor mu?

Hep birlikte bağırmışlardı:

— Aynı şey değil, aynı şey değil...

Gövdesel şehvet açısından Afrikalılar ile Japonlar, Kızılderililer ile İtalyanlar arasında "adam başına düşen ulusal gelir birimi" türünden alabildiğine uçurumlaşmış farklar görülebilir mi?

Aynı yaştaki bir Tacik çiftinin sevişme coşkusuyla, bir İspanyol çiftinin sevişme coşkusu birbirine eşittir.

Ya beyinsel coşku, beyinsel şehvet? O neden aynı değil?

Konuya gerek kalıtımsallık, gerek beslenme, gerek köylülük-kentlilik gibi "toplumsal-bireysel açılardan bir çok yaklaşım oldu.

Ancak varılmış ortak bir sonuç var ki, tartışma götürmeyecek kadar net ve açık...

İnsanın da tüm canlılardaki gibi üç temel gereksinimi var:

1— Karnını doyurma

2— Uyuma ve barınma

3— Üreme...

İnsanda bu üç temel gereksinme tam bir güvenceye kavuşmadıkça, beyinsel merak şahlanamıyor. Beyinsel şehvet alevlenemiyor.

Gecekondusu yıkılmakta olan bir kişinin yanına yaklaşıp kendisine Arşimed'in dansite yasasını nasıl keşfettiğini anlatmaya kalkarsanız ancak şu yanıtı alabilirsiniz:

— Hastir ulan...

Beyinsel meraktan yoksun toplumlar, çağlarıyla elsıkışmakta zorlanır ve saçmasapanlığın içine düşerler...

Örneğin son yetmiş yılda asker-sivil politikacılardan acaba kaç tanesi "monizm" ile "düalizm" arasındaki farkı merak etti...

Oysa milyonlarca ve milyonlarca insan öldü bu iki ayrı değerlendirme yüzünden...

Sorun şuydu:

İnsan beyni ve insan toplumu "galaksiler, yıldız kümeleri, güneşler ve uydularından oluşan evren" kategorisinin dışında, ayrı bir katagori miydi?

Yoksa insan beyniyle insan toplu mu da evrenin bir parçası mıydı?

Platon, Kant, Hegel insan aklının evreninin dışında ayrı bir kategori olduğuna inanıyorlardı. Feuerbach, Engels, Marx, insan aklının da evrenle aynı bütünlük içinde olduğuna inanıyordu.

Öyleyse evren durmadan değiştiğine göre insan toplumları da durmadan değişecekti.

Üretim araçlarının bugünkü kadar gelişmediği dönemlerdeki sermaye burjuvazisi, enerji kaynağı olarak proletaryanın kol gücünü kullandığı için, "monizm"e karşıydı. Evren ne kadar değişirse değişsin, onun dışında bir kategori olan insan

toplumu değişmeyebilirdi. Sermaye sınıfı sonuna dek proletaryayı sömürmeyi sürdürebilirdi...

İnsan toplumlarının da evrenin sürekli değişimine uyarak değişeceğine inanan Marksistler tu kaka ediliyordu, hele Türkiye'de...

Bizim asker-sivil politikacılar ise çok yüzeysel bakıyorlardı olaylara. O nedenle de "ben yaparım olur"un ötesine geçemiyorlardı.

Yaptıkları da eroin kaçakçılarını "özel görevlerde", sabıkalıları da tetikçilikte kullanmak gibi, akıldan çok kurnazlığa lehimlenmiş olduğundan, bir süre sonra sırıtıyor ve kepazeliğe dönüşüyordu.

31. 1. 1997

Duygusal Gurur-Beyinsel Gurur

Türklerin duygusal gururunu sömürmeyen kalmamıştır. Enver Paşa'dan, Mehmet Emin Bey'e; Feldmareşal Liman Von Sanders'den, Zeki Velidi Togay'a kadar...

Kimse de beyinsel gururun ne olduğunu anlatmamıştır "Bizim köylü"lere...

Sivil-asker bürokratlardan Meclis tavanında çiğköfte şaplatması yapan namdar siyasetçilere kadar, dilediğinize sorun bakalım:

— Beyinsel gurur, nedir, diye?

Denizi ilk kez görmüş bir tavuskuşu yavrusu gibi bakacaklardır yüzünüze.

* * *

Beyinsel gurur, halkının duygusal gururunu sömürmemekle başlar.

Avrupa Birliği'nin Dönem başkanlığında oturan Yunanistan'ın, sınırları kalkmış bir Avrupa sözcüsü olarak konuştuğu uluslararası toplantılarda da besleme yetimi gibi kapı dibinde kalmışlığın kahrıyla kahırların en ağırını çeker...

Ve böyle bir kahrı, duygu sömürüleriyle kendilerine ortaçağ tahtları arayanların çok ötesindeki beyinsel gurur sahipleri çeker sadece...

* * *

Beyinsel gurur, duygusal gururu sömürme kurnazlıklarıyla "hukuku" kıyma makinelerinden geçirmez.

Hem çember sakalı yelpazeleyip, hem de gerektiğinde onu

öcüleştirerek, olağanüstü Atatürk haftaları icat etme yaveliğine tenezzül etmez.

ABD başkanlarıyla flört kahvelerinde buluşuverme düşleri kurup, mevlüt geceleri düzenlemenin siyasal belkemiksizliğine düşmez.

* * *

Beyinsel gurur, insan aklının ortak yarattığı sanat, düşünce ve teknoloji merdivenlerinin her basamağında var olduğunu kanıtlamanın gururudur.

Beyinsel gururu asla canlandırılmamış bir toplumda, sadece duygusal gururu körükleyip, pompalayıp şişirmek; telleri olmayan bir kemanla konser verme taklidi yapma çirkinliğine ibret heykeli olmaktan başka ne işe yarar ki?..

Sonunda da Gabar dağlarıyla Montrö anlaşması arasında ne hukuku, ne paranın değerini bir türlü koruyamamanın çaresizliğinde, mide krampına tutulur...

* * *

Beyinsel gurur, cunta kanatlı cumhurbaşkanlarının ağzından, kıçının donuna kadar her şeyi Washington'dan aldığını ilan etme gururu değildir.

Beyinsel gurur metnini hiç görmediği Lozan üstüne, gırtlak damarlarını şişirerek nutuk atma seferberliği açıp gözboyama rekorları kırmaz.

Beyinsel gurur peşpeşe sayamadığı on padişah anasının boşluğunda, aslı faslı bulunmayan tarih nutukları da atmaz.

Beyinsel gurur şarlatanlığın bittiği yerde başlayan gururdur.

Gerçek ulusal gurur da odur. Hangi ansiklopediyi açsan, ışıl ışıl yanar içinde...

* * *

Nazım Hikmet'de kendi şiirini dünya şiirinin en üst düzeyine çıkarma çabasının beyinsel gururu vardı.

Onu yargılayan kişilerde ise kendi mesleklerini aynı düzeyde temsil etmenin beyinsel gururu yoktu.

Hüseyin Cahit'de de aynı beyinsel gurur vardı. İstiklal mahkemesi önünde Kel Ali'ye:

— Senin gibi yargıç olmaktansa, kendim gibi sanık olmayı yeğlerim, derken pencere önünde kurulmuş olan sehpaya hiç aldırmaması bu gururunun volkanıydı.

Aynı gurur, yirmi iki yıl sürgünde hayatını kalemiyle ayakta tutmuş olan Refik Halit'de de vardı.

Aynı gurur Ruhi Su'da da vardı, Suat Derviş'de de vardı.

Faik Türün'de de yoktu.

* * *

Beyinsel gururu olan yaratıcı Türkleri yok edenler, dünya platformlarında kendilerine bir türlü yer bulamayanlar oldu...

Halklarının duygusal gururunu sömürmekten kendilerine pay çıkarmaya ve kısır ihtiraslarının gözü dönmüşlüğünde gizli bir barbarizm yapmaya kalkanlara kimse oralarda yer vermez çünkü...

Türkler, içine kapatıldıkları masallar şatosunun zindanlarından ne zaman kurtulacaklardır biliyor musunuz?

Duygusal gururlarını beyinsel bir gurura dönüştürdükleri zaman.

Yoksa 21. yüzyılda da besleme yetimi gibi kapı dibinde kalmaları sürüp gidecektir...

Aynaların Ardındaki Resimler

Gecenin karanlıkları içinde sadece bir pencere aydınlıktı, içi görünmeyen perdesiz bir pencere... Simsiyah bir kağıt ortasına cetvelle çizilip beyazla sarı karışımına boyanmış ışıklı bir pencere... Yoğun karanlığın dekorunda başka hiçbir şey görünmüyor, sadece o pencerenin aydınlığı görünüyordu...

Kimbilir neyin nesiydi o pencere...

* * *

Bankların üstünde iki kadavra yatıyordu. Bir tanesinin bir ayağı hafif kıvrılmış, bir kolu sarkmış, avurtları çökük tıraşlı yüzü, yana dönmüştü. Ötekinin postallı ayakları üstüste, bir kolu, arkaya kaymış başının altındaydı ve yeni uzamaya çalışan özensiz küçük bir sakalı vardı.

Kimse alıp gömmeye götürmediğine göre, iki kadavra da canlı olmalıydı.

Kimbilir kimin nesiydi o iki kadavra...

* * *

Sisler, sisler, sisler içindeydi ortalık. Parklar, ağaçlar, yollar, alanlar, evler sisler içindeydi. Gök sisler içinde, yer sisler içindeydi. Altın yaldızlı kocaman kocaman iki demir kapının yarım yamalak silüeti görünüyordu sisler içinde.

Tüllerle süslenmiş bir gelin arabası görünüyordu.

Beyaz deriden gelinlikler giyinmiş, küçük beyaz şapkası, küçük beyaz tüllü bir gelin görünüyordu.

Bir avuç adam görünüyordu.

Bir avuç kadın...
Bir avuç kız...
Sisler içinde...
Kimbilir neyin nesiydi o kapılar...
Kimbilir kimin nesiydi o gelin, o insanlar...

* * *

Sonsuza uzanan bir denizde bir kayık vardı.
Kayıkta eğilip doğrulan bir balıkçı...
Deniz bomboş, gök bomboştu.
Bir kayığın içinde bir adam, bir eğilip bir doğruluyordu.
Kimbilir dünyanın neresiydi o deniz...
Kimbilir kimin nesiydi o kayıkçı...
Kimbilir neyin nesiydi o kayık...

* * *

Tebriz'de hava yeni ağarıyordu. Bir adam yol kıyısında bozuk bir kaldırıma oturmuş, sigarasızlığını düşünüyordu.

İnlerle cinlerin top oynadığı kimsesiz alacakaranlıkta bir başka adam geldi kaldırımda oturanın yanına. O da oturdu kaldırıma. İşaretle saati sordu sigarasızlığını düşünene...

Saatli bir kol uzandı yeni gelenin burnuna doğru.
Saat beşi henüz geçiyordu.
Yeni gelen "saati bana versene" demeye getiriyordu.

Sigarasızlığını düşünen ise, sade yaşamın değil, dünyanın da dışında gibiydi. Ne bir korku titreşimi geçiriyordu içinden, ne bir öfke titreşimi, ne de saati vermek yahut vermemek titreşimi... O sade sigarasızlığını düşünüyordu.

Saati istemeye kalkan, ürktü adamın algısız donmuşluğundan... Vazgeçti saati istemekten, gülümsemeye çalıştı.

Sigarasızlığını düşünen, bir sigara istedi işaretle.
İki sigara yandı.
Tebriz'de hava yeni ağarıyordu.
Kaldırımda yanyana oturmuş iki adam sigara içiyordu.
Adamın biri, yirmi yıl önceki bendim.
Kimbilir kimin nesiydi öteki.

* * *

Siyahlar giyinmiş uzun boylu sarışın bir kız vardı.

Kızın yanında siyah pelerinler giyinmiş, siyah papyon kravatlı, beyaz gömlekli iki genç adam... Biri uzun, öteki orta boyluydu genç adamların...

İki genç adam ve kız, caddenin ortasında bir opera parçası söylemeye başladılar.

Yoldan geçenler durup kuşattılar gençlerin çevresini...

Kimbilir kimin nesiydi o gençler...

Ve yoldan geçenler...

* * *

Karanlıklar içinde bir pencere vardı.

Banklar üstünde iki kadavra...

Sisler içinde bir gelin.

Denizler ortasında bir balıkçı...

Tebriz sabahının kaldırımlarında iki adam...

Cadde ortasında içli bir şarkı...

Dünya çok kocaman.

Yahut çok küçük.

Kimbilir neyin nesi.

Kimbilir kimin fesi...

4. 2. 1988

"Bencillik" "Bireycilik" ve "Hayat Kalitesi" Sorunları

Şimdi biri çıkıp dese ki:

— Elimizde beş yüz milyar dolar var. Bu parayı yolları genişleterek, su ve kanalizasyon sorunlarını çözümleyerek; konut anarşisini bahçeleri, garajlarıyla albenili bir düzenleme içine alarak; okul, hastane, tiyatro ve sinema salonlarının yapımıyla yaşadığımız yerleşim biriminin onarımı için mi harcayalım, yoksa aynı parayı kişiler arasında tek tek elden mi bölüştürelim?

Sanırız ki yanıt:

— Kişiler arasında tek tek bölüştürelim, olur.

Urfalı trilyoner bir toprak ağasıyla, Paris'te bir ilkokul öğretmeni arasında, her ikisine de bir değiş tokuş önersek...

Parisli öğretmene "trilyoner olacaksın ama Urfa yörelerinde yaşayacaksın", Urfalı toprak ağasına da "Paris'te yaşayacaksın ama ağalıkla trilyonerlikten vazgeçeceksin" desek...

Sanırız her ikisi de kabul etmez böyle bir öneriyi. Ne Parisli öğretmen trilyoner bir ağa olarak Urfa yörelerinde yaşamak ister, ne Urfalı toprak ağası, Paris'te sade bir ilkokul öğretmeni olarak...

Demek ki henüz Türk toplumu için, 35 bin günü bile bulamayan ömür serüveninde "hayat kalitesi" ön planda gelmemekte...

Peki öyleyse Türk toplumu için ön planda gelen nedir?

Kişilerin gizli kalmış iç eğilimleri kurcalanırsa, sanırız ki ön planda gelen tutku, "yerelin önemlisi" olmaktır... "Ben kimim biliyor musunuz?" sorusunu her rasladığına gerine gerine patlatabilme pozisyonu...

Böyle bir pozisyona sahip olabilmenin yöntemleri nedir? Büyük sermaye sahipliği pek kolay görünmediği, önemli bir bürokrat olmak da en az üniversite diploması gerektirdiği için, en kestirme yol siyasetçiliktir.

En kestirme yol siyasetçiliktir ama orada da kendinden yana seçmen ve yandaş bulma zorunluluğu vardır. Bu nasıl sağlanacaktır?

Türklerin yüzde seksen oranında mesleksel bir kimliği yoktur. O nedenle de ne emekçi yığınlarına, ne durmuş oturmuş burjuvaziye, ne teknokrat kesime vaatlerde bulunup onlarla daha çok bütünleşmiş görünmenin oy toplama açısından bir kıymet-i harbiyesi vardır.

Öyleyse?..

Öyleyse Türklük ve Müslümanlık gibi doğuştan edinilen etiketleri pompalamak gerekir.

"Bir Türk cihana bedel", "önce iman" v.s. gibi...

Şark feodalizminin koşullanmalarıyla, mesleksizlikten kökenlenen "yerelin önemlisi olma" tutkusu, toplumca paylaşılan "kaliteli bir hayat" isteğine nasıl dönüşebilir?

İki bin üç yüz elli yıl önce yaşamış olan Büyük İskender sağ olsa:

— Yabancılarla evlenerek, derdi.

Çünkü kendisi daha o zamanlar İskenderiye uygarlığını kurduğu dönemde, ordusuna yabancılarla evlenme emrini vermişti. Türkler'in ise doğarken edindikleri etiketler dışında, gelişmiş mesleksel bir kimlikleri olmadığından, kendilerini sadece ırk ve inanç açısından değerli bulmak zorundadırlar. Kendi çabalarıyla insanlığın yararlandığı üstün yetenekler göstereme-

mişliğin ezikliği, ancak böyle rahatlayabilmektedir. Onun için de yabancı evlilikler, başka toplumlardakinden çok daha azdır Türklerde...

Despotik bir "bencillikten", insanların daha kaliteli bir hayat sürecinden geçmesine endeksli, "bireyci" bir anlayışa hiç mi atlanamayacak?

Gelecek yüz yılın ilk çeyreğinde en az otuz milyon insan kendilerini sarmalayan üst düzey bir hayat kalitesi yaratacaklar...

Bu bir yandan kültür çatlamasını derinleştirirken, bir yandan da gizli bir imrenme modeli oluşturacak...

21. yüzyılın göbeğinde Türkler de ister istemez buluşacaklardır kendi çağlarının kalite düzeyleriyle... Enseyi karartmayın.

13. 2. 1997

Uçuk

Aklınızdan geçen, yahut geçmeyen, yahut geçer ve geçmiyor gibi olan aklınızdan...

Yani uçuk...

Ev ve çoluk çocuk derdi gibi somut değil.

Sabah namazına giden ve ölüm anındaki dehşeti Tanrı'ya yakararak aşmaya çalışan nur yüzlü ihtiyarların duaları gibi de değil.

Uçuk...

Dünkü Sabah'ın manşetini görmek ve yeryüzünün bireysel aksamını, o manşetle tüllü bir veda selamına dönüştürmek, ufukları aşan beyinsel ufukların uzaya kayıp giden traplenlerinde...

Uçuk...

"Müthiş yolculuk-İnsanoğlunun yeni başarısı... Galileo aracı 6.5 yıl süren yolculuktan sonra dün Jüpiter gezegenine indi."

Herhalde Galileo şanlı atalarımızın Jüpiter'e diktiği bayrağı görmüştür orada...

Bunu okutmak gerekir çocuklara ilkokullarda...

Her savaşı atalarımızın kazandığını okutur gibi...

Ve bütün kitapları toplatınız.

Vatanınızı çok, pek çok, baremin birinci kademesinin dördüncü katından emekli olacak kadar sevdiğiniz için...

Uçuk...

Uçuk'un ne olduğunu Galileo ile flört ede ede öylesine bir göstermek istiyor ki canım, o kanlı karanlık tarihin şanlı atalarına...

Kaybolmuş mezarlarının sarımsı bir beyazlıkla eriyen kemiklerinde, uçuklamaya dönüşecek bir ürküntü şaşkınlığı yaratmaktan korkuyorum.

Eski bir makinenin tuşlarına usulca, redingotlu, fesli, kalpaklı ve de silindirli olarak "Zatıalileri beyefendi hazretleri" kadansında, piano piano basmaya özen gösterme İstanbulluluğunun, son artık güneşini içiyorum.

Uçuk...

Nasıl isterdim yazıyı uçuklara götürmeyi...

Evet ama vatanı da sevelim...

Jüpiter'i de korkunç bir öldürücü olan paşa dedem sevsin.

Her ne kadar hâlâ evinde oturuyorsam da, bu bir kan bağının determinizmidir ve dalkavukluğunu yapmam gerekmez. Nasıl ki torunlarımın da benim dalkavukluğumu yapmaları asla gerekmez.

Ben onları dört yaşlarındayken ayak topuklarından tutup, tulumbanın mermer yalağı üstüne ikinci kattan sarkıtarak:

— Yedi kere üç kaç ediyor, diye bağırmadım, gırtlağımı yırtarak.

Uçuk...

Böylesine yüzlerce yıllık ailelerin ihtiyarlamış çocuklarında uçukluk olur...

Viskici sosyalist uçukluğunda...

Dangalak sürüleri...

İlk yazıyı, güzelim kadın mahremiyetinin ağda işkencesinden kurtulmuş uçukluğundaki Tanrısal doğallığında, gölgeli, siyahımsı ve okşaması güzel libidosunu, bozmamayı önererek yazmak isterdim.

Ne haber?

Uçuk...

Jüpiter'e gidelim mi? Yok yahu önce vatan... Sonra da baremin üst katları... Yıldızlara gitmek yerine, yıldızları giysilerde taşımak...

Uçuk...

Sizin hiç Türkçe'yle sevişirken çocuğunuz oldu mu?

Benim oldu...

Uçuk...

Jüpiter'den yazıyorum bunları...

Uçuk...

8. 12. 1995

"Ulusal Kültür" Nedir? Boyutları Ne Kadardır?

Kabilelerin de kendilerine özgü kültürleri vardır, aşiretlerin de, ulusların da, hatta ırkların da...

"Ulusal kültürümüz" diye tüm deliklerini yırtarak bağıran kasaba politikacılarını izlediğim sıralarda mizahi bir istek uyanır içimde:

— Keşke, derim, bir de tanımlamasını yapıverseler "kültür" kavramının...

Demagogluğun en ilkel görüntüsü, tanımlamasını yapmayı hiç düşünmediğin bir takım kavramları kutsallık parfümüyle kokulandırıp, peşpeşe savurmaktır, "yüce devletimiz", "bin yıllık geleneklerimiz", "ulusal kültürümüz" v.s. gibi...

Son yüzyılın siyasal konuşmalarından içi boş klişeleri ayıkladığınızda geriye ne kalacağını hiç düşündünüz mü?

Ya soyulmuş soğan, ya enginar kabuğu...

Kültür, insanoğlunun doğayla olan alışverişinde hayatı daha kolaylaştırıp, daha güzelleştirmek için giriştiği değişik çabalara göre, kendini farkına varmadan biçimlendirmektir.

Buğday ekip karnını doyurmak için tarlayı sürersin...

Hayatı daha kolaylaştırmak için bir yöntemdir tarlayı sürüp buğday ekmek...

Nasıl sürersin tarlayı?

Atın yahut öküzün çektiği bir sabanla...

Bu yöntemi daha da kolaylaştırma olanağı yok mudur?

Petrolü keşfeder, bir de motoru icat edersen... Daha da kolaylaşır tarlayı sürmek traktörle...

Peki ekmeği neyle ve nasıl yiyeceksin?

Diyelim tavuğun yumurtasını, koyun yahut inek sütünden yaptığın yağda pişirerek, ailece çevresine toplandığın bir sinide ve elle...

Aynı şeyi masaya konmuş tabaklarda çatal bıçakla yemek, hem daha kolay, hem daha estetik değil mi?

Evet ama bizim ulusal kültürümüzde ne masa var, ne çatal bıçak...

Ancak o zaman traktörden de, radyodan da, televizyondan da, elektrikten de, telefondan da vazgeçmek gerekmiyor mu?

Demek ki "ulusal kültür" insanoğlunun doğayla olan alışverişinde, hayatı daha kolaylaştırıp, daha güzelleştirmek için hangi basamağa kadar geçerliyse, oraya kadar yararlı...

Şayet "ulusal kültür" petrolü keşfedip, motoru icat etmekle kendini zenginleştirememişse... Hayatı daha kolaylaştırıp, daha güzelleştirme girişimlerinde yeterli bir dinamizm gösteremişse...

O zaman ikide birde "ulusal kültür" diye yırtınmaya kalkmadan; ulusal kültürün –hayatı daha kolaylaştırıp daha güzelleştirme açısından– yaşanılan çağla ne kadar çengellendiğini yeniden gözden geçirmek gerekir.

Yaşanılan çağda ulaşımı kolaylaştıran araçlar, yani arabalar, kamyonlar, uçaklar, hızlı trenler, feribotlar "ulusal kültürün" ürünleri değildir.

Neden değildir?

Çünkü bazı ulusal kültürler, "çağdaş uygarlığı" oluşturan uluslararası ortak kültür sentezlerine gereken katkıyı yapamamışlardır. Safsatalara gömülüp kendi kendini övmek yerine, bunu objektif olarak saptamak gerekir.

Saptamak gerekir ki, uluslararası kültür sentezlerinin ya-

rattığı çağdaş uygarlıktan hiç değilse pay alma çabaları frenlenmesin...

Genel olarak Türkler'de ne "bilimsel kuşkuculuk" gelişmiştir, ne de bir meslek sahibi olma tutkusu...

Ucuz siyasetçiler ise kitlelerdeki bu ezikliği rahatlatmak için, yüzlerce yıldan bu yana sürüp duran bu tarihsel güdüklüğü "ulusal kültür" diye övüp durmakta, içi boş klişelerle Türk toplumunu çağdaş uygarlık katarından büsbütün koparmaktadırlar. Hem de niçin? Üç beş günlük beleş bir yaşam için...

Ulusal kültürü çağdaş uygarlıkla buluşturmak şarttır. Bu da ancak düşünce ve anlatım ufuklarını genişletmekle olur.

3. 2. 1997

Türkler'in Kökeni Değişik Bir Gezegenden mi Geliyor?

Başka gezegenlerde hayat olup olmadığı konusu yine gündemde...

Herhalde önümüzdeki yüzyılda kesinkes çözümleyecekler bu sorunu.

Başka gezegenlerde de hayat olduğu ve belki de hayatın o gezegenlerden Arz küresine sıçradığı iyice kanıtlanmış olacak.

Şimdi burada başka bir olasılık takılıyor aklımıza. Acaba uzaydaki bir tek gezegenden mi hayat sıçradı Dünya'ya, yoksa birçok gezegenden mi?

Şayet hayat değişik gezegenlerden değişik zamanlarda bulaştıysa Arz küresine, acaba Türk ırkı hangi gezegenden gelen tek hücreli bir virüsten kökenlendi?

Bu bir kez saptanabilirse, o zaman Türkler'in neden Arz küresiyle bir türlü uyum sağlayamadıkları da daha kolay anlaşılacak...

Bakın 1400 yıllık tarihleri boyunca ne kutupları keşfetmiş bir Türk vardır, ne tekne görmemiş okyanusları ilk kez geçmiş bir Türk, ne uzaya gitmiş bir Türk...

Gerçi Aziz Nesin bunu, Türklerin yüzde altmış oranında aptal olduğuna bağlıyordu ama, biz aynı kanıda değiliz.

Türkler aptal değil sadece beceri yoksunudurlar. Bugün

dahi –hazineden geçinenler de dahil– yüzde seksen oranında hiç birinin gerçek bir mesleği yoktur.

Hırpani kılıklı birine:

— Ne iş yaparsın, diye sorarsan:

— Her işi abi, der.

Kravatlı takımından birine sorarsan aynı soruyu, o da hafif kasılarak:

— İthalat, ihracat, der.

Oysa meslek, ister üretim, ister servis alanlarında olsun, dünyanın her yerinde geçerli bir donanım sahibi olmak demektir.

Marangozluk bir meslektir. Elektrik mühendisliği bir meslektir. Açık deniz kaptanlığı bir meslektir. Doktorluk bir meslektir.

Ama müsteşarlık bir meslek değil, bir pozisyondur. Milletvekilliği, parti başkanlığı, muhtarlık da öyle...

Ve kuş bakışıyla tepeden bakıldığında Türkler, meslekler-den çok pozisyonlara meraklıdırlar.

Mimar olmaktan çok vali olmak isterler. Oysa bir vali, Brezilya'da "boş bir valilik var mı acaba?" diye iş arayamaz, bir mimar arayabilir.

Ne var ki Türkler, değerli bir meslek sahibi olmaya, önemli bir makam sahibi olmayı yeğlerler genellikle...

Bir Türk için general olmak, ünlü bir orkestra şefi olmaktan her zaman için çok daha önemlidir.

Latinler, Germenler, Keltler, Slavlar için durum pek öyle değildir. Onlar değerli olanlara, önemli olanlardan daha çok ilgi gösterirler.

Türkler tam tersine..

Bu da Türklerin, Dünya'ya daha değişik gezegenlerden gelmiş, daha değişik bir hayat protoplazmasından kökenlendiğini göstermede bizce...

Türklerin bir başka özelliği de tarihi kendi özgünlüğü için-

de incelemek yerine, kendilerine göre tarih uydurmaları...

Örneğin I. Dünya Savaşı'nda olduğu türden, kendileri gidip –başkalarının hesabına– başka yerlere saldırdıklarında, işin boku çıktığı zaman, hemen içerdeki insanlara başkalarının kendilerine saldırdığını iddia etmeleri gibi...

Örneğin tarihin en külüstür komutanı Enver Paşa'nın okullardaki genç kuşaklara bir kahraman olarak kakalanması gibi...

Bu arada Türkler'in bir başka özelliği de rüşvet, yolsuzluk, vurgun, soygun, yuttur kaydır, en çok birbirlerini kazıkladıkları halde, en çok yine birbirlerinin omuzlarında ağlamalarıdır.

— Türk'e Türk'den başka dost yok, diye...

Genellikle Türk siyasetçileri muhalefetteyken, iktidara geldiklerinde mucize göstereceklerini iddia ederler...

İktidara geldiklerinde de göstermeye kalktıkları mucize Nasrettin Hoca'nın fıkrasına döner:

Bir gün Nasrettin Hoca'ya, gözleri görmeyen genç bir kız getirmişler.

— Madem kocaman sarıklı bir Hoca'sın, bir mucize göster de açıver şu zavallı kızın gözlerini, demişler.

Hoca:

— Tamam ama demiş, ben Tanrı'yla iş bölümü yapmış durumdayım. Yukardaki delikleri açmak ona düşüyor. Şayet göbeğinin altındaki deliği açmamı isterseniz, hemen başlayabilirim.

9. 8. 1996

Beslenme Biçiminin Devlet Yapısına Etkisi

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce topçu "mülazım-ı evvel"i yani topçu üsteğmeni olan dedemi, Alman ordusunda staj görmesi için Berlin'e göndermişler.

Ve orada unutmuşlar kendisini. Dedem geçen yıllar içinde önce yüzbaşı, sonra binbaşı olmuş Alman ordusunda.

Bir gün bir Alman arkadaşı:

— Görülüyor ki, demiş, sen burada unutuldun. Zamanla Alman ordusunda topçu albayı da olursun ama hiçbir zaman general olamazsın. Geldiğin köken engeller bunu.

Dedem de "Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine" yani Genel Kurmay Başkanlığına bir mektup yazarak, Almanya'daki staj süresinin on yılı aştığını ve artık geri çağrılmayı beklediğini yazmış.

Hemen İstanbul'a çağırmışlar dedemi ve Topçu Okulu'na müdür olarak almışlar.

O sıralarda bir Alman Feldmareşali, yani korgenerali gelmiş İstanbul'a. Dedem çevirmen olarak Feldmareşalin yanına verilmiş.

Alman generali önce Selimiye kışlasını görmek istemiş. Dedem de yanında.

Ve adamın kışlada ilk yaptığı iş tuvaletlerle kuburları incelemek olmuş.

Gözünde monoklu, mum gibi üniformasıyla öne doğru

eğilmiş kuburlara bakan bir Alman Feldmareşali ve yanında put gibi hazırol duran dedem...

Feldmareşal bir kuburun başında iki büklüm, başını çevirmiş dedeme doğru:

— Her Hasan, demiş, hiç böylesini görmedim, hem bilek kalınlığında hem de kıvrım kıvrım dört lüle... Derhal Alman Genel Kurmay'ına bir şifre çekin, iki özel bok uzmanı göndersinler...

Üç beş gün sonra özel bok uzmanları gelmiş Berlin'den. Onlar da Selimiye'nin tuvaletleriyle kuburlarını incelemişler ve raporlarını vermişler.

Raporda şöyle deniyormuş:

Köylerden toplanma Türk neferleri yüksek kalorili, hayvansal proteinli, büftek, bonfile, antrkot gibi volümü küçük besinler almıyorlar. Onun yerine bol bol somun yiyorlar. Bu nedenle de sindirim sırasında gövdedeki kan midede toplanıyor. Dışkılarının kol kalınlığında ve kıvrım kıvrım dört lüle olmasının nedeni budur.

Bu tür tahıla dayalı beslenmelerin en çarpıcı sakıncası, gövdedeki kanın sık sık midede yoğunlaşarak, beyni yeterince besleyememesidir. Köylü neferlerin et, süt, yumurta gibi hayvansal proteini zengin ve volümü daha küçük maddelerle beslenmeleri önerilir.

Sık sık "Yasama, yürütme ve yargı erkleri" buketinden oluşan "Devlet" kavramını, "hükümet" yani devletin salt "yürütme erkiyle" eşit tutma inadı, aşırı somun tüketimiyle beyne yeterince kan gitmemesinden kaynaklanıyor herhalde.

Üst düzey memur yetiştiren okullarda da hocaların ikide bir gençlere;

— Siz yarın devleti temsil edeceksiniz, gibi uyarılar yapmaları, böylesi bir kavram karışıklığının üstüne tüy dikiyor.

"Devlet" birbirinden bağımsız üç temel organdan oluşan dinamik bir organizmadır. Ne Meclis, ne Hükümet, ne Yargıtay

Genel Kurulu gibi fotoğrafı çekilebilir "Devlet"in.

Bu nedenle de, bağlı oldukları bakanlıklar bünyesinde görev yapan memurlar, –asker olsun, sivil olsun– devleti temsil etmezler. Devlet, devletin dışındaki ülkelerde diplomatlarca temsil edilir sadece...

Hükümetlerin devletle eşit olduğu rejimler mutlak monarşilerdir. Oralarda İmparator, kral yahut padişah devletle eşittir. Hükümet de devletin, yani tepedeki despotun emirber kadrosudur.

Türk siyasetçilerinin çoğu, "Devlet" ile "Hükümet"i karıştırıp duruyorlar ve Parlamentoda hükümetler için sözlü soru, gensoru verilebildiği halde, neden "devlet" için verilemediğini bile hiç düşünmüyorlar.

Kaldı ki Parlamentoda çoğunluğa dayalı hükümetlerin hangi mekanizmayla denetlenebileceği konusunda da şapa oturmuş görünüyorlar...

Ya somun yeme yüzünden siyasetçilerin de beynine şayet az kan gidiyorsa...

30. 11. 1996

Dış Sömürü Nedir, İç Sömürü Nedir?

"Bilgi toplumunun" ne olduğu henüz tam berraklaşmadı Türkiye'de.

İletişim araçlarıyla bilgisayarların alabildiğine geliştiği ve gelişmekte olduğu bir dünyada yaşamaya başladık.

İnsanlığın ürettiği tüm bilgilerden, tüm insanlığın her yerde kolayca yararlanabileceği bir dönemdir bu...

Bir Türkiye düşünün ki, ülkeyi sarmalayan iletişim ve bilgisayar ağlarıyla hem Arz küresiyle bütünleşmiş, hem de bu bütünleşmeye durmadan yeni katkılar yapmaya başlamış olsun...

* * *

En kuytu kasabadaki bir revirde, bir göz doktorunun bilgi ve kullanım menziline, göz tıbbındaki bütün yeni buluş ve yöntemler girmeye başlamışsa...

Tarım üretiminde dünyadaki tüm yeni teknolojilerle, dünya pazarlarında hangi ürüne ne kadar ihtiyaç duyulduğu dakikası dakikasına izlenebiliyorsa.

* * *

Ayrıca her uğraş alanında dünya ile böyle bir bütünleşmeye durmadan artan bir tempo ile geçilebilmişse...

Ve bu alanlarda Türkiye'nin geliştirdiği yenilikler de tüm dünyaya aktarılabiliyorsa...

Türkiye de "bilgi toplumu" çağına katılmış olur.

* * *

Böyle bir bütünleşmeyle sarmalanmadan; daha çok çimento, yahut çelik üretmeye uğraşmanın artık fazla bir "kıymet-i harbiyesi" yoktur.

Çünkü neyi, son teknolojilerle ne kadar daha kaliteli ve ucuza üreteceğini ve nerelere satabileceğini bilmeden; körlemesine birşeyler yapmakla vakit geçirmek, "bilgi toplumu çağında" iflasa sürükler ülkeyi...

* * *

"Bilgi toplumu çağı" ile dış sömürü yani "emperyalizm" kendi dönemini noktalamıştır.

Neden noktalamıştır?

Kapitalizmin daha çok kâr etmek için ucuza kapatmak ve tekelinde tutmak zorunda olduğu hammadde kaynaklarıyla, sömürmek zorunda olduğu "işçi gücü yani kol gücü" faktörleri, eski önemlerini yitirmişlerdir.

Kol gücünün yerini çok daha ucuz olan ve bilgisayarlarla çalışan otomatik aygıtlar almıştır.

İşçi sınıfı sayısı geri sayarken, üretim de daha hızlı artmaktadır.

Hızla artan üretimi, hammadde kaynakları ucuza kapatıldığı için yoksulluktan kurtulamayan ülkelere satma olanağı yoktur.

Öyleyse...

Öyleyse ne yapıp yapıp yoksul ülkeleri daha da zenginleştirme gereği doğmaktadır.

Yani "bilgi toplumu çağının modern kapitalizmi" dünyadaki yoksul kitleleri kalkındırıp zenginleştirdiği ölçüde, kârını "sürümden" sağlayabilmek durumuna gelmiştir.

* * *

Eskiden yoksul ülkelerin tepesine bir diktatörle bir yönetici çetesi oturtulur ve onlar kendi halklarını sömürerek, sağladıkları olanakları –özellikle silah alımları sayesinde– dünya kapitalizmiyle paylaşırlardı.

Bu yöntem "bilgi çağında" eskisi kadar kârlı olmadığından; "insan hakları ve demokrasi" ön plana çıkarılarak; dikta-

törlükler likide edilip, onların içerde yürüttükleri sömürü, yeniden halk yığınlarına şırınga edilmek istenmektedir.

Bizde de KİT'lerin tasviyesi –bir ölçüde– bu yüzden istenmektedir. Çar çur edilen trilyonlar yeniden halka dönsün diye...

* * *

Eski diktatörlüklerle, oligarşik yarım demokrasiler, kendi iç sömürülerini sürdürmek için şimdi "globalleşmeye" karşı çıkmaktadırlar. Ve bunu da, eski terminolojilerin, örneğin "emperyalizm" sözcüğünün umacı imajı arkasına sığınarak yapmaktadırlar.

* * *

Türkiye "bilgi toplumu" olmaya yöneldiği ve ekonomik yapısını da globalleştirdiği zaman, içerde "devlet rantının paylaşım" fırdöndüleri, havı dökülmüş üç beş hamaset sloganıyla maskelenemeyecektir.

Onun için de Türkiye'deki bürokratik oligarşiyle, iç pazarı kazıklayan bazı yerli sermayeciler; Türkiye'nin ne "Gümrük Birliği"ne girmesini istemektedirler, ne de "Avrupa Birliği'ne"...

Başka bir anlatımla "bırakın da kendi kümesimizde horoz olup, eski iç talanımızı dilediğimiz gibi sürdürelim" demeye getirmektedirler...

Ve karşılarında hep aynı eleştiriyi bulmaktadırlar:

— Neden Türkiye'de insan haklarıyla, gerçek bir demokrasi yok?

* * *

Gümrük Birliği'yle Avrupa Birliği'ni "emperyalizmin" parçası olarak görenler ise, Türkiye içindeki ağır sömürüyü nedense görmezlikten gelmekte ve hatta KİT'ler gibi, devlet bankaları gibi o iç sömürüyü sürdürme araçlarına arka çıkmaktadırlar...

Tabii buna biraz solculuk, biraz da milliyetçilik salçası karıştırarak...

7. 9. 1994

36 Padişahdan Devrilmiş 14'ünün Listesi

Türkiye kendi kendine bir takım anlamsız sorunlar yaratma ülkesi...

Bunun da nedeni, Türklerin yüzde seksen oranında mesleksiz olmaları...

Böyle olunca da siyaset, kendi avanesiyle birlikte hazinenin başına geçme yarışına dönüşüyor.

Ve böyle bir yarışta ne kimse hukukun evrensel ilkelerine kulak asıyor, ne de ekonomik verileri en sağlıklı bir "optima" yaratmak için kullanmaya...

Tıpkı eski Osmanlı sultanları gibi...

"Türke Türk propagandası" yapalım derken, objektif bir tarih anlayışının ırzına geçilmiş, rüşvetçilikle birbirini gammazlayıp cellat kemendine teslim etme entrikaları, asla okullarda tarih dersi programlarına alınmamıştır.

Yani "gerçeği araştırma" tutkusu yerine, yüzeysel bir padişah dalkavukluğu şırınga edilmiştir genç kuşaklara...

36 padişahtan 14'ünün nasıl ve neden devrildiği ise sürekli pas geçilmiştir.

Şayet pas geçilmese, "hukuk ilkelerinden yoksunluğun" nasıl bir toplumsal cehennem yarattığı, hem daha iyi anlaşılacak, hem de bugün hızla sakıncalı bir alana girmeye başlayan Kışla-Cami rekabetinin köklerine daha bilinçli olarak inilecekti.

İlk devrilen padişah I. Beyazıt, yani Yıldırım Beyazıt'dı. Ankara savaşında Timurlenk devirdi kendisini. 1402.

2'nci devrilen padişah II. Beyazıt'dı. Oğlu Yavuz Selim devirdi kendisini. 1512.

3'üncü devrilen padişah, I. Mustafa'ydı. Üç ay kalabildi tahtta. Akıl hastası olduğu için de tahttan indirildi. Yerine on üç yaşındaki II. Osman, yani Genç Osman padişah oldu. 1618.

4'üncü devrilen padişah da Genç Osman oldu. Yeniçeri ayaklanmasıyla devrilip, Yedikule zindanlarında ırzına geçildikten sonra öldürüldü. 1622.

5'inci devrilen padişah Genç Osman'ın yerine ikinci kez tahta çıkarılan Deli Mustafa oldu yine. Hastalığı daha da ilerlemişti. 1623.

6'ıncı devrilen padişah Deli İbrahim'di. İktidarı sekiz yıl sürdü. Askeri ocaklardan samur vergisi almaya kalkması üstüne, yeniçerilerle birlikte Şeyhülislam Abdurrahim Efendi ile medrese hocaları, kendisini tahttan indirdiler ve kısa bir süre sonra da öldürdüler. Yerine yedi yaşındaki oğlu IV. Mehmet'i geçirdiler. 1648.

7'inci devrilen padişah IV. Mehmet, yani Avcı Mehmet oldu. 1687.

8'inci devrilen padişah Avcı Mehmet'in büyük oğlu II. Mustafa'ydı. Osmanlı İmparatorluğu 18. yüzyıla onun padişahlığında girdi. Ve şeyhülislam yaptığı hocası Feyzullah Efendi'nin, megalomanyak dengesizlikleri yüzünden devrildi. 1703. Feyzullah Efendi de bir hammal beygirine bindirilerek bitpazarına getirildi ve orada kafası kesildi.

9'uncu devrilen padişah II. Mustafa'nın kardeşi III. Ahmet'ti. Patrona Halil'in başını çektiği bir sokak ayaklanmasıyla indirildi tahttan. 1730.

10'uncu devrilen padişah III. Selim oldu. Çağa uygun yeni düzenlemeler yapmak istiyordu III. Selim.

O nedenle de camilerde şu tür vaazlar verilmeye başlanmıştı:

"Askere setre pantol giydirip imanına halel getiren, önlerine muallim diye frenkleri düşüren padişaha elbette Allah yardımını çok görür."

Kabakçı Mustafa öncülüğünde başlayan bir sokak ayaklanması sonucu III. Selim tahttan indirildi ve öldürüldü. 1807.

11'inci devrilen padişah III. Selim'in yerine çıkarılan IV. Mustafa'dır. Kendisi Selim'i devirenlerle işbirliği yapmıştı. Onu da Alemdar Mustafa Paşa devirdi. Ve kendisi hançerlenerek öldürüldü. 1808.

12'inci devrilen padişah Sultan Aziz'dir. 1876.

13'üncü devrilen padişah V. Murat'tır. Akıl hastası olduğu gerekçesiyle tahttan indirildi.

14'üncü devrilen padişah Abdülhamit'tir. 1909.

15'inci devrilen padişah Vahdettin'dir. 1922.

İki defa tahta çıkıp iki defa devrilen Deli Mustafa'yı, devrilmiş padişahlar listesinde tek bir ad olarak değerlendirirsek, 36 padişahtan 14'ünün devrilmiş olduğu saptanmış olur.

Bütün bu ufunetli gerçeklerin okullarda okutulmayıp, sadece geçmişin yüzeysel övünmeleriyle yetinilmesi, genç kuşaklar arasında da bol palavrayla durumu idare etmeye dönük, ucuz demagogların yetişmesine neden olmada...

Ve bir kez daha Kışla-Cami rekabetine doğru kayılmakta...

13. 11. 1996

Fatih'in Hristiyanlığı Öven Gazeli

Bizde siyasal demagoji, toplumsal angutlukla o kadar düz orantılıdır ki, angutluk ne ölçüde kalınsa, demagoji de o ölçüde kalaslaşır.

Bunun en tipik örneği tarihsel kişilerin, benimsenmiş siyasal demagojilere göre, orası burası budanarak yeniden biçimlendirilmesidir.

Örneğin belirli bir meslekten yoksun oldukları için, "bireysel kimliklerini", "ortak bir inanç dayanışmasında" kristalize etmeye yönelenlere ve kendilerinin de "var olduklarını" dinsel tavırlarıyla kanıtlamaya çalışanlara, değnekçilik etmekte büyük bir oy potansiyeli gören siyasetçiler; Fatih II. Sultan Mehmet'i, İslamın saygın bir doruk kalesi gibi sunarlar.

Madem ki Bizans'ı o fethetmiş, madem ki İstanbul'u o armağan etmiştir İslam'a...

Tarihsel bir perspektifin çizelgesinden bakıldığında elbet doğrudur bu değerlendirme...

Ancaaak... Ya Fatih II. Sultan Mehmet Bizans'ı İslama armağan etmek için değil, Doğu Roma İmparatorluğu'nun başına geçmek için almayı düşlemişse...

O zaman tarihsel çizelge II. Mehmet'in gerçek niyetinin dışında politik bir sapmaya uğramış sayılmaz mı?

Ve böyle bir çizelge değişimini incelemek, siyasal demagojilerin kolaycılığına yeğlenemez mi?

II. Mehmet'in annesi Sırp Kralı Guraç Brankoviç'in kızı

Mara Despina idi. Müslüman olmamıştı. O nedenle de II. Mehmet, Topkapı Sarayı'nın içindeki Aya İrini kilisesini camiye çevirtmemişti.

Sultan Despina, oğlunun kendisine armağan ettiği Güneybatı Selanik bölgesiyle, Selanik'teki Küçük Ayasofya Manastırı'nın sahibi olarak orada öldü. (Fatih'in annesi Sultan Despina'ya yaptığı armağanların fermanı Topkapı Sarayı arşivlerindedir.)

Sultan Despina öldüğü zaman Kosanitsa Manastırı'na gömüldü. Sonradan kemiklerinin Bursa'ya getirilip getirilmediği hâlâ bilinmemekte...

Fatih II. Sultan Mehmet'in asıl ilginç yanı kendisinin de hristiyan olduğunu şaka yollu da olsa açıklayan gazeller yazmasıdır.

İşte bunlardan biri:

Bağlamaz Firdevs'e gönlini Galata'yı
gören

(Galata'yı gören, gönlünü cennetin en gizemli bahçesine bile bağlamaz)

Servi anmaz anda ol servi dilarayı
gören

(Gönül güzeli bir sevgiliyi Galata'nın kendisinde gören, anmaz bir daha selvi boylu bir başka sevgiliyi)

Bir frengi şivelu İsa'yı gördüm anda
kim

(Galata'nın kimliğinde bir hristiyan dilli İsa gördüm ki)

Lebleri dirisidür diridi İsa'yı gören

(Dudakları kutsal bir tapınak olur, İsa'nın insanlık dünyasını gören)

Akl-ü fehmin din-ü imanın nice zapt
eylesün

(Dinle imanın akıl ve anlayışını sıkı tutmak gerekir)

Kafir olur hey müsemmanlar o tersayı
gören

(Yoksa ey müslümanlar, o kiliseyi gören olabilir kafir hemen)

Kevseri anmaz ol içdügi mey-i nabi
içen
(Galata'nın içtiği katıksız şarabı içen, cennetteki Kevser şarabını bile anmaz olur)
Mescide varmaz o varduği kilisayı
gören
(Orada karşılaştığı kiliseyi gören de bir daha gitmez mescide falan)
Bir frengi kafir olduğun bilürdi Avniya
(Avniya- Fatih'in mahlası-bilirdi senin bir kafir hristiyan olduğunu)
Belde zünnarini boynunda çelipayı
gören
(Belinde keşiş kuşağını, boynunda haçını gören)

Benim derdim ne Fatih Sultan II. Mehmet'in yirmi üç yirmi dört yaşlarındayken hristiyanlığa duyduğu sempatiyi dile getirmesi; ne de aşırı bir hristiyan düşmanı olan Vezir-i Azamı Çandarlı Kara Halil Paşa'yı, fethin kırkıncı günü Edirne'de idam ettirmesi.

Nitekim II. Mehmet'in zehirlendiği inancı da yaygındır. Kendisinin çağdaşı olan Aşık Paşazade o ölümü şöyle anlatır:

"Vefatına sebep ayağında zahmet vardı. Tabibler ilacından aciz oldular. Ahir tabibler cem oldular, ittifak ittüler. Ayağından kan aldular. Zahmet ziyade oldu. Şarab-ı fariğ verdiler, Allah rahmetine vardı."

Hekimler nasıl bir ilaç vermişlerse, Fatih o ilacı içer içmez ölmüş. Hem de yine Aşık Paşazade'nin deyimiyle "ciğeri doğranarak..."

Ve Aşık Paşazade, Fatih'in ağzından sorar:

— Neyçün bana kıydı tabibler?

Yerine geçen oğlu II. Beyazıt ise, aşırı bir müslüman görüntüsü içinde "Veli" lakabını alır.

Ancak bunların hiçbiri değil benim derdim. Asıl sorun Fatih gibi tarihsel bir kimliğin neden bütün yönleriyle incelenip ortaya çıkarılmadığı ve salt siyasal niyetler doğrultusunda bir

propaganda malzemesi olarak kullanıldığı?..

Objektif bir açıdan bakıldığında Fatih'in Batı'ya dönük bir imparator olma düşü, Bizans Ortodoksluğu yerine, Katolik Ceneviz'in bir kolonisi olan Galata'yı övmesinden bir ölçüde sezilmiyor mu?

Herşey sadece siyasal bir propaganda mıdır? "Tarih" diye çok daha ciddi, bilimsel bir uğraş yok mudur?

7. 3. 1996

Hayyam'dan İki Kıta...

Saat 21 olsa da şu ışıkları daha çok söndürüp yaksak...

Başka bir ülkenin adamı olsam her gün koşar Türkiye'ye gelirdim ışıkları söndürüp yakmak için...

Ama İran Büyükelçisi gibi kolaycı bir cennet manavlığında asla pırasa satmaya kalkmazdım.

En azından Ömer Hayyam'ın dilinden gelmiş bir gönül soyluluğunun 360 derecelik bir daireyi bile daracık gören açılarından bakardım dünyaya...

Şeyhi be zen-e gofta: mesti!
Her lehze de dam-e diğeri pa besti.
Gofta: Şeyha her ançe guyi hestem
Emma to çanan ke minemai hesti?

Onikinci yüzyılın başında da yine ona buna cennet pırasası satmaya kalkmış bir yığın sakalı büyük uydurma manav çırağı vardı.

Özellikle de şarap içip sevdikleri erkeklerle yatan güzel kadınlara hırslanırlardı.

Rüşdü Şardağ'ın çevirisiyle Hayyam şöyle dalga geçiyor cennet pırasacılarıyla:

Şarap için çıkışır Şeyh, orospuya
Ve der ki "vah sana, düştün kucaklara!"

Kadın "hocam" der, "evet öyleyim; ya sen
Göründüğünce misin söyle, gel bana."

Ben otuz dört yıl önce İran'ı da yazmaya kalkmıştım da Şah da bana kızmış Hazer kıyılarında beni tutuklatmaya kalkmıştı. Fikret Otyam, Güneş Karabuda, Barbro Karabuda'yla birlikteydik...

Bir Uçtan Bir Uca'daki İran yazılarının Farsçasını okuyanların iflahını kestiler.

Harika çilav yapar İranlılar... Ya hele kadınları... Genellikle ince kavisli bacaklı ve simsiyah gecelerden yudumlanmış olağanüstü güzel gözlüdürler...

Tahran'da bir gün yürürken feraceli bir kadın, feracesini bir açıp bir kapamıştı, içi çırılçıplaktı. Gözlerime inanamamıştım.

Hayyam'ın Meşhet'teki mezarına gitmiştim. Sovyet zevksizliğinin etkisiyle neredeyse Eiffel boyunda betondan ters çevrilmiş bir kadeh yapmışlardı üstüne...

Oralarda bir şarapçı aranmıştım. O güzelim Hayyam'ın ruhuna içmek için...

Yoktu...

İranlılar sade Sasani ve Pers uygarlıklarını değil, Hayyam'ı da ıskalamışlardı.

Bilmiyorum neden, İranlıları çok sevmiştim. Yoksul köylerinden birinde mezarlığa at üstünde tabutsuz götürdükleri bir ölünün hâlâ ayağı sallanır içimde...

Paramız yok ki bir güzel sevelim.
Bademiz yok ki içip de haykıralım.
Demek günaha girmenin yolu yok.
Çaresiz kalkalım namaz kılalım.

Müslüman ayaklarında yöneticilik etmek ucuz bir oyundur. Bu oyunu şimdi Türkiye'de oynuyorlar. Köksüz, birikimsiz, görgüsüz uydurma burjuvaziye Şeriatçılık babalanmalarıyla posta koymaya kalkıyorlar.

Üstelik buraların tarihini de hiç mi hiç bilmiyorlar. Ne III. Ahmet'in Patrona Halil'ini biliyorlar, ne III. Selim'in Kabakçı Mustafa'sını, ne de 31 Mart'ın Derviş Vahdeti'sini...

Birbirini kırıp dökmenin ne anlamı vardır ki?..

Köşelerde minicik elleriyle yeşil yanmasını bekleyen arabaların camlarını silmek isteyen kız çocuklarına güzel bir dünya armağan edememişseniz, "cennete gideceğim" diye sakal bırakmaya kalkmanın ne anlamı vardır ki?..

Saat 21 olsa da bir güzel söndürüp yaksak şu ışıkları...

15. 3. 1997

Sevisevda Üstüne...

Dün sevgililer günüydü... Genç meslekdaşlar, sevisevda üstüne bir şeyler anlatmam için telefon edip durdular.

Kadınla erkek arasındaki tutku konuları da, toplumsal sorunlar gibidir.

"Olması gerekeni" bol bol yazıp, bol bol konuşabilirsin...

"Olabilen" ise çok gerilerinde kalır "olması gereken"in...

Ve o cânım büyünün bir daha kolayından rastlanmayacak rüyasıyla, o cânım rüyanın bir daha kolayından rastlanmayacak büyüsünü, hançerleyip durma ve sıçanlara yedirme seferberliğine girer iki taraf da...

Nedense genellikle hep böyle olur bu...

Suçlu ise daima ötekidir. Zamanın kalınlaştırdığı gönül nasırlarına teslim olsan bile, kolayından unutamadığın öteki...

Belki de bunun için Latin şairi Ovidius, bundan iki bin yıl önce "Aşk sanatı" yapıtında şöyle yazmıştı:

"Sensiz de yaşanmıyor, seninle de..."

Sanırım Lüsyen Hanım da Abdülhak Hamid'in fotoğrafının üstüne yazmış bu dizeyi...

Neden şiirlerde, romanlarda, şarkılarda, türkülerde aşk yangınlarının alevleri oynaşır?

İnsanın dişisiyle erkeği ortak bir mutluluk yaratmayı bir türlü beceremediğinden...

Neden beceremediştir?

Her iki taraf da birbirine tam güvenemediği için beceremediştir.

Her iki taraf da ötekinin kölesi olmadığını kanıtlamak derdine düştüğü için beceremediştir.

Her iki taraf da anlamsız didişmelerin hırçınlığında, aşk gergefine gerilmiş ortak bir kanaviçeyi paramparça ettiği için beceremediştir.

Ya çocukluktan kalma tümörlü koşullanmalar?

Ya ailelerden uzanan görünmez gölgelerin reflekslere sinmiş katı düğümleri?

Ya algılamalarla değerlendirmelerde düşülen yanılgılar?

Binlerce binlerce uğursuz kıl testeresi, hemen oymaya başlayacağı bir aşk arar dünyada...

Yılda bir günün sevgililer günü olmasıyla üstesinden gelinecek bahçıvansız bir bahçeyle, bahçesiz bir bahçıvanlık mıdır bu?

Sonsuzluk uykusunun unutulmuş taşlarına gözüm ilişti-ğinde, onların aşkları geçer aklımdan...

Yaşarken ziyan zebil edilmiş sevdalardan da anlaşıldığı üzere, insanoğlunun tüm zekâ gösterilerine karşın; kuşlar, balıklar, böcekler kadar bile bir mutluluk yaratamamış olmasındaki salaklığı düşünürüm.

Okullarda savaşların tarihini okuturken, biraz da mutsuzlukların tarihini okutsalar daha yararlı olmaz mıydı?

Hem de kara tahtaya kocaman harflerle şu ünlü sözü yazarak:

"Toplumlar mutlu olabilseydi, tarihe çok az şey kalırdı anlatacak."

Gelelim sevisevda dışı keyiflere...

Son iki haftada elli bin öğretmen emekli oldu, bir milyara yakın bir ikramiye alarak...

Şimdi o paraları repo'ya koyacaklar, ayda artık yetmiş mil-

yon mu, seksen milyon mu, Tanrı ne verdiyse...

Sabahın kör saatinde yataktan fırlayıp yirmi-yirmi beş milyona çekilen çile sona erecek...

Bir de özel okullarda bir iş bulundu mu, oh keka...

Askeri pilotlar arasında da toplu ayrılmalar olduğu söyleniyor. Özel uçak şirketlerinin pilotlara ödediği aylıklar çok yüksek...

Bir yanda hayatını da, emeğini de daha iyi değerlendirmek isteyenler; bir yanda da hiçbir donanımı olmayan mesleksiz gecekondu delikanlıları...

Başbakan kim olursa olsun, böyle bir tersoluğu çözme olanağına sahip mi?

Çaresiz martavalı sıkacak:

— Adil düzen geliyor, yahut nurlu ufuklara koşu başlıyor v.s....

Bütün bu gerilimlerin, çekişmelerin, tepişmelerin kökünde belki de yüzlerce yıldan bu yana bastırılmış öksüzlüklerle sevgi açlıklarının hevenkleri yatıyor...

Belki de yeterince sevilmemişliğin hınca dönüşmüş dramlarını yaşıyoruz her alanda, kimbilir...

14. 2. 1996

Göğsünü Yumruklayan Bir İstakoz Gibi...

Henüz sofra hazırlanırken yemekten önce mutfakta ayak parmaklarının üstünde yükselerek tatlıdan bir kaşık almaya çalışan yaramaz bir çocuk düzensizliğinin ılık patavatsızlığıyla başlayalım mı yazıya?

Bakalım 1998 yılının ilk gününde gazeteler nasıl çıkacak?

Hiç kuşkunuz olmasın dünya yine Türkiye'den ibaretmiş gibi çıkacak.

Ve gelecekten haberler veren öngörüsü keskin bir medyum kehanetiyle hemen söyleyelim ki, T.C. markalı bir uzay istasyonundan Türk astronotlarının yeni yılı kutlayan mesajları tüm radyolarla TV istasyonlarından asla Arz küresine yayınlanmayacak...

Tarihte Haliç üstüne ilk köprü planını çizen Leonardo de Vinci'nin de bir büstü ne Eminönü alanına dikilecek, ne de Karaköy alanına...

Biliyorsunuz ki bizler, ayrı bir gezegenden gelmiş canlılar gibi, kendi alemimizin dışında yaşayanları "onlar" diye etiketlemekten tuhaf bir avuntu bulmaya çalışanlardanız.

III. Selim'den bu yana tam iki yüz yıldır, ne tür bir çekişme içinde olduğumuzu kabaca özetlersek, ayağa kalkmış bir istakozun kendi kendini takır tukur kırmaya savaşan tuhaf bir karikatürü çıkar karşımıza...

Bir yanda kendi dışımızdaki dünyayı yok sayarak, her tür-

lü değişime direnen kalın bir istakoz kabuğu, bir yanda evrensellikle bütünleşip çağından daha çok pay almak için kendi kabuğunu kırmaya uğraşan istakoz kıskaçları...

Bu garip çekişmenin en dibinde Türkler'in yüzde seksen oranında mesleksiz oluşları yatmakta...

İkinci neden, üst düzey bir yaşam anlayışının boyutlarını "gövdesel" bir ihtirastan, "beyinsel bir vazgeçilmezliğe" dönüştüremeyiş...

Yani efendim "varlık olma" tutkusundan, "var olma" pistine geçemeyiş...

Standart Oil'in kurucusu Rockefeller akıl almayacak kadar "varlıklı" idi. Ya Debussy, yahut Picasso ne idi? Hiçbir kuşağın vazgeçemeyeceği ölçüde "var" olan birileri...

Peki Damat Ferit Paşa ne idi? Akıl almayacak kadar varlıklı biri mi, yoksa hiçbir kuşağın vazgeçemeyeceği ölçüde var olan biri mi?

Sadece beş kez vezir-i azam olmuş bir siyasetçi.

Damat Ferit Paşa sağ olsa da "üst düzey bir yaşamın" ne olduğunu sorsaydık kendisine...

Sanırız aklına ne "varlıklı" olmak gelecekti, ne de "var" olmak... Sadece hükümetin başı olmak gelecekti...

Eski tüm Mülkiyelilerle Harbiyelilerin de sandığı gibi...

Siyaset, kapitalizmin evrensel piramidi tepesine tırmanmak yerine, hazine olanaklarını kullanarak "gövdesel yaşamda" asansörle en üst kata çıkmak için tepinmektir.

Ya "beyinsel yaşam"?

Son iki yüz yılın kalbur üstü kadroları, bir kez olsun akıllarından bile geçirmemişlerdir bu soruyu...

Bugün dahi Türkiye'nin geniş açılı gündeminde böyle bir soru yoktur.

Öyle ki üst düzey bir yaşam anlayışının beyinsellikten geçtiğine inananlara, sanki gövdesel yaşam hakkı haram sayılmış gibidir. Sanki onların yeri sadece cezaevleri gibidir.

Bunun da sorumluluğu beyinsel yaşam anlayışıyla bir türlü tanışamamış olan köylü ve kasabalı kitlelerindir.

Çünkü büyük oranda mesleksizdirler ve geçimlerini kurnazlıkla sağlayabileceklerini sanmaktadırlar.

Dış dünyayı dışlama eğilimleri de, mistik inançlarından ötürü değil, kapasitelerini geliştirememiş olmalarından ötürüdür. Sadece mistik inançlarını buna maske olarak kullanmaktadırlar.

Önümüzdeki yüzyılda beyinsellik daha da ağır basacaktır. Gövdesel yaşam düzeylerinin dorukları beyinsel doğurganlıktan geçecektir.

Marks bunu daha geçen yüzyılda görmüş ve "İnsanlığın gidişi varlıklı olmaktan var olmaya doğrudur" demişti...

Şimdi çağımızda siyasetçilik güngünden albenisini kaybetmekte...

Hamaset edebiyatı çoktan yitirdi modasını. Hazineden geçinme işi gizli bir çeteleşmeye girmeden pek bir olanak sağlamıyor...

Beyinsel yaratıcılıkla vazgeçilmez olmanın ufuklarıysa hızla büyüyüp genişlemede...

Ayağa kalkmış kendi kıskaçlarıyla kendi kabuğunu kırmaya çalışan istakozun kabuğu, nasıl olsa değişim kasırgalarıyla kırılacak...

Beyinselliği yeğlemişliğin de bedeli, gövdesel yaşamı ıskalamışlık olmayacak...

31. 12. 1996

Dürbünün Tersiyle Baktığınızda...

Bin yıl sonrasını düşünebiliyor musunuz? Bin yıl sonra 30. yüzyıla basacağız...

Bir de İsa'nın doğumundan önceki yüz yıllar, bin yıllar var...

Örneğin Keops piramidi yapıldığında İsa'nın doğmasına daha 2650 yıl vardı...

Louvre'un yeniden düzenlenmesinden sonra, eski Mısır uygarlığına ait salonlar da büsbütün zenginleştirilmiş...

Bizim üç haftalık paydos sırasında oralarda dolanırken; I. Selim'den III. Selim'e kadar, Mısır'ı üç yüz yıla yakın bir süre egemenlikleri altında tutmuş olan Osmanlıların, neden o piramidlerin içiyle hiç mi hiç ilgilenmediklerini düşündüm...

* * *

Sonra yine düşündüm ki bugün de Sultanahmet'teki Dikilitaş'ın üstünde neler yazdığıyla, İstanbul'a ne zaman getirilmiş olduğuyla ve şimdi kaç yaşına girdiğiyle ilgilenenlerin sayısı, Sultanahmet dolmuşlarındaki bir günlük müşterinin yüzde biri kadar bile değildir.

Bizdeki bu kalın, yaygın ve nasırlı meraksızlığa bir türlü alışamadığım için, elimde olmadan yine azıcık üzülür gibi oldum...

* * *

390 yılında o taşı Mısır'dan İstanbul'a getiren Bizans İmparatoru Theodosius yanımda olsa kendisine sorardım:

— Nasıl bir ilgi dürtüsüyle getirdin onu İstanbul'a, diye?..

Ve Dikilitaş İstanbul'a geldiğinde kaç yaşındaydı biliyor musunuz?

1800 yaşında...

Şimdi ise artık 3400'e yaklaşıyor.

* * *

Günlük hayhuylara bir de bu açıdan bakmalı...

Beş bin yıl öncesinde neler olmuş, beş bin yıl sonrasında neler olacak?

Bu tür geniş perspektifli önerilere Türklerin verdiği değişmez bir yanıt vardır:

— Günün sıkıntılarını düşünmektenvakit mi kalıyor başka şeyleri düşünmeye?

* * *

Başka şeyleri de düşünmeye vakit bulunsa, ola ki günün sıkıntıları da daha azalırdı...

Kazara Osmanlılar eski Mısır uygarlığının ne menem bir uygarlık olduğunu düşünmeye kalksalar, İstanbul'u o uygarlığın en zengin müzesi durumuna getirseler; öylesine turist dövizi yağardı ki İstanbul'a, dolardaki değer dalgalanmalarıyla Çiller ekonomisi sağa sola yıkılma sarhoşlukları göstermezdi.

Düşünce paraya dönüşmez sanmayın.

Batı'nın zenginliği, düşünmesini bilme çeşmelerinden akar.

* * *

Türkler "şifahi bir toplum olma" özelliğinden henüz kurtulmuş değiller... Altmış milyonluk Türkiye'de okuma yazmayla haşır neşir olan insan sayısının ancak beş milyon kadar olduğunu söylüyor uzmanlar...

Uluslararası düzeyde beyinsel donatım sahibi insan sayısı da yüz bin kadarmış...

Binde iki bile değil yani...

Oysa bu oran gelişmiş ülkelerde binde ellidir...

Onlara "toplumun altın beyinli kadrosu" deniyor.

* * *

Bizde "altın beyinli" insan kadrosundaki cılızlık, kademeli

olarak külüstür beyinlilerin hazine yağmasındaki kenetlenmesine dönüşmüş..

Yapıştıkları yağlı kuyruktan kopmak istemedikleri için de, halk kitleleri artık kendilerini ödeyemiyor. Vergiler artsa da ödeyemiyor, artmasa da ödeyemiyor...

* * *

Louvre'un önündeki Tuileries bahçelerinin bitiminde, vaktiyle Fransız ihtilalinin fidelenmiş olduğu "Jeu de paume" müzesinde ise ultra-süper-modern "avant-garde" sanatın örnekleri vardı...

Bunlardan biri de bir duvar köşesine küçücük pembe neon lambalardan yapılıp sıralanmış "sıfırlar"dı...

Altında azıcık uzunca bir sandık duruyordu.

Sandığın da ön yüzüne yanyana yuvarlak delikler açılmıştı, yani "sıfırlar"...

Ve sandığın içinden bıkıp usanmadan aynı sözcüğü tekrar edip duran bir teyp sesi yükseliyordu:

— Sıfır sıfır sıfır sıfır...

Beş bin yıl önceki eski Mısır uygarlığının görkemli heykellerinden, geline geline sonunda nihayet anlamsız bir boşluğun anlatımına gelinmişti:

— Sıfır, sıfır, sıfır, sıfır...

* * *

Bir kuşku düştü içime, yoksa Türkler özellikle ekonomide ultra-süper-modern "avant-garde" bir anlayışın ilk öncüleri miydiler?

6. 5. 1994

"Topluluk"tan "Toplum"a Geçmek Kolay Olmuyor

Bazen ülkeyi de, ülke sorunlarını da konuşup kurcalamaktan gına geliyor insana. Bizden önceki kuşakta da böyle bir bıkkınlığa sık sık rastlardım.

Ressam Edip Hakkı:

— Herkes kıçını uyduracak bir yer arar bu dünyada, gerisine boş ver, der, Yeşilköy'deki ahşap köşkle kafa dengi dostlarına rastlayacağı sanatçı barları arasında yorucu konulardan uzak durmaya çalışırdı.

Fikret Mualla, kendi bohem dünyasının tam bir sefalet kuyusuna benzeyen Paris hayatında Türkiye'ye leblebistan adını takmıştı.

İstanbul'dan bir şeyler anlatmaya kalktığında, yüzü buruşur gibi olur:

— Bırak şu leblebistanı, derdi.

Yahya Kemal için Türkiye sakıncalı bir yerdi. Başın belaya girsin istemiyorsan; yazarken de, konuşurken de dikkatli olmakta yarar vardı.

Refi Cevat ise ülke sorunları konusunda yerçekimsizlik düzeyine erişmişti:

— Boşuna yorma kendini, hiçbir halt olmaz buralarda, demeye getirirdi.

Yazı insanları arasında ömürlerinin sonunu yalnızlık ve çaresizlikle tamamlamış olanlara da az rastlamadım.

Naci Sadullah, Göztepe İşçi Sigortaları Hastanesi'nde bitkin yatarken, beni görünce gülümser gibi yapmış:

— Biz de galiba gereğinden fazla namuslu yaşadık, demişti.

Birkaç gün sonra dünyadan koptuğunda cenazesi onbeş kişiyle kalktı.

Halit Fahri, çelimsiz yaşlı vücuduyla koltuğunda bir tomar yazılı kağıt, anılarını yayınlayacak bir gazete bulamadığı için dertleşmeye gelmişti benimle...

O Halit Fahri ki, gençliğinde, kendisine "nasılsınız" diye soran bir hanım için koskoca bir şiir yazmıştı:

Bu kelime ne ince titredi dudağında
Sanki bir çiğ çınladı bir gülün yaprağında
Ses oldu pencerede güneşin ışıkları,
Bir hıçkırık dolaştı yeşil sarmaşıkları...

Neredeyse üç yüz yıla yakın bir süre önce Voltaire, Türklerin aslında fena insanlar olmadığını, ancak sanatla kadından pek anlamadıklarını belirtmek gibi bir saptama yapma gereğini duymuştu...

Topluluk olmaktan toplum olmaya geçmek kolay değil...

Topluluk, köy ve mahalle içi basit dayanışmaların ortak bir yaşam biçimidir.

Toplum, hayatı hem daha kolaylaştırıp, hem daha güzelleştirmek için, kentlere ve kentliliğe dayanan çok boyutlu bir organizmadır.

Bu tür kavramlar 20. yüzyılın sonunda dahi bizim gündemimize tam oturmuş değil...

Düşünün ki bir yarımada üstünde yaşadığımız halde, İstanbul'da bile bir deniz itfaiyemiz yok...

Önümüzdeki yüzyılın ilk yarısında şimdiden öngörme olanağı bulunmayan akıl almaz değişimlerden geçecek Türkiye...

Bizim gönlümüz bunun için gereksiz ve büyük bedellerin ödenmemesini istiyor sadece...

17. 3. 1997

İğde Çiçeği Kokan Sabahlar

Çok erken saatlerde Mayıs sabahları iğde çiçeği kokar. Tanyerinin taze ışıkları ne o gün doğacaklarla ilgilidir, ne de kaybolup gideceklerle...

Servis arabalarının şoförleri, tasarruf önlemlerinin kapsamına kendilerinin de girip girmeyeceğinden kaygılı, ilk çaylarını içiyorlardır.

Hanımları da aynı gerginliğin tevekkülünde, fincana çayı koyarken, dibine yaklaşmış şeker kavanazonun daha yataktan kalkar kalkmaz geçim sıkıntısını gündeme getiren gaddarlığıyla iç geçirirler.

Tek avuntu Tanrı'nın bir kapıyı kaparsa, bir kapıyı açacağıdır.

Yeni evliler mahmur uykularındadırlar.

Mahalle bakkalları yeni gelmiş gazete tomarlarını ayırırken, bir yandan da defterlerine kapıcılar aracılığıyla abonelere gidecek gazetelerin dökümlerini yazarlar.

Çok erken saatlerde iğde çiçeği kokar Mayıs sabahları...

* * *

Bilinmez bir zamanın bilinmez bir gününü paylaşmakta olan insancıklar pek de haberli değillerdir yaşadıkları dünyanın birbirini tutmaz serüvenlerinden...

Ne bin yıl öncesinden, ne bin yıl sonrasından, ne de Kuzey buz denizlerindeki bir balıkçının o sırada aldığı, bir oğlan babası olduğunu müjdeleyen telsiz mesajından...

Nasıl ki Kuzey buz denizlerindeki balıkçının da umurunun teki değildir ne Türkiye'deki hükümetin durumu, ne de işsiz kalma kaygılarıyla sabah çayını içen servis şoförleri...

* * *

Çok erken saatlerde iğde çiçeği kokan Mayıs sabahlarını paylaşanların Lima'dan Pekin'e bütünleştiği tutkular herhalde şimdilik sadece sporla, müzik ve sinema...

Dünya futbol şampiyonluğunu merak eden değişik diller, dinler ve hatta renklerin milyarlık ailesi...

"Ölmüş yapraklar" yahut "5. Senfoni" için de biraz öyle...

Dallas dizisi için de öyle...

Yerelden evrenselliğe doğru uzanmanın bireye şırınga edeceği değişik türden güvenler vardır.

Servis şoförü güne başlarken "Gazap üzümlerini" yahut "Korkunun gündeliğini" hatırlasa, bir anda dev gibi hisseder kendisini...

Düşünür ki ne şeftali toplamak için Amerika'nın batısına akan işçiler kafilesinde motoru boyuna stop eden eski bir kamyon belası vardır başında, ne de dinamit taşıma sorumluluğu...

Daha olmazsa bir takside de çalışabilir, yahut bir dolmuş minibüsünde...

İğde çiçeği kokan Mayıs sabahları güzeldir...

Büyük kız bir kuaförün yanında iş bulmuştur.

İyi gidiyordur küçük oğlanın da dersleri...

Hemen büyükçe bir karton alıp üstüne yazmalıdır:

"Ben hayattan korkmam, hayat benden korkmalı."

* * *

Bir toplum kendi içine kapandıkça, hayat ölçekleri lunapark aynalarının çarpıtmasına uğruyor... Her şey penceresiz bir bodrum havasına dönüyor adeta...

Burada büyük sorumluluğu var okulların.

Gitgide daha küçülürken, aynı tutkulara dönük evrensel ailelerin de büyüdüğü yeni bir dünyaya göre yetiştirmiyor çocukları...

Ekmeğini kazanma uğraşlarının hangi türleri geçim sıkın-

tılarıyla da saçörgüsüdür; hangi türleri daha geniş güvenceler getirir?

Knut Hamsun, yahut Gorki öykülerindeki açlık temaları, nasıl bir ortamda geçmektedir ve o ortamların uğramış olduğu değişimler bugün hangi düzeylere gelmiştir?

* * *

Mayıs sabahlarının erken saatlerinde şafağın taze ışıklarına bakarken, geçmişi ve geleceğiyle kendi içinde tüm insanlığı seyredebilme zenginliği, kötü yönetimlerle üretimsizlikten canavarlaşan toplumsal sıkıntı mendeburluğunun da büyük ölçüde panzehiridir...

İğde çiçeklerinden Mayıs sabahlarına karışan tazelik ve mutluluk kokularına hep birlikte layık olabilmenin kolyesi Sidney'den de geçer, İstanbul'dan da...

Kitapları seven bir büyük ailenin parçası olduğunda...

* * *

Hayat zor, özellikle dışarıya yeterince açılamamış ülkelerde... Ama insan da sanıldığından çok daha güçlü... Yıldızlara uçacak kadar...

Çok erken saatlerde Mayıs sabahları iğde çiçeği kokar.

Hayatı her gün yeniden yaratma, boğayı boynuzlarından tutup dizlerinin üstüne çökertme çağrısı gibi...

17. 5. 1994

"Teknik Devlet" Yapılanmasına Neden Geçilemiyor?

İkinci Dünya Savaşı öncesinde kimse siyaset konuşmazdı. Ne hükümetteki bakanların adları gelirdi gündeme, ne bütçenin denk olup olmadığı, ne belediyelerden de sorumlu olan valilerin uygulamaları...

Nüfus onsekiz milyon kadardı. Adam başına düşen ulusal gelir ise herhalde çok altındaydı yüz doların.

Bayram ziyaretlerine gelen aile dostlarıyla, ya Birinci Dünya Savaşı'nın acıklı anıları konuşulurdu, ya etli güveç tarifleri, ya İstanbul'da çok ağır yaygınlaşan elektriğin hangi semtlere kadar geldiği...

Henüz evlerden kafesler kalkmamıştı. Apartman tipi yapılar ise sadece Beyoğlu yakasındaydı. Bağdat Caddesi'nde henüz tramvay bile yoktu. Çok seyrek geçen kaptıkaçtılar beklenirdi. Taksi büyük lükstü. Özel araba ise neredeyse namevcuttu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce İstanbul'da hayat, Karaköy köprüsü'yle Mısır Çarşısı ve Beyoğlu dışında, bir havuz kadar sakin, durmuş bir saat kadar değişimsizdi.

Batı ülkelerinin durumuyla herhangi bir kıyaslamaya girişmek kimsenin aklından geçmez, azınlıkların yaşamları dahi kendilerine özgü ayrı bir dünya sayılırdı.

Oradan buradan kente sızmış köylüler, ya çarıkla, ya yalı-

nayak dolaşırlardı. Erenköy köşklerinde getir-götür işleri ararlardı.

Çalışmak deyince bir anlamda akla uşaklık gelirdi. Hali vakti yerinde aileler, yoksul düşmüş uzak akrabaların bir yerlere kapılandığını duyduklarında:

— Elde yok başta yok, çalışmayıp da ne yapsın zavallı, derlerdi.

Devlet dairelerinde makam sahibi olma dışında çalışmak, bir anlamda ayıptı, yoksulluk işaretiydi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük curcuna koptu Türkiye'de. Özellikle de 1947'de Amerikalıların karayolları seferberliğini başlatmasından sonra...

O döneme kadar karayollarının yapımına karşı çıkmak bir strateji gereğiydi. "Bu tür yollar yapılırsa düşman rahat girebilir içerilere" türünden...

Oysa askeri görüntülü gerekçenin asıl altında yatan sorun köylerin kentlere akmamasıydı. Amerikan dostluğuna iyice dümen kırıldıktan sonra ilk seferberlik karayollarında ilan edildi. Kentlerde pıtırıklaşan gecekondularla toplumda müthiş bir harmanlama başladı. Otobüs, kamyon, özel araba piyasasıyla, benzin piyasası iyice genişledi. Askeri kanada da Amerikan yardımları akmaya başladı.

Bu değişimin ülke yönetimine etkisi de büyük oldu. Kasaba ve hatta köyleriyle taşra, Ankara'yı ele geçirme yarışına girişti.

Ne var ki birden hızlanan bu toplumsal devinimde endüstri aşamasına bir türlü geçilemiyor, köyler kentleşeceğine, kentler köyleşiyordu.

Ve siyasal demagojiler ya hamasi, ya mistik abartmalarla, aklın, mantığın ve izanın çok dışına sürükleniyordu.

Devlet yapısı kendi kadrolarının oligarşisine göre biçimlenmiş olan "kabuk devlet" yapısıydı. Kitlelere hizmet vermek için tutarlı bir örgütlenmenin dinamiğini yaratan "teknik devlet" modelini Türkler bilmiyorlardı... Onların her şeyi devletten

bekleyip, devleti kutsal görmeleri; her şeyi padişahtan bekleyip, padişahı kutsal görmelerinin uzantısıydı. Siyasetçiler de bir güzel sömürüyorlardı kitlelerdeki bu ortaçağ koşullanmasını...

Soğuk savaş bittikten ve askeri alanda süngü gücünün önemi buhar olduktan sonra, kentleri ele geçirmiş olan eski zamanlardan kalma alaturka kasaba anlayışı, ne kendi değer yargılarını değiştirebildi, ne de anlatım biçimini...

Ve toplumda parsel parsel kültür çatlamaları başladı.

Şimdi bu çatlamaların eroin kaçakçılığıyla siyasal ve parasal cinayetlerden medet ummaya kadar uzanan altdüzey kurnazlıklar albümünü yaşıyoruz.

Bu hengame nasıl düze çıkar?

Evrensel kent birikimlerine sahip çağ standartlarına uygun kadroların insiyativi ele geçirmesiyle...

Toplumsal iç dinamikler böyle bir çözümü sağlayabilir mi?

Gönül sağlamasını ister. Yoksa dış dinamikler doldurur o boşluğu...

Alman TV'lerinde üstünde eroin şırıngasıyla gösterilen Türk bayrağı bunun ilk adımıdır.

23. 2. 1997

"Kabuk Devlet" Görüntüsünden "Teknik Devlet" Yapılanmasına Geçmedikçe...

Sevgili Tınaz Titiz'den öğrendiğime göre bir uçak 300 bin parçadan oluşuyormuş.

Acaba bizim F-16'lar kaç bin parçadan oluşuyor?

Herhalde bu parçaların tümünü de Türkiye üretmiyor.

Öyleyse nerden alıyor?

Herhalde Amerika Birleşik Devletleri'nden...

Çekiç Güç'e hayır dediğinizde, bu parçların da verilmesi, yahut satılması durdurulursa, hava kuvvetleriniz zor duruma düşmez mi?

Ne Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tartışılır bu tür konular, ne de Türk kamuoyunda...

Ve önüne gelen nişansız patlatır palavrayı...

Şayet Türklerin de, tıpkı Yunanlılar gibi, İtalyanlar gibi, Fransızlar gibi marksist kökenleri tarihe uzanmış gerçek bir sosyalist partisi bulunsaydı, yerli politikamız dünyaya parmak ısırttıracak ölçüde bir yalan ve demagoji panayırına bu kadar dönüşmezdi.

Bakıyoruz bağımsızlık edebiyatı yine gündemde...

Her fırsatta Batı'nın güdümünde olup olmadığımızın sorgulanması yapılmak isteniyor. Kendi ülkesini, hazineden geçinenlerin gizli bir iç sömürgesi durumuna getirmiş olan "kabuk

devletler", hukuksal bir tutarlılık platformunda halka servis vermek için örgütlenmiş olan "teknik devletlerin" güdümünden kurtulamazlar.

Öncelikle de hem bütçeleri, hem dış ticaret dengeleri boyuna açık verdiği ve boyuna dışarıya borçlanmak zorunda kaldıkları için kurtulamazlar.

İnsanlarının yüzde sekseni mesleksiz, toplam üretimleri de çok düşük olduğu için kurtulamazlar. Hazineden geçinenlerin, ekonomide sürdürdükleri aşırı çarçuru gözlerden saklamak için evrensel hukuka yan çizmelerinden ve insan haklarını alabildiğine çiğnemelerinden ötürü kurtulamazlar.

"Kabuk bir devlet" olgusunu "teknik bir devlet" yapılanmasına dönüştüremiyorsanız bağımsızlık edebiyatının rüzgârlarıyla da yelkenlerinizi kolayından şişiremezsiniz.

Ne uluslararası bilgisayar ağları içinde bir ağırlığınız bulunur, ne uydulardan sağlanan bir enformasyonunuz, ne de sınırlarla denizleri milimetrik denetleyen radar kalkanlarınız...

300 bin parçadan oluşan bir uçağın, dışa bağımlı parçaları gönderilmediğinde apışıp kalırsınız ve herhangi bir yaptırımcılığı da kullanamazsınız.

Yeryüzündeki kırk yedi İslam ülkesinin tümü de böyle bir durumdadır.

Sorun, İslam dünyası-Hristiyan dünyası sorunu değildir.

Ortadoğu ülkeleri-Batı kulübü sorunu da değildir. Batı'nın güdümünde olup olmama sorunu da değildir.

Sorun "kabuk devlet" olmakla "teknik devlet" olmak arasındaki sorundur.

Ve bu sorun en temel konuları gündem dışı bırakıp, boyuna palavra sıkmakla çözümlenemez.

Bilmem hatırlar mısınız, soğuk savaş yıllarında bizden başka kimse bağımsızlıktan söz etmiyordu.

Savunma güçlerinin yüzde doksan beşi, bol yardım karşılığında NATO'ya lehimlenmişti.

O tarihlerde uzun menzilli füzelerini yeterince geliştirememiş olan Amerika, Sovyet sınırları dibinde kendiliğinden sunulmuş bir insan deposuna az çok bir gereksinme duyuyordu.

Biz ise bu ölçüde bir bağımlılığı eleştirmek istiyorduk. Ama hem Meclis'te dokunulmazlığımız kalkıyor, hem de durmadan mahkemelere veriliyorduk.

Devletin başı Cevdet Sunay da böylesi bir bağımlılığı mantıksal göstermek için demeçler cartlatıyordu.

— Donumuza kadar her şeyimizi Amerika veriyor, diye...

Clinton Amerikası aynı Amerika değildir. Clinton'un bizzat kendisi Vietnam savaşlarını protesto etmek için savaşa katılmamıştır.

Ayrıca Clinton'un, kendi ülkesini kendine gizli bir iç sömürge yapmış Saddam tipi "kabuk devletlere" de hiç sempatisi yoktur. Uzaktan sezdiğimiz kadarıyla kendi halkını ezen "kabuk devletlerin", "teknik devletlere" dönüşmesini istemektedir o da...

Şimdi bu aşamaya karşı çıkıp, kendi halkını sömüren bir "kabuk devlet" olarak kalmak için, bağımsızlığı bahane etmenin anlamı mı vardır?

Bir kez daha tekrarlayalım.

"Kabuk devlet" olmaktan çıkıp "teknik devlet" yapılanmasına geçmedikçe ikide bir bağımsızlık edebiyatına abanmak, fasa fisoyla çelik çomak oynamaktan ibarettir.

1. 8. 1996

21. Yüzyıl Büyük Depremlerle Geliyor

21. yüzyıl Fransız ihtilalinden daha köklü bir depremle yaklaşıyor.

Teknolojik gelişme sınıf farklarını eritmeye başladı.

Yüz elli yıl önce müzik dinlemek en büyük lükstü. Radyoyu yahut televizyonu açınca müzik dinleyemezdiniz. Ne kasetçalarlar vardı, ne CD'ler...

Müzik dinleyebilmek için ya kendin bir müzik aleti çalmak zorundaydın, yahut da büyük salonlu bir evde büyük paralarla müzikçi çağırmak zorunda...

Sokak müzikçileri üç beş kuruşluk paralarla insanların müzik duyma gereksinmesini karşılamaya çalışırlardı.

Müzik dinleyebilmek olağanüstü bir lükstü yüz elli yıl önce.

Bugün yoksul olduğu için müzik dinleyemeyen tek bir kişi bile yoktur yeyüzünde...

20. yüzyıl sermaye-proletarya çatışmaları ve demokratik bir terazilenmede bir uzlaşma ortamı yaratma çabalarıyla geçti.

Şimdi bu denklem bozuluyor.

Teknolojik gelişme kol gücüne olan eski gereksinmeyi gitgide sıfırlıyor.

Bugünkü üretimi eski Mısır dönemindeki köleler sömürüsüyle yapmaya kalksaydık üç yüz milyar köle kullanmamız gerekecekti.

Enerji kaynaklarıyla onları en verimli biçimde kullanma aletlerindeki değişim; insanın, enerji kaynağı olarak insanın kol gücünü sömürmesi dönemini kapatıyor.

Sermaye örgütlenmesi, teknoloji ve evrensellik...

Bu gücün karşısında henüz hiçbir denge yok.

21. yüzyılın depremi buradan başlıyor.

Bugün yeryüzündeki altın beyinleri saptamak ve dilediğin bir strateji içinde kullanmak o kadar kolay ki...

Hindistan, Çin, Malezya... Oralarda kimlerin ne kadar değerli olduğu bilinmiyor mu?

Bir başka görüntü "parayı nerden, nasıl buluyorsun" sorusunun bir kıyıya itilmesi...

"Parayı bul da nasıl bulursan bul" oportünizmi dünyayı kaplamada...

Fransız dostlarım böylesi sınırsız bir sorumsuzluğu, "etika" ile disipline etmek gerektiğini söylüyorlardı.

"Etika" yani kendi iç disiplinini kullanabilmek, yani "ahlak"...

Eski Yunan düşünürleri çok yoğunlaşırlardı "etika" üstünde...

Bugün geldik geldik yine "etika"ya geldik.

Sermaye-proletarya dengesi bozulunca, "kazanç ve tüketim" sınırsızlığı yarışının denetlenmesini, kişinin kendi "iç disiplininden" beklemeye muhtaç oluyoruz.

Fransız dostlarıma bu dengenin yine teknolojiyle kurulabileceğini söyledim.

O da saydamlıktır.

"Parayı nerden nasıl kazanıyorsun?" sorusunun dünya bilgisayarlarına yansıyacak saydamlığı...

21. yüzyıl büyük bir depremle geliyor.

Dengeleri bu kez yine teknoloji kuracaktır.

Türkiye'nin gündemine henüz girmeyen konulardır bunlar.

Gerçi Türkiye de "parayı kazan da nasıl kazanırsan kazan" dalgalanmasının içindedir.

Bunun bedeli de bebek ölümlerinden trafik kazalarına ve güneydoğu yahut Kürt sorununa kadar çok ağır ödenmektedir.

Bütün bu keşmekeşi "etika" ile disipline etme olanağı da yoktur.

Bir de yeryüzü sermayesiyle örgütlenme gücü var... İster buna "çok uluslu şirketler" deyin, ister "yasa dışı parasal ve ölümcül eylemler" deyin, karşısında herhangi denge ağırlığı bulunmayan bir güç...

Bu gücün kendi kendisini "ahlâk" hatırına disipline etmesi olanak dışıdır...

Sadece berraklık dengeleyebilir bu gücü...

9. 10. 1996

"Şayetler" Fantazisi...

Haydi gelin bugün de, "şayet öyle olsaydı, şayet böyle olsaydı" edebiyatı yapalım.

Şayet halam erkek olsaydı, amcam olurdu, türünden...

Şayet Türkiye de, Yunanistan, yahut İtalya, yahut İspanya gibi Avrupa Birliği üyesi olabilseydi...

Yani Türkler de Avrupa vatandaşı sayılmaya başlasaydı...

Londra, Paris, Roma, Brüksel, Bonn v.s. gibi Batı başkentlerinin havaalanlarına indiklerinde, pasaport ve vize kontrolü yapılan külüstürler kapısından değil de, AB üyesi olanlara ayrılmış Avrupa vatandaşlarının kapısından, ellerini kollarını sallaya sallaya rahatça geçebilselerdi...

Külüstürler kapısında kuyruğa giren Orta Doğu yahut Afrika ülkelerinin insanlarına, kimbilir nasıl şöyle tepeden şişinerek bakarlardı...

Herhalde o zaman ellerinde iple bağlı kamış sepet, yahut naylon torba yerine, şık deri çantalar taşımayı da yeğlerlerdi.

Tabii şayet Avrupa Birliği'ne girebilmiş olsaydık...

Şayet yarım yüzyıla yakın soğuk savaş yılları boyunca, kitap yasakları, yazar ve sanatçı tutuklamalarıyla beyinsel gelişmeleri ve sınıfsal örgütlenmeleri kısıtlamasaydık...

Yunanistan'daki gibi, İtalya'daki gibi, Fransa'daki gibi bizde de sosyalist ve komünist partileri şayet özgür olsaydı...

Şayet kendimizi onlardan daha az gelişmiş saymasaydık ve onlardan daha çok bağlılık kanıtlamaya koşullanmasaydık Washington'a.

Şayet militarizmle dalga geçen güldürü filmleriyle piyeslerine hoşgörü gösterebilseydik...

Şayet tüm vatandaşları çiroz hevenkleri gibi "sıradanlaştırma" ve "gelişmiş yetenekleri" söndürüp budama kafasızlığına düşmeseydik. Toplumların kalitesinde "sıra dışı" sayılanların etkisini algılayabilecek kadar, bir beyin kıvrımı derinliğimiz olabilseydi...

Şayet değişik alanlardaki tüm dünya yayınlarının Türkçe'de de bir çevirisi bulunabilseydi...

Şayet ülke topraklarının kadastrosunu çıkarabilsek ve hiçbir işe yaramayan yüzde ellilik bölümünün, Ay yüzeyine benzeyen ıssız, çorak, kayalık ve dağlık görüntüsünü kamuoyunun gözleri önüne serebilseydik...

Sonra da tartışabilseydik, buraları nasıl değerlenebilir diye...

Şayet nüfusun yüzde sekseni mesleksiz olmasaydı...

Şayet mesleği olmayan kişiler devlet kadrolarına alınmasaydı...

Şayet "önemli kişiler" aynı zamanda "değerli"; "değerli kişiler" de aynı zamanda "önemli" olabilseydi...

Ve "değer"in ölçüsü dünya jürisine sunulan mesleksel üretimler olsaydı...

Şayet "duygusal onurların" yanında, "beyinsel onurlar" da manyetikleşmiş olsaydı...

Pazar günü bayrak asmayı unutmuş bir postaneyi gündeme getirme ölçüsünde Batı başkentlerinin girişlerinde külüstürler kapısından geçmeyi de içimize sindiremeseydik...

Sindiremeseydik içimize, "yaşam kalitesi" sıralamasında, Yunanistan'ın bile kırk üç ülke gerisinde kalmayı...

Şayet ipe sapa gelmez martavallarla halk kitlelerini, düzayak hipnozların yoksul robotları durumuna düşürmeseydik...

Şayet "önemli mevkilere" ancak martaval merdivenleriyle çıkılabileceğine inandırmasaydık kimseyi...

Şayet altı bin ton olduğu söylenen yastık altı altınları, girebilseydi ekonomik dolaşımın içine...

Şayet, şayet, şayet...

Din, dil ve ırk ayrımlarının bittiği bir dünya vatandaşlığı için, şimdiden hazırlamaya başlayabilseydik kendimizi...

Üç yıl sonra, 21. yüzyıla, 21. yüzyıllı gibi girebilseydik...

Mutlu olmaz mıydınız?

26. 3. 1997

Değişik

Saat gece yarısını çoktan geçmişti. Ön tarafında çay, kahve, meyve suyu, içki içilen, arka tarafındaki beyaz örtülü masalarda da pahalı yemekler yenen lokantada pek kimse kalmamıştı.

Dışarısı soğuk ve ıslaktı.

Garsonlar, camekanlı ön bölümdeki iskemleleri masaların üstüne ters koyup yerleri silmeye hazırlanıyorlardı.

O, iç tarafta tek başına oturmuş, parmaklarını önündeki kağıtlar üstünde gezdirerek, hafif bir sesle arya söylüyordu.

Boylu poslu ve şişmancaydı. Kabarıkça taranmış saçlarının, bakımlı mı, bakımsız mı olduğu hemen anlaşılmıyordu.

Yüzü güzelce ve çocuksuydu.

Göz kapakları kapalı gibiydi. Kirpiklerinin arasından sadece iki ince çizgi görünüyordu.

Parmaklar, kağıtların üstünde dolaşıyor ve o, lokantada dahi ertesi günkü konserine hazırlanıyormuşçasına, aryasına pes perdeden devam ediyordu

Bir ara gözkapakları açıldı. Kirli sulu mavi iki ıslak leke gibiydi gözleri ve gözbebekleri yoktu.

Sonra bir kez daha rastladım ona. Bir ikindi üstüydü. Aynı lokantada kapıya yakın bir yere oturmuş, yün örüyordu. Besbelli ki el yordamıyla görmeden örüyordu. Ama örüyordu ve sanki görüyormuş gibi örüyordu.

Gözkapakları yine kapalıydı. Kirpiklerinin arasında önüne bakan sadece iki çizgi vardı.

Görenler dünyasını kendi karanlıklarıyla paylaşmak ve

herkes gibi yaşadığını herkese kanıtlamak iddiasında gibiydi.

Güzelce ve çocuksu yüzdeki ciddiyette bunun gizli inadı, üstü örtülü bir yontu gibi duruyordu.

* * *

Çeyrek yüzyıl önce ona bir Tebriz öğlesinde rastlamıştım.

Çarşafıyla bir duvar dibine bağdaş kurmuş, sallanarak dileniyor, çarşafının içinden, eskiyip kırış kırış olmuş elini uzatıyordu.

Yüzünde peçe yoktu ve yüzü de kırış kırıştı.

— Fakirem, acizem, nahoşem, diye başlayan Farsça şiirler söylüyordu.

Ne dediğini duymak için gülümseyerek yanına doğru eğilmiştim.

Ve gözlerini görmüştüm.

Işığını yitirmiş, mavi halkalı yorgun siyah gözlerdi...

Mavi halkalı yorgun, ama iri siyah gözler...

O gözlerin gençliğinde ilk sevdiği erkeğe nasıl baktığı geçmişti aklımdan...

Şimdi dünyaya karşı kayıtsızlıkla kendi çaresizliklerinin mahzunluğunu yaşıyorlardı.

Çarşafın içinden eskimiş kırış kırış bir el uzanıyor ve şiir sürüp gidiyordu:

— Fakirem, acizem, nahoşem...

* * *

Bir krepçide garsonluk ediyordu. Saçlarına kadınsı bir hava vererek arkaya doğru uzatmıştı, parmaklarında çeşit çeşit yüzükler, kulağında da inci taklidine benzer yapıştırma bir küpe vardı. Ayağına siyah bol bir broton şalvarı giymişti. Eşcinselliğini göstermenin doğallığına inanmış olarak, müşterilere nazikçe gülümsüyor ve masalara servis yapıyordu.

Gözleri ne erkek, ne de kadın gözleriydi. Ne sert, ne ışıklı, ne yitik, ne ürkek; hiçbir anlam taşımıyor gibiydiler.

İnsanlar da onunla konuşurken herhangi bir şaşırma ve ayıplama esintisi vermemek için, bakışlarını anlamsızlaştırıyorlardı.

Hiçbir şeyi farketmiyormuş gibi bakan anlatım dışına düşmüş gözler...

Uzun saçlı, şalvarlı, yüzüklü ve küpeli garson...

* * *

Hastane yataklarından bakan gözler de ürperticidir, lokanta vitrinlerine bakan kimsesiz çocuk gözleri de...

Yüzüne azıcık dik bakıldığında, bakışlarını hemen başka yere kaydıran genç kadın gözleri...

Sarhoşların süzük gözleri...

Öfkeyle çıldırıp zebanileşen gözler...

Her birini bir portre üstünde anlatmaya kalksak, kimbilir kaç cilt doldurmak gerekirdi...

22. 11. 1986

Ne Mutlu 21. Yüzyıllıyım Diyene

Artık iyice anlaşılıyor ki önümüzdeki yüzyıl harika bir yüzyıl olacak...

Sınırlarla bayrakların eski önemi bir hayli hafifleyeceği için, devlet kavramıyla vatan, millet nutukları arkasına saklanılarak yapılan bir yığın soygun ve kanlı eziyet, yavaş yavaş ortadan kalkacak...

Arjantin'den Alaska'ya, Guetamala'dan Formoza'ya kadar, devletler arası dengeler yerine, bireylerin yarattığı ortak değer kümelenmelerine göre yeni ve evrensel bir yaşam platformu biçimlenecek.

* * *

Örneğin doktorlar, ne Fransız ve Katolik, ne Alman ve Protestan, ne Türk ve Müslüman sayılacak...

Önce doktor sayılacak. Dünyanın diledikleri yerlerinde diledikleri gibi çalışan doktorlar. Bir başka anlatımla dünya vatandaşı olmuş doktorlar...

Kazançları doğdukları ülkelerin olanaklarıyla sınırlı kalmayacak... Bilgi, donatım ve çalışma alanları da öyle...

Böylece iyi doktor, kötü doktor ayrımları aşılacak, zengin doktor, yoksul doktor ayrımları da...

* * *

Önümüzdeki yüzyılın yaratacağı mucizeleri hayal etmek kolay değil.

Norveç'te doğmuş birinin aynı zamanda sanki Filipinliy-

miş gibi Filipinler'de, sanki İtalyanmış gibi İtalya'da, sanki Türkmüş gibi Türkiye'de özgürce yaşama hakkına sahip olmasını benimsemeye henüz hazır değiliz...

Ama gelecek yüzyılın sonuna doğru, eski devletlerden herbirinin artık sade kendi vatandaşlarına değil, dünyadaki herkese ait olduğu anlayışı çok çabuk benimsenecektir...

* * *

Böylece ne Afganistan'ın eğitim sorunu kalacaktır, ne Türkiye'nin sağlık sorunu...

Çünkü Arz küresinin içinden geçecek füze trenler, birbirine en uzak yöreler arasındaki ulaşım zamanını en çok bir saate indiriverecektir...

O trenler uzayda gider gibi, havası boşaltılmış tünellerden saate kırk beş bin km. hızla gidip gelecekler...

Antalya ile Londra arası yirmi dakikaya inecek.

* * *

Bunların birer yazı ütopyası olduğunu düşünenler bugün için çoğunlukta olabilir.

Doksan yıl sonra İstanbul'da otururken sabahları Bombay'a kahvaltı etmeye gidenler, öğle yemeğini de New York'ta yiyebileceklerdir.

Böylesine küçülmüş ve sınırlı-bayraklı bölünmelerden arınmış bir dünyada, egemenliklerin pabucu dama atılacaktır... Onların yerini üniversiteler alacaktır...

Yargı ise tek bir din gibi evrensel olacaktır. Ermeni yahut Japon mahkemesi diye bir ayırım kalmayacaktır...

* * *

Ne gizli işlenmiş suç olacaktır, ne suçlunun gizlisi.

Yaşamakta olan insanların tüm kimliği bilgisayarlara işlenmiş olacağı için, sıfır yaşlarından son yaşlarına kadar tüm eylemleri de kendi kimliklerinin dökümü içinde duracaktır...

Hapşırmak da buna dahildir, rüya görürken sayıklamak da...

Bütün bunlar daha bebekken beyine yerleştirilen minicik bir verici sayesinde olacaktır.

Yani yalan bitecektir.

* * *

Bütün bunlar yüzyıla kadar olmaz mı diyorsunuz.

Peki iki yüz yıla kadar da olmaz diyebilir misiniz?

Onu diyemezsiniz.

Şimdi hangi toplumların dünya vatandaşlığına daha hazır, hangi toplumların daha uzak olduğunu belirleyebilir miyiz?

AT ülkeleri herhalde çok daha hazır durumda.

Ya Uganda ne durumda?

Henüz o kadar hazır değil Uganda. Neden hazır değil? Kendi içinde önemli sayılan Ugandalıların yani zengin ve yönetici olan Ugandalıların, Uganda dışına çıktıklarında iki metrelik değerleri olmadığı için hazır değil...

Onlar çaresiz kendi aşırı cehaletlerine rağmen, cakalarını rüzgârlandırmak için Uganda devletiyle Uganda bayrağının arkasına sığınmak zorundalar, sanki çok önemli ve çok yurtsever kişilermiş gibi...

* * *

Geleceğin modeli elbet Uganda'dan çıkmayacak. Amerika'dan, AT'den, Avrasya'dan, devletler arası konfederasyonların hızla serpileceği yakın doğudan çıkacak.

Türkiye'ye gelince, Türkler de dünya vatandaşlığını önce bir hayli yadırgayacaklar, ama sonra zamanla alışacak onlar da...

Önümüzdeki yüzyıl harika bir yüzyıl olacak... Ne kendini dev aynasında görmek kalacak, ne martavalcılık kalacak, ne de üç kağıtçılık...

Ne mutlu 21. yüzyıllıyım diyene, daha da ötesi 22. yüzyıllıyım diyene.

15. 9. 1993

Ortaçağ Fokurtusu Bilgisayarla Aşılır

Sülfürasidinin içine bir lokma bakır attığınızda bir fokurtudur başlar.

Ne kadar zaman sürer bu fokurtu?

En sonunda geriye biraz su, biraz da kimyasal tepkilerden arınmış bakır sülfatı kalıncaya kadar.

O öfkeli hengame sırasında bir miktar münasip hidrojen de uçup tüymüştür.

Doğanın bir parçası olan insan toplumları da, doğayla daha uyumlu bir ahengin dengesini tutturuncaya dek, ister istemez bu tür fokurtulardan geçmek zorunda kalırlar...

Şimdi Türkiye de böyle bir dönemi yaşıyor.

* * *

Yat, kat, arsa, parsa ve daha ne varsa hapazlamalar, bombalı saldırılar, cinayetler, küfürleşmeler, kışkırtıcı demeçler, milliyetçi babalanmalar, dinsel örgütlenmeler ve toplu eylemlerden bireysel cinnetlere kadar kreşendo çekmeye başlayan anlamsız bir tepişme...

Köylü tabana dayalı ortaçağ uzantılı höthötçülükten ibaret bir yapılanmanın çatırdamasıdır bu...

Tabii bu arada uçup tüyen bir miktar münasip hidrojen...

* * *

Dengeler ne zaman sağlamına kurulur ve ortalık durulur?

Elli yıl önce olsa çok daha zordu.

Şimdi bilgisayar döneminde, doğanın kendi dialektik nite-

liğine uygun bir düzenleme çok daha çabuk sağlanıyor.

Dört dörtlük bir demokrasinin gerçek güvencesi, Adalet örgütüyle Güvenlik güçlerinin teknik donanımıdır.

Önce Adalet sarayları, yargıçların kalesi sayılacak görkemli, konforlu ve en üst düzeyde teknik donanımlı bir özellikte olmalı...

Tıpkı bankalar gibi, tüm mahkemeler ve arşivleri son sistem bir bilgisayar ağı içine alınmalı...

Öyle ki Tarsus Sulh Ceza yargıcı gerek duyduğunda, Kadıköy Asliye Hukuk Mahkemesi'nin dosyalarına girebilmeli...

Güvenlik güçleri de, böyle bir ağın içine alındığında...

On iki milyon ailenin de gerek adres, gerek uğraş, gerek tapu ilişkileri disketlere döküldüğünde...

Türkiye'nin rontgeni de, tomografisi de, toplumun hangi odaklarda hareketlendiği de ayna gibi çıkar ortaya...

Hem de bir tek daktilo sesi duyulmadan; yazışmalara, havale etmelere, paraflara ve imzalara gerek kalmadan...

* * *

Çok mu zordur sanıyorsunuz Türkiye'yi böyle bir saydamlık içine almak... Yok canım...

Terörle mücadele için üç yılda harcanan bütçe dışı sekiz yüz trilyonun dörtte birine gerçekleşebilir bu...

Neden böyle normal ve çağdaş bir yol benimsenmemiştir de, sanki I. Selim'den, I. Ahmet'e kadar yüz yılı aşkın sürmüş olan Celali isyanları dönemini yaşıyormuşuz gibi, asayiş sorunları Genelkurmaya havale edilmiştir, onu biz bilemeyiz.

Bize göre teknik bir devlet yapılanmasında asla olmaması gereken çok pahalı bir iş yapılmıştır.

Devlet organizmasındaki iş bölümünde ordular, iç asayişten sorumlu değillerdir. Zaman zaman araç gereç, uzman ve istihbarat desteği verseler bile...

* * *

Türkiye bilgisayar ağırlıklı teknik bir devlet düzeyine ne kadar zamanda gelebilir? Hiç kaygınız olmasın, on beş yılı bulmaz bile...

Bilgisayar endüstrisi de buna zorlayacaktır Türkiye'yi...

* * *

Bilgisayar şampiyonu Türkiye'de, martavallar yarı yarıya azalacaktır. Hamahlatlık elenecektir. Devlet kapılarında sürünme azalacaktır. Matematiksel bir yargı egemenliği başlayacak ve faili meçhul cinayetler dönemi son bulacaktır... Geleneksel kültürümüzün nasırlaşmış bir bölümünü oluşturan çalıp çırpma açıkgözlülükleri dahi bugünkü azgınlıklarından vazgeçip kendi normaline dönebilir...

Yani efendim, doğanın kendi ahengine ters düşmeyen akılcı bir toplum yaşamı...

İçinizi karartmayın, fokurdasa da, tokurdasa da insanlık geriye gitmez...

Evrenin Düzeni İnançlara Göre Değişmez...

İnsanlar hangi dine inanırlarsa inansınlar, ister Müslüman, ister Yahudi, ister Hristiyan, ister Budist, ister Meccusi olsunlar. Yahut bunlardan hiç birine inanmasınlar.

Hepsi de yine evrenin yasalarına uymak zorundadırlar.

Su içmeden, yemek yemeden ve uyumadan yaşayamazlar.

Korunmadan seviştikleri zaman çocukları olur.

Ve bir süre sonra mutlaka ölürler.

Kollarını çırparak uçamazlar.

Bir metrekareye elli kişi birden sığışamazlar.

On metre yükseklikten atlayamazlar.

Ne Müslüman olmak yeter bunları aşmaya, ne Yahudi olmak, ne Hristiyan olmak...

Tüm insanlığın çaresiz uymak zorunda kaldığı bu evren yasalarını, dilerseniz birer Tanrı buyruğu olarak da değerlendirebilirsiniz.

İster şu inançta olun ister bu inançta olun. İster inanın, ister inanmayın...

Aygıt kullanmadan beş dakika bile suyun dibinde kalamayacağınıza göre...

Demek ki evren yasaları, yahut Tanrı buyrukları, insanların inanç ve eğilimlerine hiç mi hiç aldırmadan, hepsini kurumuş çiroz hevenkleri gibi aynı ipe dizmektedir.

Hem de öyle dizmektedir ki, ibadet etseniz de dizmektedir, ibadet etmeseniz de...

Ne Gregoryen olmakla kurtulabilirsiniz bundan; ne Protestan olmakla, ne Sünni, ne de Alevi...

İnsanın yeryüzünde sadece iki milyon yıldan bu yana var olduğu söylenir.

Özellikle sinema gündemine daha sık gelmeye başlayan eski zaman dinazorları ise, yetmiş beş milyon yıl önce yaşamışlardı. Üstelik yüz elli milyon yıl boyunca...

Sonra birden kayboluverdiler ortalıktan.

Birdenbire öyle nasıl kayboluverdiklerinin nedeni, bir türlü kesin saptanamıyor.

Kimi:

— Sayıları çok arttığı için, yaşam alanları iyice daraldığından kaybolup gittiler, diyor.

Kimi:

— Aşırı beslenmeden ötürü erkek dinazorların iri hayaları, apış aralarına sürtüne sürtüne kısırlaştı da ondan kaybolup gittiler, diyor.

Kimi:

— O dönemde de bir buzul çağına girildi, ondan kaybolup gittiler, diyor.

İnsanlık yüz kırk sekiz milyon yıl daha kalabilecek midir yeryüzünde?

Çok kuşkulu...

Müslüman olsalar da, Yahudi olsalar da, Hristiyan olsalar da, inançsız olsalar da; on milyon, yüz milyon, beş yüz milyon, bir milyar, iki milyar, beş milyar yıl sonra, tıpkı dinazorlar gibi hiç gelmemişcesine kaybolup gideceklerdir sonsuz bir boşluğun içinde...

Sonra daha kimbilir neler olacak?..

Çünkü Arzküresi elli milyar yıl daha duracak samanyolu galaksisindeki toplu iğne başı kadar görünen kimliği içinde.

Ve sonra o da kaybolup gidecek.

Tanrıya inansanız da böyle olacak bu, inanmasanız da...

Ne inanmak değiştirebilir evrenin düzenini, ne inanmamak...

Bir başka anlatımla Tanrı, canlıların keyfine bırakmamıştır buyruklarının uygulanıp uygulanmamasını...

Sadece o buyrukları, yani evrenin düzenini merak ederseniz, mucizeler gösterme olanağına kavuşursunuz.

Uzayda da yürüyebilirsiniz. Ay'ın üstüne çıkabilirsiniz. Bir anda bütün evlerde görünebilirsiniz. Oturduğunuz yerden başka gezegenlerin yakın plan fotoğraflarını izleyebilirsiniz...

Ama Tanrı'yı ve onun yansıması olan evreni merak etmezseniz, hiçbir mucize gösteremezsiniz. Dualarınız teke tek bir pazarlıktan ibaret kalır:

— Ben sana sığınıyorum, sen de beni ölünce cennetine kabul et ya Rabbi...

Yunus Emre daha yedi yüz yıl önce, bu tür teke tek bir pazarlığa benzeyen ibadet alışkanlıklarından hoşlanmadığı için yazmıştır o ünlü nefesini.

Cennet cennet dedikleri
Birkaç köşkle birkaç hurî
İsteyene ver onları
Bana seni gerek seni...

O yüzden, o da mucizesini göstermiş ve hâlâ unutulmamıştır.

25. 6. 1995

Solun Minik Tarihçesi

16. Louis Bourbon'ların eski bir yönetim geleneğini uygulamaya kalkmış ve "Sınıflar Meclisi"ni toplayarak, vergilerin arttırılması konusunda görüş alış verişinde bulunmak istemişti.

Aristokratlar kralın sağ yanında, halk temsilcileri sol yanında, ruhban sınıfı da tam karşısında yer almıştılar.

Halk temsilcileri, geleneklere göre üç gün sürmesi gereken Sınıflar Meclisi'nin, bundan böyle bir danışma meclisi olarak sürekli toplanmasını istemişlerdi.

* * *

Fransız devriminin ilk adımı, kralın sol yanında oturan halk temsilcilerinin, İmparatorluk yönetiminde köklü bir değişim sayılan bu isteğiyle atıldı.

Ve dünya siyaset edebiyatına "solculuk" kavramı böyle girdi.

Halk kitleleri yararına köklü değişiklikler ve yenilikler isteyen siyasal örgütlerle siyasetçilere "sol ve solcu" denildi.

* * *

Türkiye'de solculuk neredeyse 1961 Anayasası'na kadar vebalı olmak gibi bir şeydi.

Bir kez adın solcuya çıktı mı, ne polis ayrılırdı peşinden, ne de kolay kolay bir iş bulabilirdin.

Kasaba demagogları kürsüye çıktıklarında İslam dininde sağ elle sağ ayağın, sol elle sol ayağa göre daha makbul olduğunu söylerlerdi.

Her işimizi sağ elimizle yaptığımızı, sabahları evden çıkarken ilk adımımızı sağ ayağımızla attığımızı, sol elimizle de sadece taharetlendiğimizi anlatırlardı.

* * *

Mussolini'nin tek parti dönemindeki İtalyan Ceza Yasası'ndan alınmış 141 ve 142. maddeler, emekçi sınıfına dayalı siyasal bir örgüt kurmayı da yasaklıyordu, emekçi sınıfının durumunu anlatmayı da...

141. madde komünist partisi kurmakla ilgiliydi. 142. madde de komünist propagandası yapmakla.

Ayrıca komünist propagandası yapmanın cezası, gizli komünist partisi kurmaktan daha ağırdı.

Çünkü Mussolini döneminde bu maddeleri formüle eden Manzini ile Kroze, henüz eyleme geçmemiş gizli bir komünist partisiyle, propaganda eylemine geçmiş bir parti arasında fark gözetmişler ve propaganda eylemine geçmiş olmanın cezasını daha ağırlaştırmışlardı.

Ancak bizde 142. madde salt gizli partiye ait bir propaganda olarak ele alınmıyordu.

"Bulgaristan'ın domates ihracatında dünya birincisi olduğunu" bakla gibi imzanla günlük bir gazetede yazdığın zaman dahi, hakkında komünist propagandası yapmaktan Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açılıyordu.

Yani Türk demokrasisi, Mussolini faşizminden çok daha değişik, katı ve tutarsızca uyguluyordu 142. maddeyi...

* * *

Fransız devriminden sonra halkın temsilcileri de yavaş yavaş ikiye ayrıldılar. Bu kez de burjuvaların haklarını savunanlar sağcı, emekçilerin haklarını savunanlar solcu sayıldı.

Ve derken Marksist dialektik girdi devreye...

* * *

Marks'a göre evrende her şey "tez ve anti-tez" olarak zıtlaşa zıtlaşa durmadan değişiyordu.

İnsan toplumları da evrenin bir parçası olduğuna göre, onun da evrenle uyumlu olarak sürekli bir değişim içinde olması gerekiyordu.

Ne var ki kol gücünü enerji kaynağı olarak kullanan sermaye sınıfı, böyle bir değişime karşı çıkıyor ve emeğin sömürüsünden sağladığı "artı değeri" değiştirmek istemiyordu.

* * *

Yeni teknolojiler için yatırımlar yapılsa ve işçilerin kol gücü en ucuz enerji kaynağı olmaktan çıksa, sınıflar arasındaki "uzlaşmaz yani olumsuz çelişi", yeni bir sentez platformunda "uzlaşmalı, yani olumlu çelişiye" dönüşecekti...

* * *

Bugün işçi sınıfının yavaş yavaş tarih sahnesinden çekilmeye başlaması, gelişen ve değişen teknolojiler sayesinde toplumdaki "olumsuz çelişinin, olumluya dönüşmekte" olmasındandır.

Gagarin'in uzaya gitmesiyle başlamıştır bu yeni dönem.

* * *

Dünyadaki yüz elli yıllık siyaset tablosunda, Marksizmin çizdiği varyantları; sosyalist partilerle sosyal demokrat ve işçi partilerinin programlarını, bu programlardaki değişiklikleri, ince ince gözden geçirmekte elbet yarar vardır...

* * *

Ne yapmalı ki gerçekte tüm takım taklavatıyla "kapitalizm bu köye uğramadığı" için, Marksizm de tüm boyutlarıyla pek uğramamıştır.

Ve Türk siyasal hayatı, dünyadaki siyaset akımlarıyla, siyaset topografyasının bir hayli dışında kalmıştır.

14. 1. 1995

Marksizmi Anlamadan "İlerici" Olma Divaneliği...

İngiliz kitaplığında Sosyalizm, Marks ve Marksizm üstüne yazılmış kitap sayısı kırk bin dolaylarındadır.

Türkiye'de bu sayı yüzü ya geçer, ya geçmez.

Soru şudur:

Yüz yıllık ülke yönetiminde, Jöntürkler, İttihatçılar ve Cumhuriyetçiler gibi iktidarı ele geçirmek isteyen ve geçiren siyasal örgütler, kendilerini "devrimci" ilan ettikleri halde, neden, Sosyalizm'den de, Marks'tan da, Marksizm'den de bu kadar ürkmüşlerdir?

* * *

Ta eski Roma ve Yunan'dan bu yana toplumsal değişimlerle, toplumsal değişim özlemlerinin en güçlü düşünce ve eylem ırmağı "Sosyalizm tarihidir".

Ne pahasına olursa olsun iktidarı ele geçirmek isteyen Türk siyasal örgütleri, neden böyle bir tarihi yok saymışlar ve benimsenmesini de yasak etmişlerdir?

* * *

Çünkü efendim, sultanlığı devirmek ve tahtın yerine geçmek isteyen Türk siyasal örgütlerinin liderleri, "doğru, egemenin dediğidir" ilkesinin değişmesini istememişlerdir.

Oysa Sosyalizm tarihi ve özellikle Marksizm, siyasal iktidarların biçimlenmesinde, "üretim biçimleriyle üretim ilişkilerinin" motor rolü oynadığını saptamıştır.

Ve bir toplumda "alt yapıyı" oluşturan "üretim biçimleriy-

le üretim ilişkileri" değişmedikçe; iktidardaki siyasal kadroların değişmesiyle, toplumun değişemeyeceğini ortaya koymuştur.

Gerçi "üst yapı" sayılan "siyasal iktidarların" da üretim biçimleri üstünde etkileri vardır; ama asıl ana motor "üretim zincirinin bizzat kendisi ve yarattığı ilişkilerdir."

* * *

Türk siyasal yöneticileri, daha çok "hazineden geçinmeli" oldukları için, köylülüğü bir türlü aşamamış olan Türkiye'de "çok ilkel olan üretim biçimleriyle ilişkilerinin" ön plana çıkmasını ve gündeme gelmesini istememişlerdir.

Bu nedenle de "doğru, egemenin değildir" ilkesinden vazgeçmemişler, bu ilkenin sosyalistlerce foslatılmasından korkmuşlardır.

* * *

Peki ama yüz yıl önce Sultanlığı yıkmak isteyen ve kendilerini devrimci sayan –örneğin– Jöntürkler'in yaklaşımı ve kafasındaki şema ne idi?

Onlara göre Batı tipi Osmanlı zabitleri ile aydınlar "ilerici", köylülerden oluşan neferler de gericiydi.

Şayet gerici ve cahil halk kalabalığı, "doğru, egemenin dediğidir" ilkesine uygun olarak eğitilirse, Türkiye de çağdaş bir ülke olabilirdi...

* * *

Sosyalizm ise üreticilerin sosyalist bir örgüt içinde siyasal iktidara bizzat ağırlıklarını koymadan; salt hazineden geçinenlerce, yani "hem üreticileri baskı altında tutup, hem de üretimden en büyük payı bölüşenlerce" toplumun değişebileceğine inanmaz.

Bu yüzden Türk siyasal yöneticileri, Sosyalizmi bir umacı olarak görmüşler ve "ilericiliği" de kendi tekellerinde tutmaya kalkmışlardır.

* * *

"Değişen üretim biçimleriyle ilişkileri" yüzünden, hızla değişmekte olan dünyamızda bugünkü Marksizm de "kapitalizmi bir sömürü düzeni olarak gördüğü dönemi aşmış ve

–saydam olma şartıyla– sermayeyi, gitgide bilimselleşen ekonominin teknik bir verisi olarak değerlendirmeye başlamıştır"...

Çünkü sermaye, enerji kaynağı olarak kol gücünü kullanmaktan vazgeçmeye ve pazarları büyütmek için, halk kitlelerini de zenginleştirmeye yönelmiştir.

* * *

Bu büyük değişimin ilk adımı, Gagarin'in uzaya gitmesi ve üretim biçimlerinde çok ileri teknolojilerin kullanmıyla atıldı.

Yani efendim Marks'ın "üretim teknolojileri değiştikçe, toplumlar da değişir" görüşü doğru çıktı.

Böyle bir değişimin gerçekleşmesinde, sosyalistlerin çok büyük etkisi olduğu inkar edilebilir mi?

* * *

Yazık ki Türkiye bunu hiçbir zaman anlayamadı...

29. 1. 1995

Biraz Daha Marks...

Televizyon reklamlarında da sık sık tekrarlanan bir söz var: "Tek değişmeyen şey, değişimin kendisidir." Marks'ın sözüdür bu ve marksizmin temel felsefesini yansıtır.

Evrende her şey "tez-antitez çatışmalarından yeni bir sentez ve yeni bir sentezden de daha üst düzeyde tekrar bir tez-antitez çatışması yaratarak durmadan değişir."

* * *

Marks'a göre insan toplumu da evrenin bir parçasıdır ve evrendeki sürekli değişime mutlaka uymak zorundadır.

Sen istesen de uymak zorundadır, sen istemesen de uymak zorundadır. O nedenle kim istemezse istemesin, insan toplumu da sürekli değişim halindedir.

* * *

Marks'tan önceki sosyalist düşünürlere, 16. yüzyılın başında yaşamış olan Thomas More'un ünlü kitabı "Ütopya"dan kinaye, "Ütopyacı sosyalistler" denmesinin nedeni, bu düşünürlerin "çok daha adaletli bir toplum düzenini" sadece hayal etmiş olmalarıdır. Onlar ne evrendeki "dialektik değişimi" görebilmişler, ne insan toplumunun da, evrenin bir parçası olduğunu farkedebilmişlerdir...

* * *

Marks ise insan toplumunun da evrenin bir parçası olduğu için evrendeki değişime çaresiz uymak zorunda olduğunu ilk benimsemiş olan düşünürdür.

Ve toplum, evrenin değişim yasasına uya uya, ütopyacıların sadece bir hayal olarak gördükleri en sağlıklı düzeni mutlaka yaratacaktır. Bundan kaçınılamaz. Bu bir istek, yahut bir tercih sorunu değildir. Bu bir "evren ahenginin yasasıdır" ve gerçekleşmesini engellemek mümkün değildir.

* * *

Marks'ı "ütopyacı sosyalistlerden" ayıran özellik de budur. Ütopyacılar "daha adaletli bir toplumun sadece hayalini kurmuşlardır." Böyle bir hayalin gerçekleşmesini temenniden öteye gidememişlerdir. Marks ise insan toplumunun, daha üst düzey bir topluma dönüşmesinin kaçınılmaz ve önlenemez olduğunu görmüştür. Marksist sosyalizme "bilimsel sosyalizm" denmesinin nedeni de budur. İnsan toplumu, evrendeki değişim yasaları gereği, sosyalist bir evreye geçecektir mutlaka...

Marks'ın bu görüşü neden yüz milyonlarca insanın ölümüne neden oldu?

Teknolojinin bugünkü kadar gelişmemiş olduğu dönemlerde, "sermaye sınıfı", üretim süreci içinde "işçi sınıfının kol gücünü" çok önemli bir enerji kaynağı olarak kullanıyor ve bu enerjinin "somut bir değer" olarak "sermayeye eklenmesini" sağlıyordu. İşçi sınıfının üretimde harcadığı enerji, somut bir değer olarak kendisine geri dönmüyor, sermayeye ekleniyordu. Ve "proleterya köküne kadar sömürülüyordu."

* * *

Sermaye sınıfı bu düzenden çıkar sağladığı için, bunun hiç değişmemesini istiyordu. Ve bunu mümkün görüyordu. Onun için de adları "tutucu"ya çıkıyordu.

Marksistler ise evrendeki değişim yasaları gereği, bu düzenin de mutlaka değişeceğine inanıyorlar ve onu değiştirmeye çalışıyorlardı.

Bunun da anahtarı olarak, üretim makinelerine ait mülkiyetin sermayecilerin elinden alınmasını öngörüyorlardı.

Sınıfsal çatışmalar ve kavgalar bundan çıkıyordu.

* * *

Ne zaman ki Sovyet devrimi, tüm dünya işçilerini kucaklama teorisine dayalı "işçi sınıfı devletini" kurdu, –doğru kur-

du, çaprık kurdu, ayrı bir sorun– işçi sınıfı enerjisinden sermayeye yapılan ekleme, son toplamda uzay teknolojisinin yatırımına dönüştü.

Ve teknolojinin öylesine bir önü açıldı ki, sermaye sınıfının kol gücünü kullanmaya ihtiyacı azalmaya başladı.

* * *

Evrenin bir parçası olan insan toplumu da, evrenin değişim yasalarına uyarak hızla değişmeye başlamıştı. Eski "tutucular" durmadan yeni teknolojiler üreterek, değişimi durmadan hızlandırmaya koyulmuşlardı.

Vaktiyle değişim isteyen işçi sınıfıyla, her şeyin durduğu gibi durmasını isteyen sermaye sınıfı arasındaki görüş ayrılığı bitmişti. Sermaye sınıfı da durmadan ürettiği yeni teknolojilerle değişimin önünü açıyor ve onu hızlandırıyordu.

* * *

Marks'ın deyimiyle insan toplumu, "sınıflar arası antagonist çatışmadan", "sınıf çatışmasının bittiği non-antagonist" evreye geçiyordu. Yani uzlaşmasız çatışmadan, uzlaşmalı çatışmaya...

* * *

Siz ister buna "endüstri sonrası toplumu" deyin, ister "bilgi toplumu" deyin, ne derseniz deyin... Dünya globalleşmeye, dünya vatandaşlığına ve evrensel bir sosyalizme doğru gidiyor.

Marks, "değişmeyen bir tek şey vardır, o da değişimin kendisidir" derken yüzde yüz haklı çıkmıştı.

24. 6. 1992

Bilinç Nedir; Bilgi Nedir?

Türklerin genellikle tarih ve hukuk bilincinden yoksun olduğu söylenir.

Ama "bilincin" ne olup, ne olmadığı üstünde kimse pek durmaz.

Konunun felsefi ve psikolojik yönünü bir yana bırakalım ve toplumsal bir mayalanmadaki "pratik" özelliğine bakalım.

Bu anlamıyla "bilinç", gerek toplum, gerek birey olarak karşılaşılan "söylem" ve olayların nedenleriyle kaynaklarını –daha geniş bir çerçeve içinde– otomatik bir akıl dürtüsüyle hemen kurcalamaya ve sorgulamaya kalkmaktır.

Diyelim bir siyasetçi, hamaset duygusallığını gıdıklayıp alkış toplamak için "şanlı atalarımızın Viyana kapılarına kadar nasıl gittiklerinden" dem vuruyor.

Tarih bilinci pekişmiş bir toplumda hemen bir merak refleksi, açıverir sustalı çakısını.

Neden Viyana kapılarına kadar gitme gereği doğdu?

Böyle bir sefer halka neye mal oldu?

Beklenen sonuç alınabildi mi?

Alınmadıysa sefere çıkma gereğinin havada kalması, ne gibi çözümsüzlükler yarattı.

Tarih bilinci kendiliğinden şahlanan öylesine kolektif bir meraktır ki, sadece söylenenlerle yetinmez: "neden-sonuç iliş-

kilerinin zincirini" daha uzunlamasına merak etmeye başlar...

Ve bu merakı, "sağlıklı bir tarih bilgisi" yanıtlar.

O nedenle de tarih bilinci başka şeydir, tarih bilgisi başka şeydir.

"Bilinç" hemen sorgular, "bilgi" hemen yanıtlar. Demagojiye sapmadan ve propagandaya dönük yakıştırmalara kaymadan, yanıtlar.

Örneğin gerek I. Süleyman'ın, gerek IV. Mehmet'in Viyana seferleri sonuçsuz kalmış ve anlamsız bir savurganlıkla hazinenin boşalmasına neden olmuştur.

Her ikisinin de abartmalı övünmelere tramplen olarak kullanılması, toplumda tarihsel bir bilincin bulunmamasından ötürüdür.

Gelelim hukuka...

Hukuk bilinciyle, hukuk bilgisi de ayrı ayrı kategorilerdir.

Bir toplumda hukuk bilinci yeterince kristalize olmuşsa, önüne gelenin önüne geleni suçlamasıyla hemen ortaklığa girmez.

Suçun hangi yasa maddesine göre suç sayıldığını merak eder önce...

Sonra da o maddenin gerçekten çiğnenip çiğnenmemiş olduğunu gösteren kanıtları...

Sonra da savunmayı...

Toplumsal bir hukuk bilincinin her siyasal suçlamada, suçlamanın dayanakları üstüne uyanan merakını; hukuk bilgisiyle donatılmış olan kadrolar yanıtlar. Özellikle de savcılar, savunma avukatları ve yargıçlar...

Bir siyasetçi, suçsuz kişileri suçlayarak kamuoyunun gözünde kendisini çürütmeye kalkmışsa, kendi çıkarı için iftiracılıktan medet umduğundan ötürü itibarını yitirir ve hatta siyasal yaşamını sıfırlamış olur...

Tabii hukuk bilincinin gelişmiş olduğu toplumlarda...

İddia edildiği gibi Türkler genel olarak tarih ve hukuk bilincinden gerçekten yoksun mudurlar?..

Yani karşılaştıkları "söylem", olay ve suçlamalara, daha geniş bir çerçeve içinden bakarak, bunların nedenleriyle kaynaklarını daha derinliğine merak etmez ve gerek tarih, gerek hukuk bilgisiyle donatılmış kadrolardan daha ciddi ve tutarlı açıklamalar beklemezler mi?

Tarihi çarpıtan demagojilere de; kanıtsız suçlamalara da kafa sallamakla mı yetinirler?

Şayet öyleyse –ki sözlü dönemden yazılı döneme geçememiş köylü toplumlarında öyledir– ikide birde yanıltıla dolandırıla okkanın altına daha bir hayli gidecekler demektir.

Egemen güçlerin toplumda tarih ve hukuk bilincini uyandırmaya çalışanlara neden öfkelenip durdukları, şimdi bilmem daha iyi anlaşılıyor mu?

Yoksa o kadar kitap yasaklanır, o kadar yazı ve düşünce adamı kodeslere mi tıkılırdı?

14. 4. 1995

Züppeliğin Toplumsal Yararları

Züppe, kimseninkine pek benzemeyen kılığı kıyafetiyle yüzeysel bir görüntüye sığınarak dahi olsa, aynı renk bilardo toplarını andıran tekdüze insan yığınlarının dışında olduğunu, mızrak mızrak her göze sokmak isteyen kişidir. Bazen takındığı pozlar, estirmeye çalıştığı üstünlük havalarıyla da çevresindekilere sarmısağınkine benzeyen bir kendini beğenmişlik kokusu yayar.

Ve herkes kızar züppeye.

* * *

Bernard Shaw ise toplumlardaki değişimi biraz da züppelere borçlu olduğumuzu söylüyor...

Bıyığını keserek bıraktığı dört köşe sakalı gülkurusu renginde boyamış, kravatsız frağıyla omzunda papağını, trompet çalan bir genç düşünün...

Böyle bir genç Çorum, yahut Amasya, yahut Adıyaman'da aşırı bir tepkiyle karşılanmadan rahatça yaşayabilir mi?

Sanmıyoruz.

* * *

Kimseye zararı dokunmadığı halde neden rahatça yaşayamaz?

Başkalarına benzemediğini çok çarpıcı bir görüntüyle ortaya koyduğu için yaşayamaz.

Bize benzemeyenlere karşı hoşgörüsüzlüğümüzün barometresi hemen düşüp, kasırgayı göstermeye başlar.

İnsanoğlunda hoşgörüsüzlüğün kabuğu böylesine kalınlaştığı zaman, o toplum nasıl bir felakete uğrar bilir misiniz?

Felaketlerin en büyüğü olan felçli bir ataletin zehirli donmuşluğuna...

* * *

Osmanlı'nın hiçbir yeniliği kucaklayamaması belki de yeterli züppesi olmayışındandı... Eşek üstünde ayağa kalkmış, armonika çalarak dolaşan birkaç mollayla, çubuk yerine pipo içen birkaç kadı çıkarabilseydi; belki de hoşgörü çemberleri, salt Bektaşilerin anlayabileceği, dost yürekler ufkunun genişliğinde olabilirdi.

Osmanlıda züppelik, Lâle Devri'nde bile sokakta tasmalı bir kurt köpeğiyle dolaşmaya kadar varamadı.

* * *

On sekizinci yüzyıl Avrupası züppeliklerin en erotik çağını yaşıyordu.

Kolları dantelli gömlekler giymiş, korseli, peruklu çıktırıldım erkeklerin en büyük tutkuları; ateşi, utangaçlığında ikiz aynalar gibi derinleşen rahibelerle sevişmekti...

Casanova ne kadar iştah gıdıklayan, kışkırtıcı bir zerafetle anlatır o ruhani vücutlarla yaşanan çapkınlıkları...

Kendisi de zaten sadece süper bir serseri değil, aynı zamanda hiper bir züppeydi.

* * *

O yıllarda Venedik tam bir züppeler kentiydi.

Gondollar, yarım maskeler, şıktan daha şık giysiler ve şarkılarla altın züppeliklerin pırlanta cümbüşleri, her türlü katılıkla angutluğun sırtına binmiş, onları yeni değişimlerin okyanuslarına doğru mahmuzluyordu.

Ve Goldoni öylesine geçiyordu ki dalgasını, o geçtiği dalgaların kahkahası bugün dahi Venedik'teki heykelinin üstünden uzaklardaki Lido'nun çıplak kızlarına öpücükler gönderiyor.

* * *

Bernard Shaw, züppelerin toplumsal bağnazlıklara çamaşır yumuşatıcısı gibi bir etki yaptığını, sanırım, ilk gören yazar oldu.

Övdü durdu onları.

Bunu sadece züppeleri aferinlemek için yapmıyordu. Züppelere aşırı kızanları da azıcık çimdirmek için yapıyordu.

Kazara ilk "hürriyet" geldiğinde buralarda yaşasa, kahraman-ı hürriyet Talat Paşa kimbilir ne biçim öldürürdü onu:

— Şu sırık hamalı boyundaki sakallı hergelenin yediği herzeye bak, şimdi de kalkmış züppelere övgüler döşeniyor, diye...

* * *

Bizde devrimcilikle kahraman-ı hürriyetçilik kışla kökenli olduğundan, sürü dışılığa hani doğrusu acayip sinirlenir.

Bir akşam iş yerinden evlerine dönen kırmızı ceketli caz müzikçilerini "bunlar komünist galiba" diye yakalayanlar da çağdaş uygarlık düzeyinin yiğitleriydi; biz askeri kampta tutukluyken evi basıp kırk üç kitap arasında Henri Troyat'ın Puşkin yapıtını "komünist propagandası" diye götürenler de...

Shaw'a bakılırsa bütün bunlar, yurdunu kanının son damlasına kadar seven kahraman-ı hürriyet bolluğuyla züppe kıtlığından olmakta...

* * *

Taze züppelerdeki artışta dahi taklitçilik aşılamıyor.

Uzatılan erkek saçıyla kulağa takılan mercimek incisi küpe, yeter mi daha 1830'larda sokaklarda iple canlı istakoz dolaştıran Nerval'in züppeliğini egale etmeye?

* * *

Züppe züppe Salvador Dali'ydi... Eve gelen konukları, bağlı durduğu küçük bir sandalyeden şahlanarak saldırıya geçen bir panter karşılardı.

Dali de panteri tutmak için bazen donla bazen donsuz çıkardı salona...

Bizde maalesef züppenin böylesi hiç çıkmıyor.

Dali buralı olsa, kahraman-ı hürriyet Talat Paşa onu da bir güzel öldürürdü:

— Zıpırın yediği boka bak, diye...

* * *

Züppelere kızamadan edemeyiz. Koğuşta yatmadan önce

puro içmeye kalkan nefere kızılmaz mı? Kastamonu köylerinden gelme bir hizmetçi kız, yalı katı terasında patenle dolaşmaya kalksa kim ona kızmaz ki?

Bizde nedense değişimciliği çokçası şiddet eylemcileri benimser. Eski kahraman-ı hürriyetlerden kalma bir moda olmalı...

Biraz –taklit olmayan– özgün züppe yetiştirebilseydik, belki değişimciliğin kanlı, haşin ve ilkeline bu tür özlemler bile pek duyulmazdı...

Karşı Kıyı

Önce bir büyük bataklık vardı. Sazları, dikenli garip çiçekleri, kocaman kanatlı böcekleri, derinliklerinden zehirli renkler yansıtan, yeşil, bulanık sularıyla büyük bir bataklık...

Bataklığın bir kıyısında, yeni doğmuşları, emekleyenleri, henüz yürüyenleri, okula gidenleri, okulu bitirenleri, kızları, erkekleri, bekârları, evlileriyle, her dilden ve her renkten, yaşı henüz çürüklük yaşına varmamış, yığın yığın insan kaynaşıyordu, milyonlarca insan, milyarlarca insan...

Hepsi de çürüklük yaşına basmadan önce, yolunu yordamını bulup bataklığın gözle görülmeyen öteki yakasına geçmeye uğraşıyorlardı. Çünkü çürüklüğe uyrayanlar karşıya geçme şanslarını yitiriyor ve yavaş yavaş bataklığın bir parçası oluyorlardı. Ve bataklık, umut sınırının sonuna gelip dayanmışlarla birlikte, onları da içine alarak gün günden daha büyüyordu.

* * *

Bazıları:

— Ben bataklığın öteki yakasına yüzerek geçeceğim, diyorlardı. Soyunup sazlıkların ve kocaman kanatlı böceklerin arasından, derinliklerinden zehirli renklerin yansıdığı yeşil ve bulanık sulara dalıyorlardı. Bir süre yüze yüze gidiyor gibi görünüyorlardı, sonra gözden kayboluyorlardı. Ayakkabılarıyla giysileri, bataklığın kıyısında kalıyor, bir daha hiçbirinden ses seda çıkmıyordu.

Gerçekten varabiliyorlar mıydı karşı kıyıya, yoksa boğulup gidiyorlar mıydı yeşil ve bulanık suların hiçbir şeyi göster-

meyen karanlıklarında, kimse bilmiyordu.

Bazıları suya girdikten sonra, hemen geri dönüyor:

— Yok, diyorlardı, yüzerek geçmek olanak dışı, ben uçarak geçmeye çalışacağım.

* * *

Bataklığı uçarak geçeceklerine inananlar, durmadan kendilerine kanatlar yapmaya uğraşıyorlardı. Nasıl bataklığı kıyısından dolanarak geçeceklerine inananlar da, durmadan kendilerine bir yol açmaya uğraşıyorlarsa...

Bir de bataklığı kurutmak için çabalayanlar vardı. Onlar da, kazma ve küreklerle kanallar açıp bataklığı boşaltırlarsa, karşıya daha çabuk geçecekleri kanısındaydılar. Bir bölümü eğile doğrula, kan ter içinde kanallar kazıyor, bir bölümü, canı daha tez olduğu için, kovalara yapışmış, bataklığın suyunu, daha ötelere taşıyıp döküyor ve boş kovalarla tekrar geldiği yere dönüyordu.

Bu arada yaşı çürüklüğe varanlar, azar azar bataklığın parçası olmaya başlıyor ve bataklık, her geçen günle usul usul biraz daha genişliyordu.

Kimse bataklığı, yüzerek mi, uçarak mı, dolanarak mı, kurutarak mı geçmenin daha sağlıklı ve daha gerçekçi olduğunu bilemiyordu. Ve bunların dışında, karşıya geçebilmek için, beşinci bir seçenek de yoktu.

* * *

Herkes kendi yeğlediği yöntemin daha geçerli olduğunu savunuyor, savunmalar sık sık tartışmaya, tartışmalar da sık sık kavgaya dönüşüyordu. Uçmak için kanat yapmaya çalışanlar, bataklığı kurutmaya uğraşanlarla, yüzerek geçmekten yana olanlar, kıyıdan bir yol bulmaya çırpınanlarla, zaman zaman kıyasıya dövüşüyorlar, havada kazmalar, kürekler, kanatlara yapıştırılacak tüyler, kıyıda çıkarılmış pantolonlar, pabuçlar karman çorman savrulup uçuşmaya başlıyordu.

Yüzmekten yanayken, düşüncesini değiştirip uçmaktan yana olanlar, uçmaktan yanayken, kıyıdan bir yol bulmayı benimseyenler, kıyıdan yol bulmaktan vazgeçip bataklığı kurutmaya kalkanların arasına katılanlar, oradan oraya sonu gelmez bir koşuşmanın içinde, tam ne yapacaklarını bilemeden, tüke-

tip gidiyorlardı zamanı...

Ve yaşları çürüğe varanlar, önce bir sendeliyor, sonra çöker gibi oluyor, sonra da elleri, ayaklarıyla yavaş yavaş yeşil renkli bulanık bir suya dönüşüyorlardı. Bataklık da, hafif ürpertilerle biraz daha büyüyordu.

* * *

Kimi son anda bile bir mucizeyle, karşıya uçuvereceğine, yahut kıyıdan bir yol bulabileceğine, yahut bataklığı kurutuvereceğine, yahut sulara atlayıp yüzüvereceğine inanıyordu. Çok kişinin son anda karşıya geçmiş olduğunu söylüyordu bağıra çağıra... Gözden kaybolanlar, karşıya mı geçiyorlardı, yoksa bataklığa mı karışıyorlardı, kimse bilemiyordu...

* * *

Biri:

— Benim kanadım biterken, sen çaldın, diye bir başkasının üstüne yürüyordu.

Bir başkası:

— Benim bulduğum yoldan sen gelemezsin, diye arkasındakiyle hırlaşıyordu.

Kazmamı sana vermem, küreğimi sana vermem, diye itişip kakışanların haddi hesabı yoktu.

Kimi sırtına taktığı kanatlarıyla uçar gibi oluyor, ötekiler "Uçuyor, uçuyor" diye bağırırken, dizüstü yere yuvarlanıyordu. Kimi kıyıdan bir koşu tutturuyor, sonra aşılmaz bir kayayla karşılaşıp süklüm püklüm geri dönüyordu.

Bazıları da karşı kıyı üstüne düşler kuruyorlardı. Hiç çalışma yoktu orada, acı yoktu, ölüm yoktu. Mevsim hep bahar, rüzgâr hep ılık, aşklar hep mutluydu. Göğüslerde, umutlu ve özlemli bir nefes dolaşıyordu, "Ah, bir geçebilsek karşı kıyıya" diye...

* * *

Acaba gerçekten karşı kıyı var mıydı?

Belki vardı, belki yoktu...

Belki karşıda da bir yığın insan, çürüklük yaşından önce, bu kıyıya geçmek için, yüzmeye, uçmaya, kıyıdan bir yol bulmaya, bataklığı kurutmaya çalışıyordu.

14. 10. 1989

Zekâ Nedir, Akılcılık Nedir, Kurnazlık Nedir?

Aziz Nesin, Türklerin yüzde altmış oranında zekâ yoksulu olduğunu söylerdi.

Ben Aziz'in söylediği ölçüde toplum çoğunluğunun süzme salak olduğunu sanmıyorum.

Zekâ, genel olarak "algılama hızıyla", doğa ve çağ koordinatlarına en verimli "uyumu" sağlayabilme kapasitesini belirler.

Bana göre Türkler zekâ yoksulu olmaktan çok, "akılcılıkla" "kurnazlık" arasındaki yeğlemede, ikincisini benimsemenin çıkmazına düşmüşlerdir.

"Akılcılık" nedir, "kurnazlık" nedir? Akılcılık "neden-sonuç ilişkilerinden" ortaya çıkacak sonuçları vazgeçilmez öz gerçekler olarak değerlendirip, ona göre en sağlıklı kararı alabilme yeteneğidir.

Akıl, gerçek gibi görünen bir paravanın arkasındaki öz gerçeği merak eder ve durmadan merak eder.

Örneğin devekuşu bir tehlike sezip korktuğu zaman kafasını gerçekten kuma gömüyor mu?

Daha incesinden yapılan gözlemler sonucu anlaşılır ki, devekuşu bir tehlike sezip korktuğu zaman kafasını kuma gömmüyor. Ya ne yapıyor? Uzun boynunu yere doğru indirip, yer düzeyinden tarıyor ufukları...

Genel olarak Türklerde böylesi akılcı bir merak yoktur.

Peki neden yoktur?

Çünkü Türkler 1400 yıllık kısa tarihlerinde bir türlü göçerliği aşıp yerleşik bir düzene geçememişlerdir.

Yerleşik bir düzene geçemedikleri için de, yüzde seksen oranında evrensel boyutlu mesleklere sahip olamamışlardır. Ne yeterli sayıda doktor, denizci, mühendis, mimar, marangoz, demirci, elektrikçi, elektronikçi, matematikçi, fizikçi, kimyacı, biyolog, makine teknisyeni, hukukçu, tarihçi, felsefeci, v.s. yetiştirebilmişlerdir; ne de çağ tekniğine uygun kalitede emekçi kadroları...

Onun için de, doğa kaynaklarını akılcı ve teknik bir değendirme sonucu sağlanan, büyük bir üretim volümünü gerçekleştirememişlerdir.

Yaşamın rotası akılcılıktan geçmeyince, ayakta kalabilmenin zembereğini "kurnazlık" oluşturur.

Kurnazlık nedir?

Kurnazlık, en az çabayla kişisel çıkarın en optimalini sağlayabilmek için –geniş anlamda– karşısındakini dolandırmaya çalışmaktır. Gerçek bedelini ödemeden "en çoğu" elde etmeye çalışmaktır.

Ortak bir havuza bir bardak su dökmeyi büyük bir özveriymiş gibi gösterip, kimseye çaktırmadan aynı havuzdan bir teneke su apartmaktır.

Asıl "gerçeği" maskeleyip, "maskeyi" gerçeğin ta kendisiymiş gibi göstermektedir.

Örneğin, II Wilhelm'den alınan 5 milyon altını gizleyip, Galiçya'da öldürülen 50 bin Türk'ü "vatan uğruna şehit olmuşlar" gibi göstermektir.

İster Tanrı sevgisinde öncü olduğunuzu iddia edin, ister vatan sevgisinde...

Hayatınızla düşüncelerinizin açıklayamadığınız bölümü, açıklayabildiğiniz bölümünden daha büyük, daha kocamansa; kendi kendinizi korkunç bir özgürsüzlüğün prangalarına yine kendiniz vurmuş sayılırsınız.

Yazı işçiliği böylesi bir "köleliğin" üstüne yürüme misyonudur.

Ayakta kalmayı "kurnazlığa" lehimlediyseniz, yani kendi bildiğiniz "öz gerçekleri" maskeleyip, o maskeleri "öz gerçeğin ta kendisiymiş" gibi göstererek payelenmeyi bir başarı sanmakdaysanız; hayatınızla düşüncelerinizin açıklayamayacağınız bölümü, açıklayabildiğiniz bölümünden çok daha büyük olacaktır. Ne yaratıcı bir kimlik geliştirebilirsiniz o zaman, ne de kendi kendinizi mahkum ettiğiniz kölelikten kurtulup özgürleşebilirsiniz.

Akılcılık tüm dünyada özgürce var olmanın muskasıdır; kurnazlık da, debelene debelene yok olmanın...

2. 11. 1996

20. Yüzyılın Sonundaki Yeni Payemiz, Eroincilik...

Onca afur tafura, onca demagojiye, onca megalo demeçlere ve yerde alıp gökte yemelere karşın, 20. yüzyılın sonunda Türkiye'nin geldiği yer bellidir.

Orta ve Yakındoğu'daki eroinci İslam ülkeleri arasında Batı sevkiyatına "köprücü başı" olmak...

Hazineden geçinenlerin resmi örgütleri, nasıl olmuştur da eroin trafiğini engelleyememişlerdir?

Sabahtan akşama kürsülerle mikrofonlardan, deli dervişlerin zikri gibi "devlet-devlet-devlet" deyip durmalarına karşın, örgütlerinin gücü mü yetmemiştir buna, yoksa Türkiye'nin de alnına sabıkalı etiketinin yapıştırılma olasılığına boşverip, eroinciler birliğine katılmaktan çıkar mı ummuşlardır?

Bunun yanıtını verecek kimse yoktur TC'de...

Yüzyılın sonunda işte gelinen yer.

Koskoca bir yüzyıl sonunda insanların yaşadığı hayatın "kalitesi" açısından Yunanistan'ın bile kırk basamak gerisinde mi kalmalıydık?

Ya adam başına düşen 3 yıllık okumuşluk süresi açısından nerelerdeyiz?

Malezya'nın bile gerisinde...

20. yüzyılın da ıskalanmakta olduğunu dile getiren hiç kimse çıkmadı mı Türkiye'de?

Çıkmaz olur mu? Nice kalemler, nice düşünürler, nice sanatçılar, nice bilimciler çıktı...

Ama onlar ya cezaevlerine tıkıldı, ya sürüm sürüm süründürüldü...

Yapılmış olan bu tür uyarıların derinliğine bir incelemesi, onların hayatları üstüne kimlerin darp işareti çektiğini de hemen koyacaktır ortaya...

Adları siyah bir taş üstüne beyaz harflerle yazılıp, "Lanetliler Bahçesi"ne konacakların sayısı az değildir Türkiye'de...

Nutuklarda, demeçlerde, açık oturumlarda o kadar özenir göründüğü halde neden Türkiye yaşadığı çağı bir türlü yakalayamıyor?

Baş neden Türkler'in yüzde seksen oranında mesleksiz olmaları.

Hazineden geçinenler piramidinin tepesinde "önemli" olmak; çalışmaları, yapıtları, buluşları dünya jürisince onaylanmış "değerli" olma niteliğine ağır basıyor.

Örneğin İstanbul eski Sıkıyönetim Komutanı Org. Faik Türün'ün "önemi", kendi kuşağının evrensel çizgideki sekiz karikatüristinden biri olan Turhan Selçuk'un "değerine" ağır basabiliyor.

Bir Japon'a, yahut bir Norveçli'ye kimliğini sorarsanız, önce mesleğini söyler:

— Açık deniz kaptanıyım...

Yahut:

— Radar mühendisiyim, falan gibi.

Japon ve Budistim, Norveçli ve Protestanım, demez...

Sıradan bir Türk'e kimliğini sorduğunuzda ise alacağınız yanıt hemen hemen hep aynıdır:

— Türküm ve Müslümanım...

Yaşamak için dişe dokunur bir mesleğe sahip olmayınca, avantalara doğru savrulmak yazgılaşabilir. Sonunda da ülkenin alnına bir sabıka etiketi gelip yapışabilir.

İran'la bir savunma anlaşmasına mı yöneliyoruz? Peki tamam ama, biz kendi savunmamıza ait silah teknojilerinin yüzde 79'unu kimlerden alıyoruz?

Batı'dan ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nden...

Ya bu aktarım kısıtlanmaya ve Yunanistan'a aktarılan teknolojide de bir artma başlarsa?

Yeni bir Ege Savaşı, Lozan'ın da yeniden masaya konmasına neden olabilir, hiç unutmayın...

Güncel hırgür arasında kimse kulak asmasa da, üstünde durulması gereken küçük bir nokta işte...

Başka ne yapabiliriz ki, Ağır Ceza Mahkemeleri'ne gitmekten gayrı?..

18. 12. 1996

Türkler de "Kurnazlığa" Karşı, "Aklı" Yeğlediklerinde...

Özel televizyonlar olmasa Türkiye kendi gerçeğini bu kadar çabuk ve somut görebilir miydi?

Göremezdi.

Ta 8. yüzyıldan bu yana Türkler "akıl" kavramıyla, "kurnazlık" kavramının berrak tanımlamaları üstünde hemen hiç düşünmemişlerdir.

Tarihte hiçbir şey icat etmemiş olmalarının bir nedeni de budur. Örneğin aklın bir göstergesi olan matematik, bugün dahi en zor gelen bir bilim dalıdır öğrencilere...

Akıl, hem doğadaki tutarlılığı gözler, hem de basınç yasası gibi, optik yasaları gibi, elektrik yasaları gibi doğa verilerini kendi yaşamını daha kolaylaştırıp, daha güzelleştirmede kullanır.

Kurnazlık ise, öz gerçeği saklayıp, kendi işine geleni en temel gerçekmiş gibi sunmaktır karşısındakine. Bir çeşit dolandırıcılıktır yani.

Türkler özellikle toplum yönetimlerinde aklın tutarlığı yerine, kaba kuvvete dayalı kurnazlıkları yeğlemişlerdir genellikle... Ve çok şeyler yitirmişlerdir, hâlâ da yitirmektedirler.

Ayrıca akıl, "açıklayıcı" olduğu için özgürlükçüdür. Kurnazlık ise "saklayıcı" olduğu için baskıcı...

Şimdi bir düşünün Osmanlılar döneminde de televizyon

olsaydı... I. Süleyman'ın iki oğluyla beş torununu ve yakın dostu Vezir-i azam İbrahim Paşa'yı nasıl boğdurttuğunu ekranlardan izleyebilseydik...

Yerli yersiz, uluorta boyuna bağırabilir miydik, "şanlı tarihimiz", diye...

Epey zaman oluyor, Zülfü Livaneli bu konuda "Saplantılarımız" başlığıyla çarpıcı bir yazı yazmıştı.

Madrit Üniversitesi'nde matematik okumuş, İnternet ve ileri bilgisayar teknikleriyle beste denemeleri yapmaya meraklı bir İtalyan genci, bir akşam Roma'daki bir ev toplantısında bir Türk genciyle karşılaşmış.

Bizim genç yerde alıp gökte yiyormuş:

"Siz Osmanlı İmparatorluğu'nu biliyor musunuz, şanlı Osmanlı İmparatorluğu'nu..." falan filan...

Önce kimse ses çıkarmamış kendisine. Nutuk uzayınca İtalyan delikanlı şakacı bir sesle:

— Peki sen Roma İmparatorluğu'nu biliyor musun, Roma İmparatorluğu'nu, demiş...

Türkiye de önümüzdeki yıllarda gitgide daha çok saydamlaşacak, akla yan çizen siyasal kurnazlıkların nelere mal olduğunu daha net görmeye başlayacak...

Kimlerin sabıkalı tetikçilerle eroin kaçakçılarından sözde devlete çıkar sağlama kurnazlıklarına yumulup, her şeyi berbat ettiklerini anlayacak...

İster istemez yargı örgütleri de girecek bilgisayar düzenine, güvenlik örgütleri de, nüfus kütükleri de, tapu-kadastro kayıtları da, arşiv dosyaları da...

Siyaset kurnazlıklarının çifte irinleri, doğa tutarlılığının akıl iradesine girmiş binbir aygıtı sayesinde kepçe kepçe dökülecek ortaya...

Kimbilir kimler lanetli bir kimlikle istiflenip kalacaklar CD koleksiyonlarında...

Vaktiyle Rodin'e sormuşlar:

— Bu canım heykelleri nasıl yapıyorsun?

Rodin:

— Taşın fazla tarafını atıyorum gerisi heykel kalıyor, demiş.

Türk siyasetinden de kurnazlıkları atın, geriye aklın tutarlılığı kalır.

Ama şayet karamsarsanız şöyle de diyebilirsiniz:

— Ya hiçbir şey kalmazsa?

27. 2. 1997

Alacakaranlıkta Sokak Şarkıları

Alacakaranlığın akşamdan geceye doğru kollarını uzatmaya başladığı saatlerde, gitgide hayaletleşen evlerin pencereleri nokta nokta ışıklanırken, elektrikleri yakmaya omuz silken bir yalnızlıkta, kısık seslerin söylediği bazen acıklı, bazen aşklı şevkli sokak şarkılarını dinlemeyi sürdürürseniz, sigaranız, aklın güvence arayan rüzgâr geçirmez muşambasında sakıncalı delikler açmaya başlar...

Abartılmış sorumlulukların tutsağı olup olmadığınız kuşkuları, barbut oynamaya koyulurlar alnınızın kırışıklarında...

Yok geçinme derdi, yok çalışma disiplini, yok konferans randevusu, yok söz verilmiş kitap, yok ödenmesi zorunlu para, yok değiştirilecek dam saçağı, yok dökülecek çop kovası, yok alınacak yarım ekmek, yok temizletilecek pantalon, yok lastiği şişirilecek araba, yok edilecek telefon, yok gidilecek misafirlik, yok suyu tazelenecek vazo çiçekleri, yok elinin körü, yok ananın örekesi...

Tıpkı beklenmedik bir anda duruveren bir saat gibi, tıpkı tık diye dünyadan kaybolma gibi, hepsinden bir anda vazgeçip bir istasyonda ilk gelen trene, sonra ilk gelen otobüse, sonra ilk kalkan uçağa, sora ilk gördüğünüz vapura binip, aklınızın yönlendire yönlendire üstünüze giydirdiği yaşam biçimini, bir ceketi çıkarırcasına sırtınızdan çıkaramaz mısınız?

Vaktiyle bir Stockholm gecesinde Afganistan'a gitmeye karar vermiştim.

Kalkıp gitmiştim de...

Dönüşte "Bir uçtan bir uca"nın iki bölümü yazılmış oldu.

Çok da iyi oldu.

Avareliğin de kendine göre bambaşka bir aklı vardır.

Alışkanlıkları güvence çemberi içinde tutmaya çalışan aklın ise avareliği çokcası bücür kalıyor.

* * *

Sabahları yürürken okula giden çocuklarla işe giden büyüklerin birbirini tamamlayan parantezleri bazen içimi bunaltır.

Görünmez bir iradenin gitgelli mekanikliğinde ekmek parası kazanmak...

Yediden talime başlayıp altmış beşine dek...

Sonra emekli olmak...

Sonra da ölmek...

Gitgelli mekaniğin dışına düşmeme azminde, akıllı bir yaşam işte...

İyi be...

Geçip giden trenler başkaları için...

Geçip giden uçaklar başkaları için...

Geçip giden vapurlar başkaları için...

Geçip giden otobüsler başkaları için...

Güvenceleri bozmadan akıllı bir yaşam, gebermeden önce aç kalmamak için...

Aç kalıp kalmama trapezlerinde çift perendeli atlayışlar yapmadan da, anılar albümü sıçan kuyruğu kadar sıska kalıyor.

* * *

Alacakaranlığın akşamdan geceye doğru kollarını uzatmaya başladığı saatlerde, "eli mecbur"luğa kendilerini koşullandırmışların iskelet dansları kaplıyor antenleri silikleşen damları...

Viran olası hane...

Viran olası hanedeki evlad u ayal...

Bana sorarsanız hepsi de laftır bunların ya...

Gözkapaklarını indirip örtüyü tepene kadar çektikleri, bir

de göbeğinin üstüne ekmek bıçağı koydukları zaman, ne viran olası hane kalıyor ortalıkta, ne de viran olası hanedeki evlad u ayal...

Rahmetli şöyleydi böyleydi...

Rahmetlinin bir huyu vardı...

Rahmetli bir akşam ekmek almaya çıkmış, arabayla İstanbul'a giden arkadaşlarına rastladığı için iki ay sonra gelmişti eve...

Rahmetlinin ne yapacağı pek belli olmazdı...

Rahmetli iş araması gerektiği bir zamanda kalkmış Japonya'ya gitmişti...

Rahmetli evde zırnık yiyecek yokken, borca eşek kadar bir akvaryum alıp gelmişti.

* * *

Alacakaranlığın akşamdan geceye doğru kollarını uzatmaya başladığı saatlerde...

Elektrikleri yakmaya omuz silken bir yalnızlıkta...

Kısık seslerin söylediği sokak şarkılarını dinlerken...

Kalkıp yazı yazman da gerekiyorsa...

"Yazmaya da bilirim" demek özgürlüğüne ihanet etmediğine, ta yüreğinin köküyle inanıyorsan, ancak yazabilirsin...

8. 6. 1985

Eğitim Nedir, Öğretim Nedir?

Bir ülkenin kalkınması eğitim sorunudur...

Sahi mi?

Emin misiniz?

Bunu, hükümet hesabına okuduktan sonra eğitilmiş olduklarını sanan, diplomalı kravatlılar uydurmuştur.

Bir ülkenin kalkınması, eğitim sorunu değildir.

Eğitim demek, kazanılan paranın nasıl harcanacağını –farkına varmadan– bilmek demektir.

Geri kalmış ülkelerde ve hatta, artık geri kalmışlık kefenini yırtmakta olan Türkiye'de, paranın nasıl harcanabileceğini bilen adam sayısı çok azdır.

Zıt bir laf...

"Benim param olsa, bak ben nasıl bilirdim onu harcamayı..."

Oysa parayı harcamasını bilmek, parayı kazanmasını bilmekten çok daha zordur.

* * *

İnanın zordur.

Parayı harcamasını bilmek, çok büyük bir eğitim ister.

Paranın en iyi nasıl harcanabileceğini, insana ailesi ve çevresi öğretebilir.

Ne kadarımızın ailesi ve çevresi, para harcama düzeyine varabilmiştir ki, ayrıca bir de paranın en iyi nasıl harcanabileceğini öğretsin bize?

Doğru dürüst bir levrek mayonez yiyebilmek için, sanıyor musunuz ki, Güneydoğu ağalarındaki milyarlar yeterlidir?

Değildir.

* * *

Beyaz şaraplı balıktan sonra ne yiyeceğiz?

Ve hangi şarabı içeceğiz onunla?

* * *

Bunlar, kızdırıcı laflardır.

Türkiye'de konuşulmasına alışılmamış laflardır.

Ama eğitim bu tür konuları kapsar.

* * *

Türkiye'nin insanı, parayı nasıl harcayacağını değil, nasıl kazanacağını öğrenmek istiyor.

Parayı nasıl harcayacağını bilse, nasıl kazanacağını da zaten öğrenirdi.

Paranın harcanma sonsuzuna dönük bir eğitilmişlik, paranın nasıl kazanılacağını da dansa kaldıran bir kavalyedir.

Ve para eğitimle değil, öğrenimle kazanılabilir.

* * *

Okullar para kazanmak için gerekli donatımları sağlamaya yarar. Buna da eğitim değil, öğrenim denilir.

Yani efendim,okullar sayesinde, parayı kazanmak için gerekli donatımlara sahip oluruz.

Ailemizle çevremizden bize yansıyan eğitim sayesinde de, o kazandığımız parayı en zevkli ve verimli bir biçimde nasıl harcayacağımızı biliriz.

* * *

Türkiye'nin sorunu eğitim midir, öğretim midir? Yoksa her ikisi midir?

Yani biz hem parayı kazanmasını, hem de harcamasını çağdaş ölçeklere göre biliyor muyuz, bilmiyor muyuz?

Hemen hemen hiç tartışılmamış bir konudur bu...

Eğitim, yani çevre ve aile, paranın nasıl harcanacağını öğretir.

Kişiyi, kırk katlı bir baklavanın ince hamurlu fırınlarından geçirir usulca...

Öğretim ise fırının nasıl yakılacağını, baklava hamurunun nasıl tutulacağını... Yani paranın nasıl kazanılacağını...

* * *

Şans, fırsat, açıkgözlük...

"Yolunu bulan buluyor" inançları...

İnanın fasaryadır.

Bir Harvard mezunu, dünyanın her yerinde kendisine yetecek kadar parayı kazanır.

Yemekten sonra hangi marka konyakla, hangi marka puronun "naçiz vücudunun" keyfine gittiğini de bilir.

Onların öğrenimleri, eğitimleriyle az çok eşittir.

* * *

Bizdeki on beş çocuklu garibanın, gariban oluşu, Harvard mezunu olmayışındandır.

Bu ne bir eğitim sorunudur, ne de bir öğretim sorunu...

Bu, insan malzemesindeki kaliteyi artıramama sorunudur.

Nasıl artar?

Kadınların bu konuları içlerine sindirmesiyle artabilir, insan malzemesindeki kalite...

Onlar annelerdir.

Onlar doğurur ve yoğurur insan malzemesini...

Ama, yirmi iki milyon kadından en az üç milyonu, dönmeceli olarak her gün erkek dayağı yiyorsa...

Orada ne para kazanmasını, ne de harcamısını bilen çıkar; sağlamına...

* * *

Türkiye'nin sorunu eğitimdir.

Yapmayın yahu...

Türkiye'nin sorunu, en az üç milyon kadına her gün sopa atılmasıdır.

26. 10. 1988

Kadın Hakları ve Öldürülmüş Şehzade Anneleri...

Belirli kalıpları tekrarlayıp durma alışkanlığının kolaycılığından, daha yeni, daha taze, daha değişik ve daha doğurgan değerlendirmelere gidememek ne kötü...

Bir örnek verelim mi?

Bizde de kadın haklarını savunup koruma örgütleri, güngünden daha güçleniyor, anaçlaşıyor ve toplumdaki ortak vicdanın duyarlı bir terazisini kurmaya başlıyor.

Bir de bu alandaki söylenmiş sözler, yazılmış yazı ve kitaplarla, ileri sürülmüş görüş ve düşüncelere bakın...

Bir bölümü ne kadar yürektense, bir bölümü de "adet yerini bulsun" türünden bıktırıcı bir monotonluk içinde...

* * *

Kadın hakları konusunda topluma yepyeni pencereler açacak tarihsel kapsamlı değişik girişimlere, hiç mi hiç rastlanmıyor.

Çocukları öldürülmüş valde sultanların bir listesi bile çıkarılmamış.

Böyle bir liste çıkarılsa ve sultanların ölüm yıldönümlerinde türbeleri, kadın örgütlerince ziyaret edilse...

Ne kadar büyük bir ilgi çeker bilir misiniz?

Bu ziyaretler bir gelenek yoğunluğu kazandıkça, tarihsel bilinçde de bir cilalanma başlar.

Türk sinemasında dahi yeni yorum çabaları süzgeçleyen, realist çeşitlemelere uç verebilir...

* * *

Bizde Osmanlı devletinin kuruluşuyla ilgili kesin belge yoktur. 1299 yahut 1300'de Osman Bey, Söğüt ve Domaniç yörelerinde Kayı aşiretinin başına geçtiği zaman –ki bu dahi belgelerden çok, sonradan biçimlendirilmiş bir yakıştırmaya dayanır– Ayasofya tam sekiz yüz yaşındaydı.

Osman Bey, Ertuğrul Gazi'nin oğluydu. Ya Ertuğrul Gazi kimin oğluydu?

Bu konuda Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı şöyle yazıyor:

"Osmanlı hanedanına ait meçhul noktalardan birini de Ertuğrul Bey'in babası ve nesebi meselesi teşkil etmektedir; elimizde en eski vakayinameler bulunmadığı için uzun yıllardan beri yapılan tetkikler henüz müsbet bir netice vermemiştir; bununla beraber Ertuğrul Bey'in babasının şimdiye kadar tarihlerimizin kaydettikleri gibi Süleymanşah olduğu şüpheli olup yeni araştırmalar neticesinde bunun Gündüzalp olması ihtimal dahilinde görülüyor. Mahalli ananeye göre Ertuğrul'un validesi de Hayme Ana'dır."

* * *

Biliyor musunuz Hayme Ana'nın mezarı ne zaman yapılmıştır? Tam altı yüz yıl sonra 1892'de... Kendisinden önceki otuz üç padişahın vefasızlığını affettirmek ister gibi o tarihte Abdülhamit yaptırtmıştır Hayme Ana'nın mezarını...

Kadın haklarıyla ilgili örgütler, her yıl gidip bir buket çiçek koysalar Hayme Ana'nın mezarına...

Geniş kitleler de öğrenmeye başlamazlar mı Hayme Ana'nın kim olduğunu?

Toplumsal dokunun ortak kültürü, biraz da bu tür anımsamalarla bahçeleşir...

Kaldı ki, kendi ölümünden sonra da olsa, ikinci oğlu öldürülmüş bir anneydi Hayme Ana... Torunu Osman Bey öldürmüştü Hayme Ana'nın ikinci oğlunu, yani Osman'ın da amcası olan Dündar Bey'i, yani kendinin de amcasını...

* * *

Oğlu öldürülmüş ikinci Valide Sultan, I. Murat'ın karısı, –sonradan müslüman olmuş Bulgar prensesi– Tamara'dır. Oğlu

Savcı Bey'i kendisine başkaldırdığı için babası, gözlerini kızgın demirle çıkartıp astırmıştır. Tamara'nın ikinci oğlu Yakup Bey'i de, baba bir anası ayrı kardeşi I. Beyazıt, I. Kosova Savaşı'nda öldürtmüştür...

Türbesine bir tutam karanfil konması, kadın hakları açısından da anlamlı olmaz mı?

* * *

Alışılmış kalıpların ötesinde akılcı bir tazelenme, öylesine değiştirir ki Türk yaratıcılığını...

Bugünkü terörün dahi geçmişteki sahnelerini, "neden-sonuç ilişkileriyle" çok daha geniş ve modern açılardan görmeye başlayabiliriz.

Ve "monist dialektiğin" de nasıl çalıştığı ve çalışmakta olduğunu daha derinliğine izleme olanağı buluruz.

* * *

Evren durmadan değişir, Evren'in bir parçası olan insan toplumları da değişir. Bu değişimin nasıl bir prosesle olduğunu kavrayamayanlar, birbirinin tekrarı olan "kalıp sözlerle" durağanlığa yapışmayı kolaycı bir yol olarak görürler. Büyük sıkıntılar verirler toplumlara. Ama değişimi yine de önleyemezler. Hele bugünkü bilgisayar dünyasında...

16. 1. 1994

Politikada da Sahteciliğin Sonu ve İnternet Dönemi...

Bir toplumun düzeyini değerlendirmekte başvurulan ölçeklerden biri de, kullandığı dil...

Kişiler ortalama kaç sözcükle konuşuyorlar? Sözcük zenginliği en çok hangi tür kavramların üstünde yoğunlaşmış? Sokak argosundaki yenilenme hangi tür kalıpları zorluyor? V.s...

Örneğin beş yüz yıla yakın bir süre önce yaşamış olan Fuzulî şiirlerinde toplam üç bin sözcük kullanılmıştı.

Ahmet Haşim'in kullandığı sözcük sayısı ise iki binin altındadır.

Fransız edebiyatında dili en zengin kullanmış kalem yirmi bin sözcükle Victor Hugo, en az sözcük kullanmış ozan da, iki bin sözcükle Racine...

Şark toplumlarında "aklın öz gerçeği aydınlatma tutarlılığı" yerine, "kurnazlığın öz gerçeği saklayıp, kendi işine geleni gerçekmiş gibi karşısındakine sunma" alışkanlığı ağır bastığından; Türkçe'de de "kandırma" kavramına çengellenmiş sözcükler sürüsepet...

Yutturma, kazıklama, ketenpereye getirme, mandepsiye bastırma, kakalama, dolap çevirme, zokayı atma, aldatma, yedirme, dümen çevirme, üçkağıda getirme, dalavere yapma, uydurma, sokuşturma, düzenbazlık etme, mantara bastırma, hilecilik, yalancılık, gözboyama v.s....

Akıl, açıklayıcı olduğu için özgürlükçüdür; kurnazlık ise saklayıcı olduğu için baskıcı...

O yüzden Şark toplumları baskıcıdırlar. Şark toplumlarındaki kişilerin açıklayabildikleri şeylere oranla "açıklayamadıklarının" kat kat fazla olması, kendilerini çeşitli maskelere bağımlı kalmaya zorlamıştır...

Keskin bir ırkçılık, dindarlık, liderine tapma, v.s. gibi...

Mesleksiz olarak yaşamaya, hatta önemli dahi olmaya kalkmanın tek yöntemi sayılan Şark kurnazlığı, önümüzdeki yüzyılda tümden iflas edeceğe benziyor.

Nedenine gelince...

Önceki günkü Cumhuriyet'de iletişim teknolojisiyle ilgili bir alıntı vardı Time dergisinden.

1990'lı yılların başında bir milyon kişinin üye olduğu İnternet ağına, bugün 57 milyon kişi bağlanmış. Üç yıl sonunda bu sayının 700 milyona çıkacağı öngörülüyor.

Telefon örgütü bugünkü düzeyine yüz yılda gelmiş. Oysa İnternet aynı düzeyi yakalayıvermiş beş yılda.

Yine önceki gün Almanya'da yaşayan Mehmet Binay, sadece İnternet'de yayınlanan Büyüteç dergisindeki bir yazıyı faksladı bana.

Yazıya başlık olarak şu soru oturtulmuştu:

"İnternet Devletlerin Egemenliğini Azaltabilir mi?"

Binay, sadece İnternet'de yayınladığı dergisindeki ilginç yazıda, şiddet örgütlerinin İnternet aracılığıyla dünyaya sundukları değişik görüşlerden örnekler veriyordu.

Sabancı cinayetini işleyenler, daha geçen yıl İnternet sayfalarında açıklayıp durmaya başlamışlar bu cinayeti nasıl işlediklerini... Hem de Türkçe metnin yanında, İngilizce, Flamanca, Almanca çevirileriyle...

İnternet'den tüm dünyaya seslenenler sadece şiddet örgütleri değil elbet. Bazı kişiler de teknik buluşlarını yansıtıyorlarmış. Örneğin Avustralya'daki emekli bir asker, İnternet'deki özel sayfasında, basit bir yöntemle 100-200 metre çapındaki bir

alanda bulunan tüm elektrikli aletlerin nasıl etkisiz bir duruma sokulabileceğini açıklıyormuş...

Dünyanın hızla bütünleşmeye ve dünya üstünde yaşayanların birbirleriyle hiç tanışmadan iletişim kurmaya başladıkları bir çağda, bir takım kandırmacalara dayalı Şark kurnazlığı, ne kadar sürdürebilir ki etkinliğini?

Bir yandan kendi suçlarını örtbas etmek için parlamentoyu kullanıp, bir yandan da eroin kaçakçıları ve sabıkalı tetikçilerle işbirliği yaparak sonuna dek ayakta kalınabilir mi?..

Aklın ve akla dayalı teknolojinin açıklayıcı özgürlüğü, kurnazlığın saklayıcı baskılarını pesperişan ediverecektir yakında...

O nedenle tek çıkar yol saydamlıktır.

Politika dahi, saydamlıktan korkanların uğraşı olmaktan artık hızla çıkmakta...

Türkiye onca abuksabukluğa karşın yine de bu evrensel değişimin çok dışında kalamaz.

30. 1. 1997

Billurlaşmayan İki Kavram: "Devlet" ve "Demokrasi"

Vaktiyle Bebek'te bir küçük tekneler bekçisi vardı. Kimi görse devlet kötü yönetildiğinden yakınırdı. Şişmanca, yaşlı, ters suratlı bir adamdı.

— İndir şekerin fiyatını, dondur ev kiralarını, kapat kahveleri, denetle kasapları, yasakla karaborsayı... gibi şeyler söylerdi.

Devlet yönetiminde büyük iddia sahibiydi. Şayet kendisi başta olsa, her bozukluğu beş dakikada düzeltivereceğine inanırdı. Böyle bir mucizeyi nasıl bir yöntemle gerçekleştireceğini de açıklardı:

— Laf anlamayana basacaksın sopayı...

* * *

Yönetilenlerinden yüzde seksensekizinin, kazara suyun başında olsalar, herkesi asıp, kesip, döveceklerini söylediği tek toplum, belki de bizimkidir dünyada...

Ara rejimler sırasında yapılmış olan işkencelerin, kıyısından köşesinden gündeme gelir gibi olduğu tarihlerde, bir yabancı siyasetçi:

— Bizim işkence saydığımız şeylerin çoğu, onların günlük yaşamlarında adeta kültürlerinin bir parçası olmuştur, demişti.

Üstelik yabancı siyasetçi, işkenceler yüzünden Türkiye'nin çok da kınanmamasını isterken söylemişti bunu.

* * *

Dayağa tokada, asmaya kesmeye çok da meraklı olmadığımızı söyleyemeyiz.

Uyumakta mızıldanan kundak bebeklerinin dahi kulaklarında patlayan ilk anne tehdidi:

— Şimdi seni geberteceğim'dir.

Hangimizin çocukluğu, "Durumu babamız öğrenirse kemizlerimizi kıracağı" korkutmacasıyla geçmedi?

Durmadan kelle vurduran ceberut bir padişah modeli, ev içi yönetimlerinde dahi taklit edilmek istenen tek örnektir.

Hâlâ daha günde dayak yiyen kadın sayısının, üç milyonun altına düşmediğini görmezlikten gelebilir miyiz?

"İsa'nın uğramadığı köy"ün romanı gibi, hukuk da bizim yaşam anlayışımıza uzaktan dil çıkararak geçmiştir.

* * *

1946'dan bu yana muhalefet tarihimiz, birbirine eklenmiş genel bir suçlamalar zinciridir.

Ama bu suçlamalarda belgesel ayrıntılara hemen hiç inilmemiştir.

Örneğin verilen kararı Yargıtay'ın bozduğu, tutuklu görülmüş davalar konusunda, hiçbir araştırı ve açıklama yapılmamıştır. Tıpkı ekonomik alanda, nasıl dış kaynak yaratılabileceği konusunda da hiçbir öneri getirilmemiş olduğu gibi...

Ve eleştirilerin göbek taşını daima iki iddia oluşturmuştur:

Ya "Böyle devlet olmaz", ya "Böyle demokrasi olmaz".

"Nasıl olur?" sorusu ise, genellikle yanıtsız kalmıştır. Daha doğrusu yanıt, bu eleştirileri yapanların iktidar olmalarıyla ortaya çıkacağı "postüla"sına lehimlenmiştir.

* * *

"Devlet" kavramıyla "demokrasi" kavramı, birbirine çok da âşık olan kavramlar değildir.

"Devlet" kavramı donmuş bir çerçeve üstüne oturmak ister. "Demokrasi" kavramı, bu çerçeveyi durmadan değiştirmeye dönük, düşünce, eğilim, istek ve akımların tümüdür.

"Böyle devlet olmaz" yahut "Böyle demokrasi olmaz" dediğimiz zaman; ağırlığı "donmuş bir çerçeve üstüne" mi, yoksa

"değişmesini istediğiniz bir çerçeve üstüne" mi koyduğunuz, açık seçik anlaşılamaz.

Nitekim ara rejimleri, "Böyle devlet olmaz" gerekçesiyle gelirler ve "Böyle demokrasi olmaz" gerekçesiyle giderler.

* * *

Türkiye, henüz ne partileri, ne de yayın organlarıyla bu kavramları dahi, açık seçik net bir billurlaşmaya kavuşturamadı.

Bebek'teki tekne bekçisinin yönetimden yakınırken, çıkış yolunu "Dragula tipolojisinde" araması ve uygulanacak yöntem olarak da:

— Basacaksın sopayı, demesi bundandır.

* * *

Hukukla ekonomiden soyutlanmış kafalarla, post kapma kavgasından ibaret bir didişmede, kavram berraklığı aramak, Bedevi çadırında mayonezli levrek aramak gibi garip bir hayaldir.

Garip bir hayaldir ama, belgesel araştırmalara dayanan ve somut çözümler getiren önerilere de büyük özlem vardır.

Sayın Erdal İnönü'nün yeni programında Ceza Yasası'nın çağdışılığı üstünde durması ve sık sık işkence alışkanlıklarının altını çizmesi, bu alandaki ilk adımlardır.

Herhalde avanta örgütlerinin itiş kakışını, halk kitlelerine "kendileri için çıkar seçeneği" olarak göstermekle, ne çağdaş bir hukuk düzeyine varılabilir, ne de çağdaş bir ekonomi düzeyine...

* * *

Asparagas ekonomisinin gözü dönmüş ihtiraslarına yeniden felaket simsarlığı hakkı tanımanın da demokrasiyle falan hiçbir ilgisi yoktur.

Sosyalist partisi olmayan bir ülkede, eski sadrazamlardan şuna veya buna, itibar iadesi istemekle demokrasiye değil; olsa olsa, rahmetli Bülent Nuri'nin deyimiyle, bir türlü içinden çıkamadığımız kakokrasinin ta dibine gidilir.

20. 7. 1987

Hayatın Paparazzisi...

Kış sabahları serin oluyor. Hele erken de kalkıyorsan. Mutfak daha da serin...

Önce ocağın üstünde çaydanlıktaki suyu kaynatacaksın.

Orta boy bir bardağa iki kaşık neskafeyle iki kesme şeker...

Ve bardağı kaynar suyla doldurup karıştırınca, duman duman mis kokulu kahve hazırdır...

Arkasından çayı da demler, kahveni alıp yeni gelmiş gazeteleri okumaya çıkarsın...

* * *

Rahmetli Edip Hakkı, bir türlü tükenmeyen onca hırgürün özetini pek kestirmeden yapardı:

— Herkes bu dünyada kıçını doğru dürüst yerleştirebileceği bir yer arar.

Gerçi en büyüklerin dahi söyledikleri bunun çok ötesinde şeyler değildir.

Örneğin bakın Baudelaire ne diyor:

— Hayat, her hastanın ille de yatağını değiştirme takıntısına tutulduğu bir hastanedir.

* * *

Genellikle sanatçılar karamsar olarak değerlendirmişlerdir yeryüzünden geçiş serüvenini...

Belki de bekledikleri anlayışı her zaman tam bulamadıklarından...

Daha genel ve gerçekçi bakıldığında görünen odur ki, herkes becerebildiği kadar yaşıyor bu dünyada...

Tıpkı tavlayı da, futbolu da, dominoyu da becerebildiği kadar oynadığı gibi...

Ne var ki her yerde ya pullarla zarlar aynı değil, ya kale direkleriyle yeşil alan ya taşlarla sayılar...

* * *

Tabii bir de meslek ve kişi özellikleriyle ilgili kategoriler var.

Örneğin zamanını bağımsız olarak kullanabilenler ve kullanamayanlar.

Bir ömür beylik şablonları tekrarlamakla yetinenler ve böyle bir donmuşluğa uğramadan, yeni değerlendirmelerle uğraşanlar...

Yahut aynı çerçeve içinde çakılıp kalmış olanlar ve daha değişik perspektivleri de merak ederek yaşayanlar...

* * *

Bu arada toplumların çağlar içinden geçişine bakarken iki de değişik grup çıkıyor ortaya...

"Varlıklı" olmanın çekim alanı içinde kümelenenlerle, "var" olmanın çekim alanı içinde birikenler...

Daha somut bir anlatımla, "servet" yaratmaya dönük olanlarla, "sanat ve bilim" yaratmaya dönük olanlar...

Bir yanda Rothschild'ler, bir yanda Modigliani'ler...

* * *

Bir de akşam inince, binlerce ev penceresinin küçük kareler halinde yanan ışıkları var...

Ve onlardan çoğunun birbirine benzeyen hayatı...

Soyunup dökünülmüşlüğün rahatlığında açılan televizyon, hazırlanan sofra, azgınlığını arttıran çocuklara uyarı...

Eski latinler, en dengeli ve mutlu bir hayatın, –kendileri bilmeseler bile– "olağan insanların birbirine benzeyen hayatı" olduğunu söylerler.

Yapılan araştırmalar da, hangi düzeyde olursa olsun, en doğal kadınların o dünyalardaki kadınlar olduğunu göstermede...

Erkeklere karşı soğukluk duyma incinmesine en az uğrayanlar da onlarmış...

* * *

Arada sırada hepimiz düşünürüz bu tür şeyleri...

Marcel Achard:

— Hayatta bir tek şey, diyor çok kesin; kaybedileceği...

Balzac da bakın ne demiş:

— Hayat mı nedir, büyük iddialarla küçük gerçeklerden ibaret bir şey...

* * *

Kış sabahları serin oluyor. Hele erken de kalkıyorsan...

13. 1. 1995

Ütücünün Annesi Acaba Ne Kadar Yaşadı?

Yeni yıkanmış renk renk, çeşit çeşit çamaşır yığınlarının rutubetiyle ütü sıcaklığının camları buğulandırdığı temizleyici dükkânında, orta yaşlı iki kadın başbaşa vermiş, hüzünlü bir yüzle konuşuyorlardı. Kadının biri, yemekhane masaları kocamanlığındaki ütü masasının ucuna yarım oturmuş, aşağı doğru sarkıttığı bir ayağını hafif hafif kıpırdatıyordu. Öteki, çamaşırların paketlenmesini beklerken müşterilerin bazen ucuna iliştikleri hasır sandalyeye oturmuştu. Arada bir içlerini çekerek, "Ne yapacaksın kardeş, işte böyle" der gibilerden, kaşlarını kaldırıp boyunlarını büküyorlardı.

* * *

Temizleyici, tel çerçeveli gözlüğü, hafif kamburumsu omuzlarıyla, özensiz iş giysileri içinde, ellisini geçmiş mi, geçmemiş mi, pek belli etmeyen biriydi...

— Elliyi geçtin mi, diye sorsan:

— Ne ellisi yahu, daha kırkbeşe bile varmadık da diyebilirdi, ne ellisi çoktan altmışa merdiven dayadık da diyebilirdi.

Kadınlarla fazla ilgilenmeden, cep defteri, tükenmez kalem, çözülmeden çıkarılmış kravat türünden bir şeylerini topluyor ve kadınların duyacağı bir seste, ama kendi kendine konuşuyor gibi:

— Ben gitmeden olmaz, dükkân artık Perşembe'ye kadar kapalı kalsın, diyordu.

Sonra bana döndü:

— Demincek annemin öldüğü haberi geldi de... dedi.

Olayı doğal karşılamaya çalışan, ama her taze ölüm haberinin insanı daha insancıl yapan yumuşaklığında, her türlü ihtirastan arınmışların kadife sesiyle konuşuyordu.

Acısını paylaşma zorlanmasından beni kurtarmak için de:

— Zaten hastaydı, yaşı da sekseni geçmişti, diye ekledi.

— Başın sağolsun, ne yapacaksın, hepimizin sonu aynı... gevelemesiyle beylik bir şeyler söyledim.

O, annesinin bulunduğu kasaba uzakta olduğundan, Perşembe'ye kadar acele bir iş varsa, yapamayacağı için, özür dilemeye çalışıyordu...

Benimse kafamda annesinin gerçekte ne kadar yaşamış olduğu sorusu, bayram günleri zafer taklarına asılan resmi sloganlar gibi öyle gerilmiş yanıtsız duruyordu.

* * *

Dükkandan çıktım, hafif bir yağmur altında, kaldırımlardan yürürken, yanıtlar vermeye başladım soruya:

— Ne kadar sevişmişse, o kadar yaşamıştır.

— Yok hayır, ne kadar sevilmişse o kadar yaşamıştır.

— Sevindiği kadar yaşamıştır, güldüğü kadar yaşamıştır.

— Umutları gerçekleştiği kadar yaşamıştır.

— Çöküntülerle kırıklıklara uğramadığı kadar yaşamıştır.

— Yaptığı işlerden hoşlandığı kadar yaşamıştır.

— Pişmanlıklara düşmediği kadar yaşamıştır.

— İstemediği bağımlılıklara mahkum olmadığı kadar yaşamıştır.

— Kendini başarılı hissettiği kadar yaşamıştır.

— Yaşamaktan bıkkınlık duymadığı kadar yaşamıştır.

— Yaşamının hangi bölümlerini yeniden bir kez daha yaşamak istemişse, o kadar yaşamıştır.

Sonuncu yanıt en doğrusuymuş gibi göründü.

Acaba ütücünün annesi de hiç düşünmüş müydü bunu?

Kaldırımın bir yanından bir ses yükseldi, öteki yanından onun yankısıymış gibi başka bir ses:

— Yaşamımın hiçbir anını bir daha yaşamak istemezdim.

— Her anını bir daha yaşamak isterdim.

Dünyanın tüm insanları, damlara, balkonlara, pencerelere, elektrik direklerine çıkmışlar, kaldırımlarda iç içe yuvarlanan iki sese katıldıklarını bağırıyorlardı:

— Ben de... Ben de... Ben de... Ben de... Ben de... Ben de... ben de... Ben de... Ben de...

Ancak seslerden hangisinin hangisine katıldığı anlaşılmıyordu.

19. 6. 1987

"Kişilik" Nedir, Ne Değildir?

Siz hayatınızda "benim kişiliğim yoktur" diyen adama rastladınız mı?

Ben rastlamadım. Ama şunu diyene çok rastladım:

— Ne yapalım beyim, biz emir kuluyuz...

"Kişilik sahibi olmak"la "emir kulu olmak" ne kadar bağdaşır, ne kadar bağdaşmaz konusunu tartışmak da kimsenin aklına gelmemiştir.

Şimdi bir daha soralım:

— Kişilik sahibi olmakla emir kulu olmak bağdaşır mı, bağdaşmaz mı?

Eminim ki çok kişi:

— Bağdaşmaz, diyecektir.

Ve aldanacaktır.

Ahmet Vefik Paşa, bir anlamda Abdülhamit sarayının emir kuluydu. Padişahın iradesiyle atanırdı geldiği makamlara. Kişiliği yok muydu?

I. Elizabeth döneminin büyük düşünürü Bacon da öyle...

* * *

Kişilik nedir?

Başkalarının iradesine baş boyun eğmeden, kendi iradesini başkalarına kabul ettirmek midir?

Bu bir despotizm tanımlamasıdır ve "kişilik"le uzaktan yakından ilgisi yoktur.

Şimdi kimsenin ne adlarını, ne kimden sonra padişah ol-

duklarını hatırladığı II. Süleyman, II. Ahmet, III. Osman "kişilik" sahibi miydiler?

Ezop ise köleydi. Kişiliği yok muydu?

Demek ki "kişilikle" siyasal ve toplumsal pozisyonların pek ilgisi yok birbiriyle...

* * *

Türklerde "kişilik" tutkusu çok yaygın olduğu halde, "kişiliğin" ne olup ne olmadığı çok da düşünülmemiştir.

Otorite sahibi olmak, itibar sahibi olmak, bağımsız davranma hakkına sahip olmakla, "kişilik sahibi olmak" birbirine karıştırılmıştır.

Yaşarken var gibi görünen "kişilikler", uydurma kişiliklerdir. Korkutmayla onu bunu pıstırmak, yahut bir takım vaadlerle onu bunu peşinden koşturmak "kişilik" gibi görünmüştür başkalarına...

Neyzen Tevfik, yahut Fikret Mualla bu tür olanaklardan yoksundu. Onların kişilikleri yok muydu?

* * *

Bu konunun öz gerçeğini ararsanız, sağken insanın kişilik sahibi olup olmadığı test edilemez.

Ne zaman ki insan dünyadan kaybolur, ne kimseyi korkutma olanağı kalır elinde, ne kimseyi ihya etme olanağı; gerçek kişilik o zaman başlar ortaya çıkmaya, tabii varsa...

Aradan yüzlerce yıl geçse de, insanlar vaktiyle o kalibrede birinin yeryüzünden gelip geçtiğini bir türlü unutamazlar...

Solon gibi, Arşimet gibi, Ovid gibi, Hayyam gibi, Yunus Emre gibi, Pir Sultan Abdal gibi, Napoleon gibi, Kutuzov gibi...

Edison'u bin yıl sonra dahi kim unutabilir?

Ya bugün yerli yersiz "benim kişiliğim var" diye tutturanlardan kaçını kimler hatırlayacaktır elli yıl sonra?

Dedemizin dedesinin dedesinin kişiliği yok muydu? Neden şimdi adını bile bilmiyoruz ki onun?

* * *

Peki partilerin, yahut parti gruplarının kişilikleri var mı?

Yüzyıl sonra hatırlanabilecek büyük kararlar alabiliyorlar mı?

Yanıtını siz verin.

* * *

Kurnazlıkla kişilik yanyana gelmez. Kurnazlık yalana dayanır. Daha doğrusu "yalanı doğruymuş gibi göstermeye" dayanır. Ve zamanı göğüsleyemez. Kişilik ise "doğrulara" mıknatıslanmış akılcı tutarlılıkların, yahut kurnazlık ötesine geçmiş sanatsal yaratıcılıkların üretimine dayanır. Zaman aşındıramaz onları.

Bizim siyasetçiler moda deyimle kurnazlığa endekslenmişlerdir. Olayların kendi "etkili-tepkili akışı" ise tank gibi ezer geçer kurnazlıkları...

Ve tarihin "kişilik albümüne" de hiçbir şey armağan etmez.

Gelişmemiş Toplumlarda "Uygarlık"la "Militarizm" İlişkisi

İnsanoğlunun "uygarlık" yolunda durmadan ilerlediği söylenir. Bizde de çok sık kullanılır bu genel saptama. Adeta bir çeşit çağdaşlık parolası gibi...

İnsanlık uygarlık yolunda durmadan ilerliyor.

Meclis kürsüsüne çıkan siyasetçiler de bol bol tekrarlarlar bu klişeyi, okullarda sınıf kürsülerine çıkan öğretmenler de...

Ne var ki "insanoğlu" yahut "insanlık" kavramının ne anlama geldiğini, "uygarlık" kavramının ne anlama geldiğini, "ilerleme" kavramının ne anlama geldiğini, enine boyuna inceleyip irdelemez pek kimse...

"İnsanoğlu", yahut "insanlık" dendiğinde ırkların, milletlerin, ülkelerin, bayrakların ötesindeki tüm insanları kapsayan, kendine özgü bir "canlı" türü belirlenmektedir.

Ne yaparmış bu "canlı türü"?

Uygarlık yolunda durmadan ilerlermiş.

Ne zamandan beri?

Ta "mağara" dönemlerinden beri.

Öyleyse "uygarlık" nedir?

Uygarlık, yeryüzünden geçerken "insanoğlunun" hayatı kolaylaştırıp güzelleştirmek için harcamış olduğu tüm çabaların toplamından hem yararlanma, hem de ona yeni katkılar yapma düzeyine erişmişliktir.

Örneğin Pythagoras'ın çarpı cetvelinden de, Edison'un elektriğinden de, Fleming'in penisilinden de, Yahya Kemal'in şiirlerinden de, Osman Hamdi'nin tablolarından da oluşan; neredeyse Arz boyutlarındaki bir buketi, hem kucaklayacak ve onu gerektiği gibi değerlendirebilecek bir kapasiteye sahip olma; hem de o bukete yeni bir çiçek daha ekleyebilme özeni...

Türkler, –genel anlamda– uygarlık tarihinin gitgide genişleyen "dialektik kavisi" içine bir türlü yeterince girememişlerdir.

Ve asıl dehşet verici olanı, bunun nedenlerinin araştırılmasına da aşırı tepkiler göstermişlerdir. Durmadan Türk'e Türk propagandası yapmakla yetinmişlerdir. Ayrıca siyasal yöneticiler de kendi çıkarlarına göre "Tarih" uydurmayı bir kurnazlık saymışlardır.

Bütün bu çarpıklığın kökünde yatan neden, militarist planda silah teknolojisindeki yetersizliktir. Bu yetersizlik kol gücüne aşırı abanma zorunluluğunu doğurmuştur. Böyle olunca da genç kuşaklar şehitliği kolayca benimseme hipnozuyla biçimlendirilmiştir. Dilini iyi kullanma, meslek sahibi olma, evrensel değerler katagorisiyle özgürce "med-cezir" sevişmesine girme hedefleri, bir kıyıya itilmiş; "önce vatan" sloganı öne çıkarılmıştır. Türk'e Türk propagandası da ona göre yoğunlaştırılmıştır.

Böylece "çağdaş uygarlık düzeyinin" tümden dışına düşülmüştür.

"İnsanlık tarihinden sökülüp gelen gelişmenin önünde giderseniz lider olursunuz. Ortasında giderseniz çağdaş olursunuz. Sonunda gidersiniz görüntüsüz olursunuz. Ama bu gelişmeye karşı çıkarsanız, yok olursunuz."

Türkiye kendi "Kakokrasi"sinde, yani Demokrasi etiketi altındaki "kötü yönetim"inde, "Kışla" ile "Cami" rekabeti arasında çalkalanırken; çağdaşlığın evrensel kriterlerine, örneğin "hukuka", örneğin "önemliler" yanında "değerliler" katagori-

sine; örneğin sadece kendi kadrolarının egemenliğini kucaklayan "kabuk devlet" tipinden, halk kitlelerine servis vermekle yükümlü "teknik devlet" yapılanmasına gözlerini kapatıyor, omuz silkiyor.

Bir bakıma "insanlık tarihinden sökülüp gelen gelişmeye karşı çıkıyor."

Tek avuntu şudur:

Türkiye'de düşünce özgürlüğü dönemi başlamamışsa bile, "düşünme" dönemi başlamıştır.

11. 12. 1996

Kışla-Cami Çatışmasını Aşma Dönemi...

Ekonomi bilinci, hukuk bilinci ve siyaset bilinci, köylülük evresine takılıp kalmış olan İslam toplumlarında henüz billurlaşmış değil.

Bu nedenle de bilim ve yazı adamlarının konulara belirli ortak saplantılar ötesinde, daha genişliğine bir açıklık getirmeleri kolay olmuyor.

Hele siyasal egemenlikte Kışla-Cami rekabeti iyice su üstüne çıkıyorsa...

Türk olduğun için doğuştan Kışla'nın, Müslüman olduğun için de doğuştan Cami'nin neferi olman gerektiği kanısı var her iki kurumda da...

* * *

"Yurdunu sevmek, devleti sevmek", yahut "Tanrı'yı sevmek, peygamberi sevmek" kriterlerindeki "sevmek" fiilinin metafiziğinden kurtulup, Auguste Comte'un çoktan aşılmış "pozitivizmine" bile bir köprü kuramıyorsun.

Köylülük evresi de bu demektir zaten. Ortaçağın "sevmek" zorunluluğuyla, durmadan bunu kanıtlama çabasına mahkum edilmiş olmak... Egemenin "aferin"ine layık olabilmek için bir ömrü armağan etmek...

* * *

Ortaçağın bu tipik özelliğiyle bilimi de, yazıyı da bağdaştırmak kolay değil.

Yirmi dört yaşındayken "grevsiz demokrasi olmayacağı-

nı" yazdığım için, "yurdunu seven böyle şey yazmaz" suçlamasına uğramıştım, Voltaire'in bir sözünü yazdığım için de Cami'nin suçlamasına...

* * *

Siyasal egemenliği ekonomik güç belirler. Örneğin ekonomiyi sivil-asker bürokrasi, "bütçe, devlet bankaları, tahsisler ve ihaleler" yoluyla biçimlendirip denetleyebiliyorsa; siyasal egemenliği de onlar elinde tutar. Kendilerine göre gerekli saydıkları yasaları çıkartıp, kaldırtarak...

Bugün Cami de siyasal egemenlikte hak iddia etmeye başlamışsa, şu veya bu yoldan ekonomik gücünün artması; buna karşılık, ekonomiyi denetlemek de bürokrasinin geriye kayması yüzündendir...

Tabii buna bürokrasinin Marksist rüzgârlardan kaygılanıp, imam-hatip okulu bolluğuyla sarığa sığınmasını da ekleyebilirsiniz.

* * *

Çağdaş bir demokraside ise siyasal egemenliği kim biçimlendirir?

Dışa açılmış bir sermaye gücüyle, onun vazgeçilmez bir anti-tezi olan emek gücü biçimlendirir. Yani üretim ve kazanç gücü...

Bunun içindir ki Osmanlı Sarayı, sermaye birikimine olanak tanımazdı.

Cumhuriyet bürokrasisi de, denetleyemeyeceği dışa açık sermaye hareketlerine olanak tanımamıştır.

Bugün RP de dışa açılmaya karşı çıkmakta... Hatta tüketime de karşı çıkmakta...

* * *

Köylülük evresinin aşılmamış olması, böylesi bir içe kapanıklığa olanak yaratabiliyor.

Ama ne sermaye birikimi serpilebiliyor, ne emek gücü ağırlık kazanabiliyor, ne de ekonomi evrensel bir bütünleşme içinde gerçek rayına oturabiliyor...

Evrensel sıralamadaki yetmişinci basamakta, katırın kuyruğu gibi, uzayıp kısalmadan mumyalaşmış duruyoruz.

* * *

Ülke çıkarlarının da bunu gerektirdiğini bağırmaktan usanmıyoruz. Ülke çıkarları, siyasal egemenliğin çıkarları demektir gerçekte...

O egemenlik de onlara göre ne sermaye gücüne geçmeli, ne dolayısıyla emek gücüne...

Batı emperyalizmine de karşıyız; Sovyet komünizmine de ve ayrıca laikiz, tamam mı?

Dünyadaki ekonomik faaliyetin sadece binde üçünü gerçekleştirebilsek de...

* * *

Teknolojideki aşamalar sayesinde, üretimde kol gücünün geriye sayması ve işsizliğin artması karşısında, evrensel sermaye kârını sürümden sağlamak zorundadır. Sürümün artması için, mal ve para dolaşımının serbestleşmesi, kitlelerin de daha zenginleşmesi gerekiyor.

Kitlelerin zenginleşmesini engelleyen bürokratik egemenlikler dönemi o yüzden sona eriyor...

* * *

O egemenliğin yerini ne kilise alacaktır, ne cami...

Piyasanın ekonomik gücünü oluşturan sermaye ile onun vazgeçemeyeceği uzmanlar ve yaratıcı kadrolar alacaktır. Emek gücüne de hak ettiği payı ister istemez vererek...

Türkiye globalleşmenin hızlandığı bir dönemde böyle bir sistemin dışında kalamaz. Ayak sürtse de kalamaz, sürtmese de kalamaz. Direnirse, gereksiz acılar çeker. Hepsi bundan ibaret...

Kargalar

Ne güvercinler gibi kent avlularının romantik avaresi, ne serçeler gibi sokakların sevimli bacaksızlarıdırlar.

Bağ bahçe tarlaların gözü kara bıçkın haytalarıdır onlar...

Kırlangıçlar gibi büyük serüvenlerden hoşlanmaz, keklik, çulluk, bıldırcın gibi, insanların sofra lezzeti olmaya da asla adaylık koymazlar.

Simsiyah tüyleri, vücutlarına göre uzun ve dik gagaları, kuşkusu küstahlığına gizlenmiş uzun menzilli bakışlarıyla, işi hergeleliğe vurmuş manastır kaçkını hırsız rahiplere benzerler.

Giysileri ciddi zekâları gelişmiş, ama yaşam pratiğinde karşı konmaz bir haraççılığı da meslek edinmişlerdir.

Tıpkı bizler gibi kiraza, mısıra, ayçiçeğine ve cansız ete bayılırlar.

* * *

Sabahtan akşama karmanyola çevirdikleri ekili yerlerdeki korkuluklar, tıpkı asparagas ekonomilerinin sözde döviz savurganlığını önlemek için örülmüş gümrük duvarları gibi, kahkahalı bir alay konusudur onlar için...

Üç yüz metreden sopayla tüfeği birbirinden ayırır ve kendilerini korkutmak için tüfek yerine sopayla nişan alma taklidi yapmaya kalkarsanız, size biraz daha yaklaşır ve burnunuza gülerek gagalarlar ektiklerinizi...

Uyuklayan çoban köpeklerinin bir burnuna, bir kuyruğuna yaklaşıp, zavallıyı hoplata zıplata azdırarak eğlenmeye de bayılırlar.

Ve kendileriyle başa çıkamadıkları için sülalelerine uğursuz olarak bakan insanoğluna inat, iki yüz yıla yakın yaşarlar. Bilginler, kalın barsaklarının olmayışına bağlarlar, kendi famil yalarında torunlarının nasıl dede olduğunu yüz kez görebilen bu uzun yaşam kargalarını...

* * *

Anlaşılmaz nüktelerin büyük şakacısı oyuncakçı baba, filin baş düşmanı olarak karıncayı yaratmış, balina, sincap ve yarasayı memelilerin listesine oturtmuşsa; kargayı da, yapı kategorisi olarak bülbül türüne sokmuştur.

* * *

Onunla ilk kez dört yaşındayken Edirne'de tanışmıştım. Kanadından yaralanmış bir karga yavrusuydu. Bahçemize konmuştu, uçamıyordu. Benimle haşır neşir olan evlatlığımız Sadakat, avuç büyüklüğündeki yavru kargayı kediler yemesin diye usulca yakalamış, bana da sevdirmişti.

Sonra babaannem, kanadının altına zeytinyağı sürerek iyileştirmişti onu.

Yaralı karga yavrusuyla dört beş gün, az yaşanmış dostluklardan birini yaşadık.

Ben dört yaşındaydım, o da yaralı bir karga yavrusuydu. Mutfakla, kümesin ona ayrılmış bölümünde özgürce dolaşıyordu. Karga olduğunu belki de unutmuştu, kimbilir? "Azat buzat, bizi cennet kapısında gözet" diye karga yavrusunu uçurtma çabalarımıza, yan gözle yüzümüze bakarak, yanıt vermiyor, avucumuzdan pıt pıt atlayarak, kendisine ayrılmış kümes bölümüne gidiyordu. Özgürlüğünü mutluluğuna feda emiş, sessiz, ama gizli bir kahraman olan uysal nişanlılara benziyordu.

* * *

Bizim yavru karga, bir gün kayboldu.

Kediler mi yedi, doğasına uygun olmayan fazla sevilmişliği mi reddetti, anlayamadık.

Ama ben, dört yaşımda kediyle gökyüzü arasında çok sevdiğim bir küçücük sevgiliyi kaybetmenin hem acısına, hem şaşkınlığına uğradım.

* * *

Dokuz yaşımda karganın tilkiden daha akılsız olduğunu öğretmeye kalktılar bana. Uçamayanın uçandan daha akıllı olacağına çocuk aklım hiç basmadı ama, La Fontaine'in hatırına, tilkinin kargadan daha kurnaz olduğuna inanmak zorunda kaldım.

* * *

Cumhurbaşkanlarımızdan Cevdet Sunay tarafından oturaklı senatör olarak parlamentoya tayin edilen Hidayet Bey ise, garibanların Almanya'ya gitmek yerine, karga avcılığı yapmakla Türkiye'yi daha hızlı kalkındıracakları iddiasındaydı.

Devlet, karga avı başına o tarihlerde iki buçuk kağıt veriyordu. Ama bu geliri bir türlü yeterince hak edemeyen kişiler, kargalar gün ışırken kirazları gagalamaya başladıkları halde, saat dokuzda işbaşı yapıyorlardı. Ve bu yüzden ülke bir türlü kalkınamıyordu.

* * *

O zamanın Cumhurbaşkanı tarafından parlamentoya tayin edilmiş oturaklı bir senatörün, Türkiye'nin makro ekonomisi hakkında bu değerli görüşü elbet de ıskalanamazdı.

Netekim Hidayet Bey, ülkenin kalkınması bakımından karga avcılığının, Atatürkçülük olduğunu yazıp, bir broşürde yayınlamasından sonra, Adalet Bakanlığına tayin edildi.

Karga avcılığıyla ülke kalkındırmak şu nedenle Atatürkçülüktü. Çünkü Atatürk de, küçükken dayısının çiftliğinde karga avlamıştı.

Oturaklı senatör ve Adalet Bakanı Hidayet Bey, makro boyutlarda Türkiye'nin nasıl kalkınacağını karga avcılığına bağlamış, bunun da gerçek bir Atatürkçülük olduğunu açık seçik yazıp bir broşür halinde yayınlamıştı.

* * *

Ülkenin olgun kişileri bu orijinal iddiayı görmezlikten gelmişlerdi. Olgun kişiler, oturaklı senatörlükten Adalet Bakanlığı'na atlamış bir zekâ fıskiyesine karşı, eleştiri yapmayacak kadar politik ve tedbirliydiler. Hele işin içine bir de Atatürkçülük girince...

* * *

Biz 1903'ten bu yana aynı mekan içinde otururuz...

Seksen yaşındaki annem, kargaların iki yüz yıla yakın yaşadığını bildiği için, bana keyfince oraya buraya konan bir karga gösterdi:

— Bak bu benim çocukluğumun kargası, gayet iyi tanıdım, hâlâ dolaşıyor, dedi.

Annemin çocukluğundan kalma bir kargayı teşhisindeki büyük isabete hemen inandığımdan, ağaçlar arasında bir şeyler aramaya çalışan, hem gün görmüş, hem de anamın çocukluğunu görmüş kargaya, bir gönül selamı gönderdim.

* * *

Son gördüğüm kargalar, Paris'te Mazarın sokağının alt yanındaki Guenegaud sokağının bir galeri vitrininde gördüğüm kargalardı.

O kargalar kafa ve gönül dostum Ömer Uluç'un kargalarıydı ve oraya kadar nasıl geldiklerini, Ömer'in kendi dünyasına ait duvarlarda bir hayli izlemiştim...

Çocukluğumun yaralı yavru kargasındaki bilinmez bir dostluk vardı hepsinde...

Ve ilk tanıdığımı, kedilerle gökyüzü arasında yitirdiğimi sanmanın acısına; altmışımda, sürprizli bakışlarla, "Sahi sen bizi sevdin mi" diyor gibiydiler.

* * *

Öyledir, bazen cins bir ressam, çocuklukta kalmış bir masal kuşunu Paris galerilerinde gösteriverir.

O kuş bir karga da olsa, bitmeye başlamış bir yaşamda, bitmeyen bir mutluluk olur.

Ömer, dört yaşımın yavru kargasını, serseriliğine doyamadığı Paris sokaklarında, bana yeniden armağan etmiş gibiydi.

28. 10. 1986

Öpüş

Bizdeki kahvelerden hiçbirinin tarihinde, öpüş üstüne yazılmış bir yazının yüksek sesle güle eğlene okunduğunu sanmıyorum.

Bu tür hafiflikleri oldum bittim yakışıksız bulan geleneksel ağırbaşlılığımızla, asık suratlılığımızın ise, üretimin artmasına fazla bir katkısı olmamalı ki, geçim koşullarının güngünden ağırlaşmasından hepimiz yakınıyoruz...

Belki de başların ağırlığıyla geçim koşullarının ağırlığı arasında, gizli bir orantı vardır. Koşullar ağırlaştıkça başlar ağırlaşmakta, ağırbaşlılık çoğaldıkça da, koşulların eziciliği yoğunlaşmaktadır.

Koşulları bir anda hafifletmek kolay olmadığına göre, acaba daha önce başlarımızı hafifletmeye kalksak; sırtımızda, suyumuzu çıkaran yaşam yükünü de, dolaylı bir biçimde daha çekilir bir hale getiremez miyiz?

Sürdüregeldiğimiz ağırbaşlılık, şimdiye dek, belimizi büküp duran sıkıntı hamallığından bizleri kurtaramamıştır.

Öyleyse...

Öyleyse kahvelerde öpüş üstüne yazılmış yazıları, güle eğlene yüksek sesle okumaktan korkmayalım...

Varsın ağır olamadığımız için kimse bize molla demesin...

Ve dostlar zincirleme bir keyifle "işte geldik gidiyoruz, yaşadığımız yerler şen ola..." desin.

* * *

Dr. Gibbons, öpüşün bilimsel tanımlamasını şöyle yapıyor:

— İki "orbicularis oris" adalesinin gerilerek üst üste gelmesidir...

Bu tanımlamaya göre, "orbicularis oris" adaleleriniz, gerilir de üstüste gelirse, anlayın ki birini öpüyorsunuz...

Dudaklarına doğru yaklaştığınız biri, sizin kendisini öpmek istediğiniz kuşkusuna kapılır da, yüzünü bir o yana, bir bu yana çevirmeye kalkarsa:

— Ben seni öpmeye çalışmıyorum, sadece "orbicularis oris" adalelerim gerilerek üstüste geldi, diyebilirsiniz.

Bu açıklamayı duyunca, o da başını sağa sola oynatmaz ve gerilerek üstüste gelen "orbicularis oris" adalelerinizin gevşemesine yardımcı olur.

* * *

Goldoni:

— Bir kadın öfkeliyken, dört küçük öpücük yeter onu yumuşatmaya, diyor.

İki yüz yıl öncesi Venedik'inin, çıtırlı pıtırlı çapkınlıkları içine doğmuş olan Goldoni, bilmesine bilir bu tür reçeteleri ama, dünyamız o zamandan bu yana öylesine değişti ki, bir kadın öfkesini yatıştırmak için, dört küçük öpücüğün yetmesi şöyle dursun; bazen dört kürk, iki pırlanta, bir araba, bazen de dört sille, iki yumruk, bir tekmeyle bile durumu değiştiremediklerinden yakınanlar, hangi meyhanede kaç gece sabahladıklarının hesabını karıştırır oldular.

Ya iki yüz yıl içinde öpücüklerin uyuşturuculuğu azaldı, ya kadınların öpücüklere karşı bağışıklığı arttı.

Nitekim siyasal alışkanlıklarda dahi, bir öfke patlaması olduğu zaman, durumu yatıştırmak için öpüşle möpüşle yetinilmiyor, çok daha köklü ve dopingli girişimlere geçiliyor.

* * *

İtalyanlar bıyıksız öpücüğü hardalsız bifteğe benzetiyorlar. Bizdeki erkeklerin bıyıklarına olan düşkünlüğünü kibarca özetlemek için, turizm propagandalarımızda kullanabiliriz bu benzetişi:

"Mavi denizler ve görkemli kubbeler ülkesinde biftekler daima bol hardallıdır."

* * *

Shakespeare de bir şiirinde:

— Onun öpüşleri, demiş, dünyasından vazgeçmiş bir papaz sakalının dokunuşu kadar arı ve saftı...

Bir genç kız öpücüğünün, deneyden hiç geçmemiş tazeliğiyle ürkek usulluğunu anlatmak için, koskoca Shakespeare'in bula bula, dünyasından vazgeçmiş bir papaz sakalının dokunuşunu bulması, büyük sanatçının bu konuda bir anlatım zorlamasına düştüğünü gösteriyor.

Kendisinin yüzüne, yanaklarına, dudaklarına, gencecik bir kızın öpüşleri yerine, dünyasından vazgeçmiş bir papazın sakalı deyip dursa, ikisinin birbirine hiç de benzetilemeyeceğini daha iyi anlardı.

* * *

Maeterlinck:

— Ancak öpüşürken söylenebilen şeyler vardır, diyor, ola ki kişinin yüreğindeki en derin, en temiz şeyler, bir öpüşün çağrısını duymadıkça çıkamıyorlar oradan...

Maeterlinck, günlük bir gazetenin yazarı olsa, hapı yutmuştu. Ya yüreğindeki en derin, en temiz şeyleri çıkartacağım diye, kendisine öpüş ortağı armaktan yazıyı çıkartamaz, yahut yazıyı çıkartacağım derken ortaklığın tadını çıkartamaz, velhasıl kördüğüm olup ne halt edeceğini bilemezdi.

* * *

Öpüş deyince nedense hemen cinselliğe kayar akıl. Oysa cinselliğin dışında da ne tumturaklı, ne karmaşık makaslı, ne püsküllü kuyruğuna takılmış öpüş türleri vardır... Örneğin yere sağlam bastığı sanılan birinin, tabanının altını öpmek, yahut çöktüğü yerden hiç kalkmayacakmışçasına oturduğu yere kurulmuş birinin, önce eteğini, sonra elini ve kazara ayağa kalkarsa da, daha başka yerlerini öpmek gibi. Talihsizliğin sillesini yiyince yüzükoyun kapaklanıp,yeri öpmek gibi...

* * *

Kimi zar atmadan önce zarları öper, kimi ayağını karaya basınca toprağı öper, kimi bir müjde mektubunu, kimi inandığı

kutsal bir simgeyi, kimi de yeni kavuştuğu bir özgürlüğün ilk içkisini öper...

Ve kahvelerde güle eğlene yüksek sesle hiç öpüş yazıları okumamış olanlar, gurbete düştüklerinde mektuba başlarken, büyüklerin ellerini, küçüklerin gözlerini öperler. İçlerinden çok daha fazla özledikleri başka öpüşleri geçirseler de, o kadarıyla yetinmek zorunda kalırlar. Ağırbaşlı olmak yüzünden, sadece selamlar söyler ve sadece selamlar alırlar...

29. 1. 1982

Siyaset Uğraşında "Günahkârlık" Oranı Bilinebilir mi?

Ta çocukluğumdan bu yana Türkiye'de "dinin siyasete alet edilip edilmediği" tartışmaları sürüp gider.

TV programlarında Müslümanlığını sokak köftecilerinin mangal dumanı gibi buram buram tüttüren bir takım dindar siyasetçilerin yoğunlaşması, bu tartışmaları yine yaygınlaştırdı.

Dindar siyasetçilerin yaptıkları açıklamalarla ayırımlar gayet basit. İslam'da cennete layık olmak için dünyadayken nasıl yaşanması gerektiğini şöyle bir mayonezledikten sonra, bu tür bir yaşama karşı çıkanları, cenneti hak etmeye uğraşanların önünü keserek günah işlemekle suçluyorlar. Kendilerine göre şu mantıksal mengeneyi kullanıyorlar.

— Müslümanım diyorsan böyle bir günah işleyemezsin.

Ancak iş bundan sonra çatallaşıyor. İslam'da, "cennete layık olmak için dünyadayken nasıl yaşanması gerektiği" konusunda değnekçilik yapmaya kalkmış bir yığın insan var tarihte...

Bunlardan hangisinin şimdi cennette bulunduğu kanıtlanmadıkça, vaktiyle söyledikleriyle yaptıklarının da İslam'a uygun olup olmadığı kanıtlanamaz.

Örneğin Hz. Muhammet'in manevi vekilliği sayılan hilafet, ona layık olanlarca mı temsil edildi hep?

Muaviye, Hz. Muhammet'in güvendiği biriydi. Kuran-ı

Kerim'in kaleme alınmasına da yardımcı olmuştu. İktidar hırsıyla Hz. Peygamber'in damadı Hz. Ali'ye etmediğini komadı.

Sıffin savaşında Kuran'ın sayfalarını mızrakların ucuna takarak, Ali'nin üstüne yürüyen Muaviye değil miydi?

Yedi yıl halifelik, yani İslam'ın manevi liderliğini yaptığı halde şimdi kendisi cennette midir, değil midir?

I. Selim, Mısır'da oturan son Abbasi halifesi III. Mütevekkil'den onun gönlünün rızasıyla mı alıp da geldi halifeliği İstanbul'a?

III. Mehmet İslam'ın halifesi değil miydi?

Ama on dokuz kardeşiyle oğlu şehzade Mahmut'u öldürmekten geri kalmadı. Tuttuğu oruçlar, kıldığı namazlar, işlediği cinayetlerin kefaretini ödemeye yetti mi? Şimdi cennette midir kendisi?

Nerede siyaset varsa, orada sevaptan çok günah vardır.

Dini siyasete alet edip etmemek... Yani insanlardaki ölüm korkusuyla cennete gitme tesellisini onlara egemen olmak için, kendilerine karşı kullanıp kullanmamak...

— Öldükten sonra cennete gitme çabalarınıza benim gibi katkıda bulunanları başınıza getiriniz. Bu çabaları engellemek isteyenleri kafir sayınız. Bir Müslüman önce İslam'a inanmışları benimser, kafirleri değil... v.s...

İnsanlarda ölüm bilinciyle ölüm korkusu bulunmasa, bu tür siyasal söylemlerin bir anlamı olur muydu?

Yani efendim siyasette başa geçme tezgahı, "cennete layık olup olmama" terazisini elinde tutuyormuş gibi görünme aktörlüğü üstüne kurulur muydu?

Siyasette başa geçmek için böyle bir tezgahı kullanmak, ancak bir tek koşulla geçerli olabilir. O da gelmiş geçmiş Hz. peygamber vekillerinden, yani halifelerden hangilerinin cennete, hangilerinin cehenneme gitmiş olduğunu kanıtlayarak...

Bir de gerçek demokrasilerde "inanç özgürlüğü"nün "düşünce özgürlüğü"yle tokuşmaması sorunu var...

Bu konuyu rahmetli Turgut Bey'le konuşurken:

— İnanç sahibi olanlar çoğunlukta, düşünce sahibi olanlar azınlıkta, demişti...

İşte siyaset dalaşında, oruç, namaz ve iftar gösterilerinin orta oyununa dönme nedeni...

"Düşünce özgürlüğü" olmadan, salt inanç özgürlüğüyle, "kazançlardaki haram" sorunu saptanabilir mi? Saptanabilir mi hangi safderunların ne kadar kazık yiyip yemediği?

İnanç, öldükten sonra cennete layık olma yöntemlerinden birini benimsemekse, düşünce özgürlüğü de "alçak olmadan, ahmak olmadan" yaşayabilmenin haritasıdır.

14. 2. 1997

Globalleşme Nedir? Emperyalizm Nedir? Despotizm Nedir?

Dünyadaki değişimleri en algılayamayan ülkeler, nüfuslarının yüzde 80'i, hatta yüzde 90'ı mesleksiz olan ülkeler...

Bu ülkelerin başlıca ortak özellikleri de şunlar:

1— Adam başına düşen ortalama okumuşluk süresinin üç yılı geçemeyişi.

2— Dünyada olup bitenlerle kitaba, dergiye ve gazeteye karşı buz gibi iyice yaygın bir ilgisizlik...

3— Çağa karşı duyulan eziklik duygularının cengaverlik babalanmaları arkasında rahatlatılması...

Örneğin bir maçı izlemek için tribünlerde otururken dahi, "biz buraya ölmeye geldik" diye bağırmak gibi...

Dünyadaki değişimlerin en can alıcı noktası, kapitalist üretim biçimlerindeki teknolojik aşamalar ve eskilerdeki "kol gücünü sömürme" dönemlerinin aşılmaya başlanmış olması...

Başka bir anlatımla işçi sınıfının yerini makinelerin almaya başlaması... Tıpkı Marks'ın öngördüğü gibi... Yani "Sermaye sınıfı-İşçi sınıfı" ayrımlarının aşınma evresine girmesi...

Dünyadaki değişim, kendi halkını ezip sefil eden, ortaçağ kalıntısı ilkel devlet modellerini de daha küçülmeye ve daha liberalleşmeye zorluyor.

Neden zorluyor buna?

Çünkü vaktiyle ilkel devlet örgütleri, kendi halklarını ezip soyma karşılığında gelişmiş sermaye dünyasından silah alırlardı.

Şimdiyse gelişmiş sermaye dünyası silah satışlarından sağladığı kârı güdük buluyor. İlkel devletlerin ezdiği halk yığınları biraz daha zenginleşseler de bol bol cep telefonu, bilgisayar, araba, kompakt disk almaya başlasalar, globalleşme hem daha hızlanacak, hem pazarlar daha yaygınlaşacak, hem büyüyen üretim daha çabuk dönüşecek ortak ve evrensel bir refaha...

Geri ülke despotlarıyla oligarşik çeteleri böyle bir değişimden korkuyorlar. Ezdikleri halk yığınları pençelerinin arasından kayacak ve iktidarları bitecek diye korkuyorlar.

Onun için de dünyadaki sınıfsızlaşmaya dönük büyük değişimi, "Emperyalizmin yeni bir oyunuymuş" gibi göstermeye kalkıyorlar.

Önce emperyalizmin ne olup olmadığını incelemek gerekir.

Emperyalizme karşı çıkmanın bayraktarlığını Marks'dan çok Lenin yapmıştır.

Neden Lenin yapmıştır?

Çünkü Marks'a göre "kapitalist üretim biçimi" kendi dinamiğini yitirip, işçi sınıfının sömürüsüne dayalı kısır bir döngü alışkanlığına düşmedikçe, "Sosyalist Evre"ye geçme olanağı yoktu.

Rusya'da ise kapitalizm, Batı'daki kadar gelişmemişti. Lenin böyle bir gelişmeyi beklemenin anlamsız olduğunu iddia ediyordu. Kendisini Marksizmi çarpıtmakla suçlayan büyük Marksolog Plekhanov'a karşı iddia ediyordu bunu...

Lenin'e göre Batı emperyalizmi, Rusya'daki kapitalizmin gelişmesine izin vermeyecekti. Hem Rus piyasasının elden çıkmaması için izin vermeyecekti, hem kendine yeni rakipler doğmaması için izin vermeyecekti.

Soğuk savaş döneminde ABD İslam ülkelerinin bir bölümünü "Allahsız Komünizme" karşı koşullandırdı. Sovyetler de yine İslam ülkelerinin bir bölümünü "Batı emperyalizmine" yani "gavurlara karşı" bloklaştırdı.

Ve emperyalizm suçlaması, ekonomik içeriğinden koparılıp, hristiyanlıkla eşanlamda kullanılmaya başlandı.

Kendi halkını ezme pahasına en büyük silah alıcılarından biri olan Saddam, Irak halkının daha gelişmesini hedefleyen yeni dünya düzenini "Emperyalizmle" suçlamaya yöneldi.

Oysa Lenin'in kullandığı anlamda bir "Emperyalizm", Saddam'la işbirliği yapmayı yeğlerdi.

Marksizmin "devlet" kavramına karşı sınıfsız bir evrenselliği içerdiğini tam anlayamamış olan bazı sosyalistler dahi, globalleşmeye karşı duran Saddam despotizminden yana çıktılar.

Ne yapacaksınız, kafalardaki kalıplaşmalar kolay kırılamıyor.

Ve dünyadaki değişim de o kadar hızlandı ki...

6. 9. 1996

Ahlâk, Siyaset ve Deng Sio Ping

Eski yıllarda gazeteye gidip gelirken Kadıköy Vapuruna bindiğim zaman karşılaştığım dostlardan çoğu lafı ülke sorunlarından açardı. Bazıları da en sağlıklı çözüm formülü olarak şunu önerirlerdi:

— Önce ahlakı düzeltmek gerek...

Bugün de kimbilir kaç milyon insan vardır aynı kanıda olan.

"Ahlak" ise tanımlaması sanıldığı kadar kolay olmayan meta-fizik bir kavram...

Arabasıyla bir adama çarptıktan sonra evine kaçıp saklanan bir şoförü, karısı ihbar ettiği zaman mı ahlaklı sayılır, etmediği zaman mı?

Gelelim daha pratik örneklere...

Türkler'de hiç mi hiç berraklaşmamış bir konudur iş ahlakı. Peki, öyleyse iş ahlakı nedir?

Kendi uğraş alanında ürettiğin emeğin mekana ve zamana dayanma özeni taşımasıdır.

Diyelim mimarsınız. Üstünde çalıştığınız bir tasarım dünyanın herhangi bir bölgesinde de aynı kalite notunu alır mı, aradan yüz yıl geçse dahi –gösterilmiş özen açısından– aynı kalite notunu muhafaza edebilir mi?

Aynı tanımlama marangozluk için de geçerlidir, baraj mühendisliği için de, kimya yahut biyoloji alanındaki araştırmalar için de...

Köylü ağırlıklı toplumlar, iş ahlakı konusunda böyle bir bilince kolay erişemiyorlar.

Ülke sorunlarının çözümü için önce ahlakı düzeltmek gerekiyorsa...

Ahlâklı olmak daha çok prim getirmeye başladığı an herkes ahlaklı olur.

Ya ahlâksızlık daha çok prim getiriyorsa?

Türk yönetimleri neden kaotik bir tutarsızlık sergiliyor boyuna?

Çünkü kaotik bir tutarsızlık daha çok prim sağlıyor siyasetçilere.

Nitekim Devlet Bakanı Abdullah Gül, ABD'deki temaslarında RP'nin ne ölçüde Batı'yı reddetme eğilimi taşıdığını soranlara –gazetelerin yazdığına göre– şöyle demiş:

— Siz bizim içerdeki söylemlerimize değil, uygulamalarımıza bakınız. Söylemlerle eylemlerin birbirinden ayrı olması, siyasal bir özelliktir Türkiye'de...

Bu açıklama aynı zamanda Türk siyasetinde ikiyüzlülüğün daha çok prim yapmakta olduğunu kanıtlamada...

İkiyüzlülük daha çok prim getirdiği sürece, ülke yönetimi kaotik bir tutarsızlıktan kurtulabilir mi?

Şimdi bir de bir milyar üç yüz milyon nüfuslu Çin'e bakalım. Bizim Türk siyasetçileri böyle bir ülkeyi; vazgeçtik modern bir dev durumuna getirmeyi, devlet organizmasındaki çarkların işleyişini tümden dejenere etmeden; yönetebilirler miydi?

Örneğin Çin'in İran politikası konusunda Dışişleri'yle Savunma sözcüleri başka, iktidar partisi sözcüsü bambaşka şeyler mi söylerdi?

Beş gün önce 92 yaşında ölen ufacık boylu Deng Sio Ping'in siyasal tomografisine bakınız...

Marks'ın "tek değişmeyen şey değişimdir" saptamasını en iyi algılayıp Çin gibi bir ülkede uygulamaya sokmuş aşamalı bir liderdi.

20. yüzyıl Marksistleri işçi sınıfına ait kol gücünün, en te-

mel enerji kaynağı olmaktan çıkması için, teknolojinin kapılarının açılmasında öyle katkılar yaptılar ki, saydam ve durmadan büyüyen bir sermaye üretimi, pazarlarını alabildiğine genişletip süzmeleştirmek için halk yığınlarının refahı için işlemeye yöneldi...

Lenin ulusculuk dogmalarını aşmıştı. Gorbaçov ile Deng de eski devlet kavramının değişmekte, dünyanın bütünleşmekte olduğunu gördüler. Marks'ın öngördüğü gibi insanlık artık "olumsuz zıtlaşmadan" "olumlu zıtlaşmaya" geçiyordu...

Ya bizim yöneticiler göre göre neyi gördüler?

İç siyasette ikiyüzlülüğün iyi prim yaptığını sadece...

23. 2. 1997

Sanki Gizli Bir Alaycıdır Tanrı

Tanrı'nın yahut onun yansımasından başka bir şey olmayan doğanın kendine özgü burgulu bir mizahı var.

Filin en büyük düşmanının hortumuna girince beynine kadar gidip onu çıldırtan bir karınca olması gibi...

Her bilinmezi çözmeye meraklı insanın, her gece belirli aralıklarla görmek ve çoğunu da uyanmadan önce unutmak zorunda olduğu rüyalarının bir ömürlük albümünü asla yapamaması gibi...

Böyle bir albüm yapılabilse de, o görülmüş rüyaların ne anlama geldiğini keşfedilebilmiş olsa; kendimizce tanıdığımızı sandığımız kişilerin –bizzat kendimiz de dahil– gerçek kimliklerini öğrenince kimbilir ne kadar afallardık...

* * *

Doğanın karakteristiğinde, sade kendi görkemli düzeninden sık sık canı yananları anlamazlıktan gelme değil, ayrıca bisturi ucu keskinliğinde bir alaycılık da var, evet...

Bakî'nin ünlü Kanunî mersiyesi, hâlâ dilden dile dolaşan enfes bir dize ile sonuçlanır:

"Bakî kalan bu kubbede bir hoş seda imiş"

Bakî, insanlar öldükten sonra da seslerinin bantlarda, videolarda, plaklarda şarkı söyleyip konuşmayı sürdürebileceğini elbet bilmiyordu.

Peki o dize dört yüz yıl sonra nasıl somut örneklere dönüştü?

Burada tuhaf bir espri yok mu?

"Sizin mecazi olarak yaptığınız yakıştırmayla değerlendirme, Tanrı'da yahut doğada zaten mevcuttur" der gibi...

* * *

Alayların da üstündeki üç tuğlu alay ise yoksul ülkelerin aynı zamanda bir zenginler cenneti olması...

Sekiz yüz milyonluk kara bir sefaletin Hindistan'ındaki pırlantalarla zümrüt ve yakutlara boğulmuş Raca'lara, toplumsal bir güvence dengesi içinde yaşayan Danimarka'da rastlayabilir misiniz?

Çöl yoksulu bedevilerin masallara konu olmuş sultanları, sadece açlık ve çaresizlik bahçelerinde açan güllerdir.

Ne Amerika, ne Avrupa, ne Japonya milyarderlerinin kokusu, onlarınki kadar çevrelerinde duyulmaz...

* * *

Örneğin bir yığın toprağı olan altın babası Urfalı bir köy ağası ile Paris'teki cıbır bir ilkokul öğretmenini ele alınız.

Ne Paris'teki öğretmen sadece Urfa köylerinde yaşamak koşuluyla, öyle bir servetin sahibi olmak ister; ne de Urfalı ağa, öğretmen maaşına razı olmak koşuluyla Paris'te yaşamayı ister...

Bu dahi dikenli bir nüktedir sanki...

* * *

Türkiye'deki düzenle yönetimler üstüne söylenmedik söz mü kaldı?

Kimi de hâlâ daha:

— Ahlâk düzelse her şey düzelir, diyor.

Ahlâkın tanımlamasını yapmak kolay değildir.

Artan talep karşısında kiraların yükseltilmesi ekonomik bir kuralla mı ilgilidir, yoksa ahlâkla mı?

* * *

Talep arttığı halde kiralar artmasa, kiracı yığınları bir ev bulmakta ön almak için birbirlerine para vermeye, hatta birbirlerinin kafasını gözünü yarmaya kalkmazlar mı?

Ekonomi kendi tutarlılığıyla kendi dengeleri içinde değilse, orada "önce ahlâkı düzeltme" gibi anlamsız bir jandarma-

lıkla hangi sorunu çözümleyebilirsiniz?

Ahlâk da döviz gibidir, prim getiriyorsa benimsenir.

Ve bu dahi doğanın bir şakası gibi...

* * *

Bir metrekareye elli iki kişinin sığamayacağı kuralını –ki bu bir Tanrı buyruğu da sayılabilir– bilmeyen bir kişi, Kabe'de şeytan taşlamaya gidecek kadar inançlı da olsa; itiş kakış, birbirini çiğneyerek öldürüp ölmekten kurtulamaz...

Çünkü ahlâkı düzeltmekle dahi bir metrekareye elli iki kişiyi sığdıramazsınız...

* * *

Hiç değilse şu rüyaların şifresi çözülebilseydi. Kişiliklerimizin kimyası ortaya çıkacağı için, evrenin gizli alaylarına karşı kendimizi sakınma olanaklarımız daha da güçlü olurdu.

26. 3. 1997

"Etika" ve "Estetika" Üstüne

Bizdeki başbaşa dertleşmelerde, insanların kaypaklığı, kalleşliği, güvenilmezliği ve ikiyüzlülüğü hakkındaki yakınmalar bir hayli yoğundur.

Yüzyıllardan beri kuşaklar boyu süre gelmiş bu tür yakınmaların nedenlerini de cımbız cımbız ayıklamaya kalkmak; ne o kadar kolay, ne o kadar basit...

Bir toplumda üretim çok düşükse, gelişmiş ve örgütlenmiş meslek grupları yoksa, gelir dağılımı iyice bozuk, ekonomik kaynaklar da aşırı ölçüde siyasetçilerle bürokratların denetimindeyse, orada bireyler ne kendi kimliklerini geliştirebilirler, ne de kimliklerinin sağlıklı bir tutarlılık içinde biçimlenmesine olanak bulabilirler...

* * *

Bir tarihte sevgili Sakıp Sabancı, hayattaki başarının parasal kazançla orantılı olduğunu söylemişti.

Ben ise daha başka türlü tanımlamıştım başarıyı...

Benim için başarı yalana gerek duyulmayan bir düzeye gelmekti.

Örneğin Einstein, yahut Nobel'li romancı Heinrich Böll, yahut ressam Bernard Buffet neden gerek duysunlardı ki yalan söylemeye?

* * *

Kaypaklık, iki yüzlülük, güvenilmezlik; gelişmemiş, baskılı toplum insanlarında öncelikle bir savunma refleksi...

İkincisi de, yaşam pratiğinde prim sağlayan bir kurnazlık becerisiymiş gibi –neredeyse– genel bir tavır olarak benimsenmiş bireylerde.

Okulu kıran öğrenci öğretmene:

— Annem çok hastaydı, diye bastıracaktır kıtırı.

Bakkalın çırağı yumurtaların çok taze olduğunu söyleyecektir müşteriye...

Ve siyasetçi, uğradığı ilçelere söz verecektir:

— Yakında kent olacaksınız...

* * *

Yuttur kaydır, yüzüne gül altını oy, nasıl olsa tutulmayacak bir yığın vaad sırala...

Şayet bütün bu tutarsızlıkların merdivenleriyle, hem daha kolay yükseliyor; hem daha kolay topluyorsan dilediğin meyvaları; neden kendi kimliğinin hayatla olan dansında, art niyetlerinle iç hesaplarının figürlerini döktüresin ki pist üstünde!..

Hele ölçülür biçilir türden somut bir üretimin, somut bir uğraş alanın da yoksa...

* * *

Kaypaklık, kalleşlik, güvenilmezlik, iki yüzlülük hangi tür toplumlarda "artı", hangi tür toplumlarda "eksi" getirir kişiye?

Bir üstündekine yaranmadan kolay kolay ayakta kalınamayan feodal kumaşlı toplumlarda "artı" getirir...

Üretim ve teknoloji kullanımında uluslararası performansa dayalı toplumlarda, "eksi" getirir.

* * *

Bizim Türkler ikide birde:

— Önce ahlâkı düzeltmek gerek, diye söylenip dururlar.

"Ahlâk"ın tanımlamasını yapmak ise o kadar kolay değildir.

Kiracıya göre kirayı arttırmak isteyen evsahibi ahlâksızdır; ev sahibine göre de kirayı arttırmamakta direnen kiracı...

Genellikle bireyler, üçüncü kişilerin ahlâk yapısını değerlendirirken, egoist bir ölçü kullanırlar. Kendi çıkarlarına uygun hareket edenleri ahlâklı, etmeyenleri ahlâksız bulabilirler...

* * *

Oysa ahlâk, öncelikle saydamlığı göze alabilme gücüyle başlar.

Ve özellikle de İslam ülkelerinde böyle bir gücü, yapıtlarıyla kanıtlayabilmiş yazı ve siyaset adamı çok azdır...

Ayrıca felsefenin bir dalı olan "ahlak" yani "etika" yine felsefenin bir dalı olan "güzellik" yani "estetika" ile de çok bağlantılıdır.

* * *

Oturdukları mekânlarla yerleşim birimlerinin "estetikasını" yaratamamış olanlar, kendi "iç güzelliklerini" de yaratamadıklarından saydam olamazlar...

Kentlerin estetiği, bireylerin iç güzelliğinden kaynaklanan ortak bir projeksiyon birikimidir.

Bir kent çirkinleşiyorsa, orada yaşayanların iç güzellikleri de gitgide daha çok kısırlaşıyor sayılabilir.

* * *

Türkiye'nin güncel sorunlarını tartışmaktan, yazık ki bu tür konulara pek sıra gelmiyor...

21. Yüzyıl Türkiye'yi Çok Zorlayacağa Benzer

Başkan Clinton, Kuzey İrlanda'dan Bosna-Hersek'e, Kudüs'ten Şam'a kadar Avrupa ile Orta Doğu'nun çatışmalı ve gergin bölgelerinde çok hızlı bir barış ortamı yaratmakta...

Üniversiteyi bitirdiği yıllarda –haklı olarak– Vietnam savaşlarına katılmayı reddetmiş ve kendi tutarlılığı içinde Amerika Birleşik Devletleri'nin Başkanı olmuş genç bir adam, yıllar boyu bir türlü bitmeyen ölüm dövüşlerini sanki büyülü sopasıyla bir anda barışçı anlaşmalara dönüştürüyor.

Ne Londra-İra yumruklaşmasının kanlı, sinsi ve tuzaklı ilkelliği kalıyor ortalıkta, ne İsrail-Filistin cehenneminin binlerce cana mal olmuş cehennemi, ne de Bosna-Hersek'in Germen-Slav rekabeti arasında Boşnakları iğneli fıçıda sallayan felaketi...

Türk kamuoyu bütün bunları değerlendirme olanağından çok uzak.

Neden uzak?

"Bağımsızlık" etiketi arkasında dış dünyaya kapalı gariban bir iç sömürge, yahut garsoniyer olarak kullanılmış olduğundan ötürü, uzak.

Türkiye'nin hiçbir kurumu evrensel bir kritere sahip değil.

Ne ekonomisi, ne hukuku, ne parası, ne savunma rantabilitesi, ne öğrenim düzeni, ne partileri...

Dışa kapalı ülkeler, dışardan çok rahat kontrol edilen ülke-

lerdir. Tıpkı Irak gibi...

Çünkü teknolojileri olmadığından, kendilerine teknoloji yardımı sağlayan merkezler, onların gizli egemenleridir.

Ayrıca üstlerine bir anda çullanıvermek de, sanıldığından çok daha kolaydır.

Neden kolaydır?

Çünkü o kapalı ülkelerde savunma konuları tabudur.

Ne Akdeniz'deki 6. filonun ateş gücünü bilir oralardaki kamuoyu, ne kendisinin deniz ve hava gücünü...

Ne de bunların ekonomik boyutlarıyla kendisine kaça mal olduğunu...

Kendisinin bağımsız ve dünyaya meydan okuyacak kadar güçlü olduğuna inanır.

Zokayı da böyle yer.

Türkiye böyle bir tuzağa I. Dünya Savaşı'nda düşürüldü.

II. Wilhelm, Enver Paşa'ya "kardeşim" diye mektup yazarak şu mesajı veriyordu:

Müslümanların Hristiyan düşmanlığını Batı'ya karşı alevlendirin. İçerde büyük pirim toplarsınız. Nasıl olsa arkanızda biz varız. İngiltere-Fransa-Moskova-Washington işbirliği, Berlin-Roma işbirliğiyle çatışınca, Osmanlılar da sözde Batı'ya baş kaldırdılar. Ve durup dururken bir buçuk milyon insan öldü içerde.

O zamanki Alman Genel Kurmayının planladığı Ermeni itiş kakışının günahı da, Osmanlıların sırtında kaldı.

Bunun böyle olduğunu Ermeni dostların gelişmiş düzeyleri de bilirler.

Çanakkale savaşında, kendi donanmasını risk etmek yerine, İngiliz donanmasıyla Fransız zırhlılarını karadan durdurma stratejisi yine o zamanki Alman Genel Kurmayının planıydı...

Ve bizim ittihatçıların uzaktan yakından kurmaylıkla bir ilgisi yoktu.

Sadece vahşi bir ihtirasları vardı onların.

İkiyüzelli günde, ikiyüzelli bin köylü ve aydın öldü Çanakkale'de...

Bu kurmaylık dışı olguyu, Türk kamuoyundan saklamak için, güdümlü şiirler yazdırıldı Çanakkale üstüne.

Ve her yıl "bir yas günü" zafer diye kutlandı.

Çanakkale bir zafer olsa, İstanbul işgal edilebilir miydi ve 5 milyon kilometre karelik bir –pratik– federasyon, 782 bin kilometre kareye küçülebilir miydi?

Bütün bunlar dünyadan habersiz bir megalomanyaklığın sonuçlarıdır.

Bugünkü durumda da Dünya savaşlarının izdüşümlerini görüyoruz.

Sn. Erbakan'la, Sn. Yılmaz büyük ölçüde II. Wilhelm çizgisine yakındırlar.

Sn. Türkeş, soğuk savaş yıllarının sloganları içindedir.

Sevgili Ecevit ise nedense Saddamcılık özlemindedir.

O nedenle de Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesine çok sıcak bakmazlar.

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesini isteyen ülkeler, Amerika, İngiltere ve Fransa'dır...

I. Dünya Savaşı'nda benimsenmesi gereken çizgi, yeniden çıkmaktadır ortaya...

Almanya dahi artık buna karşı değildir.

Böyle bir tabloda yılda beş milyar dolarlık silah alımıyla dünya birincisi olmanın ve enflasyonu yüzde yüzlerin üstüne fırlatmanın ne anlama geldiği bilinmez,

Partiler de bu konuları tartışamazlar.

Çünkü evrensel kriterlerden yoksundurlar.

21. Yüzyıl çok değişik geliyor. Türkiye yeni bir dünyayı algılamaya hazırlıklı olmalı...

6. 12. 1995

Karl Marks'ın Haklılığı Kanıtlanırken...

Türkler de, Türkiye de, Türk devleti de değişmek zorunda...

Değişmemekteki inatlarını daha da katılaştırırlarsa, hem kendi ekseninde, hem de güneşin çevresinde milyonlarca yıldan beri değişimden değişime uğrayarak dönmekte olan Arz küresi, kendisiyle uyum sağlayamayanlara verdiği cezayı onlar üstünde de ağırlaştıracaktır.

Buna isterseniz bir Tanrı buyruğu da diyebilirsiniz.

Tanrı'nın buyruğu değişim üstünedir. Bir tırtılken kelebek olan ipekböceğini unutmayınız... Daha önceleri bebekken, çocukken, delikanlıyken ihtiyarlayıp beli bükülmüş aksakallıları da...

* * *

Tepelerden kuş bakışı bakıldığında Türklerin değişmemekte aşırı inatlaştığı görülüyor...

Evrenin özünü oluşturan en temel yasaya, yani değişim yasasına karşı çıkmak gibi bir şey bu...

Doğa bunu affetmez. O doğa ki tasavvuf inancında Tanrı'nın evrene yansımasıdır.

* * *

Doğa nerede statik bir durağanlık varsa, onunla çatışarak, onu değiştirecek dinamik bir güç çıkarır ortaya...

Kızlar erkekleri, erkekler de kızları baştan çıkarır ve sonunda ortaya yeni bebekler çıkarırlar...

Tarlalar gecekondulaşır, gecokundular apartmanlaşır,

apartmanlar kentleşir; kentler de, eski düzenlerin değişmezliğiyle çatışınca olmadık belalar çıkarırlar... Trafik kazaları artar, hastahane kuyrukları artar, fiyatlar yükselir, bankalar batar v.s....

Sonunda düzen değişmek zorunda kalır.

* * *

Şimdi Türk toplumuna iyi bakmak gerekiyor...

Durağan güçler hangi kesimin güçleridir, dinamik güçler hangi kesimin güçleridir?

Devletin çarpık yapılanmasından yararlanan ve bundan geçim sağlayan güçler, hiçbir şeyin değişmesini istemeyen durağan güçlerdir.

O güçlerden yana ağırlık koyarak asla değişimci, ilerici, solcu olunamaz. Hele hele Marksist hiç mi hiç olunamaz.

* * *

Ya peki bir milyona yakın işçi de, devletin çarpık yapısı içinde yuvalanmış ve geçimini o sayede sağladığı için değişime karşı çıkıyorsa; işçi sınıfını değişimin motoru olarak görmeye alışmış bir Marksistin tavrı ne olacaktır?

Sağlıklı analizler yapmadan, "alışılmışı tekrarlayıp durmakla" Marksist olunamaz.

Marksizm değişimcilikten ve dinamik güçlerden yana olmaktır.

İşçi sınıfı böyle bir dinamiğin elektronlarını taşımaktan vazgeçtiği ve durağanlığa düştüğü an, tarihsel misyonunu tamamlamış ve değişim dinamiğinin bayrağını elinden bırakmış olur.

* * *

Bir Marksist onların sosyal haklarını, yaşam güvencelerini, gelişme ve değişme özgürlüklerini elbet savunacaktır. Bu sade bir Marksistin değil, her beyin sahibi aydın kişinin baş görevidir.

Ama değişimcilik ayrı bir kategoridir. Tarihi misyonunu doldurup durağanlığa düşmüş güçleri, evrendeki devrimciliğin motoru sayamaz artık... Yoksa Marksizmi hiç mi hiç anlamamış olur...

* * *

Türkiye'de bugün dinamik güçlerin fidelendiği yer neresidir?

"Hiç kuşkusuz" geçimini devlet bordrosu dışından kazananlardır: RP'ye oy vermiş gecekondu simitçileriyle minibüsçüleri de dahildir buna, dünya piyasalarına açılmak isteyen sermaye grupları da...

Sadece onlar istemektedirler kurulu düzenin değişmesini...

* * *

Değişim isteyenlerden RP'liler, yeni bir model ortaya koyamadıklarından inançlarına sığınmak zorunda kalıyorlar.

Geçimlerinin düşüklüğünden ötürü, kendi varlıklarını kanıtlama özlemi de var bunun içinde...

Sermayeci gruplar ise, çarpık devlet yapısının kendi gelişimlerini nasıl kösteklediğini görmeye başladılar. Ve onlar "kabuk devleti", "teknik devlet"e dönüştürebilirler.. Bu güç onlarda birikiyor.

"Teknik devlet"de de devletten geçinmeyenlerin dinamizmi, –ister simitçi, ister holding sahibi olsunlar– derhal kendi yeni sentezlerini yaratacaktır...

* * *

Marksizm, bu tür analizleri doğru dürüst yapmaya yardımcı olan sağlıklı gözlüklerdir. Olayların akışına o gözlüklerle bakmasını bilenler, alışılmış şablonlar aşıldığında, asla yapışıp kalmazlar o eski şablonlara ve yeni "tez"lerin, yeni "antitez"leriyle, yeni "sentez"lerin dinamiğini ararlar.

Eskiden sermaye sınıfının "anti-tezi olan işçi sınıfı", misyonunu doldurdu ve artık eski düzenin sürmesini isteyen bir durağanlığa düştü. O durağanlığa karşı şimdiki "anti-tez", milliyetçiliğin de aşılması ve akılcı ekonominin globalleşmesidir...

* * *

Siz hâlâ daha Marks'ın haklı çıkmadığını mı düşünüyorsunuz?

Gece Seslerinin Değişik Dili...

Gece yarısından sonra yatağa doğru uzanan usul, ufak seslerin de kendilerine göre bir dilleri yok mu?

Bir yerlerde açık kalmış küçük bir kapının rüzgârla arada sırada pat pat diye vurması...

Bir yılbaşında aileleri İstanbul'da olmayan geceyatısı okulu çocuklarının, okul tarafından özel tutulmuş bir tramvaya bindirilerek kentin içinde dolaştırılması... Yılbaşı ışıkları güzel ve hüzünlü görünür, ailesinin yanında olmayan küçük çocukların geceleyin bindirildiği bir tramvaydan...

Arada sırada rüzgârla vuran bilinmez bir kapı, pat pat....

Islak bir hışırtı ve fısıltıyla gecede yağan yağmurun yataktan da duyulan kimsesiz soğukluğu...

Ve arada sırada vuran bilinmez bir kapı, pat pat...

Istıranca ormanlarındaki bir kamp gecesinde, çadırların üstüne de yağmur aynı gizemli kamçılamalarla yağıyordu...

Çok ayrı bir zamanda Bastille alanına da yağdığı gibi...

Bir "kafe"de genç bir kadın, babasıyla ilk kez nasıl karşılaştığını anlatıyordu.

Babaannesi öldüğünde, onu da, vaktiyle intihar etmiş olan oğlunun mezarına gömmeye kalkmışlardı.

Aile, küçücük bir kızı da beraberinde getirmişti mezarın başına...

Ve mezar açıldığında...

Bir kadın, küçük kıza mezarın içindeki iskeleti göstererek:

— İşte bu senin baban, demişti...

Bir adam da iskeletin parmağında takılı kalmış bir yüzüğü, aşağı doğru eğilip çıkardıktan sonra küçük kıza uzatmıştı:

— Bu senin, diye...

Bastille'e yağmur yağıyor, bir "kafe"de genç bir kadın bunları anlatıyordu.

Arada sırada pat pat vuran kapı... Yağmurun hışırtı ve fısıltıyla yağan sesi...

Bir asansör çıkıyor yukarı, boğuk bir uğultunun sürtünmeli mekanik sesiyle...

"Tahtaravalli"nin oynandığı ilk gece ne kadar uzaklarda...

San Fransisko'nun bir gece klubünde adresi de, adı da unutulan otel...

Kaldığın otelin adını da, adresini de unutursan ilk kez gittiğin bir kentin bir gece klubünde, bilir misiniz ne olur?

Rezalet olur.

İtalyan müzikçiler size sahip çıkar ve bir NATO davetlisi olduğunuzu öğrendikten sonra, bu tür sıkıntıları çözmekle yükümlü bir enformasyon bürosuna telefon edip, otelinizin adını, adresini bulurlar...

Ve sabaha dek hayatınızda ilk kez karşılaştığınız İtalyan müzikçilerle birlikte, sürdürüp gidersiniz cümbüşü...

Asansör geri iniyor... Kapı hep vuruyor, pat pat...

Bir ömür içinde insan acaba kaç bin yağmur görüyor?

Bunlardan anımsayabildikleri ise ya üç, ya beş...

Bir korna çaldı uzakta...

Bir taksi olmalı. Kimbilir kim var içinde? Kimbilir nerden geliyor, yahut nereye gidiyor?

Hükümet bakalım nasıl kurulacak? Benzine de gelen zam amma sunturlu...

İstanbul varoşlarında oturan gecekonducu milyonlar, git-

gide baskısı artacak zamların altında, iyice gerginleşecekler herhalde...

IV. Murat döneminde İstanbul'da belgeli bir işi bulunmayanlar surlardan içeri sokulmazdı.

O nedenle de "başı içerde bir işe bağlı" olanlara, "serbest" denirdi. Farsça'da "başı bağlı" demektir "serbest"...

"Serbestler" surlardan içeri rahat girdiklerinden, zamanla "serbest" sözcüğü, "özgür" anlamında kullanılmaya başlandı...

Gece yarısından sonra yatağa doğru uzanan usul, ufak seslerin dili...

Kendi yalnızlığında yağan yağmur...

Ve bir yerlerde vuran bir kapı, pat pat...

16. 4. 1993

Çocuk Gözlerinin İçindeki Gemiler...

Federico Fellini, dünyamızdaki oksijenden kendisine düşmüş payı artık bitirmek üzere...

Denizlerle gecelerin içinden gelen, tüm ışıklarını yakmış bir transatlantiğin, doğduğu kasabanın kıyılarından nasıl geçtiğini görmüştü çocukluğunda...

Tüm ışıklarını yakmış bir transatlantiğin, İtalya'da kendi düdüklü tenceresine kapanmış bir kıyı kasabasının açıklarından geçişi geceleyin...

Bir peri masalı ki, Fellini'nin "Amarcord"unda her zaman hiç kaybolmadan görünür...

Bir yıldızın kayışı gibi kayıp gidiyor Fellini...

Tüm ışıklarını yakmış bir transatlantiğin çocuk gözlerinin içinden geçişini dünyaya bırakarak gidiyor...

* * *

Kaç kişi çocuk gözlerinin içinden geçmiş gemilerin geçişini dünyaya bırakarak gidiyor?

Bunu ne Kayseri'de ortaokullarda öğretirler, ne Amasya liselerinde.

Çok mu önemli canım?

Yok canım, neden önemli olsun ki?..

Milli birlik ve beraberliğimizi korumaktan daha mı üstünde durulacak bir konudur Fellini'nin çocuk gözlerinden geçmiş ışıklı bir gemiyi dünyaya bırakarak ayrılması dünyadan?

Hiç olur mu yahu, ne münasebet, kel alaka yani?

Yat, kat, arsa, el altından toplanmış parsa ve daha ne varsa bırakılabilir elbet dünyadakilere miras yoluyla...

Ama çocuk gözlerinin içinden geçmiş bir gemiyi bırakmak...

Rica ederim yani...

Lütfen yani...

Ülkenin o kadar derdi varken yani...

Haksız yere üstümüze düşmüş bir Ermeni kırımından sonra, bir de Kürt kırımı suçlaması üstümüze düşmek üzereyken yani...

* * *

Edgar Allan Poe, insan beynini sarmalayan zarın ötesinde yaşamış bir deha ayyaşıydı...

Yemen için dövüşürken şehit olmadığı için de pek bir anlamı yoktur tarihte...

Yani, hani... Varsayalım İsmail yani...

* * *

Mallarme'nin Poe'nun ölümü üstüne yazdığı şiir, Fellini'nin çocuk gözlerinden geçmiş ışıklı bir geminin dünyaya armağan edilmesindeki köpüklerde durur. Köpüklerin serpintilerinde, serpintilerdeki en görünmez damlaların, en görünmez derinliğinde...

Yazık ki Yozgat lisesinde öğretmiyorlar bunu...

Yurtsevgisine hiçbir katkısı olmayacağı için öğretmiyorlar tabii...

"Tıpkı kendisi gibiydi. Nihayet sonsuzluk değiştiriyor onu."

* * *

Elbette tıpkı kendisi gibi olup, nihayet sonsuzluğun değiştirdiği biri olmak Mallarme'nin şiirinde, Galiçya'da şehit düşmüşlüğün anlam ve önemini kavramaya yetmez...

Yetmez diyorsam, yetmez ulan itoğlu it...

Poe, öksürüklü gencecik karısına ilaç alma parasını bulmak için "Kuzgun" şiirine bir telif hakkı rica etmeye çalışırken...

Ki o şiir anıtının üstünde yazılıdır boydan boya bugün...

Nasıl da biliyordu "Olağanüstü öykülerde" "Rakkas"ın her zaman, her yerde, hep ineceğini durmadan...

* * *

Fellini'nin çocuk gözlerinden geçmiş bir gemiyi dünyaya armağan ederek, kendisine düşmüş oksijen porsiyonu tamamlaması; yaşam sidiğinin işenmişlikten sonrası gibi değildir canım...

Hakkı yenmiş Esat Paşa'nınki de öyle değildi...

Artık kimsenin anımsamadığı Esat Paşa...

Çocuk gözlerinin içinden geçmiş teknelerle Çanakkale kıyılarından hâlâ geçebilenler, oralarda rastlayabilirler namsız, şansız, unutulmuş Esat Paşa'nın suların derinliklerine kaymış dilsiz anılarına...

* * *

Bazen insanın canı sıkılıyor; biraz pasaklı, biraz bıkkın, biraz her yanını güveler yemiş gibi...

Biliyor musunuz?

Sanırım biliyorsunuz...

26. 10. 1993

Ne İktidar, Ne Muhalefet, Sadece "Vazgeçilmez" Olmak...

Elbet 21. yüzyıl siyasetinin en büyük nirengisi şu olacak:

"Ne iktidara gelmek, ne muhalefette kalmak. Sadece evrensel ve vazgeçilmez olmak."

Tıpkı Microsoft'un Bill Gates'i gibi...

Bir adam düşünün ki, kazanç ağırlığı, altmış beş milyon nüfuslu Türkiye devleti bütçesinin yarısına eşittir.

Kişisel serveti ise, Türkiye devletinin bir yıllık ihracat gelirinden fazladır.

Tüm dünyada kendi beyinsel üretimlerinin etki alanında bulunan, otuz milyonu aşkın insan vardır.

Ve bu insanlar dahi birbirleriyle iletişim kurma dönemine girmişlerdir.

İşte dünyayı değiştiren "yeni bir ilericilik", yani "Yeni bir sol"...

Ne iktidar olmak, ne muhalefet olmak. Ama vazgeçilmez olmak...

İnsan beyinselliğinin boyutları "evrenle" eşdeğer sayılır.

Ayakkabı, çorap, buzdolabı, araba, havyar, şampanya türünden, insan gövdesiyle ilgili üretimlere, şimdi insan beyinselliğiyle ilgili değişik kategoride yeni ürünler katılıyor.

İnsan gövdesine dönük alım piyasası kısıtlıdır. Alacağınız

ayakkabı, yahut otomobil, yahut yiyeceğiniz zeytinyağlı dolma sınırlıdır.

Beyinselliğe dönük piyasa ise sonsuzdur. Ve bu sonsuz piyasa kendisiyle durmadan katlanarak, sonsuzluğun yeni katmanlarını yaratmaktadır.

"Bilgi çağı" denen çağ işte budur...

Dünyanın her yöresinden birbirleriyle iletişim kuran milyonlar ve bu milyonların bitmeyen merak potansiyeli... Ve bu potansiyelin sürekli hayata geçmesi...

Peru'daki bir bilgisayar amatörü, onsekizinci yüzyıl Çin şiirini merak ettiğinde, o meraka nasıl ulaştığını Kanarya Adaları'ndaki bir başka amatör dostuna aktaramayacak mıdır?

Madagaskar'daki bir bilgisayarcı da, Arjantin'deki satılık arsaların bilgisayar dökümüne girecek ve beğendiği bir tanesini belki de alcaktır.

Böyle bir dünyada, her türlü tutarsızlıkla dermeçatmalığın göbek taşında, kıtırsal, demagojik, kaytarmacalı sayıklamalarla vakit geçiren Türkiye, eski "boşvericiliğini" sürdürebilir mi?

Dünkü Sabah'ta Tapu Kadastro İşlerinden sorumlu Devlet Bakanı Baki Ataç'ın bir açıklaması vardı.

Türkiye'deki tapu sayısı elli milyonmuş.

Bunun dört buçuk milyonu İstanbul'daymış.

Ve ancak bir milyon üç yüz bini bilgisayara aktarılabilmiş.

Ya nüfus kütükleri?

Ya yargı ve savcılık dosyaları?

Kırk iki yaşındaki Bill Gates, Türkiye ile ilgilense sade tüm "verileri" kompütörize etmekle yetinmez, bir de bunların tüm programlarını dağıtırdı dünyaya...

Türkiye'de mahkemelik olmuş arazilerin dökümünü, Sidney'den de izleyebilirdiniz. Ve icra yoluyla hangi arsanın kaça satılacağını Madrid'e yansıtırdınız.

Nüfus kütüklerinin dökümünden, en çok kaç doğumlula-

rın, en çok hangi uçakla, en çok hangi yere gittiği çıkardı ortaya...

Bir Bill Gates, yeterdi Türkiye'ye çağ atlatmaya ve insanlara deli divaneler gibi para kazandırmaya...

"Yeni ilericilik" yani "yeni Sol" işte budur...

Ne iktidar olmak, ne muhalefet olmak. Ama vazgeçilmez olmak...

Önümüzdeki yüzyılın ilk yarısında bu düzeye gelecektir Türkiye...

Ve vaktiyle nasıl yönetildiğini gösteren bilgisayar programları, on yaş çocuklarına kahkaha disketi olacaktır.

Orada öyle bakanlar varmış ki, yabancı kadın parlamenterlere "orospu" diye söver, belediye başkanları bale sanatının "fuhuş gösterisi" olduğuna inanır ve milletvekilleri de, taşıdıkları tabancalarla uçağa binip inme konusunda kavga çıkarır, hostesleri hastanelik ederlermiş...

2040 yılının on yaş çocukları kahkahalarla gülmezler mi bunlara?

Gülerler gülerler...

Nasıl ki biz daha şimdiden gülüyoruz...

Biraz da üzülerek...

12. 12. 1992

Sorulara Yanıtlar, Demokrasiyi Kanıtlar

Bir kadını sevmekle, bir devleti sevmek arasında ne fark vardır?

Hiçbir fark yoktur.

İkisinin de aşıkları, sevdiklerini bir an önce soymak için fırsat gözlerler.

* * *

Türkiye'de yılda ne kadar kurtarıcı yetişiyor?

Artan erkek nüfusu kadar, 800 bin dolaylarında...

Ne kadarı işe yarıyor?

Cankurtaran şoförü olanlarından bazıları.

* * *

Bir düşünür diyor ki:

— Biri beni kazıklarsa Tanrı onun belasını versin. Aynı kişi beni bir daha kazıklarsa, Tanrı hem onun belasını versin, hem benim belamı versin. Aynı kişi beni bir daha kazıklarsa, Tanrı yalnız benim belamı versin.

O düşünür bunu kimin için söylemiştir acaba?

Şurası kesin ki, Sayın Demirel için söylememiştir.

* * *

Monarşik despotik, oligarşik ülkelerde, halktan toplanan paralarla devlet hazinesinden geçinenler kendilerini devletle özdeşleştirerek nafakalarını sağlayan halk insanlarına zürefanın pireye bakması gibi tepeden bakarlar.

Demokrasilerde ise devletten geçinenler, kendilerini aylığa

bağlamış olan vatandaşların hizmetinde olduklarını bilirler.

Türkiye'de hazineden geçinenlerin durumu, bunlardan hangisininkine daha yakındır?

Evlenme hazırlıkları içinde olan bir kız, gelinlik diktirmek için terziye gitmiş.

Terzi:

— Bakire olanlara beyaz tülden, olmayanlara mavi tülden gelinlik dikiyoruz. Siz hangi renkten istiyorsunuz demiş.

Kız biraz düşünmüş:

— Şey demiş, beyaz tülden olsun ama, üstünde mavi puanları da bulunsun...

* * *

Bizde her türlü denetimin dışında, resmi görev yaparcasına rahat, Kürt milislerine milyonlarca dolarlık silah getiren kaçakçıların tarihsel bir kökeni var mıdır?

Vardır.

Yiğit ve bahadır ve de cengaver atalarımızın sporunu sürdürüyorlar.

Ülkenin her yanında cirit atıyorlar.

* * *

Neden kendimize asker millet diyoruz, ömürleri ülkedeki 300 bin kahvede geçen erkekleri zorunlu olarak askere alıp, kendilerine para ödemediğimiz için mi?

Hayır, kahveci millet dememek için...

* * *

Los Angeles ile Atlanta'da Amerikan siyahileri ayağa kalkıp ortalığı yaktılar, yıktılar cehenneme çevirdiler.

Çünkü aşırı hız yaparken bir siyahiyi yakalayan Los Angeles polisi, adamı bayıltıncaya kadar copla dövmüş, bu işkence sahnesi de amatör kamerayla saptanmıştı. Ne var ki, Los Angeles mahkemesinin beyazlardan oluşan jürisi, işkenceci polisleri beraat ettirdi. Kızılca kıyamet o yüzden koptu...

Bizde böyle şeyler asla olmaz.

Polis ırk ayırımı gözetmeden kimi döverse dövsün, attığı dayak amatör kamerayla asla saptanamaz.

Asla saptanamadığı için de polisler mahkemeye verilemez.

Polisler mahkemeye verilemediği için de baraat edemez.

Beraat edemediği için de kimse zaten ayağa kalkamaz.

Zaten öyle bir şey olsa, "suçlu" olarak değil, "düşman" olarak ilan edilir ve üstlerine askeri birlikler gönderilir.

Biz neden bu kadar demokratikiz de, Amerika bu kadar ırkçı?

Şundan:

Amerika keşfedilmeden önce Davut Paşa Mahallesine adını veren II. Beyazıt'ın Sadrazamı Davut Paşa, daha önce Edirne'de kadılık yapmış bir hukukçuydu.

O zamandan bu yana hukukun egemenliği iyice pekişmiştir bizim ülkede...

* * *

Tarihi boyunca yeterli kaynaklar yaratamamış bir devlet, ne kadar devlet sayılır?

Plastikten yapılma çiçekler ne kadar çiçek sayılırsa...

* * *

Modern araçlarla donatılmış, yüksek maaş alan güçlü bir polis örgütü kuracak kadar kaynak bulunamadığında devletin durumu ne olur?

Şöyle olur:

Dağ eşkiyasının üstüne köylüleri gönderirsin.

Köylüler şehit olur.

Asayiş gazi...

Devlet de Niyazi...

* * *

Bayrağı hilalli toplumlar neden durmadan devletlerinin çok güçlü olduğunu söylerler?

Belki bir inanan bulunur diye...

* * *

En sağlıklı kaynak nedir?

En sağlıklı kaynak teknoloji ve mal üreterek dışarıya satmaktır.

Ya bunu kıvıramadığın zaman?

Bunu kıvıramadığın zaman ise yapacağın tek şey, çaresiz palavra atmaktır.

* * *

Euro-Türkler magandayı nasıl tanımlar?
Şöyle:
Mangal üstünde boru
Tanrım sen beni koru
Maganda magandadır...
Asla yaratmak değil,
Beleşçiliktir zoru.

2. 5. 1992

Dertleşme

Size bir sır söyleyeyim mi? Dün –Tanrı uzun ömür versin– doksan yaşındaki annemin gıdılarını öptüm.

Annemin gıdılarında sonsuzu öpüyordum. Artık çok da uzun olmayacak bir süre sonra ikimiz de sonsuzda eriyip gidecektik.

O beni dünyaya getirmişti ve ikimiz de sonsuzda kaybolacaktık...

O annem ki beni sekiz yaşındayken bir deniz kıyısı okulunda yapayalnız bırakıvermişti...

Elli yaşındayken kendisine sormuştum:

— Beni hiç sevmedin değil mi?

— Evet, demişti.

Oysa ben onu ne kadar çok sevmiştim.

Annelerince sevilmemiş çocuklar yazıyla falan uğraşırlar.

Bazen rüyalarımda yüzlerce, hatta binlerce parmağın üstüme uzandığını görürüm:

— Sen suçlusun, diye...

Kerimecik de beni suçlardı, savcılar da...

Son kez savcı beni suçlamadı, yargıçlar da... Tek oturumda akladılar beni...

Oysa yirmi yıl önce Şevket Kazan yine beni suçlamış "Bir Avuç Gökyüzü"nü toplatmıştı...

Otuz yıl önce de Meclis'de yüzlerce insan beni suçlamış

dokunulmazlığımı kaldırmışlardı. İsmet Paşa savunmuştu beni. Anayasa Mahkemesi de Meclis'in dokunulmazlığımı kaldırma kararını bozmuştu.

Dün annemin gıdılarını öptüm. Sonsuzu öper gibi...

Cevdet Sunay neden istemişti ki ille de hapis yatmamı?..

Yüzlerce yıllık hapis cezaları birbirine takılıp üstüme yüklenmişti.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk bu kadar yoğun eziyeti bana reva görmemişti. Birbirine eklenmiş ikinci cezamın bitmesine dört gün kala beni affetmişti.

Kimse ne yazılarımı basıyor, ne piyeslerimi oynuyordu.

Beni sokakta görünce başını çevirmek bir yurtseverlik simgesiydi.

Bir düdüklü tencere kapağının altındaki yalnızlık basıncının karabasanları içindeydim...

Hâlâ bazen rüyalarımda yüzlerce hatta binlerce parmak uzanıyor üstüme:

— Sen suçlusun...

Neden bu kadar çok suçlandığımı kendi kendime de sorduğum oluyor.

Çünkü yarım yüzyıldır yazı yazıyorum.

Türkiye'de yazı yazanları, insanın büyükelçi olmuş sınıf arkadaşları bile sevmezler...

İte kaka bugüne kadar geldik. Dün annemin gıdılarını öptüm sonsuzu öper gibi...

Sonra Ahmet'le Mehmet'le birlikte olduk...

Onların doğduklarında sanki tanrı katına çıkmışçasına yıldızlı bir mutluluk dolmuştu içime...

Kundakları açıldığında minicik ayaklarını öperdim.

Ahmet'i Ankara doğumevinden eve götürürken, taksiye verecek param yoktu. Şoföre:

— Kusura bakma param yok, gel istersen bir kahve iç, demiştim.

— Bu kadar uğurlu bir günde paranın lafı mı olur, demişti.

Annem aracılığıyla babamdan elli lira borç istemiştim o günlerde.

Yanıt şöyle gelmişti:

— Hangi taş sertse gitsin başını ona vursun...

Şoför çok daha anlayışlı çıkmıştı annemle babamdan...

Ahmet, Mehmet, Zeynep kocaman oldular... Onların ellerine yanaklarına dokunurken hâlâ yıldızlar dolanıyor içimde...

Yeryüzü serüvenindeki parantezin artık kapanmasını özlüyor gibiyim sanki...

Durmadan suçlanmış olsam da salt yazı yazarak yaşamışlığın tuhaf bir tadı var içimde...

Bir daha dünyaya gelsem yine sadece yazı yazardım...

13. 3. 1997

Bizim Kültürümüzde Yeldeğirmeni Yoktur

Yaralı tavşan görmüş aç kurtların, alt çeneleri öne doğru uzayan açık ağızlarıyla birbirlerine hırlarkenki dış görüntüleri...

Ne oluyorsunuz yahu?..

Nedir alıp veremediğiniz, paylaşamadığınız, yahut var hırsınızla kapma dalaşmasına girdiğiniz şey?

Biraz sakinleşin lütfen...

Yüz yıl sonrayı düşünün, bin yıl sonrayı, yüz bin yıl sonrayı, bir milyon yıl sonrayı, bir milyar yıl sonrayı...

Bir milyar yıl sonra Arz küresi, kırk beş milyar yıl daha yaşayacak, biliyor musunuz?

Evrensel piyasalarda kendi becerisini kanıtlama yarışına girmeyi, kendisinin tarihsel kültürü olarak pekiştirememiş toplumlarda, egemenliği kapıp hazineden geçinme kavgalarının sonu gelmez.

Ve ne hukuk, hukukun evrensel ilkeleriyle bütünleşir, ne de ekonomi...

Şimdi gelin, gerginliğinizi gevşetin. Dalgamızı geçelim biraz da...

Bütün bu sirkeleşmenin kökeni, Türklerin yeldeğirmeni yapmamış olmasına dayanır.

Atmıyorum vallahi, doğru söylüyorum.

Yeldeğirmenleri denizcilikle ilgili muhteşem bir buluş olarak uygarlık, –yani insan hayatını daha kolaylaştırıp daha güzelleştirme çabalarının– tarihinde, yepyeni kapılar açmıştır.

Yelkenli gemileri denizler ötesine götüren rüzgârlardan, aynı zamanda buğdayları öğütecek yeni bir olanak daha sağlanması düşünülmüştür.

Kıyılara, büyük pervaneleri rüzgârla dönen değirmenler yapılmıştır.

İçerlerdeki köylerin delikanlıları hasadı, kıyılardaki yeldeğirmenlerine taşımaya başlayınca...

Değirmencilerin kızlarına aşık olma türküleri de yine o dönemlerde başlamıştır.

Kıyılarda limanlar, siteler serpilip gelişmiş; gemilerle deniz aşırı yerlere yapılan ihracattan usul usul bir ticaret burjuvazisinin ilk tohumları güçlenip filizlenmiştir.

Ortaçağın ortasına rastlayan o dönemlerde Türkler yeni yeni çıkıyorlardı tarih sahnesine ve göçer bir yaşam düzeninde oraya buraya baskınlar yaparak, talanla geçinmeye uğraşıyorlardı.

O nedenle de bizim kültürümüzde "şunu yaptık, bunu yaptık" yoktur; "şurasını aldık, burasını aldık" vardır.

III. Mehmet'ten sonra, orasını burasını alma olanağı kalmayınca, kendi hazinesiyle, kendi hazinesine ait toprakları yağmalama dönemine geçildi. Dört yüz yıldan bu yana, topraklar gitgide küçülürken, çalkantılar da bir türlü bitmedi.

Böylesi "otofajik-kendi kendini yiyip eritme" alışkanlığından ancak evrensel ölçülerle bütünleşerek çıkılabilir ama, bunun da dinamizmi henüz tam çalışamıyor.

Türkiye'nin sorunu sadece yönetici sorunu değildir, mesleksizlik sorunudur.

Evrensel piyasalarda kendini kanıtlama cerbezesinden

yoksun olunca, kurtların içerdeki yaralı tavşanı paylaşma hırlaşmaları keskinleşiyor.

Hazineden alınan para, hazineye konandan çok olunca da, enflasyon yüzde yüzün üstüne doğru dikiliyor...

Bu kısırdöngü kırılmaz değildir. Kırılır. Globalleşme, kendi kendini tırpanlayarak çökerten toplumları düze çıkarmak ve onları da, daha zengin bir tüketim alanı durumuna getirmek zorunda...

21. yüzyılın ilk çeyreğinde, hazineden geçinmelilerde büyük bir azalma olacaktır buralarda...

Evrensel ölçüler de kendisini daha belirginleştirecektir.

Sıkmayın canınızı. İnsanlık kötüye gitmez. Türkiye de gitmez.

Yazı ve Sanata Karşı Bitmeyen Öfke...

Türkiye NATO üyesi ülkeler arasında okuma-yazmaya karşı duyduğu ilgisizlikle ünlüdür.

Nüfusunun dörtte üçünün gazeteye elini bile sürmediği bir başka NATO üyesi yoktur.

Hele on dört milyon aile içinde, evinde on ciltlik dahi olsa bir kitap rafı bulunanı ancak parmakla gösterebilirsiniz.

Türkler "konuşmayla yetinen" bir toplumdur. 1400 yıllık tarihlerinde "yazılı evreye" bir türlü geçememişlerdir.

Başka bir anlatımla kendi ana dillerini doğru dürüst okuyup yazma becerisiyle, böyle bir uğraşa merak duyma gelişmesinin dışında kalmışlardır.

Tarihsel ve toplumsal özel bir olgudur bu.

Buna karşılık Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'la başlayan "çağdaşlaşma hareketleriyle birlikte" akıl almaz ölçüde bir de yazı ve yazar düşmanlığı başlamıştır.

Ve bu düşmanlık her dönemde biraz daha artarak günümüze kadar geldi.

Son yüz otuz yılda mahkemelerden, sürgünlerden, zindanlardan geçmiş ozan ve yazarların bir listesi çıkarılsa, tüm dünya şaşkınlıktan küçük dilini yutardı.

Türkiye gibi "okuma-yazmaya" karşı böylesi duyarsız bir ülkede, neden baştaki yöneticiler bu kadar zalim davranıyorlar yazı ve sanat adamlarına?

Bu sorunun yanıtı sanırız ki çağdaşlaşma hareketleriyle birlikte hızlanan siyaset kavgalarının "okur-yazarlar" içinden kökenlenmesidir.

O nedenle de baştaki siyasetçiler yazı ve sanat adamlarını gizli bir rakip olarak görüyorlardı kendilerine...

Bir başka neden de halk kitlelerinin yazı ve sanat adamlarını yeterince ödememesiydi.

Halk kitleleri yazı ve sanat adamlarını yeterince ödemediğinde...

Onların da bir bölümü siyasete ve dolayısıyla hazineye dikiyorlardı gözlerini...

Ve iki olasılık çıkıyordu ortaya:

1 — Ya baştaki siyasetçilerin dalkavukluğunu yaparak onlarla bütünleşmek...

2 — Ya baştaki siyasetçilere karşı, onları eleştiren yeni bir akımın öncülüğünü yapmak...

Bunların dışında bir de "evrensel kriterleri benimseme" kavgası verenler vardı ki, onların sayısı çok fazla değildi.

Sultan Aziz'i, Sultan Hamit'i, Sultan Reşat'ı, Enver Paşa'yı ve Gazi'yi övenler de vardı, onlara karşı çıkanlar da...

Halk kitleleri dar bir çerçevede geçen bu tür didişmelerle çok da ilgili değildi.

Ama baştaki siyasetçiler ilgiliydiler ve gerektiğinde kendilerine alkışçılık etmeyenlere karşı çok zalim davranıyorlardı.

Bizim kuşak gerçek bir demokrasiyi oluşturan evrensel kriterlere uygun olarak emekçilerin sınıf bilincine kavuşması için az uğraşmadı.

Ne var ki Ankara'nın ödü kopuyordu böyle bir bilincin pekişmesinden...

Çok acılar çekildi... Siyasete ve hazineye göz dikme karşılığında da değil... Sadece çağına layık olabilme karşılığında...

Yaşar Kemal'in bir yazısından ötürü uğradığı yeni mahkumiyet, özellikle hukuk alanında Türkiye'nin ne kadar derin bir karanlıkta kaldığını gösteriyor.

Eski bir Rumeli deyimi vardır:

— Ağızda pilav pişse benden Tuna kadar yağ, derler...

Onca laf, nutuk, demeç, vaad, hukuk mutfağında bir kaşıklık pilav bile pişirmeye yetmemiş işte...

19. 10. 1996

Bir "Lanetliler Bahçesi" Kurmalıyız

Özel TV kanalları, eskiden hasıraltı edilmesi adet olan alengirli konuları gündeme getirip, milyonlarca izleyiciye yansıttıkça, Türkiye'nin çapsız ve çapaçul, yuttur kaydır fırdöndüleri içinde, güngünden daha çok döküldüğü gerçeği çıkıyor ortaya...

Size belki ters gelecek ama bu aslında sağlıklı bir işarettir.

Çünkü Türkiye'deki yönetim "lololo"ları eskiden mis gibiydi de, gitgide yozlaşıp, daha çok çürümedi...

Sadece eskiden her türlü rezillikle keleklik, "Türk'e Türk propagandası yapma" demagojilerinin ucuzcu şarlatanlığı arkasında, üstü hemen örtülerek, halk kitlelerinden gizli tutulurdu...

* * *

Fısıltı halinde dolaşan arsa yolsuzlukları, ithalat kotalarıyla döviz tahsislerindeki skandallar, "resmilerle piyasa" arasındaki "içli dışlı kumpaslar" sayesinde bölüşülen karaborsa vurgunları, ne radyo haberlerinde açıklanabilir, ne de basında yazılabilirdi...

Ve okullarda, bayram nutuklarında, gazetelerde "Türk'e Türk propagandası" fayrap edilirdi:

Türk üşümez.

Türk korkmaz.

Türk çalmaz.

* * *

Büyük ölçüde uydu teknolojisindeki gelişmeler sayesinde

Türkiye kendi derme çatma yapısı ve yuttur kaydır üstüne oturtulmuş endazesiz mavallarıyla yüzyüze gelmeye başladı...

Bir çok çöplüğün üstünde projektörler yandı birden...

Bundan irkilmemek gerekir. Çok eski ve saklı bir hastalığın su üstüne vurmasıdır bu..

* * *

Eski Adalet Bakanı Seyfi Oktay, son demecinde arı bir yürekle şöyle diyordu:

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'nda, Türkiye'deki hukuk dışı kararlardan şikayetle ilgili üç yüz dosya var. Türkiye kendi hakkında açılmış bu davaların hepsini kaybedecek ve şikayet sahiplerine trilyonlarca lira tazminat ödeyecektir.

Türkiye'deki acı, ayıp ve nasırlaşmış hukuksuzluğun uluslararası tribünlerde hevenk hevenk sergilenmeye başlaması da denebilir buna...

Ve bu dahi küçülmekte olan dünya sayesinde gerçekleşen yeni bir aşamadır.

Türkiye neden kendi insanlarına hukukun evrensel ilkelerine ters düşen zalim cezalar vermekte bu kadar ilkel bir pozisyona düşüyor ki?..

Tüm çürüklüklerin en beter tümörü buradadır.

* * *

Türkiye hukuksal ciğerlerini büyültmek ve yeryüzünde bir prestij tazelenmesi yaratmak istiyorsa...

Ki istemelidir.

Son yetmiş yılda görülmüş siyasal davalarla, düşünce suçlarının tümünü, uluslararası bir hukukçular topluluğu önünde yeniden ele almalıdır.

Ve mesleğine ihanet ederek hukukun evrensel ilkelerine aykırı, zalim kararlar vermiş olanların adları, bir parkın bir köşesinde kurulacak "Lanetliler Bahçesine" siyah taşlar üstüne beyaz harflerle yazılıp dikilmelidir...

* * *

Bir parkın bir köşesinde kurulacak bir "Lanetliler Bahçesi" Türkiye'nin demokratik onuru ve yüz akı olur...

Öncelikle eserlerinden, düşüncelerinden ötürü suçlanıp yıllarca cezaevlerinde süründürülmüş sanatçı, yazar ve bilimcilerin mahkumiyet dosyaları yatırılmalı hukuksal bir otopsi masasına...

Ve hukuka kimlerin ihanet etmiş olduğu saptanarak, "Lanetliler Bahçesinde" gelecek kuşakların ibretine ve insanlığın ortak aforozuna sunulmalı...

* * *

Türkiye'nin akıldaneleri böyle bir öneriyi gerçekleştirebilecek kapasitede değiller henüz... Böyle bir toplumsal özeleştiriyi göze alacak çağdaşlıkta da değiller henüz...

Ama bir gün sanırız böyle bir "Lanetliler Bahçesi" kurulacaktır Türkiye'de...

Hem hukukçu görünüp, hem de hukuku hançerleyerek beyinselliklerinden ötürü insan hayatlarını ezmiş, bitirmiş, yok etmiş olanların da ödeyecekleri bir bedel bulunmalı elbet...

* * *

Türkiye ne içerdekilerin dışarısını, ne dışardakilerin içerisini görebildiği, perdeleri indirilmiş bir garsoniyer gibi mi kullanılmalıydı? Demir ökçelerin dilediğini ezip çiğnediği bir tasalluthane gibi mi?

Ve kimler ne kazandı bundan ve Türkiye neler kaybetti?

Bugün bir yığın çöküntü ve kurnazlık kuluçkası divanelikler ortaya çıkıyorsa, bu önemli ve olumlu bir aşama...

Kimse irkilip umutsuzluğa kapılmamalı...

EDEBİYAT

Roman, Öykü, Anlatı, Senaryo

Toplu Oyunları Kemal Demirel
Geçip Gitti Göçmen Kuşlar A. Didem Uslu
Kısas-ı Enbiya haz. Orhan Duru
Fındık Sekiz Metin Kaçan
Kâmil ile Meryem'e Dair Artun Ünsal
Boşnak Edebiyatı Antolojisi Fahri Kaya
Golem Gustav Meyrink
Bech Döndü John Updike
S. John Updike
Updike ve Ben Nicholson Baker
Kayıp Zamanın İzinde –
Guermantes Tarafı Marcel Proust
Kayıp Zamanın İzinde – Çiçek Açmış
Genç Kızların Gölgesinde Marcel Proust
Gemi Adamları Zeyyat Selimoğlu
Sahtekâr Şırıltı Ercüment Aytaç
Ve: Blues Ercüment Aytaç
Abdullah'ın Ablası Şiir Erkök Yılmaz
Doğunun Limanları Amin Maalouf
Tanios Kayası Amin Maalouf
Semerkant Amin Maalouf
Afrikalı Leo Amin Maalouf
Toplu Oyunlar Adalet Ağaoğlu
Bir Düğün Gecesi Adalet Ağaoğlu
Hayır Adalet Ağaoğlu
Ölmeye Yatmak Adalet Ağaoğlu
Romantik/Bir Viyana Yazı Adalet Ağaoğlu
Yazsonu Adalet Ağaoğlu
Av Ferit Edgü
Doğu Öyküleri Ferit Edgü
Altenburg'un Ceviz Ağaçları André Malraux
Şehrin Ilık Solukları Tuncer Erdem
Sarmal -Bütün Öyküler- Orhan Duru
Çöl Masalları Tayfun Pirselimoğlu
Mağara Arkadaşları Ayfer Tunç
Panayır/Sur Adnan Özyalçıner
Bekârlar Henry de Montherlant
Yüce Sultan Cervantes
Hay bin Yakzan İbn Sina/İbn Tufeyl
Sisli ve Sonrası Necati Tosuner
Kambur ve Öncesi Necati Tosuner
Sancı.. Sancı... Necati Tosuner
Piyanoçalanlar Anthony Burgess
Ay Çarpması Ayinleri Bayram Keten
Tanrı Gelini Sibyl Pär Lagervist
Stiller Max Frisch
Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti Semra Topal
Sorgulama Robert Pinget
Fantoine ile Agapa Arasında Robert Pinget
Yazıcı ya da Bir Yol Romanı Hüseyin Peker
Aşkımumya Murat Yalçın
Soğuma Mahir Öztaş
İngiliz Müziği Peter Ackroyd
Chatterton Peter Ackroyd
Harran'da Dolunay Yeşim Dorman
Gramofon Hâlâ Çalıyor Selim İleri
Cahide, Ölüm ve Elmas Selim İleri
Gözün Kahverengi Suyu Memet Baydur
Dokuz Öykü J.D. Salinger
Franny ve Zooey J.D. Salinger
Modern İran ve Afgan Öyküleri
Antolojisi haz. ve çev. Mehmet Kanar
Böyle Yaşıyoruz Artık Susan Sontag
Yaratık John Fowles
İti Faruk Ulay
Diri Gömülen Sâdık Hidâyet
Ayışığı Kuyumcuları Albert Vidalie
Çeşm-i Bülbülün İçindeki Cin A. S Byatt
Altın Meyveler N. Sarraute
Pasaport Antonis Samarakis
Proust Senaryosu Harold Pinter
Almanca'dan Öyküler haz. ve çev. Arif Gelen
Karpuz Şekerinde R. Brautigan
Yüzücü John Cheever
Batan Güneş Osamu Dazai
Parodi Yaşamlar Serdar Rifat
Buz Anna Kavan
Kadınlar Philippe Sollers
Kaplumbağa Güncesi Russell Hoban
O Akşam Güneşi William Faulkner
Madde 22 Joseph Heller
Bütün Öyküler Feyyaz Kayacan
Suç ve Ceza Cem Akaş
Hollywood Charles Bukowski
Zoo Viktor Şklovski
Yahudi Yazarlar Antolojisi haz. Rina Eskenazi
Arjantin Tangoları Selçuk Baran
Hikaye Sırasında Samuel Beckett

Çocuk Ölümü Şarkıları Hamdi Koç
Yaşarken Açılan Miras R. Musil

Deneme, Araştırma, Eleştiri
Tanrının Onuru İnsan Kemal Demirel
Şeytanın Gör Dediği Çetin Altan
Dünyada Bırakılmış Mektuplar -seçmeler- Çetin Altan
Yaşamın Kırılma Noktasında Dram Sanatı Sevda Şener
Sabahattin Ali - İnsan ve Eser Ramazan Korkmaz
D. H. Lawrence Mîna Urgan
Virginia Woolf Mîna Urgan
İsrafil'in Sûr'u Ahmet Oktay
Yazıyla Yaşamak Güven Turan
Karşılaşmalar Adalet Ağaoğlu
Başka Karşılaşmalar Adalet Ağaoğlu
Geçerken Adalet Ağaoğlu
Michel Butor Üstüne Doğaçlamalar Michel Butor
Dilimiz Üstüne Konuşmalar M.C. Anday
Yazının Ucu Enis Batur
E/Babil Yazıları Enis Batur
Logos İlhan Berk
S/Z Roland Barthes
Zamansız Yazılar Füsun Akatlı
Saklı Su Doğan Hızlan
Kitaplar Kitabı Doğan Hızlan
Dede Korkut'ta Renkler Seyfi Karabaş
Seyir Sözcükleri Ferit Edgü
Yazmak Eylemi Ferit Edgü
Dram Sanatının Alanı Martin Esslin
Klasik Amerikan Edebiyatı Üstüne İncelemeler D.H. Lawrence
Alla Turca'nın Sonu Necdet Uğur
Rüzgâra Karşı Ömer Madra
Gündemdeki Sanatçı Onat Kutlar
Seslerin Resmi Uğur Kökden
Tiksinti Çağı Uğur Kökden
Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri Hasan Bülent Kahraman
İstanbulin Orhan Duru
Hormonlu Kafalar Orhan Duru
Samuel Beckett Tiyatrosu Ayşegül Yüksel
Edebiyat Üstüne Yazılar Murat Belge
Kutup Noktası Oğuz Demiralp
Okuma Defteri Oğuz Demiralp
Eleştiri Sorumluluğu Memet Fuat
Düşünceye Saygı Memet Fuat
İki Yönlü Yozlaşma Memet Fuat
Özgünlük Avı Memet Fuat
Unutulmuş Yazılar Memet Fuat
Çeviri: Dillerin Dili Akşit Göktürk
Başkaldıran Edebiyat Nedim Gürsel
Paris Yazıları Nedim Gürsel
Bozkırdaki Yabancı Nedim Gürsel
Yazın, Gene Yazın Tahsin Yücel
Tartışmalar Tahsin Yücel
Alıntılar Tahsin Yücel
Çağının Tanığı Olmak Mehmet H. Doğan
Gandhi ya da Hint Kirazının Gölgesinde Salâh Birsel
Kusur Konusunda Algirdas-Julien Greimas
Kara Anlatı Yazarı Semih Gümüş
Yazının ve Tarihin Bilinci Semih Gümüş
Kadının Özyaşamını Yazarken... C. G. Heilbrun
Kısa Düzyazılar Michel Tournier

Yaşantı
El Yazılarına Vuruyor Güneş (1955-1990) İlhan Berk
Mavi Saçlı Kız Burçak Çerezcioğlu
Kerguelen Adalarındaki Kemer Jean-Paul Kauffmann
Tüpteki Bebek İv Psalti
Günce'den Eksiltmeler (1975-1995) Mazhar Candan
Yakup Kadri'den Hasan-Âli Yücel'e Mektuplar haz. Canan Eronat
Ertuğrul Süvarisi Ali Bey'den Ayşe Hanım'a Mektuplar haz. Canan Eronat
Cangüncem küçük İskender
Bosnalılar Velibor Çoliç
Benim Lokantalarım Artun Ünsal
O Pera'daki Hayalet haz. Sezer Duru-Orhan Duru
Beni Okuyunuz, İlyas Mâcid ve Eserleri haz. A. Mahir Toktan
Karısını Şapka Sanan Adam O. Sacks

Gölgenin Kadınları Berat Günçıkan
O Günler Boris Pasternak
Ben Mutlu Bir Down Anneslyim Elçin Tapan
Bir İmparatorluk Çökerken...
–Anılar– Cahit Uçuk
Yarısı Roman İsmet Kür
Bir Dağcının Güncesi Nasuh Mahruki
Bedrettin Tuncel'e Mektuplar
Tolstoy'un Yaşamı Romain Roland
İki Gözüm Aziz Kardeşim Efendim Nüket Esen
Dosdoğru Günlük Fikret Ürgüp
Kültürümüzden İnsan Adaları Alpay Kabacalı
İnferno İlhan Berk
Kanatlı At İlhan Berk
Uzun Bir Adam İlhan Berk
Annem Sabiha Sertel, Kimdi Neler Yazdı
Yıldız Sertel
Amerikan Biçimi Yaşam Zekeriya Sertel
İstanbul'da İki İskandinav Seyyah
Knut Hamsun, H. C. Andersen

ŞİİR
Toplu Şiirler - 1971-1995 Tuğrul Tanyol
Siyah İnciler Mehmed Rauf
Simone Martini'nin Dünyevî ve Semavî
Yolculuğu Mario Luzi
Gül Yaprağın' Döktü Bugün - Ağıtlar
Alpay Kabacalı
Bir Dünyalının Notları -toplu şiirler- Özkan Mert
Seyrüsefer Defteri Enis Batur
Doğu - Batı Dîvanı Enis Batur
Balkur'da Akşam Yemeği Demir Özlü
Hey! Jack, Gary, Allen, Alp! C. Hakan Arslan
Avluda Sina Akyol
Seçilmiş Şiirleri Ali Püsküllüoğlu
Asılı Eros -çeviri şiirler- İlhan Berk
Aşağı Üsküdar Ali Asker Barut
Bilirim Niye Yanık Öter Ney Roni Margulies
Mağrur Olma Padişahım Roni Margulies
Deliliğin Arifesinde F. Hölderlin
Şiir Atlası 2 haz.: Cevat Çapan
Şiir Atlası 3 haz.: Cevat Çapan
Seferis–profil haz. Cevat Çapan
Şiir Üzerine Notlar Gülten Akın
Şiiri Düzde Kuşatmak Gülten Akın
Sonra İşte Yaşlandım Gülten Akın
1945 Sonrası İsveç Şiiri Antolojisi
haz. Lütfi Özkök - Yüksel Peker
Çiçek Dünyalar Sami Baydar
101 Bir Dize Güven Turan
Toplu Şiirler Güven Turan
İkaros'un Uçuşu Güven Turan
Söz Acıda Sınandı Ahmet Oktay
Gözüm Seğirdi Vakitten Ahmet Oktay
Toplu Şiirler Ahmet Oktay
Şiir ve Yaşam Ali Cengizkan
Babam Benden Hiçbir Şey Anlamıyor
Barış Pirhasan
Eski Yağmurları Dinliyordum... Arif Damar
Necroscopium Ömer Arakon
İlan-ı Şiir Serhan Ada
Şiirlideğnek küçük İskender
Periler Ölürken Özür Diler küçük İskender
Yirmi5April küçük İskender
İtalyan Hermetik Şiiri Antolojisi
haz. Işıl Saatçıoğlu
Ungaretti – profil haz. Işıl Saatçıoğlu
Romeo ve Romeo. Ahmet Güntan
Seferi Salih Ecer
Türkiye Şiirleri Richard McKane
Kıbrıslıtürk Şiiri Antolojisi haz. Mehmet Yaşın
Gençlik Ayinleri Zafer Şenocak
Seçme Şiirler Louise Glück
Kuzeye Giden İnce Yol Matsuo Başo
Ait'siz Kimlik Kitabı Mustafa Irgat
Eski Mısır'dan Şiirler Talat Sait Halman
Gece Yazı–çeviri şiirler Oktay Rifat-Samih Rifat
1945 Sonrası Fransız Şiiri Antolojisi
haz. Levent Yılmaz
Kayıp Ruhlar İsimsiz Adalar Levent Yılmaz
Unutulmuş Şiirler Antolojisi haz. Reşit İmrahor
20 Ş. Necmi Zekâ
Yarım Damla Gültekin Emre
Siyaha Elveda Gültekin Emre
Sofokles'in Antigone'si Bertolt Brecht
Varduman Salâh Birsel
Modern Türk Şiirinin Doğası Ebubekir Eroğlu

BÜTÜN ESERLERİ

Füruzan
Kırk Yedili'ler
Balkan Yolcusu
Gecenin Öteki Yüzü
Gül Mevsimidir
Parasız Yatılı
Berlin'in Nar Çiçeği
Benim Sinemalarım
Kuşatma
Lodoslar Kenti

Tezer Özlü
Kalanlar
Tezer Özlü'den Leyla Erbil'e Mektuplar
Çocukluğun Soğuk Geceleri
Eski Bahçe Eski Sevgi
Yaşamın Ucuna Yolculuk
Tezer Özlü'ye Armağan

Ece Ayhan
Morötesi Requiem
Son Şiirler
Bütün Yort Savul'lar!
Başıbozuk Günceler
Şiirin Bir Altın Çağı
Dipyazıları
Aynalı Denemeler!

Cemal Süreya
Güvercin Curnatası
Sevda Sözleri
Günler
Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi
Yürek ki Paramparça -çeviri şiirler-

Ercümend Behzad Lâv
Bütün Eserleri

Behçet Necatigil
Ertuğrul Faciası
Bütün Şiirleri (1938-1958)
Bütün Şiirleri (1948-1972)
Bütün Şiirleri (1970-1979)
Bütün Oyunları
Bütün Düzyazıları

Sabahattin Kudret Aksal
Öyküler
(Gazoz Ağacı, Yaralı Hayvan ve Ötesi)
Batık Kent (Son Şiirleri)
Bütün Şiirleri (1938-1993)
Bütün Denemeleri
Bütün Oyunları

KÂZIM TAŞKENT

KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Ulysses James Joyce
Bütün Oyunları Christopher Marlowe
Bir Kadının Portresi Henry James
Yanık Njáll'ın Sagası
Don Quijote Miguel De Cervantes
İç Deney Georges Bataille
Genel Dilbilim Sorunları Emile Benveniste
Amphitryon Heinrich von Kleist
Sirte Kıyısı Julien Gracq
Ak Şeytan John Webster
Canterbury Hikâyeleri G. Chaucer
Locus Solus Raymond Roussel
Seçilmiş Şiirler John Donne
Sessizlik Zamanı L. Martín-Santos
Yazınsal Uzam M. Blanchot
Pasajlar W. Benjamin
Denemeler S.T. Coleridge
Leviathan T. Hobbes
Yeni Hayat D. Alighieri
İngiliz Posta Arabası T. de Quincey
Tiyatro ve İkizi A. Artaud
Portekiz Mektupları Anonim
Eupalinos ve Öteki Söyleşimler P. Valéry
II. Richard W. Shakespeare

PORTRELER

Balzac Kitabı haz: Mehmet Rifat